Elena Garro

green spot

Elena Garro

AMINTIRI DIN ZILELE CE VOR VENI

Traducere din limba spaniolă şi note de Vasilica Gamardo

Editura Lebăda Neagră
Iaşi, 2024
Luí José Antonio Garro

PARTEA ÎNTÂI

Stau aici, întins pe locul acesta sterp. Doar memoria mea ştie ce ascunde. îl privesc şi mă întorc în trecut, şi tot aşa cum apa trage la apă, şi eu, nostalgic, vin să mă regăsesc în aparenţa lui de piatră acoperită de ţărână, înconjurată de ierburi, închisă în sine şi condamnată la variabilul reflex alJ

aducerii-aminte. îl văd, mă văd şi mă transfigurez într-o mulţime de culori şi de timpuri. Am fost în foarte multi ochi. Acum nu sunt decât amintirea care se păstrează despre mine; nimic mai mult.

Mă contemplu, iată, de la această înălţime: mare, aşezat într-o vale aridă, înconjurat de vârfuri ascuţite de munţi şi de câmpuri galbene pline de coioţi. Casele mele sunt joase, vopsite în alb, iar acoperişurile lor răsar uscate de soare ori strălucind de apă, după cum vremea e de secetă sau de ploi. în unele zile, ca astăzi, aducerile-aminte mă întristează. Mi-ar plăcea să nu am memorie deloc şi să mă transform în pulbere pioasă numai pentru a nu vedea cum arăt.

Am cunoscut mai multe epoci. Am fost fondat, asediat, cucerit şi împodobit pentru a întâmpina soldaţi. Am descoperit tulburarea fără pereche a războiului, cutremurul pe care îl provoacă, aventura lui imprevizibilă. Apoi am stat liniştit un timp. Iar într-o zi au apărut alţi războinici, care m-au jefuit şi m-au mutat departe. Aşa am ocupat şi eu, o vreme, o câmpie verde şi luminoasă. Până când o altă trupă de toboşari şi de generali tineri m-a dus, trofeu, la un munte plin de apă, unde am putut vedea ce sunt cascadele şi ploile torenţiale. Dar acolo n-am stat decât vreo câţiva ani. Pe când Revoluţia agoniza, o ultimă armată, pecetluită de înfrângere, m-a abandonat în acest loc însetat. Multe dintre locuinţele

mele au fost atunci arse, iar ocupanţii lor împuşcaţi.

Parcă văd caii străbătând nervoşi străzile şi pieţele mele, parcă aud strigătele de groază ale femeilor în braţele călăreţilor. Când ei s-au pierdut în depărtare şi din flăcări n-a mai rămas decât cenuşa, au început să iasă, pe gurile puţurilor, şi tinerele înspăimântate şi palide fugite din calea vâltorii.

Ai mei sunt bruneti. Poartă haine albe de bumbac şi *huaraches*[1] în picioare, şi se împodobesc cu coliere de aur ori îşi leagă la gât o băsmăluţă de mătase trandafirie. Merg încet, vorbesc puţin şi privesc cerul. La apusul soarelui cântă. Sâmbetele, atriul cu migdali al bisericii se umple de vânzători şi de cumpărători. Strălucesc peste tot panglicile colorate, mărgelele poleite şi pânzeturile albastre şi rozalii. Aerul se impregnează de aburi şi miasme – de saci de cărbune încă mirosind a lemn, de guri cu bale de beţie, de ocol de măgari. Noaptea răsună pistoalele şi se încing bătăile, macetele sclipesc pe lângă grămezile de porumb şi pe sub felinarele cu petrol. Iar lunea, foarte devreme, zurbagiii se retrag lăsându-mi câţiva morţi pe care îi adună Primăria. Aşa se întâmplă mereu, de când ţin minte.

Căîle mele principale se întâînesc într-o piaţă cu tamarini. Una dintre ele se prelungeşte şi o ia în jos până ce se pierde la ieşirea spre Cocula-. Mai departe de centru,

şi pe măsură ce coboară, caldarâmul ei sărăceşte, iar locuinţele cresc, de-o parte şi de alta, pe terasamente înalte de doi şi trei metri.

Pe această stradă este o casă mare, de piatră, cu o verandă în unghi drept şi o grădină îmbâcsită de buruieni şi de praf. Acolo timpul a stagnat, iar aerul a încremenit de lacrimi. în ziua în care au scos trupul doamnei Moneada, cineva, nu-mi amintesc acum cine, a închis poarta şi le-a dat drumul servitorilor să plece. De atunci magnoliile înfloresc fără să le privească nimeni, bălăriile acoperă lespezile curţii, iar păianjenii se plimbă nestingheriţi pe tablouri şi pe pian. Palmierii au murit de mult şi nido voce nu mai răsună în verandă. Liliecii şi-au făcut cuib în ghirlandele aurite ale oglinzilor, iar „Roma” şi „Cartagina”, faţă în faţă, se încovoaie de fructe ce stau să cadă de coapte. Uitare şi tăcere; doar atât. Şi totuşi, în memorie persistă o grădină scăldată de soare, roind de păsări, plină de zarvă şi de glasuri. O bucătărie fumegând la umbra violetă a unor Jacaranda, o masă la care mănâncă slujitorii familiei Moneada.

Strigătul străpunge dimineaţa:

— îţi pun sare!

— Să fiu în locul doamnei, eu aş da ordin să se taie copacii aceia, e de părere Félix, cel mai bătrân dintre servitori.

Nicolás Moneada, în picioare pe cea mai înaltă ramură din „Roma”, o observă pe sora sa Isabel, care, pe burtă peste o creangă din

„Cartagina”, îşi contemplă mâinile. Fata ştie că „Roma” se cucereşte prin tăcere.

— îţi tai copiii!

în „Cartagina”, fâşii de cer se strecoară printre ramuri. Nicolás coboară din copac, se îndreaptă spre bucătărie ca să caute un topor, apoi se întoarce în fugă la picioarele arborelui surorii sale. Isabel priveşte scena de sus şi alunecă, fără grabă, din creangă în creangă până la pământ, unde îl priveşte fix pe Nicolás. Neştiind ce să facă, băiatul stă cu arma în mână. Juan, cel mai mic dintre cei trei fraţi, începe să plângă.

— N-o tăia, Nico!

Isabel se îndepărtează încet, traversează grădina şi dispare.

— Mamă, ai văzut-o pe Isabel?

— Las-o, ea e rea!

— A dispărut!... Are puteri magice.

— S-a ascuns, prostuţule.

— Nu, mamă, are puteri, repetă Nicolás.

Ştiu că toate acestea s-au petrecut înainte de generalul Francisco Rosas şi de tot ceea ce mă întristează când privesc acest Ioc sterp. Şi cum memoria conţine suma timpurilor, iar ordinea lor este imprevizibilă, mă aflu acum în faţa geometriei de lumini care a inventat colina aceasta iluzorie ca o premoniţie a naşterii mele. Un punct luminos defineşte o vale; clipă geometrică ce se uneşte momentului acestei pietre seci şi al superpoziţiei spaţiilor care formează lumea imaginară. Memoria îmi înapoiază acele zile, intacte, iar acum Isabel e din nou

acolo, dansând cu fratele ei Nicolás în veranda scăldată de lumini portocalii, învârtindu-se pe tocuri cu buclele în dezordine şi un zâmbet aprins pe buze. Un grup de tinere în culori vii îi înconjoară. Mama ei o priveşte cu reproş. Servitorii beau alcool în bucătărie.

— Nu vor termina bîne, prorocesc ei, aşezaţi pe lângă foc.

— Isabel! Pentru cine dansezi? Pari o nebună!

1. Sau *guaraches.* Sandale indigene confecţionate dintr-o singură fâşie de piele foarte lungă, complicat împletită. înainte de sosirea spaniolilor, care au adus în această parte a lumii bovinele, se împleteau din sfoară de *henequin* (o specie de agavă cu fibră fină), iar pentru talpă se folosea iuta.
2. Originea acestui toponim a fost legată de cuvântul *cocollan,* din náhuatl (limba autohtonă): „Ioc ondulat”, după o interpretare, „loc de ceartă”, după alta. *Cocula* este, de asemenea, şi numele unei plante căţărătoare din ţinuturile intertropicale.

II

Când generalul Rosas a făcut ordine, m-a cuprins teama şi am uitat de petreceri. Ai mei n-au mai dansat în fata acelor militari necunoscut! şi f taciturni. Lămpile de petrol se stingeau Ia zece, iar nopţile erau sinistre, înspăimântătoare.

Francisco Rosas, şeful garnizoanei din Piaţă, era trist. Umbla pe străzile mele lovîndu-şi cizmele înalte şi largi la genunchi cu o biciuşcă, nu saluta pe nimeni, nu răspundea Ia salutul nimănui şi ne privea cu neplăcerea cu care o fac străinii. Era înalt şi violent. Uitătura lui galbenă trăda tigrii pe care îi ascundea înlăuntrul său. ÎI însoţea adjunctul lui, colonelul Justo Corona, de asemenea sumbru, cu o batistă roşie legată Ia gât şi o pălărie texană lăsată într-o parte. îşi spuneau „oameni din Nord”. Fiecare umbla cu câte două pistoale. Pe cele ale generalului se vedeau numele lor cu litere mici de aur înconjurate de vulturi şi porumbei: *Ochii care te-au văzut* şi *Concesiva.*

Nu ne plăcea prezenţa lor. Erau oamenii guvernului, intraseră cu forţa, şi tot cu forţa continuau să rămână aici. Făceau parte din aceeaşi armată care m-a uitat în acest Ioc fără ploi şi speranţe. Din cauza lor zapatiştii[1] plecaseră, iar noi am rămas aşteptându-le

întoarcerea, cu zarva ei de cai şi de tobe, cu făcliile fumegânde. în zilele acelea încă mai credeam în noaptea cutremurată de cântece şi în deşteptarea reconfortantă a revenirii lor. Noaptea aceea luminoasă dura neştirbită în timp. Militarii ne-o interziseseră, dar cel mai inocent gest ori cel mai neaşteptat cuvânt o puteau recupera. De aceea noi o aşteptam, în tăcere. Iar în aşteptarea aceasta eu eram mâhnit, supravegheat îndeaproape de oamenii aceia încruntaţi care umpleau copacii de spânzuraţi. Teama era pretutindeni. Pasul generalului ne înspăimânta. Chiar şi beţivii umblau posomorâţi, iar din când în când îsi mărturiseau durerea printr-un strigăt prelung şi spart, care răsuna în strălucirea fugară a după-amiezii. Pe întuneric, beţia lor sfârşea în moarte. Un cerc se închidea, tenebros, în jurul meu. Poate opresiunea se datora abandonului în care mă aflam şi ciudatei senzaţii

de a-mi fi pierdut destinul. Mă împovărau zilele şi speram, nerăbdător şi agitat, într-un miracol.

Chiar şi generalul, incapabil să-şi contureze bîne zilele, trăia în afara timpului, fără trecut şi fără viitor, iar pentru a-şi uita prezentul înşelător, organiza serenade pentru iubita lui Julia, şi bramburea prin noapte urmat de asistenţii săi şi de fanfara militară. Eu tăceam în spatele balcoanelor închise, şi *Cocoşul* trecea cu avalanşa lui de

cântece şi de împuşcături. Dis-de-dimineaţă apăreau câţiva spânzuraţi de ramurile arborilor din Cocula. îi vedeam din mers, prefăcându-ne că nu-i vedem, cu limbile afară, cu capul atârnat, cu picioarele lungi şi slăbănoage. Erau hoţi de vite sau rebeli, spunea raportul militar.

— Alte păcate pentru Julia, îşi zicea Dorotea când trecea devreme pe acolo, ca să-şi bea cana de lapte la coada vacii.

— Dumnezeu să-i odihnească în pacea Lui! adăuga privind spânzuraţi! desculţi şi zdrenţăroşi,
indiferenţi la pietatea ei. „Ultimii vor fi cei dintâi”, îşi amintea bătrâna, iar Slava divină strălucind între raze de aur şi nori albicioşi apărea în faţa ochilor săi. Era suficient să întindă mâna pentru a atinge momentul acela pur. Dar Dorotea avea grijă să nu facă gestul; ştia că o minimă fracţiune de timp conţinea enormul abis al păcatelor pe care le comisese şi care o separau de prezentul etern. Indigenii spânzuraţi reflectau o dimensiune perfectă şi se aflau deja într-un timp în care ea nu va ajunge nicicând. „Stau acolo de săraci.” îşi văzu cuvintele desprinzându-i-se de buze şi ajungând până la picioarele morţilor fără să-i atingă. Sfârşitul ei nu va fi ca al lor. „Nu toţi oamenii ating perfecţiunea în moarte; unii sunt morţi, iar alţii cadavre. Iar eu voi fi cadavru”, îşi spuse cu tristeţe. Mortul este un eu desculţ, un act diafan care atinge ordinea Slavei; cadavrul e alimentat de

moşteniri, de uzură şi beneficii. Dorotea nu avea cui să-şi spună gândurile deoarece trăia singură, într-o casă pe jumătate în ruine, în spatele zidului locuinţei donei Matilde. Părinţii ei fuseseră proprietarii minelor La Alhaja- şi La Encontrada[3], în Tete la-. După moartea lor, ea a vândut casa mare şi a cumpărat-o pe cea în care familia Cortina şi-a dus traiul până la sfârşit. Când s-a văzut fără nimeni pe lume, a început să croşeteze dantele pentru altar, să brodeze hăinuţe pentru Pruncul lisus şi podoabe pentru Sfânta Fecioară. „E şi ea un suflet al lui Dumnezeu”, spuneam toţi. Când veneau sărbătorile, Dorotea şi dona Matiide se ocupau de împodobirea imaginilor. Cele două femei se închideau în biserică şi îşi îndeplineau misiunea reverenţios. Don Roque, sacristanul, după ce dădea jos sfinţii, se îndepărta respectuos şi le lăsa singure.

— Vrem s-o vedem pe Fecioară goală! strigau Isabel şi fraţii ei, intrând în biserică pe neaşteptate, alergând. Femeile acopereau imediat imaginile.

— Pentru numele lui Dumnezeu, copii, ochii voştri nu trebuie să vadă asa ceva!

— Plecaţi de-aici! stăruia mătuşa lor, Matilde.

— Te rog, mătuşă, numai o dată!

Dorotea ar fi râs cu plăcere de curiozitatea puştilor. Ce păcat că a râde ar fi însemnat un sacrilegiu!

— Dacă veniţi la mine acasă, vă spun o

poveste, ca să vedeţi de ce curioşii trăiesc puţin, promitea ea.

Prietenia bătrânei cu familia Moneada a fost permanentă. Copiii îi curăţau grădina, îi coborau fagurii de albine şi îi tăiau uscăturile de bougainvillee şi de magnolii; căci, odată terminaţi banii, Dorotea a înlocuit aurul cu flori din care făcea ghirlande pentru altare. în zilele la care mă refer acum, era deja atât de bătrână, încât uita ce lăsa pe foc şi mâncarea ei avea mereu gust de afumat. Când Nicolás, Isabel şi Juan veneau pe la ea, strigau:

— Miroase a ars!

— Aşa? Păi de când zapatiştii mi-au incendiat casa, mi se arde fasolea..., răspundea ea, fără să se ridice de pe scăunelul scund.

— Dar tu eşti zapatistă, îi spuneau tinerii râzând.

— Erau nevoiaşi. Iar noi le ascundeam mâncarea şi banii. De aceea Dumnezeu ni l-a trimis pe Rosas; ca să le ducem dorul. Trebuie să fii sărac ca să înţelegi un alt sărac, mai zicea, fără să-şi ia ochii de la florile ei.

Băieţii se apropiau să o sărute, iar ea îi privea cu mirare, ca şi cum ei se schimbau de la o zi la alta, într-atâta încât îi deveneau de nerecunoscut.

— Cum mai cresc! Gata, liniştiţi-vă, nu vă lăsaţi impinşi de coada diavolului!

Tinerii râdeau arătându-şi dinţii drepţi şi albi.

— Doro, mă laşi să văd camera ta? îi cerea Isabel.

încăperea – unica – pe care o ocupa Dorotea avea pereţii acoperiţi cu evantaie care aparţinuseră mamei ei. Mai erau şi imagini sfinte, şi un miros de ceară topită şi de muc de lumânare. Pe Isabel o uimea întotdeauna odăiţa aceea scufundată în penumbră. îi plăcea să privească evantaiele, cu peisajele lor minuscule iiuminate de lună, cu terasele tenebroase pe care perechi mărunte şi estompate se sărutau. Erau imaginile unei iubiri ireale şi minuţioase, închisă în acele piese păstrate în întuneric. Privea îndelung şirul de scene complicate şi invariabile de-a lungul anilor. Celelalte camere erau doar ziduri negre peste care treceau furtiv pisicile ori se întindeau ramuri de zorele violete.

— Nicolás, când voi fi bătrână, şi eu voi avea o cămăruţă ca aceasta!

— Taci, dragă, tu nu eşti făcută să trăieşti singură!... Şi ştii doar: când te căsătoreşti, poţi lua de aici toate evantaiele care îţi plac.

Nicolás se mohora şi ochii i se tulburau.

— O să te căsătoreşti, Isabel?

Sprijinit de o coloană a verandei, Nicolás o vedea pe Isabel ieşind din odaia bătrânei cu chipul transfigurat, pierdută într-o lume necunoscută lui. îl trăda, îl lăsa singur, rupea legătura care îi unea din copilărie. Şi el ştia ce aveau de făcut amândoi: să fugă din Ixtepec[5]. îi aşteptau drumurile cu nimb de pulbere scânteietoare, câmpul deschis

pentru bătălia pe care aveau să o câştige... Care bătăile? Amândoi trebuiau să o descopere, ca să nu le scape prin vreo crăpătură. Iar apoi s-ar întâlni cu eroi care i-ar chema dintr-o lume glorioasă de trâmbiţe. Ei, fiii lui Moneada, nu vor muri în paturile lor, în nişte cearceafuri umede de transpiraţie, agăţaţi de viaţă ca lipitorile. Freamătul oraşului îi chema. Zarva îndepărtată a Revoluţiei era atât de aproape de ei, încât era destul să deschidă uşa casei pentru a intra în zilele atât de febrile de câţiva ani.

— Prefer să mor în mijlocul străzii ori într-o gâlceavă la crâşmă, zise Nicolás cu ranchiună.

— întotdeauna vorbeşti despre moartea ta, replică Dorotea.

Băiatul, ocupat să o privească pe sora lui, nu răspunse. Era adevărat că se schimbase. Cuvintele lui nu avuseseră niciun efect. Isabel avea de gând să plece, dar nu cu el. „Cum va fi bărbatul ei?”, se întrebă speriat. Fata se gândea la acelaşi lucru.

— Nico, crezi că deja s-a născut?

— Nu fi stupidă!

Sora lui chiar îl enerva.

— în acest moment trebuie să fie pe undeva, răspunse ea fără să tresară.

Şi a plecat să-l caute prin locuri necunoscute, şi a întâlnit o figură care a umbrit-o, dar care a trecut pe lângă ea fără să o privească măcar.

— Nu, nu cred că mă voi căsători...

— Nu vă imaginaţi lucruri inexistente, pentru că o să sfârşiţi rău, le recomandă bătrâna pe când se pregăteau de plecare.

— Doro, unicul lucru pe care trebuie să ni-l imaginăm este ceea ce nu există, îi răspunse Isabel din usă.

— Ce vrei să spui cu prostia asta?

— Că trebuie să ne imaginăm îngerii, strigă tânăra, şi o sărută pe femeia care rămase gânditoare în prag, privind cum se îndepărtează, pe strada pietruită, ultimii trei prieteni care îi mai rămâneau pe lume.

1. Integranti ai Armatei Eliberatoare a Sudului, condusă de Emiliano Zapata (1879-1919) în timpul Revoluţiei Mexicane (1910-1917). într-un sens mai extins, adepţi ai mişcării agrare conduse de Zapata.
2. Giuvaerul.
3. Cea scoasă la iveală, descoperită.
4. în nâh., „loc cu dealuri”.
5. în sud-vestul tării există un orăşel cu acest nume, situat în Istmul Tehuantepec, în zona cea mai îngustă (200 de km) dintre Oceanul Pacific şi Golful Mexic (la Oceanul Atlantic). Localitatea s-a dezvoltat dintr-o aşezare anterioară indigenă, Iztepeque („cu faţa spre deal”). Autoarea s-a inspirat însă din realităţile copilăriei, petrecută într-o localitate mai din nord, din Statul Guerrero, Iguala („unde se înseninează noaptea”), de asemenea vechi sălaş de indieni.

(Tehuantepec, „pe colina fiarei”.)

III

Nu ştiu ce să mă fac cu voi...

Don Martín Moneada se întrerupse din lectură şi privi perplex spre cei trei fii. Cuvintele lui căzură în salon, la ora aceea cuminte, şi se pierdură fără ecou prin unghere. Tinerii, aplecaţi peste jocul de dame, nu se clintiră. Tatăl lor repeta mereu gândul acesta în ultimul timp. Lumina era distribuită în încăpere în cercuri limpezi. Din când în când, zgomotul uşor al unei piese alunecând pe tablă deschidea şi închidea o minuscuiă uşă prin care fugea învinsă. Doña Ana lăsă să-i cadă cartea, urcă delicat fitilul lămpii şi exclamă, ca răspuns la vorbele bărbatului ei:

— E greu cu copiii! Sunt alte persoane...

Nicolás mişcă o piesă pe tabla de dame, Isabel se înclină pentru a studia jocul, iar Juan plescăi din limbă de mai multe ori pentru a conjura o ceartă intre cei doi bătrâni. Ceasul bătea secundele din cutia lui de mahon.

— Faci prea mult zgomot noaptea, îi spuse don Martin privindu-l cu severitate şi ameninţându-l cu degetul arătător.

— E ora nouă, răspunse Félix din colţul lui.

După un vechi obicei al casei, se ridică de pe taburetul său, se îndreptă spre ceas,

deschise uşiţa de sticlă şi desprinse pendulul. Aparatul rămase mut. Servitorul lâsă piesa de bronz pe biroul stăpânului şi se întoarse la locul lui.

— Pe ziua de azi nu ne mai aleargă nimeni, comentă Martin privind limbile ceasului, nemişcate pe cadranul de porţelan alb.

Fără tic-tacul uniform, odaia şi ocupanţii ei intrară într-un timp nou şi melancolic, în care gesturile şi vocile se mişcau în trecut. Dona Ana, bărbatul ei, tinerii şi Félix se transformară în propria lor amintire, fără viitor, pierduţi într-o lumină galbenă singulară, care îi separa de realitate pentru a-i preschimba în personaje ale memoriei. Astfel îi văd acum: fiecare înclinat asupra cercului său de claritate, în uitare, departe de ei înşişi şi de coşmarul nocturn care se abătea asupra mea când locuinţele îşi coborau storurile.

— Viitorul! Viitorul...! Ce este viitorul? exclamă Martin Moncada cu nerăbdare.

Félix înclină din cap, iar femeia şi tinerii rămaseră în tăcere. Când se gândea la viitor, o avalanşă de zile înghesuite unele într-altele se prăvălea asupra casei şi alor săi. Pentru el, zilele nu contau la fel ca pentru ceilalţi. Niciodată nu spunea: „Luni voi face cutare lucru”, pentru că intre el şi lunea aceea erau o mulţime de amintiri netrăite care îl scuteau de nevoia de a face „cutare lucru luni”. Se lupta intre diferite

memorii, iar memoria a ceea ce se petrecuse era, pentru el, singura irealã. Pe când era copil, petrecea ore lungi amintindu-şi ceea ce nu vãzuse şi nu auzise nicicând. îl surprindea mai mult realitatea unei bougainviilee, decât sã audã despre existenţa unor ţãri acoperite de zãpadã. îşi amintea neaua ca pe o formã de tãcere. Aşezat sub bougainviilee, se simţea posedat de un mister alb, tot atât de adevãrat pentru ochii lui negri ca şi cerul locuinţei sale.

— La ce te gândeşti, Martin, îl întrebã maicã-sa, surprinsã de atitudinea lui concentratã.

— îmi amintesc de zãpadã, îi rãspunse el, din memoria de la cinci ani. Pe mãsurã ce a crescut, memoria lui a reflectat umbre şi strãluciri din trecutul netrãit confundate cu imagini şi fapte din viitor, şi a vieţuit întotdeauna între douã lumini devenite în el una singurã. Pe atunci mama lui râdea, fãrã nicio consideraţie pentru amintirile acelea care îşi croiau drum adânc în interiorul sãu, în timp ce el contempla incredul violenţa bougaîn viile ei. în Ixtepec erau mirosuri pe care doar el le percepea. Dacã servitoarele aprindeau focul la bucãtãrie, izul de ocote[1] ars îi provoca, printre celelalte aduceri-aminte ale sale, nişte viziuni cu pini, iar mireasma unui vânt rece şi rãşinos urca prin corpul lui pânã ce i se fãcea conştientã în memorie. Privea surprins în jur şi se descoperea aproape de cuptorul fierbinte,

respirând un aer încărcat de miasme mlăştinoase care veneau din grădină. Iar impresia ciudată de a nu şti unde se afla, de a se găsi într-un mediu ostil îl făcea să nu recunoască glasurile şi chipurile dădacelor sale. Bougainvillea pe care o vedea arzând prin uşa întredeschisă a sobei îl înspăimânta, se simţea rătăcit într-un loc duşmănos şi începea să plângă. „Nu plânge, Martin, nu plânge!” îi ziceau servitoarele apropiindu-şi de faţa lui cosiţele negre. Iar el, mai singur ca niciodată între chipurile acelea străine, suspina neconsolat. „Cine ştie ce are!” adăugau femeile intorcându-se la ale lor. Iar el se recunoştea, cu încetul, în Martin; aşezat pe scaunul de lemn şi aşteptându-şi dejunul în bucătărie.

După cină, când Félix oprea ceasurile, alerga liber la memoria lui netrăită. Calendarul de asemenea îl închidea intr-un timp anecdotic şi-l lipsea de celălalt timp, care dura înlăuntrul său. în acesta, o zi de luni era toate zilele de luni, cuvintele deveneau magice, lumea se desfăşura în personaje imateriale, iar peisajele se transmutau în culori. îi plăceau praznicele, când oamenii rătăceau prin piaţa fermecată de amintirea uitată a petrecerii. Din uitarea aceea provenea tristeţea acelor zile. „Cândva ne vom aminti, ne vom aminti”, îşi spunea, sigur că originea sărbătorii, la fel ca toate gesturile omului, exista intactă în timp, şi că era suficient un efort, o intenţie de a vrea să vadă, pentru a putea citi în timp

istoria timpului.

— Azi am fost la doctorul Arrieta şi i-am vorbit despre băieţi, îl auzi spunând pe Félix.

— La doctor? întrebă Martin Moncada.

Ce s-ar face fără Félix? Bătrânul acela era memoria lui de toate zilele. „Ce avem de făcut azi?” „La ce pagină am rămas aseară?” „Pe ce dată a murit Justina?” Félix ţinea minte tot ce uita el şi răspundea fără eroare la toate întrebările lui. Era al doilea eu al său şi unica persoană în faţa căreia nu se simţea străin şi pe care nu o simţea străină. Părinţii săi fuseseră personaje enigmatice. Incredibil i se părea nu că muriseră, ci că se născuseră la o dată atât de apropiată de aceea a propriei lui naşteri, şi totuşi mai îndepărtată, în memoria lui, decât aceea a lui Cirus ori a Cleopatrei. Era uimitor că nu au existat dintotdeauna. Când era copil şi îi citiseră Sfânta Scriptură, cu Moise, Isaac şi Marea Roşie, i se păruse că doar părinţii lui erau compatibili cu misterul Profeţilor. Acelei senzaţii de antichitate i se datora respectul pe care îl simţise pentru ei. De mic, pe când tatăl său îl aşeza pe genunchi, se neliniştea auzindu-i bătăile inimii, şi amintirea unei tristeţi infinite, memoria tenace a fragilităţii omului, încă înainte de a-i fi povestit sfârşitul, îl lăsa cuprins de teamă, fără glas.

— Spune ceva, nu fi prostuţ, îi cereau. Iar el nu găsea cuvântul necunoscut care să exprime adânca lui durere. Compasiunea a

abolit timpul acela îndepărtat care erau părinţii săi, l-a făcut atent cu semenii şi i-a anihilat ultima posibilitate de eficientă. De aceea era în faliment. Diversele lui slujbe de-abia îi asigurau traiul.

— I-am explicat starea noastră financiară, şi a fost de acord ca băieţii să lucreze în mină, spuse Félix.

Fitilurile pâlpâiră şi degajară un fum negru. Mai aveau nevoie de petrol. Tinerii strânseră tabla de dame.

— Stai liniştit, tată, noi plecăm din Ixtepec, zise Nicolás zâmbitor.

— Aşa o să fie clar dacă sunt tigrii cu dinţi sau fără dinţi, căci miei nu sunt mulţi, răspunse Félix din coltul său.

— Mie mi-ar plăcea ca Isabel să se căsătorească, interveni mama.

— Nu mă căsătoresc, răspunse fiica.

Fetei nu-i plăcea să vadă că stabileau diferenţe între ea şi fraţii săi. O umilea ideea că singurul viitor pentru femei era mariajul. A vorbi despre mariaj ca despre o soluţie o reducea la o marfă de care posesorul trebuia să scape cu orice preţ.

— Dacă fata pleacă şi ei rămân, casa nu va mai fi aceeaşi. Cel mai bine e să plece toţi trei, cum a spus Nicolás, asigură Félix, căci ideea ca Isabel să urmeze un necunoscut nu era pe gustul lui.

Mai aud şi acum cuvintele servitorului răsunând între pereţii salonului în jurul unor urechi care azi nu mai sunt; cuvinte repetate, în timp, doar pentru mine.

— Nu ştiu, nu ştiu ce voi face cu voi, spuse Martín Moneada.

— Suntem obosiţi, observă Félix, şi dispăru pentru a se întoarce după câteva minute cu o tavă pe care se aflau şase pahare şi o carafă cu apă de tamarin-. Cei tineri îşi băură în grabă răcoritoarea. La ora aceea căldura scădea puţin, iar aromele de regîna-nopţii şi de iasomie inundau casa.

— Ar fi bine pentru băieţi, adăugă Félix adunând paharele goale.

Don Martin îi mulţumi dintr-o privire.

Mai târziu, în pat, îl cuprinse îndoiala: şi dacă, trimiţându-şi fiii la mină, însemna că nesocoteşte voinţa lor? „Se va face voia Domnului! Voia Domnului!” îşi repetă neliniştit. Nu putea să doarmă. Simţea prezenţe ciudate în jurul casei, ca şi cum o vrajă lansată împotriva lui şi a familiei sale, cu multe veacuri în urmă, ar fi început să capete formă tocmai în noaptea aceea. Vru să-şi amintească ghinionul care se ţinea de copiii lui, însă nu realiză decât teroarea ce îl invada în fiecare vineri din Săptămâna Mare. încercă să se roage, dar se simţi singur şi neputincios între tenebrele care il ameninţau.

1. Specie de pin american. în năh., *ocotl.*
2. Băutură preparată din fructe de tamarin fierte şi frecate, amestecate apoi cu apă şi zahăr.

IV

Îmi amintesc plecarea lui Juan şi a lui Nicolás la minele din Tetela. O lună întreagă au durat pregătirile. Blandina, croitoreasa, a venit într-o dimineaţă, cu ochelarii ei şi cu trusa de cusut. Faţa sa brunetă şi corpul mărunt meditară un moment înainte de a intra în odaia de lucru.

— Nu-mi plac pereţii; am nevoie să văd frunzele, ca să-mi amintesc tiparul, asigură gravă, refuzând să înainteze.

Félix şi Rutilio scoaseră maşina Singer şi masa de croit în verandă.

— Aici e bine, doña Blandina?

Croitoreasa se aşează cu parcimonie în faţa maşinii, îşi potrivi ochelarii şi se înclină ca şi cum ar lucra; apoi ridică privirea consternată.

— Nu, nu, nu! Haideţi să mergem acolo, lângă lalele... Ferigile astea sunt intrigante!...

Servitorii mutară maşina de cusut şi masa lângă tufele de lalele. Blandina dădu din cap.

— Foarte frumoase! Foarte frumoase! spuse cu neplăcere.

Félix şi Rutilio îşi pierdură răbdarea.

— Dacă nu vă deranjează, aş prefera să stau în faţa magnoliilor, adăugă cu delicateţe, şi avansă repede, cu paşi mărunţi, într-acolo. Dar odată ajunsă,

exclamă descurajată:

— Sunt foarte solemne şi mă întristează.

Dimineaţa trecu fără ca Blandina să-şi găsească locul satisfăcător. La ora prânzului, se aşeză la masă reflectând cu gravitate asupra problemei sale, ca şi cum n-ar fi văzut ce-i serveau, absentă şi nemişcată ca un idol. Félix îi schimba farfuriile.

— Nu mă privi aşa, don Félix! Pune-te în locul meu nenorocit: să bagi foarfecă în stofe scumpe înconjurată de pereţi şi de mobile ingrate... Nu mă regăsesc!

După-amiază, Blandina „s-a regăsit” într-un colţ al verandei.

— De aici nu văd decât frunzişul; restul se pierde în verdeaţă. Şi îşi începu, surâzătoare, lucrul.

Dona Ana a venit să-i ţină companie, şi din mâinile Blandinei au început să iasă cămăşi, *mosquiteros*[1], pantaloni, feţe de pernă, cearceafuri. Vreme de câteva săptămâni a cusut, zeloasă, până la şapte seara. Doamna Moncada broda pe rufe iniţialele fiilor ei. Din când în când, croitoreasa îşi înălţa capul.

— Numai Julia e de vină că aceşti copii pleacă singuri atăt de departe, printre primejdiile omeneşti şi ispitele satanei!

în zilele acelea, Julia hotăra soarta noastră, a tuturora, şi o învinovăţeam chiar şi de cel mai mărunt neajuns. Dar ea, închisă în frumuseţea ei, părea să ne ignore.

Tetela se afia în *sierra*[2], la doar patru ore de mers cu calul din Ixtepec, şi totuşi, în

timp, distanţa era enormă. Localitatea aparţinea trecutului; era abandonată. Nu mai rămăseseră din ea decăt prestigiul aurit al numelui său vibrând în memorie şi nişte conace incendiate. în timpul Revoluţiei, stăpânii minereurilor au dispărut, iar locuitorii, din cale-afară de săraci, au părăsit şi ei aşezarea. Au mai rămas doar câteva familii de olari. Le vedeam sâmbăta, foarte devreme, venind, desculţe şi jerpelite, să-şi vândă ulcioarele în piaţa din Ixtepec. Drumul care traversa muntele până la mine trecea printre „escadroane” de ţărani chinuiţi de foame şi de boli. Aproape toţi luaseră parte la răzmeriţa zapatistă. Dar după doar câţiva ani de luptă s-au întors, decimaţi şi la fel de săraci ca înainte, ca să-şi ocupe locul în trecut.

Metişii se temeau de zona rurală. Era isprava lor; imaginea jafului lor. Instalaseră în ea violenţa şi se simţeau acum, acolo, ca pe un pământ ostil, înconjuraţi de fantasme. Teroarea pe care o statorniciseră îi nenorocise şi pe ei. Tot de acolo venea şi decăderea mea. „Ah, dacă am putea extermina toti indienii! Sunt ruşinea Mexicului!” f I[1]

Indienii tăceau. Iar metişii, înainte de a părăsi Ixtepecul, se aprovizionau cu mâncare, medicamente, haine şi „Pistoale, pistoale bune, indieni proşti ce sunteţi!” Când se întâlneau, se priveau suspicioşi, se simţeau fără ţară şi fără cultură, supravieţuind, cumva artificial, doar din bani necinstiţi. Din cauza lor, timpul meu

stagnase.

— Faţă de indieni, nicio milă! le recomandă Tomás Segovia fraţilor Moneada, la una dintre întâlnirile de despărţire. Segovia se obişnuise cu pedanteria din farmacia lui şi împărţea sfaturi oriunde, pe acelaşi ton pe care oferea leacuri: „Ştii dumneata: una la fiecare două ore.”

— Sunt aşa de trădători! oftă doña Elvira, văduva lui don Justino Montúfar.

— Toţi indienii au aceeaşi mutră, de aceea sunt periculoşi, adăugă zâmbind Tomás Segovia.

— înainte era mai uşor de luptat cu ei. Mai aveau ceva respect faţă de noi. Ce-ar spune bietul meu tată, Dumnezeu să-l ierte, dacă ar vedea toată indienimea asta răsculată? El, care era atât de demn! replică doña Elvira.

— Vă trebuie funii. Nu mergeţi încet. Şi să aveţi întotdeauna pistoalele la îndemână, insistă Segovia.

Aşezat pe taburetul lui, Félix îi asculta calm.

„Pentru noi, indienii, e ora infinită a tăcerii.” Şi îşi înghiţi cuvintele. Nicolás îl privi foindu-se neliniştit pe scaunul lui. Se ruşina de cuvintele prietenilor familiei sale.

— Nu vorbiţi aşa! Toţi suntem pe jumătate indieni!

— Eu nu! exclamă tâfnoasă văduva.

Violenţa care suflă peste pietrele şi peste oamenii mei se ghemui pe sub scaune, iar aerul deveni vâscos. Musafirii zâmbiră

prefăcuţi. Conchita, fiica Elvirei Montúfar, îl privi pe Nicolás cu admiraţie. „Ce noroc să fii bărbat şi să poţi spune ce gândeşti!” îşi zise, melancolică. Niciodată nu lua parte la discuţie. Aşezată cuviincios, asculta cuvintele căzând împrejur şi le suporta cu stoicism, asemenea celui care suportă o ploaie torenţială. Conversaţia deveni dificilă.

— Ştiţi că Julia şi-a tocmit o diademă? întrebă Tomás, şi surâse pentru a-şi disimula furia provocată de cuvintele lui Nicolás Moneada.

— O diademă? exclamă surprinsă văduva.

Numele Juliéi îndepărtă tema neplăcută a indienilor, şi dialogul se însufleţi. Félix nu oprise ceasurile, şi acele lor prindeau din zbor cuvintele ieşite de pe buzele doñei Elvira şi ale lui Tomás Segovia, şi le transformau intr-o armată de păianjeni care ţeseau şi desţeseau silabele inutile. Iar ei, străini de propriul lor zgomot, îşi smulgeau, excitaţi, unii altora numele Juliei, iubita din Ixtepec.

Departe, răsunară clopotele de la biserică. Ceasul din salonul casei Moneada repetă gestul pe o voce mai joasă, şi musafirii se risipiră ca insectele.

Tomás Segovia le însoţi pe doña Elvira şi pe Conchita pe străduţele mele întunecate. Văduva profită de beznă pentru a vorbi de tema preferată a spiţerului: poezia.

— Şi spune-mi, Tomás, ce mai zice poezia?

— Uitată de toţi, doña Elvira. Doar eu îi mai dedic, ocazional, câteva ore. Trăim într-

o ţară de analfabeţi, răspunse omul cu amărăciune.

„Şi ăsta cine se crede?”, gândi deranjată doamna.

Ajunşi la casa Montúfar, Segovia aşteptă galant până ce femeile traseră zăvoarele şi încuiară bine poarta. Apoi îşi văzu de drum de unul singur. Se gândea la Isabel şi la profilul ei băieţos. „Eschivarea e ceva natural la ea”, îşi zise pentru a se consola de indiferenţa tinerei, şi uite, „eschivare” rimează cu „înfumurare”; şi dintr- odată, în mijlocul solitudinii nocturne a căii, îşi văzu propria viaţă ca pe un enorm magazin de adjective. Surprins, grăbi pasul. Picioarele lui marcau şi ele silabe. „Scriu prea mult”, îşi zise perplex, şi odată ajuns acasă, compuse primele două versuri din cea dintâi strofă a unui sonet.

— Ar trebui să fii mai atentă la Segovia, şi nu să te uiţi ca o toantă la Nicolás! exclamă Elvira Montúfar, aşezată în faţa oglinzii.

Conchita nu răspunse; ştia că mama ei vorbea doar ca să se afle în treabă. O speria tăcerea. îi amintea de anii neplăcuţi petrecuţi lângă bărbatul ei. Timpul acela întunecat, în care îşi uitase chiar propria imagine. „Ce curios, nu ştiu ce faţă aveam când eram căsătorită!” le mărturisea ea prietenelor sale. „Nu te mai contempla atâta în oglindă, copilă!” îi ordonau cei vârstnici când era mică. Dar nu se putea abţine: imaginea sa era tocmai calea de a cunoaşte lumea. Astfel ştia de doliuri şi de

petreceri, de iubiri şi de date. în faţa oglinzii a învăţat cuvintele şi râsul. Când s-a căsătorit, Justino a acaparat cuvintele şi oglinzile, iar ea a traversat nişte ani silenţioşi şi ştersi prin care umbla ca o oarbă, fără să înţeleagă ce se întâmpla în jurul ei. Singura amintire pe care o avea din acel timp era că nu avea niciuna. Nu ea străbătuse perioada aceea de teamă şi muţenie. Acum, chiar dacă îi recomanda Conchitei căsătoria, era mulţumită să vadă că aceasta n-o lua deloc în seamă. „Nu toate femeile se bucură de privilegiul văduviei”, îşi spunea ea în taină.

— Ai grijă. Dacă nu eşti isteaţă, rămâi fată bătrână.

Conchita auzi reproşul mamei sale şi împinse, în tăcere, sub patul doñei Elvira, recipientul cu apă care îndepărta sufletul de „Cel Rău”, apoi puse Magnifica- şi rozariul între perne. încă de copilă Elvira lua măsuri înainte de culcare; îi era teamă de aspectul ei adormită. „Nu ştiu cum mă văd cu ochii închişi.” Şi îşi ascundea capul sub cearceafuri pentru a evita ca cineva să-i privească chipul necunoscut. Se simţea vulnerabilă cu el.

— Ce pacoste să trăieşti într-o ţară de indieni! Profită de somn ca să-ţi facă beleaua, zise ruşinată, văzând cu ce se ocupa, la asemenea ore, fata ei, în loc să se culcuşească în pat. îşi perie energic părul şi se privi uimită în oglindă.

— O, Doamne! Asta sunt eu?... Bătrâna

asta din oglindă? Aşa mă vede lumea?... Nu mai ies pe stradă, nu vreau să stârnesc milă!

— Ce vorbeşti, mamă!

— Slavă Domnului, tatăl tău a murit. închipuie- ţi surpriza lui, dacă m-ar vedea acum... Şi tu, ce aştepţi ca să te măriţi? Segovia e cea mai bună partidă din Ixtepec. Sigur că e un vai-de-lume! Ce pedeapsă să-l ai pe cap toată viaţa!... Dar asta sunt eu? Repetă fascinată în faţa figurii care gesticula în oglindă.

Conchita profită de uluirea mamei sale pentru a pleca în camera ei. Voia să fie singură, ca să se gândească în linişte la Nicolás. în răcoarea odăii putea să contureze faţa tânărului, să-i reconstituie zâmbetul. Ce păcat că ea nu îndrăznea să spună niciodată nimic! Mama ei, în schimb, vorbea peste măsură; spărgea farmecul. Tomás Segovia de soţ! Cum de îi trecea prin cap asemenea nebunie? Când spiţerul vorbea, Conchitei i se umpleau ochii de clei. Văzu părul lui Tomás şi se simţi mânjită de grăsime. „Dacă şi mâine mama il mai pomeneşte o dată, fac o scenă.” Iar scenele ei chiar o speriau pe doña Elvira.

Surâse răutăcios şi îşi aşează capul cât mai comod. Sub pernă păstra râsul lui Nicolás.

— Să plece odată la Tetela! strigă colerică Isabel, când musafirii ieşiră pe poartă. Dar abia se îndepărtară fraţii de Ixtepec, că îşi regretă cuvintele. Fără ei casa devenise o carapace pustie; nu o mai recunoştea, şi nu

mai recunoştea vocile părinţilor şi ale slujitorilor. Se separa de ei, se retrăgea pentru a se transforma într-un punct de demarare în spaţiu, şi se umplu de teamă. Erau acum două Isabele: una care bramburea prin curţi şi odăi, şi alta care trăia într-o sferă distantă, fixă. Atingea superstiţioasă obiectele pentru a comunica cu lumea aparentă şi apuca o carte sau o solniţă ca punct de sprijin pentru a nu se prăbuşi în neant. Stabilea astfel un fluid magic între Isabel cea reală şi Isabel cea ireală, şi se simţea consolată. „Roagă- te, fii tare!" îi spuneau, şi ea repeta formulele fermecate ale rugăciunilor până ce le fărâmiţa în cuvinte fără sens. între puterea rugii şi vorbele care o conţineau era aceeaşi distantă ca între cele f * f
două Isabel: nu reuşea să integreze nicio *Ave Maria,* şi nici pe sine însăşi. Iar acea Isabel suspendată se putea desprinde în orice moment, putea să traverseze spaţiile ca un aerolit şi să se prăbuşească într-un timp necunoscut. Mama ei nu ştia cum să o abordeze. „Este fiica mea Isabel", îşi repeta, incredulă, în faţa figurii înalte şi întrebătoare a tinerei.

— Uneori hârtia ne face semne...

Fata o privi surprinsă şi ea se îmbujoră. Voia să spună că, în timpul nopţii, se gândise la o scrisoare care urma să suprime distanţa ce o separa de fiica ei, şi că dimineaţa, în faţa albului insolent al hârtiei, frazele nocturne se risipiseră ca bruma grădinii, lăsându-i doar nişte cuvinte inutile.

— Şi ce inteligentă eram eu în plină noapte! oftă.

— Noaptea toţi suntem inteligenţi. Dimineaţa ne trezim neghiobi, zise Martin Moncada privind acele nemişcate ale ceasului.

Nevasta lui se cufundă din nou în lectură. Martin o auzi întorcând pagina cărţii şi o văzu ca întotdeauna: ca pe o fiinţă ciudată şi încântătoare care îşi împărţea viaţa cu el, dar care ascundea un secret de nemărturisit. îi era recunoscător pentru prezenţa ei. Niciodată nu va şti cu cîne a trăit, dar nici nu avea nevoie să ştie. îi ajungea să ştie că a convieţuit cu cineva. O privi apoi pe Isabel, adâncită în fotoliu, cu ochii aţintiţi la fiacăra lămpii. Nici fiica lui nu ştia cine era. Ana obişnuia să spună: „Copiii sunt alte persoane”, cumva uimită că fiii ei nu erau ea însăşi. Captă cu exactitate neliniştea fetei. Félix şi femeia, cuminţi şi opaci lângă lămpile lor, păreau să nu-şi dea seama de pericol: Isabel se putea transforma într-o stea căzătoare, putea să fugă şi să se prăvălească în spaţiu fără să lase vreo urmă vizibilă în această lume, în care doar platitudinea obiectelor capătă formă. „Un aerolit este voinţa furioasă a zborului”, îşi zise, şi îşi aminti ciudăţenia acelor cârtiţe arse de propria lor furie şi condamnate la o închisoare chiar mai sinistră decât cea din care au scăpat. „Decizia de a te desprinde de Tot este infernul.”

Isabel se ridică din fotoliu, căci îl găsea

agresiv; ei nu doar hârtia, ci întreaga casă îi făcea semne. Spuse „noapte bună” şi ieşi din încăpere. „Deja sunt şapte luni de când au plecat.” Uita că fraţii ei veneau uneori în Ixtepec, petreceau câteva zile cu ea, iar apoi se întorceau din nou la minele din Tetela. „Mâine o să-i cer tatii să-i aducă”; şi îşi trase cearceaful peste frunte, ca să nu vadă întunericul fierbinte şi umbrele care se integrau şi se dezintegrau în mii de puncte obscure, într-un zgomot asurzitor.

Departe de sora sa, şi Nicolás lâncezea. în drumurile lui înapoi la Ixtepec, trecând peste *sierra* seacă şi uscată, pietrele îndârjeau copitele calului şi munţii imenşi îi îngreunau mersul. Călărea tăcut. Simţea că doar voinţa îi putea deschide o cărăruie prin labirintul acela de roci. Fără ajutorul imaginaţiei sale n-ar ajunge niciodată acasă şi ar rămâne închis între zidurile de granit care îi făceau semne malefice. Juan călărea lângă el, bucuros să se întoarcă la lumina cămăruţei lui, la căldura din ochii tatălui său şi la mâna ascetică a lui Félix.

— E bine să te întorci acasă...

— Cândva n-o să mă mai întorc, promise Nicolás cu ciudă. Nu voia să mărturisească teama de a-l surprinde, în vreuna dintre aceste întoarceri, vestea căsătoriei surorii lui, nici că teama aceasta inadmisibilă il chinuia. Şi se mai gândea că tatăl lor îi trimisese la mină nu din cauza sărăciei tot mai acute a familiei, ci pentru a o obliga pe Isabel să accepte un bărbat.

— Isabel e o trădătoare iar tata un infam...

— îti aminteşti când mă înecaţi în bazin?

Mă simţeam ca acum, cu noaptea asta neagră deasupra, răspunse Juan, speriat de cuvintele fratelui său.

Nicolás zâmbi. El şi sora lui il aruncau pe Juan într-un bazin cu apă adâncă, apoi luptau să-l salveze. îl scoteau riscându-şi vieţile, şi se întorceau în oraş cu „înecatul” în spate privind către oameni de la înălţimea secretului lor eroism. Acestea se întâmplau pe vremea când ei trei împărtăşeau infinita surpriză de a se afla în lume. Pe atunci chiar şi degetarul mamei lor strălucea diferit, în mişcarea aceea de du-te-vino a acului, din care răsăreau atâtea albine şi margarete. Unele dintre zilele acelea le-au rămas pentru totdeauna în memorie, deosebite, plutind într-un aer special. Apoi realitatea a devenit opacă, şi-a pierdut esenţele tari, lumina a slăbit, orele s-au făcut egale, iar oamenii au căpătat staturi de pitici. Mai rămâneau unele locuri neatinse de timp, ca buncărul întunecos. Cu ani în urmă, aşezaţi pe grămezi de cărbune, ascultau îngroziţi împuşcăturile zapatiştilor care intrau în oraş. Acolo îi închidea Félix cât ţinea invazia răzvrătiţilor. Şi unde plecau aceia când ieşeau din Ixtepec? La iarbă verde, la apă, să mănânce porumb fiert şi să râdă în hohote după ce s-au distrat câteva ceasuri cu ai locului? Acum nu mai venea nimeni. Timpul

era umbra lui Francisco Rosas. Prin toată ţara nu erau decât „atârnaţi”, iar lumea căuta să-şi adapteze viaţa la capriciile generalului. Isabel făcea acelaşi lucru. încerca să-şi găsească un soţ şi un fotoliu în care să-şi afunde plictiseala.

Noaptea târziu intrară în Ixtepec. Isabel îi ajută să descalece. în sufragerie îi aşteptau părinţii lor, iar Félix le servi o cină care ii făcu să uite turtele albăstrii de mălai şi brânza veche din Tetela. Aplecaţi asupra mesei, cei trei fraţi se priviră recunoscându-se. Nicolás vorbea doar pentru Isabel. Don Martin îi auzea ca de departe.

— Dacă nu vreţi, nu mai plecaţi la mină, spuse tatăl cu voce joasă.

— Martin, pluteşti! Ştii că avem nevoie de banii aceia, răspunse alarmată femeia lui.

Omul păstră tăcerea. „Martin, pluteşti!” erau cuvintele pe care i le repeta ori de câte ori comitea vreo greşeală. „Dar a trece peste voinţa copiilor nu era o greşeală şi mai gravă decât aceea de a pierde nişte bani?” Nu înţelegea stupiditatea unei lumi în al cărei ciclu unicul soare era banul. „Am vocaţie de sărac”, îşi zicea, ca scuză pentru ruina lui progresivă. Zilele omului i se păreau de o scurtime insuportabilă pentru a fi risipite în efortul pentru câştig. Se simţea asfixiat de cercul care forma societatea înaltă din Ixtepec, de „corpurile opace” – după expresia lui: se dezintegrau în interese lipsite de importanţă, uitau condiţia lor de mortali, eroarea lor provenea, toată, din

teamă. El ştia că viitorul era o reîntoarcere grăbită spre moarte şi că moartea era starea perfectă în care omul îşi recuperează cealaltă memorie a sa. De aceea uita el acel „luni voi face cutare lucru” şi îi privea cu uimire pe cei eficienţi. Dar „imortalii” păreau satisfăcuţi în vina lor, şi uneori se gândea că poate doar el se reîntorcea la întâlnirea aceea uimitoare.

Noaptea se strecura prin poarta deschisă a grădinii. în cameră intrau insecte şi arome întunecoase. Un râu misterios curgea ineluctabil şi conecta sufrageria familiei Moneada cu inimile celor mai îndepărtate stele. Félix adună farfuriile şi împături faţa de masă. Absurdul faptului de a mânca şi conversa căzu asupra locatarilor casei şi îi împietri în faţa unui prezent indicibil.

— Eu nu mai încap în acest corp! exclamă Nicolás şi îsi acoperi fata cu mâinile ca şi cum ar fi fost pe punctul de a plânge.

— Suntem obosiţi, zise Félix de pe taburetul său. Câteva secunde, locuinţa călători prin ceruri, făcu parte din Calea Lactee, apoi căzu fără zgomot în acelaşi punct. Isabel percepu şocul căderii, sări de la locul ei, îşi privi fraţii şi se simţi sigură; îşi aminti că se afla în Ixtepec, şi că un simplu gest neaşteptat ne poate reintegra unei ordini pierdute.

— Azi au dinamitat trenul. Poate vin...

Ceilalţi o priviră somnambuli, şi fluturii de noapte îşi continuará zborul prăfuit în jurul lămpilor.

1. *Mosquitero* (sing.), plasă de protecţie împotriva ţânţarilor; perdea de pat; polog.
2. Lanţ montan.
3. *La Magnifica* (sau *Cântul Fecioarei Mario)* este o rugăciune catolică şi un cânt liturgic bazat pe *Luca* 1, 46-55.

În fiecare zi la şase seara ajungea trenul de la

Ciudad de México. Aşteptam ziarele cu ştirile de la oraş ca şi cum din ele s-ar fi putut înfiripa miracolul ce avea să spargă vraja sub care căzusem. Dar nu vedeam decât fotografiile morţilor. Era epoca execuţiilor, şi toţi credeam că nimic nu ne va salva. Zidurile de pedeapsă, loviturile de graţie şi spânzurătorile deveniseră ceva curent. Această multiplicare a ororilor ne reducea la ţărână sau la căldură până la şase seara din ziua următoare. Uneori trenul nu apărea mai multe zile la rând, şi atunci circula zvonul: „Acuma chiar vin!” Dar în ziua următoare trenul aducea ştirile, şi întunericul se lăsa din nou, inevitabil, asupra mea.

Din patul său, doña Ana ascultă şopotele nopţii şi se simţi asfixiată de timpul cuminte care pândea porţile şi ferestrele casei. Auzi vocea fiului ei: „Eu nu mai încap în acest corp.” îşi aminti turbulenţa propriei sale copilării în Nord. Căminul cu uşi de mahon care se deschideau şi închideau Ia trecerea fraţilor săi; numele lor sonore şi puternice care se repetau în încăperile înalte cu miros de lemn ars iarna. Văzu zăpada acumulându-

se pe pervazul ferestrelor şi auzi muzica polcilor în vestibulul prin care sufla aer rece.

Râşii coborau de pe înălţimi, şi argaţii ieşeau săi vâneze printre chicoteli şi înghiţituri de *sotol* \ în bucătărie, femeile frigeau carne şi împărţeau *piñones-,* iar zarva vocilor inunda casa de cuvinte stridente. Premoniţia unei bucurii transforma, una după alta, zilele încremenite. Revoluţia a izbucnit într-o dimineaţă, şi porţile timpului s-au deschis. în clipa aceea de măreţie fraţii ei au plecat în Sierra de Chihuahua, iar mai târziu i-au intrat în casă cu cizme şi pălării militare. Veneau urmaţi de ofiţeri, iar pe stradă soldaţii cântau *La Adelita.*

Que şi Adelita se fuera con otro,
La seguiría por tierra y por mar;
Si por mar en un buque de guerra;
Si por tierra en un tren militar^...

înainte de a împlini douăzeci şi cinci de ani, fraţii ei muriră, unul după altul, în Chihuahua-, în Torreón-, în Zacatecas^; iar Franciscăi, mama ei, nu-i mai rămaseră decât fotografiile acelora, ea şi surorile ei îndoliate. Apoi, bătăliile câştigate de Revoluţie s-au pierdut în mâinile trădătoare ale lui Carranza[7] şi au apărut asasinii, gata să se sfârtece pentru pradă, şi mereu Ia domino prin bordeluri. O linişte sumbră se întinse din Nord până în Sud, şi timpul împietri din nou. „Ah, de-am putea cânta din

nou *La Adelita”,* îşi zise doamna, mulţumită de detonarea trenului de la Ciudad de México. „Asemenea lucruri îţi deschid pofta de viaţă.” Poate mai era posibilă totuşi minunea care ar schimba soarta sângeroasă ce apăsa asupra noastră.

Spre amurg trenul îşi anunţă sosirea cu un lung fluierat de triumf. Au trecut mulţi ani de atunci, iar din familia Moneada nu a mai rămas nimeni. Doar eu, martor al năruirii lor, îi mai ascult, în fiecare zi la şase seara, sunetul.

— De-am avea măcar un cutremur zdravăn! exclamă dona Ana înflgând cu ciudă acul în pânza pe care o broda. Ca noi toţi, suferea şi ea de nostalgia catastrofelor. Fiica ei auzi trenul şi păstră tăcere. Doamna ieşi în balcon să-l spioneze, de după perdea, pe Francisco Rosas, care traversa la ora aceea oraşul ca să se îmbete la crâşma lui Pândo.

— Ce tânăr e! Nu cred că are treizeci de ani! Si deja nenorocit! mai adăugă cu înţelegere, văzându-l pe general: înalt, drept, mergând fără să privească pe nimeni. O adiere de răcoare ieşea din local. Paharele clincăneau, zarurile se rostogoleau pe mese, şi monedele treceau dintr-o mână într-alta. Rosas, bun jucător şi cu norocul de partea lui, câştiga mereu. Dar pe măsură ce câştiga, îşi pierdea calmul şi bea cu disperare. Iar beat devenea periculos. Asistenţii lui făceau tot posibilul pentru a-l învinge şi, când vedeau cum câştiga întruna,

se priveau între ei neliniştiţi.

— Domnule locotenent-colonel, fă o partidă cu domnul general!

Locotenent-colonelul Cruz se oferea surâzător. Era singurul care putea să-l învingă cu uşurinţă. Colonelul Justo Corona, în picioare în spatele şefului său, observa jocul cu ochi vigilenţi. Pândo, crâşmarul, urmărea şi el mişcările militarilor; ştia, după expresia feţelor, când devenea atmosfera primejdioasă.

— Mai bine plecaţi, pentru că generalul câştigă.

Iar ceilalţi clienţi dispăreau discret, unul după altul. „Câştigă. înseamnă că Julia nu-l iubeşte; deasta e furios”, spuneam bucuroşi, iar pe stradă lansam strigăte care pătrundeau în local şi enervau militarii.

Târziu, copitele calului lui Francisco Rosas spărgeau noaptea. îl auzeam galopând pe drumurile întunecate, pierdut în nostalgiile lui. „Ceo fi căutând la asemenea oră?” „îşi face curaj înainte de a o întâlni.” Tot pe cal intra şi în Hotel Jardín[2] şi ajungea până la uşa Juliei, iubita sa.

1. Băutură alcoolică (35-55 de grade) obţinută din *dasylirion* (plantă care creşte în zona aridă din nordul Mexicului). în năh., *tzotollin.*
2. Seminţe de pin.
3. Dacă Adelita ar pleca cu altul/ Aş urma-o pe uscat şi pe mare./ Pe mare într-o navă de război,/Pe uscat într-un tren militar. Acest cântec-mars al revoluţionarilor mexicani a fost
   compus în 1914 de Antonio Gil del Río Armenta şi dedicat infirmierei Adela Velarde Pérez, una dintre numeroasele femei care au însoţit trupele revoluţionare ca soldaţi, bucătărese sau infirmiere. Erau cunoscute ca *soldaderas* (femei de trupă, vivandiere) sau *adelitas* (dim. pl. Adela).
4. Oraş şi stat în nord-estul ţării. Etimologie nesigură, probabil din nâh., *xicahua,* „loc uscat şi nisipos”.0
5. Oraş din nord-est. *Torreón,* „turn de

apărare a unei pieţe ori a unui castel”. Numele localităţii vine de la o veche moşie – din care s-a dezvoltat

înconjurată de ziduri şi prevăzută cu un astfel de turn.

6. Oraş şi stat din zona central-nordică a Mexicului, locuită, înainte de cucerirea spaniolă, de indienii *zacatecas* (în nâh., *zacatl,* „loc în care abundă *zacate”,* iarbă de păşunat).
7. Venustiano Carranza (1859-1920), participant la Revoluţia Mexicană, preşedinte al Statelor Unite Mexicane (1917-1920); asasinat în timp ce dormea.
8. *Jardin,* „grădină”.

Într-o după-amiază, un străin în costum de caşmir, cu şapcă de călătorie şi o mică geantă pe braţ, coborî din tren. Nemişcat pe peronul de cărămizi sparte, părea să se îndoiască de destinaţia lui. Privea în toate părţile parcă întrebându-se: „Ce e asta?” Stătu astfel câteva clipe observând cum se descărcau baloţii de ayate[1] din vagoane. Era singurul călător. încărcătorii şi don Justo, şeful de gară, îl priviră miraţi. Tânărul îşi dădu seama de curiozitatea pe care o trezea, şi traversă ezitant bucata de peron care îl separa de drumul de pământ, apoi continuă în linie dreaptă până la râul aproape sec. Trecu vadul şi se îndreptă spre Ixtepec. Ca şi cum ar fi cunoscut calea cea mai scurtă, păşi calm prin faţa ochilor întrebători ai lui don Justo. S-ar fi zis că îşi zâmbea sieşi. Trecu şi pe lângă casa familiei Catalán, şi don Pedro, numit, cu rea-voinţă, „Puşculiţă” – din cauza unei găuri pe care un glonţ i-o făcuse într-un obraz –, îl văzu în timp ce descărca cutii cu grăsime la uşa magazinului său. Toñita, femeia lui, curioasă din fire, ieşi în prag.

— Ce-i cu ăsta? murmură fără speranţă de răspuns.

— Pare un inspector..., zise bărbatul ei, bănuitor.

— Nu e inspector! E altceva. Ceva ce n-am mai văzut noi pe aici! replică Toñita cu convingere.

Străinul îsi continuă drumul. Ochii lui treceau domol peste acoperişuri şi peste arbori. Părea să ignore interesul pe care îl stârnea. Coti la capătul lui Melchor Ocampo[2]. în spatele pereţilor, domnişoarele Martínez îsi anunţară apariţia lui prin strigăte; don Ramón, tatăl lor, avea planuri mari: să înlocuiască cu maşini trăsurile care zăceau de cincizeci de ani sub tamarinii din piaţă, să instaleze o statie electrică şi să asfalteze străzile.

Despre toate acestea vorbea cu fiicele sale, aşezat într-un scaun de *tule-,* în timp ce doña María, soţia lui, gătea *cocaditas con piñones^,* cremă de gălbenuş şi *pabellones-,* pentru a le vinde negustorilor din piaţă. Auzind exclamaţiile fetelor, domnul Martínez se apropie de balcon. Dar nu mai putu să vadă decât spatele necunoscutului.

— Bărbat modern, de acţiune! exclamă entuziasmat. Iar pe dinăuntru începu să calculeze cum să-şi atragă Influenţa aceluia în îmbunătăţirile pe care le proiectase. „Ce păcat că acest Comandant Militar, cum îl numea el pe general, era atât de retrograd!”

Fără îndoială, era vorba despre un străin. Nici eu, nici cel mai bătrân din Ixtepec nu ne aminteam să-l mai fi văzut înainte. Şi totuşi, părea să cunoască bîne străzile mele, căci, fără şovăială, ajunse curând la Hotel Jardín.

Don Pepe Ocampo, proprietarul, îi arătă o încăpere spaţioasă pardosită cu ceramică, cu plante de umbră şi pat conjugal de fier alb cu *mosquitero.* Necunoscutul se arătă satisfăcut. Cum don Pepe era vorbăreţ de felul lui şi servil, prezenţa noului client îl entuziasmă.

— De uruit nu mai vine nimeni pe aici! Adică, cineva de departe. Indienimea nu contează; doarme pe la porţi sau prin curţi. înainte veneau agenţi de vânzări, cu valizele pline de noutăţi. Cumva domnul este unul dintre ei?

Celălalt negă printr-un semn al capului.

— Dumneata poţi vedea cum am ajuns, cu toată această situaţie politică! Ixtepecul era un loc vizitat de multă lume, comerţul era important, şi hotelul era plin mereu. Trebuia să-l fi văzut, cu măsuţele în verandă şi cu lume mâncând şi conversând până târziu!... Erau timpuri bune! Acum nu mai am aproape pe nimeni. Cu excepţia generalului Rosas, a colonelului Corona, a unor militari de rang inferior... Si a iubitelor lor...

Spuse ultimele cuvinte cu voce foarte joasă şi apropiindu-se de străinul care îl asculta zâmbitor. Tânărul scoase două ţigări şi-i oferi una patronului. După cum se află mult mai târziu, don Pepe observase că le scosese din aer. Pur şi simplu întinsese braţul, iar ţigările doar apăruseră, gata aprinse. însă în momentul acela don Pepe nu era capabil să se mire de nimic, şi faptul i se păru natural. Privea ochii clientului, cu râuri şi oi care behăiau triste în ei. Fumară

liniştiţi şi ieşiră în f J f f coridorul mărginit de ferigi umede, prin care se auzea susurul greierilor.

Frumoasa Julia, amanta generalului, doar într- un halat roz fulgurant, cu părul desfăcut şi cerceii de aur încurcaţi în şuviţe, moţăia într-un hamac, aproape. Ca şi cum le-ar fi simţit prezenţa, deschise ochii şi privi, somnoroasă şi curioasă, spre străin. Nu păru să se alarmeze, deşi era în stare să disimuleze mult mai mult decât atât. Din după- amiaza în care am văzut-o coborând din trenul militar, am crezut-o femeie primejdioasă. Nimeni nu ştia nimic despre ea în Ixtepec. Obiceiurile ei, modul de a conversa, de a merge şi de a privi bărbaţii erau diferite. încă o mai văd plimbându-se pe peron, mirosind aerul ca şi cum totul îi părea prea puţin. Pentru cine o vedea o dată era greu să o uite, deci nu ştiu dacă străinul o cunoştea; fapt este că nu păru surprins de întâlnire, nici de frumuseţea ei. Se apropie şi îi vorbi îndelung înclinat asupra ei. Don Pepe n-a putut să-şi amintească niciodată ce a auzit atunci. Julia, intinsă în hamac, cu halatul întredeschis şi cu părul răvăşit, îl asculta.

Nici ea şi nici don Pepe nu păreau să-şi dea seama de pericolul în care se aflau. Generalul îi putea surprinde în orice moment. El, atât de gelos la simpla idee că un bărbat ar îndrăzni să vorbească cu amanta lui, să-i privească dinţii şi vârful roşu al limbii când zâmbea. De aceea, când Rosas

îşi făcea apariţia, don Pepe se precipita în calea lui ca să-l informeze că domnişoara nu se întâlnise cu nimeni. Seara, Julia se îmbrăca într-o rochie de mătase roz stropită cu pietricele strălucitoare şi îsi punea coliere şi brăţări de aur. Iar generalul o scotea, posomorât, la o plimbare prin piaţă. Părea o floare înaltă luminând noaptea; era imposibil să n-o priveşti. Bărbaţii, aşezaţi pe bănci sau în trecere, o observau cu ochi nostalgici. Nu de puţine ori generalul a trebuit să ciocănească vreun îndrăzneţ sau chiar s-o pălmuiască pe Julia când le întorcea privirile. Dar femeia părea să nu se teamă de el şi rămânea indiferentă la furia lui. Se spunea că o răpise de foarte departe, nimeni nu ştia exact de unde, şi se mai spunea, de asemenea, că o iubiseră multi bărbaţi.

Viaţa în Hotel Jardin era intensă şi tainică. Oamenii adulmecau de prin balcoane, încercând să surprindă detalii din iubirile pe care le ascundea şi să afle câte ceva despre femeile acelea, amantele militarilor, toate splendide şi extravagante.

Din drum se auzeau hohotele Rosei şi Rafaelei, surorile gemene, ambele metrese ale locotenent- colonelului Cruz. Erau nordice, volubile, şi când se burzuluiau îşi aruncau pantofii în stradă. Dacă erau mulţumite, îşi puneau lalele roşii în păr, se îmbrăcau în verde şi se plimbau provocator. Erau înalte şi puternice, iar după-amiezile, aşezate în balconul lor, mâncau fructe

surâzând trecătorilor, întotdeauna aveau storurile ridicate şi îsi expuneau, cu generozitate, intimitatea în faţa lumii. Stăteau întinse, în acelaşi pat cu cuvertură de dantelă albă, arătându-şi picioarele bine dăltuite. Iar între ele, locotenent-colonelul Cruz mângâindu- le şoldurile în timp ce zâmbea cu ochi tulburi. Era cumsecade şi le răsfăţa pe amândouă la fel.

— Viaţa înseamnă femeie şi plăcere! Cum să le lipsesc de ceea ce îmi cer, când ele nu mă lipsesc pe mine de nimic!...

Şi râdea căscând mult gura şi arătându-şi dinţii albi de canibal tânăr. Mult timp au făcut senzaţie în Ixtepec cei doi cai suri cu stea albă în frunte, pe care i-a dăruit surorilor, şi după care Cruz a cutreierat tot Statul Sonora ca să îi găsească atât de asemănători.

— Unicul lucru care trebuie îndeplinit este capriciul! Un capriciu refuzat ucide. Aşa mi i-au cerut fetele mele, şi aşa i-am căutat!

Antonia era o fată blondă şi melancolică de pe coastă. Plângea mult. Amorezul ei, colonelul Justo Corona, îi făcea cadouri şi serenade, dar nimic n-o consola. Şi se spunea că noaptea suferea de coşmaruri. Era cea mai tânără dintre toate şi nu f *
ieşea niciodată singură pe stradă. „E o copilă!” exclamau doamnele din Ixtepec, scandalizate când, joile şi duminicile, Antonia apărea la concertul fanfarei palidă şi speriată, la braţul colonelului Corona.

Luisa îi aparţinea căpitanului Flores şi, din cauza temperamentului, era temută atât

de amantul ei, cât şi de ceilalţi oaspeţi ai hotelului. Era mult mai în vârstă decât bărbatul, mică de statură, cu ochi albaştri şi păr închis la culoare. Umbla mereu decoltată şi cu sânii jucând. Noaptea, Julia o auzea certându-se cu Flores, iar apoi ieşind pe coridor şi târşindu-şi tocurile în sus şi-n jos.

— Iar umblă mâţa aia în călduri! Nu ştiu ce f *

vede Flores la ea! comenta generalul indispus. Capta, instinctiv, aversiunea Luisei faţă de Julia, şi iubita asistentului său îi era antipatică.

— Mi-ai stricat viaţa, ticălosule!

Strigătele Luisei străpungeau zidurile hotelului.

— Doamne sfinte! Să-ţi risipeşti astfel puţinele zile pe care le avem! comenta Cruz.

— întotdeauna e geloasă, răspundeau gemenele întinzându-se leneşe în pat.

Antonia tremura. Justo Corona bea un păhăruţ de coniac.

— Tu ce zici? Si eu ti-am stricat viata?

Fata se afunda tăcută în coltul cel mai îndepărtat al patului. Cât timp dura gâlceava, Francisco Rosas fuma. Cu faţa în sus, o spiona pe Julia, lungită lângă el, nemişcată. Şi dacă vreodată ea i-ar reproşa ceva? Se gândi că s-ar simţi uşurat, îl mâhnea să o vadă întotdeauna trândavă şi indiferentă. îi era totuna dacă el venea sau nu venea mai multe zile la rând; chipul, vocea nu i se schimbau. Iar el bea ca să-şi facă curaj în faţa ei. Şi la miezul nopţii, în

timp ce se apropia de hotel, un tremur, de fiecare dată nou, punea stăpânire pe el. Cu ochii înceţoşaţi, ajungea, călare, până la camera ei.

— Julia, vii cu mine?

în faţa femeii, glasul lui era altul. îi vorbea pe un ton foarte scăzut; prezenţa ei îi îneca toată forţa în gât. I se uita în ochi, voia să ştie ce ascundea ea în spatele pleoapelor, acolo, în adânc, chiar dincolo de ea însăşi. Dar ea îi evita privirea, înclina capul surâzând, îşi observa umerii goi şi se retrăgea într- o lume îndepărtată, fără zgomot, asemenea fantasmelor.

— Hai, vino, Julia! stăruia învins generalul, iar ea, pe jumătate îmbrăcată şi mereu zâmbitoare, urca pe calul amantului.

Porneau în galop pe drumurile mele până la apa din Las Canas[s], la *lunada*[1] lor. De la distanţă, şi tot pe cai, îi urmau asistenţii. Ixtepecul o auzea râzând la miezul nopţii, dar nu avea şi dreptul de a o privi alergând sub lumina stelelor lângă posacul ei îndrăgostit.

în hotel, celelalte femei aşteptau întoarcerea bărbaţilor. în cămaşă de noapte, cu o lampă într-o mână şi cu o ţigară în cealaltă, Luisa ieşea pe coridor şi bătea la uşile camerelor vecine.

— Deschide, Rafaela!

— Stai cuminte şi du-te la culcare! îi răspundeau gemenele.

— Au venit după Julia şi nu se mai întorc până în zori, stăruia Luisa lipindu-şi buzele

de crăpătura uşii.

— Şi pe tine ce te interesează!? De ce nu dormi?...

— Nu ştiu ce-i cu mine; am stomacul rece.

— Păi du-te la Antonia. E la fel de bufniţă ca tine..., îi ziceau surorile cu voce somnoroasă.

Din camera alăturată, Antonia asculta dialogul şi se prefăcea că doarme. Auzea cum Rafaela aprindea, în cele din urmă, lampa, şi se ascundea sub cearceafurile calde, cu ochii mari deschişi, pierdută în întunecimea aceea ciudată. „Ce-o fi făcând tata la ora asta? Sigur mă caută...” Se făcuseră cinci luni de când colonelul Corona o răpise din căminul ei de pe coastă.

Luisa o chemă la uşă. Antonia îşi acoperi gura cu mâna pentru a-şi sufoca strigătul.

— Hai la fete! Ce faci singură acolo?

Ea nu răspunse. Tot aşa o chemaseră la poarta casei în seara aceea. „Du-te, Antonia, să vezi cine e, la ora asta”, spusese tatăl ei. Când a deschis, n-a văzut decât nişte ochi strălucitori care i-au aruncat o cergă în cap, apoi au înfăşurat-o şi au smuls-o dintre ai ei. Erau mai multi bărbaţi. Ea le auzea f f vocile. „Dă-mi-o repede!” Din nişte braţe a trecut în altele, apoi au urcat-o pe cal. A simţit prin cergă corpul cald al animalului şi al omului care o ducea. Au pornit în grabă. Se înăbuşea ca acum, când Luisa o chema, iar ea îşi acoperea capul cu lenjeria, fără să ştie de ce. Teama o paralizase. Nu îndrăznea să facă nicio mişcare care i-ar fi adus aer.

Omul opri calul.

— Nu putem s-o ducem acoperită toată noaptea, o să se înăbuşe.

— Aşa a zis colonelul să facem, îi răspunseră.

— Când ne apropiem, o acoperim din nou, replică vocea de lângă ea.

Şi imediat îi slăbi velinţa şi îi descoperi faţa.

Antonia întâlni doi ochi tineri care o fixară cu curiozitate.

— E bălăioară! exclamă militarul surprins, iar în privirea lui curiozitatea se preschimbă în melancolie.

— Desigur, ce aşteptai? Tatăl ei e *gachupin*- Paredes, îi răspunseră.

Căpitanul Damián Álvarez o strânse mai aproape de el.

— Nu-ţi fie frică, n-o să păţeşti nimic. Te ducem la colonelul Justo Corona.

Antonia începu să tremure din nou. Omul o strânse încă o dată, şi mai puternic. Pe când se crăpa de ziuă ajungeau la Texmelucan[2], unde îi aştepta Corona.

— Nu mă da lui... Mai bine ia-mă cu dumneata, se rugă. Căpitanul nu răspunse. Doar îşi plecă ochii evitându-i pe ai ei.

— Nu mă da lui...

Álvarez o îmbrătisă în tăcere şi o sărută.

— Te rog, ia-mă cu dumneata! suspină Antonia. Fără să-i mai spună nimic, el îi acoperi din nou faţa şi o duse, în tăcere, la Corona. Iar ei îi ajunse, prin cergă, duhoarea de alcool a aceluia.

— Plecaţi toti! ordonă colonelul. Paşii f

căpitanului Âlvarez se îndepărtară. Mirosul deveni insuportabil. Niciodată nu îi fusese atât de teamă, nici chiar în noaptea în care auzise întrebarea aceea.

— Antonia, ţi-a apărut Jupânul Monico...?

în coridorul întunecos al casei sale pline de ramuri şi tenebre, nişte copile îşi lipeau feţele curioase şi aşteptau răspunsul cu ochi nerăbdători.

— Nu.

— Ha ha ha! râseră răutăcioase. O să vezi tu, când o să te muşte între picioare! Ce şuvoi de sânge!

Antonia rămăsese îngrozită, neclintită în mijlocul umbrelor grele de crengi care tremurau pe varul zidurilor.

— Jupânul Monico vine în flecare lună.

Şi fetele se îndepărtaseră fugind.

Nu i-a fost mai frică decât atunci când s-a văzut singură în faţa colonelului Justo Corona. Acesta o scosese din cergă, şi ochii negri şi mici ai unui necunoscut se apropiaseră căutându-i buzele. Antonia se răsuci în pat transpirând. „Unde e briza mării? în valea asta te sufoci...” în camera alăturată tot mai vorbeau.

— Du-te după blonduţa aceea. Sigur plânge.

— Eu nu. Ştii ce urlete scoate când îi baţi la usă.

Luisa, aşezată, fuma nervos şi le privea pe cele două surori întinse în acelaşi pat, aproape goale, cu sânii lor fragezi şi pielea frumoasă de culoarea seminţei de pin. Ochii

somnoroşi şi gurile, infantile la ora aceea, ar fi vrut ca Luisa să plece în odaia ei.

— Oare de ce-o fi aşa? întrebă Rosa, referindu- se la Antonia.

— Nu ştiu. Mereu îi spun să se potolească şi să se prefacă obişnuită deja. Ar lăsa-o şi el mai liniştită, spuse Rafaela gânditoare.

— Până la urmă răul trece, şi chiar ajungi să îţi placă, adăugă Rosa.

— Ai dreptate! exclamă Rafaela şi, ca şi cum această idee ar fi înviorat-o, sări din pat şi se întinse după coşuleţul cu fructe.

— Haideţi să mâncăm ceva până vin...

— Ce-ar zice ei dacă şi noi ne-am duce să ne distrăm? spuse Luisa ciupind dintr-o portocală.

— Nu s-au dus să se distreze. Nu-l pot lăsa singur pe general. Nu-i vezi cum umblă toţi după el? Cred că şmechera de Julia n-o să termine bine.

Luisa se înălţă furioasă:

— De-ar ucide-o odată! Am sti şi noi o socoteală.

— Taci, nu fi sălbatică!

Luisa se simţi singură între prietenele sale şi se gândi, cu amărăciune, că ea era diferită de femeile acelea.

— Eu mi-am lăsat copiii ca să îl urmez. Am sacrificat tot pentru el. Nu simt ca voi, care staţi aici doar pentru desfătare. Eu aveam casa mea. Dar Julia e o târâtură; şi dacă nu mă credeţi, întrebaţi-l pe părintele Beltrân.

— De acord. Dar acum suntem toate la fel,

replică Rafaela.

— Eu nu! răspunse Luisa apăsat.

— Hai, lasă! Eşti tu cumva soţia legitimă? zise Roşa surâzând.

— Eu am comis o greşeală din iubire. Am orbit. Si omul ăsta nu merită!

— Ceva trebuie să merite. Are ochi frumoşi, şi când ne scăldam în bazin am văzut că are umeri largi.

Luisa privi spre Rafaela iritată. Era adevărat că toate erau nişte târfe. O imagine îi crescu atunci în imaginaţie: umerîi iubitului ei acoperindu-i pe cei ai Rafaelei. Se simţea nesigură în mijlocul acestor femei lacome de fruct. Şi îi părură stupide, aşa, aşezate aproape goale pe patul răvăşit. Vru să plece, şi privi prin crăpătura uşii: se lumina de ziuă. Julia avea să apară în hotel cu amantul ei şi cu tot alaiul de bărbaţi.

în timpul zilei, femeile erau lipsite de compania militarilor. Se pieptănau, se legănau în hamace, mâncau fără chef şi aşteptau căderea serii, plină de promisiuni. Uneori, după-amiaza, se plimbau călare. Roşa şi Rafaela pe surii lor, Julia pe un roib; toate râzând, cu sânii jucându-le ca nişte păsări, cu bijuterii de aur, cu pinteni de argint şi cu câte o biciuşca în mână, cu care zburau dintr-o lovitură pălăriile bărbaţilor când nu se descopereau în faţa lor. Amanţii le urmau. Ixtepecul, fascinat, le vedea trecând, în timp ce ele ne priveau de la înălţimea ochilor lor şi se îndepărtau, prin praf, legănându-se în ritmul cailor.

Pentru Luisa, plimbările acelea erau dureroase. Ea nu ştia să călărească, şi să-l vadă pe Flores în grupul care îi însoţea pe tineri îi provoca un plâns amar. Aşezată în balcon, încerca să atragă atenţia bărbaţilor care treceau. îşi arăta umerii goi, fuma şi arunca priviri provocatoare.

Un militar beat se opri.

— Cât, jupâniţă?

— Intră!

Omul apăru în hotel, şi Luisa chemă soldaţii care curăţau cizmele superiorilor lângă fântână.

— Legaţi-l pe ăsta la vreun stâlp şi daţi-i câteva curele bune! ordonă.

Bărbaţii doar se priviră între ei. Luisa se înfurie şi, la strigătele ei, se prezentă don Pepe Ocampo.

— Pentru Dumnezeu, Luisa, calmează-te!

— Trageţi-i câteva curele sau o să fac ca generalul să vă împuşte pe toţi.

Văzând inutilitatea rugăminţilor sale, don Pepe îşi acoperi faţa cu mâinile. Sângele îi provoca ameţeală. Văzu, speriat, cum îl legau pe nefericitul acela de o coloană, şi auzi loviturile căzând peste trupul lui. Mai văzu şi cum soldaţii îl aruncau apoi în drum, însângerat. Hotelierul se simţi rău şi se retrase în biroul său. Seara, îi povesti căpitanului Flores cele petrecute. Tânărul ofiţer îşi muşcă buzele şi ceru o cameră departe de cea a amantei sale. Când asistenţii merseră să-i strângă hainele murdare, Luisa ieşea smiorcăindu-se pe

coridor. „Dar el s-a închis în odaia lui, iar ea a gemut toată noaptea la uşă”, a povestit apoi don Pepe oamenilor din Ixtepec.

1. Sac purtat la recoltare pe umeri, asemenea unui rucsac deschis (70-80 cm lungime, 40-30 cm lăţime).
2. Avocat şi politician mexican din secolul al XIX- lea (1814-1861). Statul Michoacăn de Ocampo a fost numit astfel în onoarea lui.
3. Plantă din a cărei tulpină înaltă se împletesc şezuturi de scaun.
4. Desert pe bază de cocos *(cocada,* dim. pl. *cocaditas)* şi seminţe de pin *(piñones).*
5. Un *pabellón* (sing.) este un pahar cu răzuitură de gheaţă peste care se toarnă diferite siropuri: de lămâie, vanilie, căpşuni, ananas, mango, coacăze ş.a. Se consumă ca o îngheţată.
6. Trestiile.
7. Petrecere la lumina lunii.
8. în Mexic, persoană cu origini spaniole (blondă, albă), care aparţine unei clase sociale mai avantajate.
9. Oraş din zona central-vestică a ţării. în năh., *tetzmullocan,* „grohotiş”.

VII

Străinul, care ignora această viaţă secretă şi intensă, încă mai conversa cu Julia când generalul ajunse la hotel. Văzându-l înclinat asupra ei – povestiră apoi limbile slobode –, îi şfichiui faţa cu biciuşca în timp ce îl acuza pe don Pepe că-i codoş. îngrozită, Julia fugi în stradă. Dar generalul o ajunse din urmă, se întoarseră şi intrară împreună în camera ei.

— De ce te-ai speriat, Julia?

Se apropie de iubita sa şi îi cuprinse capul în mâini ca să îi vadă faţa. Era prima oară când femeia se înfricoşa astfel la una dintre ieşirile lui violente. Tânăra îi zâmbi şi îi oferi buzele. Niciodată nu i-ar spune lui Rosas de ce se speriase când văzuse urma vânătă a loviturii de pe obrazul străinului.

— Julia, de ce te-ai speriat? întrebă din nou generalul, dar ea îşi ascunse, ca o pisică, faţa în umărul amantului şi îi sărută gâtul.

— Spune-mi cine e, Julia...

Femeia se desprinse din braţele lui şi, fără un cuvânt, se întinse în pat şi închise ochii. Generalul o privi îndelung. Primele umbre portocalii ale amurgului pătrunseră prin jaluzele. Cu ultimele reflexe de soare asupra lor, picioarele Juliei căpătară o viaţă

efemeră şi translucidă, parcă străine de corpul înfăşurat în halatul roz. Căldura după-amiezii, acumulată prin unghere, se reflecta în oglinda dulapului. într-o vază, zambilele se înecau în parfumul lor, dinspre grădină ajungeau arome grele, iar din drum un prăfuşor uscat. Francisco Rosas ieşi pe vârfuri. Se simţea învins în faţa tăcerii amantei. închise uşa cu grijă şi-l chemă aspru pe don Pepe. Atunci s-a hotărât soarta mea.

După ce a încasat loviturile peste faţă, străinul şi-a luat geanta şi a plecat, fără vorbă, de la hotel. L-am văzut în uşă, în picioare, impasibil. A coborât strada, a ajuns la colţ şi a cotit în jos, înspre Guerrero[1]. Doar mergea pe trotuarul îngust; nu căuta nimic; părea să cugete. S-a încrucişat cu Juan Cariño, care la ora aceea ieşea din casa de *cuscas*[1] la plimbarea lui zilnică. Străinul nu se miră nici de redingota, nici de lenta prezidenţială de pe pieptul aceluia. Dar Juan Carino se opri.

— Domnul vine de departe?

— De la Ciudad de México, domnule, răspunse politicos.

— Domnule preşedinte, îl corectă Juan, serios.

— Pardon, domnule preşedinte, acceptă celălalt imediat.

— Veniti mâine să mă vedeţi la Preşedinţie. Domnişoarele care se ocupă de audienţe vă vor servi.

Dintre toţi nebunii pe care i-am avut, Juan Cariño a fost cel mai bun. Nu-mi amintesc să fi comis vreodată vreun gest nepoliticos sau ticălos. Era blajin şi atent. Dacă ţâncii îi aruncau pietre în joben şi i-l rostogoleau pe jos, Juan Cariño îl aduna în tăcere şi îşi vedea, demn, de plimbarea lui de după-amiază. Dădea pomană săracilor şi vizita bolnavii. Rostea discursuri civice şi lipea afişe pe ziduri. Mare diferenţă faţă de Hupa-!... Acela a fost un ticălos! Trântit zile întregi la scărpinat de păduchi şi speriind trecătorii! Apărea înaintea lor la câte un colţ de stradă, îi apuca de braţ şi, înfigându-şi unghiile lungi şi negre în carnea lor, mârâia: *„Hupa! Hupa!”* Şi-a meritat soarta. Nişte copii l-au găsit într-un şanţ cu capul turtit de pietre şi cu pieptul tatuat atent cu un briceag. Era un dement.

Juan Cariño a trăit întotdeauna în casa de *cuscas.* Pe pereţii camerei sale atârnau portretele marilor lui eroi: Hidalgo[4], Morelos-, Juárez[5]. Când fetele îi spuneau să-l pună şi pe al lui între ele, se supăra.

— Niciun om important nu şi-a făcut statuie în viaţă! Trebuie să fii Caligula, ca să te cobori la aşa ceva!

Numele acela impresiona domnişoarele şi le lăsa tăcute. Dacă se isca vreo ceartă între ele şi soldaţii f

care le vizitau, Juan Cariño intervenea foarte corect:

— Fetelor, puţină ordine! Ce vor crede domnii aceştia?

Când au înjunghiat-o pe Pipila, Juan

Cariño a organizat funeraliile cu mare pompă şi a condus cortegiul, care a avut chiar muzică şi petarde. în spatele sicriului mergeau tinerele cu feţele fardate, fuste scurte de culoare violet, tocuri strâmbe şi ciorapi negri. „Toate meseriile sunt la fel de generoase”, a declarat domnul preşedinte pe marginea gropii deschise. Cortegiul s-a întors, şi casa a rămas închisă în timpul celor nouă zile de rugăciuni[2]. Juan Cariño a ţinut doliu un an întreg.

în după-amiaza aceea, el încercă să-l ajute pe străin. Acesta îi mulţumi şi îsi urmă drumul. Carino se gândi câteva clipe, apoi se întoarse şi-l ajunse din urmă.

— Tinere, neapărat să vii mâine. Trecem prin vremuri grele, suntem invadaţi de duşman şi nu putem să facem tot ce am vrea. Dar, oricum, în vreun fel te vom ajuta.

— Mulţumesc. Mulţumesc mult, domnule preşedinte!

Fiecare făcu câte o reverenţă şi se îndepărtară. Străinul s-a mai învârtit un timp pe străzile mele, apoi s-a întors la Piaza de Armas[s]. S-a aşezat indecis pe o bancă. Se întuneca. Aşa cum stătea acolo, părea un orfan. Cel puţin aceasta a fost explicaţia pe care dona Matilde a primit-o de la don Joaquin, când a ajuns cu el acasă.

Don Joaquin avea cea mai mare locuinţă din Ixtepec; curţile şi grădinile lui ocupau aproape două cvartale. Prima grădină, plină de arbori cu coroane mari, se apăra de cer printr-un frunziş Întunecos. Niciun zgomot

nu ajungea în locul acela situat în centrul proprietăţii, înconjurat de coridoare, ziduri şi acoperişuri şi străbătut de alei de piatră mărginite de ferigi imense crescute la adăpostul umbrei. La dreapta, un pavilion cu patru încăperi îşi deschidea salonul spre acest spaţiu numit „grădina ferigilor”. Ferestrele camerelor dădeau spre grădina din spate, „a animăluţelor”. Pereţii salonului, vopsiţi cu ulei, erau o prelungire a parcului: o mulţime de păduricі în penumbră, cutreierate de vânători cu jacheţele roşii şi cornuri în centuri, care urmăreau cerbi şi iepuri ce alergau printre plante şi arbuşti. Isabel, Juan şi Nicolás petrecuseră, în copilăria lor, multe ore descifrând vânătoarea aceea minusculă.

— Mătuşă, ce ţară e asta?

— Anglia...

— Ai fost în Anglia?

— Eu?...

Si doña Matilde râdea misterios.

Cum copiii crescuseră, pavilionul era închis şi familia uitase de *Anglia.*

întunericul şi tăcerea cuprindeau toată casa. Prin odăile cu pereţi de piatră domnea o ordine drastică, rustică. Storurile erau închise. Perdelele de dantelă apretate erau trase. Casa ducea o viaţă ritmică strictă. Iar don Joaquín achiziţiona doar ceea ce era necesar pentru a face perfectă funcţionarea ei extravagantă şi solitară. Ceva în el avea nevoie de repetiţia aceea de singurătate şi tăcere. Camera lui era mică. De-abia încăpea

patul, şi n-avea balcon la stradă; o ferestruică deschisă lângă acoperiş era unica ieşire spre exterior. Un lavoar de lemn alb, pe care străluceau un urcior şi un lighean de porţelan, demonstra austeritatea aceea, surprinzător contrazisă de mirosul de săpun fin, de loţiuni şi creme de bărbierit parfumate în flacoanele lor cu etichete franţuzeşti. Odaia comunica cu dormitorul doñei Matilde, soţia lui. De tânără, doña Matilde era veselă şi zvăpăiată; nu semăna deloc cu fratele său Martin. Dar anii de căsătorie, liniştea şi singurătatea locuinţei acesteia o transformaseră într-o bătrână surâzătoare şi potolită. îşi pierduse uşurinţa de a trata lumea şi o timiditate, aproape adolescentină, o făcea să roşească de câte ori se afla în fata necunoscutilor.

„Eu nu mai ştiu decât drumurile căminului meu”, le spunea nepoţilor ei, dacă aceştia încercau să o scoată pe stradă. Când cineva murea, nu mergea la înmormântare. Nu ştia de ce, dar feţele neînsufleţite ale cunoscutilor ei o făceau să râdă.

— Vai de mine, Ana, crezi că ai lui Olvera mi-au iertat râsul care m-a bufnit lângă tatăl lor decedat?

— Da, au uitat, n-ai grijă, îi răspundea cumnata ei.

— Acum îmi pare rău...

Cu toate acestea, doamna nu-şi putea aminti chipul acela înţepenit de mort îmbrăcat tot în negru, până la cravată şi

pantofi, fără să nu izbucnească în râs.

— Hai, lasă-mă! Să îmbraci de gală un biet răposat!

Neaşteptata prezenţă a bărbatului său însoţit de străin o tulbură şi îi produse un fel de ameţeală momentană, ca şi cum toată singurătatea şi ordinea acumulată în atâţia ani ar fi fost sparte.

— Tânărul este oaspetele nostru pentru oricât timp va dori, anunţă don Joaquin, ignorând neplăcerea reflectată în ochii femeii. Dar după primele cuvinte schimbate cu necunoscutul, aceasta îsi uită supărarea. Era obişnuită să-şi vadă soţul aducând acasă tot felul de animale. Era prima oară când venea cu un om. Plecă la bucătărie să anunţe z servitorii că aveau un musafir; cu toate că ar fi preferat să spună: „Mai avem un animăluţ!” Apoi merse cu Joaquin şi cu străinul la pavilion. Voia să- 1 ştie departe de intimitatea lor.

— Aici, în *Anglia,* o să te simţi dumneata mai bine...

Şi îl privi pe tânăr cu sfială. Tefa, servitoarea, deschise uşile salonului de vânătoare şi aprinse lămpile. Musafirul se arătă entuziasmat de cazare. Ajutată de slujnică, dona Matilde alese odaia cea mai mare, făcu patul, deschise geamul care dădea spre „grădina animăluţelor” şi-i făcu oaspetelui câteva recomandări despre cum trebuia să închidă plasa de ţânţari pentru a evita liliecii – care de fapt erau inofensivi.

Tânărul se prezentă sub numele de Felipe Hurtado şi îşi lăsă geanta pe o măsuţă.

Servitoarea schimbă apa din urcior, aduse pastile de săpun francez şi puse prosoape curate pe rafturile din baie.

în timpul cinei, doamna se îndrăgosti de zâmbetul musafirului ei, care se retrase apoi în pavilion. Iar don Joaquin îi povesti soţiei sale scena petrecută în Hotel Jardin. Trecuse pe acolo, şi don Pepe Ocampo i-o relatase.

— Ni-l facem duşman pe general! spuse femeia.

— Omul acela nu are dreptul la toate barbariile care i se năzar lui.

— Dar le face, răspunse ea zâmbind.

Foarte devreme, străinul se trezi panicat: o mulţime de pisici cădeau peste patul lui. Gazdele uitaseră să-l avertizeze că în „grădina animăluţelor” trăiau sute şi că, la ora aceea, coborau flămânde pe acoperiş spre locul unde servitorii lăsau castroanele cu lapte şi bucăţile de carne. Hurtado nu ştia ce se întâmpla. Prin fereastra lui deschisă, o droaie de mâţe intrau şi
ieşeau în timp ce o larmă de raţe se ridica din curtea în care mai erau şi cerbi, miei, câini şi iepuri. Era din cale-afară de mirat, şi îl invadă un amestec de tandreţe şi de ironie când îsi dădu
seama că toate animalele acelea fuseseră adunate; la fel ca el.

Târziu, hotărî să iasă din cameră. Soarele era sus şi abia se ghicea prin rămurişul des. Se plimbă timid printre plante şi ferigi, ridică o piatră şi văzu un gândac care îl făcu să se tragă înapoi cu o mişcare de repulsie.

— E un scorpion! îi zise Tefa, care îl

observa mai de departe.

— Ah! Bună ziua, îi răspunse el amabil.

— Omoară-1! Sunt periculoşi. Pe la dumneata nu sunt, nu îi vezi mereu? insistă femeia contrariată.

— Nu, eu vin dintr-o zonă rece...

Un abur se ridica din grădină. Plantele emanau miresme umede şi penetrante. în ciuda căldurii violente, frunzele mari şi cărnoase se menţineau drepte. Bananii se umpleau de susure ciudate, pământul era negru şi reavăn, fântâna îşi lucea apa verzuie, iar la suprafaţa ei pluteau frunze în descompunere şi fluturi enormi înecaţi. Tot de acolo venea o duhoare de putrefacţie şi de mlaştină. Grădina aceea luminoasă în timpul nopţii, învăluită în frunzişuri misterioase şi flori ghicite după intensitatea parfumurilor lor, ziua se infesta de miasme şi prezenţe ameninţătoare pentru nasul străinului. îl cuprinse greaţa.

— La ce oră se întoarce domnul?

— El nu pleacă de-acasă, răspunse zeflemitoare slujnica.

— Ah! Credeam că era plecat la lucru.

— Pleacă. Dar numai până acolo.

Şi femeia făcu un semn cu capul înspre poarta deschisă în zidul „grădinii animăluţelor”.

— Poate e mai bine să nu-l deranjez.

Tefa nu zise nimic. Străinul simţi ostilitatea femeii. Deodată păru să-şi amintească ceva.

— Spune-mi, unde locuieşte domnul

preşedinte?

— Juan Carino? Pe strada Alarc6nª, aproape de periferie, lângă ieşirea spre Las Cruces—, răspunse femeia miratã. Ar fi vrut să întrebe ceva, dar indiferenta bărbatului o făcu să renunţe.

— Mă duc până la el. Mă întorc la ora prânzului, spuse tânărul liniştit.

Şi Felipe Hurtado se îndreptă spre poartă. Tefa îl privi îndepărtându-se, cu impresia că păşea peste plante fără să lase urme.

— Cine ştie de unde vine! Eu n-as aduna / F[1] vagabonzi, cum face domnul, le zise ea servitorilor care prânzeau în bucătărie.

— Ştiţi ce a făcut în hotel? întrebă Tacha, camerista.

— A vrut să se încurce cu Julia. Cât pe ce să-l omoare generalul; cu Julia şi cu don Pepe cu tot!

— Eu n-as crede că e om de trai bun. Azi când am intrat să-i fac patul, deja îl făcuse el; şi citea o carte roşie.

— Aţi văzut? închipuiţi-vă pe unde dormea.

— Ştiţi unde s-a dus acum? întrebă Tefa, şi, cum ceilalţi o priveau expectativ, anunţă pe un ton de triumf: La *cuscas.*

— Ia te uită! O ia de dimineaţă tare! zise Căstulo zâmbind.

— Eu tot cred că ceva rău l-a adus în Ixtepec, adăugă Tefa cu convingere.

— înaintea unui bărbat întotdeauna merge o femeie, pronunţă Căstulo cu demnitate.

Felipe Hurtado, indiferent la şuşoteli, traversă oraşul şi trecu pe lângă hotel. Don Pepe, care îl văzu venind de departe, intră grăbit în hol, iar apoi, când străinul deja trecuse, se înălţă curios, ca să-l vadă din spate. „Nesimţitul! Nici nu ne-am revenit bine după bucluc, şi el dă iar târcoale pe aici!” îsi zise bătrânul cu ciudă. Căci în seara dinainte, generalul ieşise pe coridor ca să-l interogheze. Niciodată nu îl văzuse mai crunt.

— Cine e omul acela?

Don Pepe, confuz în faţa chipului îngheţat al lui Rosas, nu ştiu ce să răspundă, căci nu avea idee cine era străinul.

— Nu ştiu, domnule general. Unu’ care voia o cameră. N-am avut timp să-l întreb nimic înainte de sosirea dumitale...

— Şi cu ce drept îndrăzneşti dumneata să închiriezi camere fără permisiunea mea? întrebă scurt Rosas, uitând că don Pepe Ocampo era proprietarul hotelului.

— Nu, domnule general. Nu aveam de gând să-i închiriez. Tocmai îi spuneam că nu am camere libere, când ai ajuns dumneata...

întinsă în hamacul ei, Luisa asculta atentă dialogul.

— Domnule general, a vorbit mai mult de o oră cu Julia.

Se răzbuna astfel şi pe Julia şi pe don Pepe.

Francisco Rosas nu o privi.

— Am auzit că vorbeau despre Colima[11], adăugă cu răutate femeia.

— Despre Colima! repetă Rosas întunecat.

Ar fi vrut să nu o fi auzit. Se întoarse în încăperea lui fără să răspundă. Don Pepe o privi pe Luisa cu ură. Aceasta se mai legănă un timp în hamac, apoi se ridică şi se închise în odaia ei. Hotelierul se apropie discret de uşa amanţilor şi încercă să asculte dialogul.

— Spune-mi, Julia, de ce te-ai speriat?

— Nu ştiu, răspunse ea cu voce calmă.

— Spune-mi adevărul, Julia. Cine e el?

— Nu ştiu...

Don Pepe o putea vedea, ghemuită ca o pisică, cu capul plecat pe un umăr şi cu ochii migdalaţi întorşi, rugători, spre general. „E din cale-afară de cutră! Eu i-aş scoate adevărul din doi pumni sănătoşi!” gândi. Intrarea locotenent-colonelului Cruz în hotel îl făcu să se retragă precipitat de la locul şi din gândurile lui.

— Ia te uită! La pândă! îi zise ofiţerul râzând.

— Mai bine nu glumi, domnule...

Şi omul îi povesti speriat ce se întâmplase.

Cruz păru să se îngrijoreze.

— Ah, Julia aia! mai spuse fără chef de haz.

Francisco Rosas ieşi din cameră. Era palid. Coborî în stradă fără prietenii lui şi se întoarse, aproape de miezul nopţii, beat.

— Julia, hai să mergem la Las Canas...

— Nu vreau.

Era prima oară că Julia se opunea poftei lui.

Generalul aruncă vaza cu zambile în

oglinda dulapului şi o făcu ţăndări. Tânăra îşi acoperi ochii.

— Ce-i cu tine? Aduce ghinion!

Ceilalţi oaspeţi ai hotelului auziră, speriaţi, zgomotul.

— O, Doamne, nu putem trăi în linişte aici, gemu Rafaelita.

— Vreau la tata! strigă Antonia, şi colonelul Justo Corona îl astupă gura cu mâinile.

Felipe Hurtado ajunse la casa pe care o căuta. Ghici că aceea era, deoarece se distingea de celelalte ca o imagine reflectată într-o oglindă spartă. Zidurile ei dărăpănate, care încercau să pară mici, creşteau la capătul unei străzi terminate în bolovani.

— Acolo e! îi strigară nişte copilandri care îl priveau invidioşi. Străinul observă uşa nevopsită şi nişa de alături care adăpostea un San Antonio- vagabond. Sună clopotul.

— Intră, e deschis! îi răspunse o voce plictisită.

Hurtado împinse uşa şi se văzu într-un vestibul pardosit cu piatră, care comunica cu o încăpere mare ce ţinea loc de salon. Câteva fotolii de catifea roşie, nişte flori murdare de hârtie şi o oglindă afumată îi mobilau. Pe solul roşu se vedeau mucuri
de ţigară şi sticle împrăştiate peste tot. Taconcitos—, doar în lenjerie, şleampătă şi cu nişte papuci cu tocul strâmb, ü ieşi înainte.

— Umbli devreme după pomană, îi zise, cu un surâs în care strălucea un colt de aur.

— Pardon. îl caut pe domnul preşedinte.

— Eşti străin, nu-i aşa? îi spun eu că are antecameră.

Şi femeia plecă zâmbind. Domnul preşedinte veni imediat. îi oferi, cordial, un fotoliu străinului, iar el se aşează alături. Apoi apăru Luchi cu o tavă de plumb pe care se vedeau două ceşcuţe.

— Tu eşti prietenul Juliei? Ai grijă! îl avertiză femeia izbucnind în râs cu obrăznicie.

— Prietenul? murmură Hurtado.

Văzând tulburarea străinului, Juan Carino se îndreptă în fotoliul lui, tuşi puţin şi luă cuvântul.

— Suferim o ocupaţie şi nu putem aştepta nîmic bun de la invadatori. Camera de Comerţ, Preşedinţia Municipală şi Inspectoratul Poliţiei se află sub ordinele lor. Eu şi guvernul meu suntem lipsiţi de orice protecţie. Dumneata trebuie să-ţi calculezi mişcările.

— Umblă îmbrobodit şi noi plătim, întrerupse Luchi.

— Dragă! Cum vorbeşti? protestă domnul preşedinte şi adăugă, după o tăcere cam penibilă. Uneori un capriciu poate face din om neom. Putem spune, fără exagerare, că tânăra Julia La smintit pe generalul Rosas.

— Ai de gând să stai pe aici un timp? întrebă Luchi.

— Nu ştiu...

— Mai bine nu te apropia prea mult de ea.

— Ţine cont de ce spune Luchi. De câte ori îl oftică domnişoara Julia, pe noi ne

arestează şi ne spânzură. Noroc că persecuţiile lui n-au ajuns până la dicţionar...

— Domnul preşedinte este un prieten bun al dicţionarelor, lămuri Luchi repede.

— Cum să nu fiu, dacă ele păstrează toată înţelepciunea omenească? Ce ne-am face fără dicţionare? E de neconceput! Fără ele, limba aceasta pe care o vorbim ar fi neinteligibilă. „Ei!” Ce înseamnă „ei”? Nimic. Un zgomot. Dar dacă ne uităm în dicţionare, găsim: „Ei, persoana a treia plural.”

Hurtado începu să râdă uşor. Domnului preşedinte îi plăcu râsul acela şi, cocoşat în fotoliul lui greţos, îşi turnă mai multe linguriţe de zahăr şi amestecă cu grijă în ceaşcă. Era mulţumit. îl dezorientase pe străin; căci, dacă era adevărat ce spusese, important era ceea ce nu spusese: că vocabulele erau periculoase deoarece existau prin ele înseşi, iar apărarea dicţionarelor evita catastrofe de neîmaginat. Cuvintele trebuiau să rămână tainice. Dacă oamenii ar sti de existenta lor, le-ar spune, duşi de răutate, şi ar face să explodeze lumea întreagă. Ignoranţii care se foloseau de ele pentru a provoca suferinţă deja cunoşteau prea multe. Misiunea lui secretă era să se plimbe pe drumurile mele şi să adune vorbele maligne pronunţate în timpul zilei. Le ridica, una câte una, discret, şi Ie ascundea în jobenul lui. Unele erau ticăloase; fugeau şi îl obligau să alerge pe mai multe străzi ca să le prindă din nou. O

plasă de fluturi i-ar fi fost foarte utilă, dar era prea vizibilă şi ar fi trezit suspiciuni. în unele zile, recolta era atât de bogată, încât termenii nu încăpeau sub pălăria lui, şi se vedea obligat să iasă de mai multe ori pentru a termina curăţenia. Când se întorcea, se închidea în camera lui ca să le reducă la litere şi să le păstreze din nou în dicţionarul din care n-ar fi trebuit să iasă deloc.

Teribil era că, de-abia ajuns pe limbile rele, un cuvânt evada întotdeauna, şi munca lui nu avea sfârşit. în fiecare zi căuta „a spânzura” şi „a tortura”, iar când îi scăpau ajungea acasă învins, nu cina şi îşi petrecea noaptea cu ochii deschişi. Ştia că în dimineaţa următoare vor fi spânzuraţi în Cocula, şi se simţea vinovat. Privi atent spre străin, îi inspirase încredere şi îl invitase la Preşedinţie ca să îl iniţieze în misterul puterii sale. „Când eu nu voi mai fi, cineva va trebui să moştenească misiunea mea de curăţenie. Dacă nu, ce-o să se aleagă de oraşul acesta?” Dar mai întâi trebuia să se asigure că succesorul acela avea inima pură.

— Metamorfoză! Ce ar fi „metamorfoză” fără dicţionar?... O grămadă de literuţe negre.

Şi studie efectul cuvântului pe chipul străinului, care avea expresia unui copil de zece ani.

— Şi ce ar fi „confetti”?...

Acest termen provocă o adevărată feerie în ochii lui Felipe Hurtado, şi Juan Carino se umplu de bucurie.

Luchi putea să-l asculte ore întregi. „Păcat! Dacă n-ar fi nebun, ar avea multă putere, iar lumea ar fi ia fel de luminoasă ca Roata Norocului.” Si femeia
se întrista să-l vadă pe Juan Carino´ în casa prostituatelor. Ei i-ar fi plăcut să descopere momentul în care devenise ei „domnul preşedinte”, şi nu găsea fisura care separa cele două personaje; pe acolo scăpase şansa lumii, din eroarea aceea se născuse omuleţul închis în bordel fără nicio f
speranţă de a-şi recupera cumva destinul strălucitor. „Poate a visat în vreo noapte că era domnul preşedinte şi nu a mai revenit nicicând la realitate, chiar dacă acum umblă cu ochii deschişi”, îşi zicea tânăra amintindu-şi propriile sale vise şi comportamentul ei extravagant în ele. De aceea îi servea ceşti de cafea şi îl trata cu atentia cu care se tratează somnambulii. „Dacă s-ar deştepta într-o bună zi”... Şi scruta ochii domnului preşedinte încercând să zărească în ei tărâmul fabulos al himerelor: cu spiralele lui din cer, cu verbele dând târcoale ca nişte ameninţări solitare, cu copacii semănaţi în vânt şi mările albastre peste acoperişuri. Nu zbura şi ea în vise? Plutea deasupra unor drumuri care pluteau şi ele în urma ei, iar jos o aşteptau nişte cuvinte. Dacă s-ar trezi în mijlocul acelui vis, ar crede pentru totdeauna în existenţa aripilor sale şi lumea ar spune, batjocoritoare: „Priviţi-o pe Luchi. E zurlie. Se crede pasăre.” De aceea il tot spiona pe Juan Cariño; ca să vadă dacă il putea cumva

trezi.

— Când vrei să te plimbi un pic pierdut printre termeni, mai vino pe aici; pun dicţionarele mele la dispoziţia dumitale, îl auzi spunând Luchi.

— Te avertizez că invitaţia dumitale nu a căzut f într-un sac rupt, răspunse surâzător Hurtado.

— Am trei volume din *Dicţionarul limbii engleze.* N-am putut să le găsesc pe toate... O adevărată catastrofă!

Şi Juan Cariño căzu într-o tristeţe adâncă. Cîne se folosea de cărţile acelea? Nu-l mai mira mizeria care domnea peste lume.

Luchi ieşi din salon şi se întoarse, după câteva minute, cu un dicţionar cu foi portocalii şi litere aurite. Juan Cariño il apucă reverenţios şi începu să-şi iniţieze prietenul în cuvintele lui predilecte. Le repeta silabisindu-le, pentru ca puterea lor să scalde Ixtepecul şi să-l purifice de forţa celor pronunţate pe străzi sau în biroul lui Francisco Rosas. Deodată se opri şi îşi privi cu seriozitate interlocutorul.

— Presupun că dumneata mergi la biserică.

— Da... duminica.

— Nu ne lipsi de vocea dumitale în rugăciunile noastre. Sunt atât de frumoase!

Şi Juan Cariño începu să recite litanii.

— E mai mult de unu şi jumătate şi nici măcar nu s-a aprins focul, anunţă Taconcitos vârându-şi capul ciufulit pe uşa salonului.

— Unu şi jumătate? se miră Juan Carino întrerupându-şi rugăciunea. Ar fi vrut să uite tonul vulgar al femeii, care îl readucea la dezastrul vieţii lui în casa cu pereţi mânjiţi şi paturi jegoase.

— Unu şi jumătate, repetă ea şi dispăru din cadrul uşii.

— Este o llber-cugetătoare... Liber-cugetătorii au făcut lumea atât de oribilă, zise Juan Cariño cu amărăciune.

Se ridică în picioare şi se apropie încet de Felipe Hurtado.

— Păstrează-mi secretul. Lăcomia generalului nu are limite. E un liber-cugetător care caută frumuseţea şi misterul. E în stare să ia măsuri t
persecutorii împotriva Dicţionarului şi să provoace o catastrofă. Omenirea s-ar pierde într-o limbă haotică şi lumea s-ar transforma în cenuşă.

— Am fi asemenea câinilor, explică Luchi.

— Şi mai rău, pentru că ei şi-au sistematizat lătrăturile, chiar dacă nouă ne rămân
indescifrabile. Ştii dumneata ce este un liber-
cugetător? Un om care a renunţat la gândire.

Şi domnul preşedinte îşi însoţi musafirul până la poarta din stradă.

— Complimentele mele cele mai afectuoase pentru dona Matilde şi pentru don Joaquin, deşi am sentimentul clar că nu-i voi vedea niciodată prin această casă.

Juan Carino rămase gânditor în faţa

intrării, făcând semne de adio străinului care se îndepărta în lumina fierbinte a după-amiezii. Apoi închise trist uşa, se întoarse în salonaşul murdar şi se aşează în fotoliul pe care îl ocupase înainte. îşi feri privirea de mucurile de ţigară şi de slinul dimprejur.

— Domnule preşedinte, ne-a cântat păsărică norocului. îţi aduc imediat nişte *taquitos—,* zise Luchi încercând să-l înveselească. La ora aceea, celelalte femei de-abia începeau să se trezească.

Pe atunci eu eram atât de îndurerat, încât orele mele se acumulau informe şi memoria mea se reducea la senzaţii. Ca şi suferinţa fizică, nefericirea egalează minutele. Zilele se transformă în aceeaşi zi, acţiunile în aceeaşi acţiune, iar persoanele într-un singur personaj inutil. Lumea îşi pierde varietatea şi lumina se anihilează peste miile de spaţii neconturate. Inerţia acelor zile repetate mă menţinea oarecum calm, contemplând scurgerea sterilă a ceasurilor şi aşteptând miracolul care se încăpăţâna să se producă. Viitorul era reluarea trecutului. Nemişcat, mă lăsam devorat de setea care mă chinuia pe la toate colţurile. Pentru a sparge înmărmurirea, nu-mi rămâneau decât mirajul zadarnic al violenţei şi cruzimea care se exercita, vecină cu nebunia, asupra femeilor, a câinilor vagabonzi şi a indienilor. La fel ca în tragedie, trăiam într-un moment stagnat, iar personajele sucombau prizoniere ale clipei oprite. Gesturile tot mai sângeroase nu duceau la nimic. Durata era

abolită.

Ştirea despre sosirea străinului se răspândi în cursul dimineţii cu viteza bucuriei. Pentru prima dată în mai mulţi ani, timpul s-a întors pe străzile mele trezind lumini şi reflexe pe pietre şi pe frunzele copacilor. Migdalii s-au umplut de păsări, soarele a urcat fermecat înălţimile munţilor, şi prin bucătării slujnicele comentau gălăgioase noutatea. Mirosul de ceai din frunze de portocal ajunse până în odăi, ca să trezească doamnele din somnul lor neproductiv. Neaşteptata prezenţă a necunoscutului spărsese liniştea. El era mesagerul, era cel necontaminat de nenorocire.

— Conchita! Conchita!... La Matilde e un mexican—. Pregăteşte-te! strigă dona Elvira când servitoarea ii dădu vestea.

Apoi doamna se ridică dintr-un salt. Voia să ajungă repede la slujba de la ora şapte, ca să afle prima informaţii despre străin. Cine era? Cum era? Ce căuta? Pentru ce venise? Se îmbrăcă în grabă şi se privi calmă în oglindă. Chipul ei nu îi făcea mutre.

— Uite ce bine arăt!... Păcat că bietul tău tată nu mă mai poate vedea! Ar fl invidios. El a fost întotdeauna atât de cadaveric...

în picioare alături, Conchita aştepta răbdătoare ca mama ei să se admire pe săturate.

— Uite-1! E acolo! Mă spionează din fundul oglinzii, deranjat să mă vadă văduvă şi încă tânără! Justino Montufar, am plecat!

Şi doamna scoase limba la imaginea bărbatului său păstrată în luciul oglinzii. „Atâta s-a mai admirat, că a rămas lipit acolo”, îşi zise în drum spre biserică. „Niciodată n-am cunoscut un om mai închipuit!” Şi îşi aminti, ţâfnoasă, călcatul impecabil al manşetelor pantalonilor şi ale cămăşilor, perfecţiunea cravatelor. Când a murit, na vrut să-l îmbrace: „Un simplu giulgiu!” le ceruse ea plângând prietenelor sale, satisfăcută că il putea lipsi de mofturile cu care o tiranizase atâţia ani. „Să se înveţe minte!” îşi zicea în timp ce femeile înfaşurau corpul bărbatului ei într-un cearceaf oarecare. în momentul acela era din nou stăpână pe voinţa sa şi şi-o impuse, răzbunătoare, asupra decedatului, care, palid şi crispat, părea să protesteze înfuriat împotriva ei.

— Ce mai întârzie Matilde!... Bătrânele sunt încete, exclamă contrariată, când văzu că prietena ei nu ajunsese încă la biserică.

îşi manifestă neplăcerea lovind pământul cu piciorul de câteva ori. Conchita îşi plecă ochii. I se părea că vorbele şi gesturile mamei sale atrăgeau atenţia celorlalţi, care, deşi aşteptau cu aceeaşi nerăbdare, o făceau, totuşi, mai discret.

— E în stare să nu vînă. îi place să facă pe interesanta! Bietul băiat. Nu are idee în ce casă de ţicniţi a nimerit.

Conchita îi făcu semn să tacă.

— Ce? Toţi ştim că Joaquin nu e sănătos la cap. Se crede regele animalelor. Şi izbucni

în râs.

Nu îşi putu continua discursul, deoarece o văzu pe dona Lola Gorfbar ajungând împreună cu fiul ei Rodolfo.

— Uite-o şi pe grasa aia, zise cu neplăcere.

Dona Lola nu ieşea aproape niciodată din casă. Poate din acest motiv era de o corpolenţă monstruoasă. Suferea de teamă. O teamă diferită de a noastră. „Dacă ar fi să rămâi fără bani, nimeni nu ţi-ar da o mână de ajutor”, spunea îngrozită lângă dulapurile scumpe care ascundeau grămezi compacte şi aliniate de *centenarios*— de aur. Sâmbetele şi duminicile, servitorii o auzeau numărând monedele, închisă în camera ei. Iar în restul săptămânii, patrula prin casă cu ferocitate. „Niciodată nu se ştie ce ne dă Dumnezeu”; şi acest gând o înfiora. Nu era exclus ca Dumnezeu să vrea s-o sărăcească; şi pentru a se proteja de voinţa divină, acumula bogăţii peste bogăţii. Era credincioasă tare, avea capelă la ea acasă şi mergea şi la slujbă regulat. Vorbea întotdeauna de „sfânta frică de Dumnezeu”, însă toţi ştiam că „sfânta frică” se referea doar la lipsa de bani. „Nu te încrede şi nu te încrede”, sufia ea mereu în urechile lui Rodolfo. Ne-am mirat când am văzut-o venind la braţul fiului ei. „Ne privesc”, spuse femeia încet. Noi am rămas cu ochii la broşa cu *f* diamante care strălucea pe pieptul ei şi la redingota tânărului. Acesta se îmbrăca la magazinele din capitală, şi servitorii spuneau că avea mai mult de o mie de cravate. Mama lui, în schimb, purta întotdeauna acelaşi costum

negru, care începuse să se înverzească pe la cusături.

Doamna Montufar îi ieşi în întâmpinare, şi dona Lola o privi pe Conchita bănuitoare: fata i se părea periculoasă. Rodolfo evită s-o privească. „Mai bine nu-i dau speranţe. Cu femeile niciodată nu se ştie. Profită de cel mai mic gest pentru a încurca bărbatul.”

Doña Lola Goríbar se temea că străinul ar putea avea intenţii care să pună în pericol liniştea fiului ei.

— Eu zic că nu e just. Nu e just. Fito— nu mai are somn!...

— Nu-ţi fă griji pentru mine, *mamacita—.*

Doña Elvira urmări resemnată dialogul dintre mamă şi fiu. Doamna Goríbar simţea o admiraţie nesfârşită pentru fiul ei: datorită lui îşi recăpătase pământurile, şi Guvernul chiar îi plătise pentru daunele provocate de zapatişti. Trebuia, deci, să îşi arate şi în public recunoştinţa. Măcar atât putea face pentru el.

— E atât de bun, Elvira!... Şi doña Lola îşi duse mâna la broşa cu diamante. Doamna Montúfar se înclină ca să admire bijuteria. „Şi Justino era băiat bun...”, se gândi cu ironie. Rodolfo călătorea des la Ciudad de México, şi la înapoiere trecea pe la Comandamentul Militar ca să stea de vorbă cu Francisco Rosas.

— Şi-a mai mutat o dată răzorul, ziceam, când îl vedeam ieşind mulţumit din biroul generalului.

Şi într-adevăr, după fiecare călătorie,

ajutat de pistolarii aduşi din Tabasco—, Rodolfo muta semnele de hotar ale moşiilor sale, şi câştiga, gratis, peoni, case şi pământuri.

Sub unul dintre migdalii din atriu stătea, aşteptând slujba de la ora şapte, Ignacio, fratele Agustinei, brutăreasa. îl observă îndelung pe fiul donei Lola. Apoi se apropie cuviincios de el şi îi ceru să vorbească singuri. Se spunea despre Ignacio că era un agrarian. Adevărul era că luptase alături de Zapata şi că ducea acum traiul desculţ al oricărui ţăran. Pantalonii lui de *manta*— se vedeau ponosiţi, iar pălăria din frunze de palmier era mâncată de soare.

— Uite, don Rodolfo, e mai bine să laşi pietrele de hotar la locul lor. Agrarienii spun că or să te omoare.

Rodolfo doar surâse şi îi întoarse spatele. Umilit, Ignacio se retrase şi observă de departe silueta măruntă a lui Goribar, care nu îşi mai cheltui nici măcar o privire în direcţia lui. De câte ori nu-l ameninţaseră! Dar se simţea sigur. Cea mai mică zgârietură de pe pielea lui ar costa viaţa mai multor duzini de agrarieni. Guvernul îi promisese acest lucru şi îl autorizase să îşi însuşească toate pământurile care avea poftă. Francisco Rosas îl proteja. De câte ori Rodolfo îşi înmulţea moşiile, generalul primea, din mâinile lui, o mare sumă de bani, care se transforma repede în bijuterii pentru Julia.

— Vezi cum e în stare o femeie să domine un bărbat? Neruşinata aia ne ruinează!

Rodolfo îşi săruta mama ca să o mângâie după ofensa pe care i-o provoca Impudoarea Juliei. După care, de asemenea ii dăruia bijuterii.

— El plăteşte, dar indienii nu lucrează, o mai auzi spunând.

Se apropie de ea. Vocea ei îl consola de duritatea cuvintelor lui Ignacio. Se simţea legat de mama lui printr-o iubire tandră şi unică, şi cele mai bune momente ale lor erau seara, când, de la pat la pat prin uşa deschisă, avea cu ea lungi dialoguri confidenţiale. Victimă a unei căsătorii nefericite, ea îşi găsise alinarea în el de când îl născuse. Moartea tatălui său nu făcuse altceva decât să afirme deliciul dragostei exclusive care îi unea. Doña Lola îl vedea mic şi fricos, setos de răsfăţuri, şi îl copleşea cu măguleli.

— Ca să găseşti un bărbat bun, secretul e simplu: mătura şi bucătăria îmbietoare..., spunea răutăcioasă şi era atentă la capriciile şi la mâncarea fiului ei.

Când era copil şi se împiedica de scaun ori de masă, ordona să fie lovite, ca să-i demonstreze odraslei sale că ele erau vinovate. „Fito are dreptate întotdeauna”, afirma foarte serioasă, şi îi justifica orice năbădăi.

— Nu ştii, Elvira, ce noroc e să ai un fiu ca Fito... Nu cred că se va căsători vreodată. Nicio femeie nu l-ar înţelege ca mama lui...

Doña Elvira nu avu timp să răspundă, căci sosi doña Matilde.

— Ai văzut? Ai văzut ce neobrăzată e? întrebă doña Lola referindu-se la Conchita, după ce aceasta şi mama ei se îndepărtară.

— Da, lasă, mamă, n-avea grijă...

— Te mânca din ochi!

Doña Matilde traversă atriul cu trăpuşorul ei vesel. întârziase conversând cu Joaquín despre oaspetele lor, şi venea sufocată de pasul grăbit: nu voia să piardă slujba. Văzându-şi prietenele aşteptând-o, făcu un efort ca să nu izbucnească în râs. „Curioasele! O să trebuiască să le invit, ce să fac...”

Şi seara, la don Joaquín se scoaseră scaune în coridor, se aprinseră lămpi şi se pregătiră tăvi cu răcoritoare şi prăjituri. Trecuse mult timp de când lumea nu se mai aduna în Ixtepec, şi locuinţa se umplu de bucurie. Dar când ajunseră invitaţii, bucuria se stinse, şi grupul de prieteni se simţit intimidat în faţa străinului. Ruşinaţi, pronunţară saluturi scurte, ocupară în tăcere scaunele şi contemplará bolta. O căldură sufocantă plutea în grădină şi ferigile se înălţau imense între umbre, iar liniile groase ale munţilor care mă înconjoară se instalară în cer, pe deasupra acoperişurilor, oprimând noaptea. Doamnele amuţiră: vieţile, iubirile şi paturile lor inutile defilară deformate prin întuneric şi prin arşiţa neclintită. Străinul se refugie în ritmul de du-te-vino al evantaielor, pentru a ieşi cumva din încurcătura de a se afla în faţa unor chipuri necunoscute. Isabel şi

Conchita, condamnate să se consume cu încetul între pereţii caselor lor, mâncară fără chef dulciurile pe care se scurgea miere fierbinte. Tomăs Segovia se chinui să înşire, ca pe nişte mărgele, fraze strălucitoare, dar se lovi de tăcerea celorlalţi, pierdu firul şi le văzu, melancolic, cum se rostogoleau pe jos şi se pierdeau printre picioarele scaunelor. Martin Moneada observa cadrul dintr-un loc distant. însă unele dintre cuvintele lui Segovia ajungeau până la el.

— E un om ciudat! şopti doña Elvira la urechea oaspetelui. După ce văzuse eşecul adunării, doamna alesese calea confidentelor. Hurtado o privi surprins, şi văduva îi indică prin semne distanta voluntară a lui Martín Moneada. Ar fi vrut să-i spună ce părere avea ea despre prietenul ei, dar se temea că doña Ana ar putea-o auzi.

— A fost maderist—! comentă cu voce scăzută, pentru a rezuma bizareriile lui Moneada.

Străinul zâmbi, şi doña Elvira nu mai găsi ce să spună.

— Cu Madero au început nenorocirile noastre..., oftă văduva cu perfidie.

Ştia că o controversă ar înviora conversaţia f
muribundă.

— La începuturile lui Francisco Rosas a stat Francisco Madero, stabili Tomás Segovia.

Figura generalului Rosas răsări în centrul

întunecos al grădinii şi înaintă spre grupul din coridorul doñei Matilde. „Numai el are dreptul la viaţă”, îşi spuseră ranchiunoşi, şi se simţiră prinşi într-o mreajă care îi lăsa fără bani, fără iubiri şi fără viitor.

— E un tiran!

— Pentru ce să-i mai spui domnului! Doar a văzut cu ochii lui...

— De când a venit în Ixtepec n-a făcut altceva decât să ucidă, să ucidă şi să ucidă.

în vocea lui Segovia se simţea o ambiguitate; parcă părea să invidieze norocul lui Rosas, ocupat să spânzure agrarieni în loc să stea comod, la taclale, în coridorul vreunei case mediocre. „Trebuie să treacă prin momente teribile”, îşi zise, cuprins de o emoţie intensă. „Nici romanii nu aveau concepţia ridicolă a pietăţii, cu atât mai puţin în faţa învinşilor; iar aici cei învinşi sunt indienii.” îşi făcu, în minte, cu degetul mare, semnul morţii, aşa cum văzuse în gravurile din *Istoria Romei.* „Suntem un popor de sclavi cu câţiva patricieni”; şi se aşează în pâlcul patricienilor, la dreapta lui Francisco Rosas.

— De când l-am asasinat pe Madero, nu ne-a mai rămas decât o lungă noapte de ispăşit, exclamă Martín Moneada, tot întors cu spatele spre cei din grup.

Prietenii lui îl priviră cu antipatie. Şi nu i-a trădat Madero pe cei din clasa lui? Cu toate că era dintr-o familie creolă şi bogată, a ieşit în fruntea revoltei indienilor. Moartea lui nu era numai justă, ci şi necesară. El era

vinovat, de fapt, de toată anarhia care copleşise ţara. Anii de război civil de după moartea lui au fost oribili pentru metişii expuşi hoardelor de indigeni care luptau pentru nişte drepturi şi pentru nişte pământuri ce nu le aparţineau. A fost un moment – când Venustiano Carranza a vândut Revoluţia triumfătoare şi a preluat puterea – în care clasele înstărite au simţit o uşurare. Iar cu asasinarea lui Emiliano Zapata, a lui Francisco Villa— şi a lui Felipe Ángeles— s-au crezut chiar sigure. însă generalii trădători ai mişcării au instalat apoi un guvern despotic şi lacom, care nu împărţea bogăţiile şi privilegiile decât cu foştii lor duşmani şi complici, în acelaşi timp, la jocul duplicităţii: marii latifundiari ai porfirismului—.

— Martin, cum poţi să vorbeşti aşa? Crezi într- adevăr sincer că îl meritărn pe Rosas?

Doña Elvira Montúfar se ruşina de cuvintele amicului ei.

— Nu doar pe Rosas, ci şi pe Rodolfo Goribar cu asasinii lui din Tabasco. Voi il acuzaţi pe general, dar uitaţi de copărtaşul lui, care e şi mai sângeros... în fine, un alt porfirist i-a dat bani lui Victoriano Huerta— pentru a-l asasina pe Madero.

Ceilalţi tăcură. Solidaritatea sângeroasă dintre porfiriştii catolici şi revoluţionarii atei îi uimea dea binelea. îi unea nu numai voracitatea, ci şi originea ruşinoasă a metisului. împreună inauguraseră o eră

barbară şi fără precedent în memoria mea.

— Eu nu cred că ei au plătit pentru asasinarea lui Madero, spuse văduva fără convingere.

— Lujăn i-a plătit şase milioane de *pesos* — lui Huerta, dragă Elvira, replică Moncada iritat.

— Ai dreptate, Martin. Şi va fi şi mai rău! Pentru ce credeţi că a adus Rodolfo pistolarii aceia din Tabasco? Ca să vâneze maidanezi?

Şi spunând acestea, don Joaquin se cutremură cu gândul la numeroşii câini flămânzi şi râioşi care alergau pe străzile mele pietruite, morţi de sete, egali în mizeria şi în condiţia lor de paria cu milioanele de indieni urgisiţi şi brutalizaţi de Guvern.

„Pistolarii!” Cuvântul, încă nou, ne-a lăsat buimaci. Pistolarii erau recenta clasă apărută din mariajul Revoluţiei fariseice cu porfirismul. în redingotele lor scumpe, cu ochii ascunşi de ochelari întunecoşi şi cu capetele protejate de pălării de fetru, executau macabra activitate de a sălta oameni şi a înapoia apoi cadavre mutilate. Generalii numeau acest act de prestidigitaţie „A face Patrie”, iar porfiriştii „Justiţie Divină”. Ambele expresii însemnau, în realitate, afaceri murdare şi deposedări brutale de proprietăţi.

— Cu Zapata ar fi fost mai bine. Cel puţin era din Sud, oftă doña Matilde.

— Cu Zapata? exclamă doña Elvira. Prietenii ei înnebuniseră în noaptea aceea sau poate doar voiau să o ridiculizeze în fata străinului. îsi aminti f J-

uşurarea pe care o simţiseră toţi când aflaseră de moartea lui Zapata. Mai multe nopţi la rând li s-a părut că aud sunetul corpului său căzând în curtea Moşiei Chinameca—, şi au putut dormi liniştiţi.

— Doña Matilde vorbeşte ca un general de-ai Guvernului, zise Segovia cu un aer distrat, şi se gândi la noua limbă oficială în care cuvintele „Justiţie”, „Zapata” şi „agrarianism” serveau doar pentru a înlesni jecmănirea de pământuri şi asasinarea ţăranilor.

— E adevărat! Ati auzit că Guvernul o să-i facă statuie? întrebă doña Elvira bucuroasă.

— Ca să nu se spună că nu sunt revoluţionari!... Asta n-are leac. Indianul cel mai bun e indianul mort, şi gata[24]! spuse spiţerul, amintindu-şi cuvintele dictaturii porfiriste şi aplicându-le acum, răutăcios, felului în care se făcea uz de numele indigenului asasinat Emiliano Zapata. Ceilalţi salutară cu un cor de hohote subtilitatea farmacistului.

— Mi se pare o glumă proastă, răspunse Martin Moneada.

— Hai, nu te supăra, don Martin, replică Segovia.

— Toate acestea sunt lucruri triste...

— Adevărul e că aici singura care câştigă întotdeauna e Julia, adăugă Segovia cu amărăciune.

— Da. Numai femeia aia e de vină, zise doamna Montúfar.

— Şi la Ciudad de México nu ştiu ce se

întâmplă pe aici? interveni, prudentă, doña Matilde, pentru a alunga fantasma Juliei.

— în Ixtepec nu e teatru? schimbă Hurtado răspunsul cu o altă întrebare.

— Teatru? Dumneata vrei mai mult spectacol decât ce face femeia aia? zise mama Conchitei iritată, fixându-l cu uimire pe străin.

— Păcat! conchise acesta liniştit.

Ceilalţi schimbară priviri fără să ştie ce să spună.

— Lumea e mai fericită. Teatrul e iluzie, şi de aceasta duceţi lipsă aici. De iluzii!

— Iluzii! repetă melancolic proprietarul casei.

Şi noaptea tenebroasă şi solitară căzu peste ei umplându-i de tristeţe. Căutară, nostalgici, ceva indefinit, un ceva căruia nu reuşeau să-i dea formă, dar de care aveau nevoie ca să poată străbate nenumăratele zile ce se întindeau în fata lor ca un enorm panou de ziare vechi în ale căror pagini se amestecă brutal crimele, nunţile, anunţurile, toate de-a valma, fără relief, ca simple fapte golite de sens, în afara timpului şi a memoriei.

Oboseala căzu asupra femeilor; bărbaţii se priviră inutili. în grădină, insectele se devorau unele pe altele în lupta aceea invizibilă şi continuă care umple pământul de rumori. „îmi găuresc şoarecii bucătăria”, îşi zise doamna Montúfar, şi se ridică în picioare. Ceilalţi o imitară şi ieşiră toţi în întuneric. Felipe Hurtado se oferi să-i

însoţească, înaintară cu capetele plecate pe străduţele mele tăcute. Atenţi să evite gropile şi denivelările, abia vorbeau. Când ajunseră în piaţa pustie, văzură lumina care scăpa prin obloanele de la balconul Juliei.

— Sunt acolo ăia doi! zise tâfnoasă doña Elvira.

Oare ce fac? Imaginea fericirii altora îi mohorî. Poate Francisco Rosas avea dreptate. Poate doar chipul surâzător al Juliei alunga zilele de hârtie de ziar, ca să crească în locul lor altele, de sori şi de lacrimi. Se îndepărtară şovăitori de balconul special pentru a se pierde în beznă, în căutarea verandelor care îi vedeau intrând şi ieşind, de fiecare dată la fel.

în drumul de întoarcere, Felipe Hurtado se opri în faţa balcoanelor amantei din Ixtepec. Apoi traversă strada şi se aşează pe una dintre băncile din piaţă, de pe care vedea bine fereastra camerei Juiiei. Cu capul în mâini şi cufundat în gânduri triste, aşteptă acolo răsăritul.

Dimineaţa, ai casei îl priviră cu mirare. Ar fi vrut să-i spună că-l aşteptaseră toată noaptea, îngrijoraţi de ce i s-ar fi putut întâmpla, dar nu îndrăzniră. El doar apăru cuminte şi supus ca un pisic, iar prietenii lui îi primiră prezenţa cu plăcere.

1. Vicente Ramón Guerrero Saldaña (1782-1831) a fost un politician şi militar de origine indigenă, participant la Războiul pentru Independenţa Mexicului.

Preşedinte al ţării (aprilie-decembrie 1829), obligat, de o facţiune adversă, să renunţe la fnncţie, şi apoi împuşcat. Statul Guerrero îi poartă numele.

2. Bordel. *Cusca* (sing.), „prostituată”.
3. Hopa!
4. Miguel Hidalgo y Costiila (1753-1811), militar, preot şi profesor, figură importantă a Războiului pentru Independenţa Mexicului (a condus începutul mişcării). Capturat şi condamnat la moarte. Cunoscut, pe scurt, ca „Popa Hidalgo”, şi considerat unul dintre fondatorii patriei mexicane.
5. José María Morelos y Pavón (1765-1815), militar, politician şi preot, participant la Războiul pentru Independenţă, preşedinte suprem al Guvernului Mexican (1814-1815); împuşcat.
6. Benito Pablo Juárez García (1806-1872), de origine indigenă, avocat şi politician, preşedinte al Statelor Unite Mexicane (1858-1872).
7. *Novenario* în original. Este perioada de 9 zile de după înmormântare, în care se fac rugăciuni pentru sufletul mortului. (Şi *novena.)*
8. Piaţa Armelor. în multe orase din teritoriile americane cucerite de spanioli există o Piaţă a Armelor, ca urmare a *Ordonanţei urbanistice a Regilor Catolici Fernando al II-lea de Aragón şi Isabel I de Castilia* (din 1480), care prevedea, în localităţi, un

spaţiu amplu destinat activităţilor comerciale, administrative şi religioase, dar care să servească, în acelaşi timp, şi ca principal punct de concentrare a populaţiei în caz de atac.

9. Juan Ruiz de Alarcón y Mendoza (1580-1639), avocat şi scriitor mexican.
10. Cruciie.
11. Stat de pe coasta Oceanului Pacific şi vechi oraş (fondat în 1527). în náh., *acollima,* „la cotul răului”.
12. Sfântul Anton de Padova (1195-1231), călugăr portughez franciscan, faimos datorită miracolelor sale. Canonizat în anul 1232.
13. Toculete.

——/

14. *Taquito* (sing.), dim. subst. *taco,* preparat mexican: o mică turtă de mălai – *tortilla (infra,* nota 2, p. 92) – îndoită ca un căuş, pentru a susţine o umplutură cu un conţinut divers: came de pui sau de vacă, brânză, şorici, sos. Când turta este din făină de grâu, mai mare, mai groasă şi complet rulată, în formă de cilindru, iar umplutura include, pe lângă cele enumerate, fasole, orez şi verdeaţă, se numeşte *burrito* („măgăruş”).
15. în acest context indică oraşul de proveniență, capitala ţării.
16. *Centenario* (sing.), monedă emisă în 1921 pentru comemorarea Centenarului Independenţei Mexicului.
17. Rodolfito.

18. Mămicuto.
19. Stat din sud-estul ţării, la Golful Mexic. Se crede că toponimul provine de Ia numele unei căpetenii mayaşe, Tabscoob („Domnul celor opt lei”), sau din termenul náh. *tiahuashco,* „loc care are stăpân”.
20. Pânză de bumbac de calitate inferioară.
21. Adept al lui Francisco Ignacio Madero (18731913), general în Revoluţia Mexicană, preşedinte al Statelor Unite Mexicane (1911-1913); împuşcat.
22. Francisco (sau Pancho) Villa. Pseudonimul lui Doroteo Arango Arâmbula (1878-1923), participant la Revoluţie; asasinat.
23. Felipe de Jesús Ángeles Ramírez (1868-1919), militar, matematician şi scriitor, participant la Revoluţie; împuşcat.
24. *Porfirismo* – sau *porflriato* – a fost perioada în care puterea s-a aflat în mâinile militarului José de Ia Cruz Porfirio Díaz Mori (1830-1915). La izbucnirea Revoluţiei a abandonat funcţia de preşedinte al Statelor Unite Mexicane (18841911) şi a plecat în Franţa.
25. José Victoriano Huerta Márquez (1845-1916), inginer, militar, participant la Revoluţie, preşedinte al Statelor Unite Mexicane (19131914). Poreclit, din cauza cruzimii lui şi a alcoolismului, EI Chacal Borracho, „Şacalul Beţiv”.
26. Monedă mexicană. (Denumirea, care are

la origine vechea monedă spaniolă de argint de 27 de g, se mai foloseşte încă în alte 7 ţări care au făcut parte din Imperiul Spaniol: Argentina, Chile, Columbia, Cuba, Repubiica Dominicană, Uruguay, Filipine.)

27. Din năh. *chinamitl,* „plantaţie de trestie”, şi *mecatl,* „sfoară” (pe moşia respectivă se producea trestie-de-zahăr, iar maldărele se legau cu sfoară). Se află în Statul Morelos, din centrul ţării (numit astfel după José María Morelos y Pavón; *supra,* nota 2, p. 56).

28. Această afirmaţie i se atribuie americanului —— f

Philip Henry Sheridan (1831-1888), general al Uniunii în Războiul de Secesiune (1861-1865) şi participant la luptele din Marile Prerii împotriva indienilor.

VIII

În ce limbă s-au pronunţat pentru prima oară cuvintele care aveau să-mi înrăutăţească soarta?

Au trecut multi ani şi încă nu ştiu. îl mai văd şi acum pe Felipe Hurtado urmărit, ca un animal mic, zi şi noapte, de propoziţia aceea: „A venit după ea.” în Ixtepec nu mai era altă „ea” decât Julia. „A venit după ea”, spuneau fiicele lui don Ramón când vedeau, din balcoanele lor, figura înaltă a străinului. Tatăl lor îi ieşi acestuia în întâmpinare, se arătă amabil şi încercă să-l atragă în zona confidentelor.

— Ai de gând să rămâi mult timp printre noi? zise domnul Martínez în timp ce îi scruta intens ochii.

— Nu ştiu încă... Depinde.

— în sfârşit, un tânăr trebuie să ştie ce vrea... Poate te deranjează indiscreţia mea, adăugă repede, observând răceala cu care interlocutorul său îi primea cuvintele.

— Nu. De ce să mă deranjeze? Mai degrabă îţi mulţumesc pentru interes, răspunse.

— Prima dată când te-am văzut, am crezut că eşti din categoria aceea de tineri dinamici care caută o afacere bună... Ceva productiv...

— O afacere? întrebă Felipe Hurtado, ca şi cum pentru întâia oară îi trecea prin cap o asemenea posibilitate.

— Nu. Niciodată nu m-am gândit la aşa ceva, adăugă râzând.

— Imaginează-ţi, prietene, Catalán a crezut că eşti un inspector. Eu l-am asigurat că nimic nu era mai departe de dumneata decât profesiunea aceea.

Felipe Hurtado râse din nou, cu chef.

— Inspector! repetă ca şi cum ideea lui Pedro Catalán ar fi fost de-a dreptul comică.

— E un şarlatan, zise don Ramón, ca scuză pentru curiozitatea lui şi căutând un mod de a continua dialogul. Dar Felipe Hurtado făcu un gest de retragere şi trebui să-i lase drumul liber.

— Sunt sigur! Acum nu mai am nicio îndoială! strigă victorios don Ramón intrând în casă. Fiicele sale se precipitară spre el. Tânărul acela, care zice că se numeşte Felipe Hurtado, „a venit după ea”, asigură bătrânul.

Pe stradă, femeile se emoţionau şi repetau aceste cuvinte ale lui, care il urmăreau pe străin prin toate colţişoarele mele. Dar el părea să le ignore şi ieşea liniştit pe câmpul deschis, acolo unde soarele bate tare, pământul e ţepos de prea mulţi spini şi viperele dorm printre pietre. Catârgiii îl vedeau pe lângă Naranjo[1], plimbându-se, ori aşezat pe vreo rocă, cu o carte în mână şi cu chipul întunecat de un amar pe care noi nu i-l cunoşteam.

La înapoiere trecea pe lângă Hotel Jardín. Julia stătea la fereastră. Nimeni nu i-a văzut vreodată salutându-se. Doar se uitau unul la celălalt. Ea îl observa apoi, impasibilă, cum se pierdea după porţi. Trecătorii schimbau priviri şi îşi spuneau prin semne: „A venit după ea.”

Era limpede că ceva se întâmpla. De la sosirea străinului, atitudinea lui Rosas se înrăutăţise. S-ar fi zis că cineva îi şoptise la ureche cuvintele destinate tuturor urechilor cu excepţia alor sale, şi că trăia hărtuit de îndoieli.

Noi urmăream cu maliţioasă satisfacţie relaţiile acelea intense şi periculoase, şi ajungeam la o singură concluzie: „O ucide.” Ideea ne provoca o bucurie ascunsă, şi când o vedeam pe Julia la slujbă cu şalul negru care, înfăşurat la gât, îi lăsa descoperit decolteul delicat, ne priveam înălţând un cor mut de reproşuri. Generalul aştepta nelinişti în atriu. El nu intra la liturghie niciodată; nu se amesteca cu smerite şi bisericosi. Fuma nervos, îndelung, sprijinit de vreun migdal. Asistenţii lui aşteptau împreună cu el sfârşitul ceremoniei. Amantele erau cucernice şi mergeau regulat la serviciul religios. Atitudinea morocănoasă a generalului ne făcea să îi evităm apropierea la ieşire. îl vedeam de departe şi ne distanţam prudenţi.

— Domnişoara aia nu are frică de Dumnezeu!

Doamnele plecau în grupuri îndoliate, privind avide cum Julia se îndepărta la braţul amantului.

— Ar trebui să ne plângem părintelui Beltrăn; să-i cerem să n-o primească în biserică, propuse Charito, fiică a Măriei- şi directoarea şcolişoarei din Ixtepec.

— La Dumnezeu toată lumea are dreptul! protestă Ana Moncada.

— Dar nu-ţi dai seama, Ana, ce exemplu rău dă tinerelor? Şi mai e şi o ofensă pentru femeile cinstite.

Julia ieşi din atriu cu Francisco Rosas fără să le audă comentariile ostile.

Solitară, pierdută în Ixtepec, îmi ignora vocile, străzile, copacii, oamenii. în ochii ei negri se vedeau urme de oraşe şi de turnuri necunoscute şi J J f străine nouă. Rosas o ducea destul de repede. Voia să o ferească de privirile invidioase care se ţineau după silueta ei înaltă şi gânditoare.

— Vreau să merg un pic, zise ea încercând să-şi scuze cu un surâs capriciul.

— Să mergi? o întrebă Rosas şi o privi pe deasupra umărului. Julia îi arătă profilul imperturbabil. Generalul privi apoi atent linia frunţii ei. La ce se gândeşte? De ce vrea să se plimbe, ea, care e atât de leneşă de felul ei? Dar în memorie îi răsări un nume şi se îndreptă spre hotel.

— Spune-mi, Julia, de ce vrei să te plimbi?

Rodolfo Goribar, însoţit de doi dintre pistolarii săi *tabasquenos-,* îl aştepta pe general la intrarea hotelului. îl văzu de

departe venind cu Julia şi îi ieşi înainte, deşi ştia bine că în momentul acela îl deranja.

— Domnule general, începu timid.

Rosas îl privi ca pe un necunoscut oarecare.

— Numai un moment, domnule general...

— Mai târziu, răspunse Rosas ferindu-şi ochîi şi îsi continuă mersul cu femeia.

Rodolfo Goribar se întoarse spre prietenii săi.

— îl aşteptăm.

Şi începu să se plimbe prin faţa uşîi hotelului. Ştia din experienţă că generalul va ieşi din nou în curând. Când Julia îl enerva, încuviinţa orice moarte. Si surâse fericit.

— Indienii dracului!

Oamenii lui îl priviră, scuipară printre dinţi şi îşi împinseră pălăriile într-o parte. Ei puteau să aştepte ore întregi. Timpul trecea repede când prada era sigură, şi expresia placidă a şefului lor le dădea acum această certitudine.

— E doar o chestiune de timp, îşi ziseră morfolind cuvintele.

Julia se lăsă să cadă cu faţa în jos pe pat. Francisco Rosas se apropie de fereastră. Nu ştia ce să spună, nici ce să facă. Ochii lui, stinşi de teama pe care i-o inspira plictisul tinerei, întâlniră fasciculele de soare ce pătrundeau prin jaluzele. îi veni să plângă. N-o înţelegea. De ce se încăpăţâna să trăiască într-o lume diferită de a sa? Niciun cuvânt, niciun gest nu o puteau rupe de străzile şi de zilele anterioare lui. Se simţi

victima unui
blestem superior voinţei sale şi a Juliei. Cum să şteargă trecutul? Un trecut fulgurant, în care ea plutea luminoasă prin încăperi nedefinite, paturi răvăşite şi oraşe fără nume. Amintirile acelea nu
erau ale lui, şi el le suferea ca pe un infern permanent şi neconturat. în amintirile acelea, străine şi fragmentare, întâlnea ochi şi mâini care o priveau şi atingeau pe Julia, care o duceau în locuri prin care el se pierdea căutând-o. „în memoria ei nu e decât plăcere”, îşi zise cu amărăciune, şi o auzi cum se ridică din pat, cheamă servitoarea ca să ceară o baie cu apă fierbinte şi cum alege, în spatele său, flacoane de parfum, săpun şi prosoape.

— Fac baie, spuse ea abia auzit, şi ieşi.

Rosas se simţi singur. Fără Juba, camera rămase parcă demontată, fără aer, fără viitor. Se întoarse, văzu urma corpului ei pe pat şi i se păru că se învârte în gol. El nu avea amintiri. înainte de Julia, viaţa lui era o noapte înaltă prin care el călărea peste Sierra de Chihuahua. Erau anii Revoluţiei, însă el nu căuta ce căutau tovarăşii săi villisti-. îl f J
mâna nostalgia unui ceva ardent şi perfect în care să se piardă. Voia să scape din noaptea munţilor, unde nu găsea decât consolarea de a privi cerul înstelat. L-a trădat pe Villa, a trecut de partea lui Carranza, însă nopţile lui au rămas la fel. Nu îl interesa nici puterea. Iar în ziua în care a întâlnit-o pe Julia, i s-a părut că a atins o stea de pe cerul cordilierei, că a traversat

sferele ei luminoase şi a întâlnit corpul perfect al tinerei; şi de atunci a uitat de tot ce nu era strălucirea ei. Dar ea nu a uitat, şi în memoria ei se repetau la nesfârşit gesturile, vocile, străzile şi bărbaţii dinaintea lui. Se văzu în faţa ei ca un războinic singuratic în faţa unei cetăţi asediate, cu locuitorii ei invizibili mâncând, iubindu-se, gândind, rememorând, iar în afara zidurilor care înconjurau dinăuntrul Juliei se aña el. Accesele lui de furie, asalturile şi lacrimile – toate erau degeaba; cetatea continua să rămână neatinsă. „Memoria este blestemul omului”, îşi spuse, şi lovi peretele camerei până ce se răni. Chiar şi gestui acesta, pe care îl făcea acum, nu avea să dăinuie, oare, pentru totdeauna în timp? De câte ori, în vreme ce conversa cu prietenii săi, se plimba Julia, goală, prin imaginaţia lui? El îi urma paşii, îi vedea ochii şi gâtul mişcându-se în lumea umedă a gazelelor, în timp ce îşi auzea subordonaţii vorbind despre cărţi de joc şi despre bani. „Memoria e invizibilă”, îşi repetă cu mâhnire. Memoria Juliei îl era accesibilă doar de când era el cel care o ducea în braţe, adormită, pe drumurile din Ixtepec. Aceasta era durerea lui fără leac: că nu putea vedea ce trăia în interiorul ei. Chiar în acest moment, când el suferea sub razele uscate ale soarelui, ea se juca cu apa fără să se gândească Ia Francisco Rosas, care se tortura pentru că ea nu uita. Stă în apă amintindu-şi alte băi şi alţi bărbaţi care o

aşteptau înfrigurați. Şi se văzu în mulţi amanţi care o întrebau, fără speranţă de răspuns: „La ce te gândeşti, draga mea?...”

îi simţi parfumul şi o auzi mergând desculţă pe pardoseala roşie de ceramică. Apoi o auzi mergând în multe camere asemănătoare, lăsând nişte urme umede care dispăreau într-un abur uşor şi scurt. Julia intra în multe odăi, şi mulţi bărbaţi o ascultau ajungând, şi îi aspirau aroma de vanilie care urca în spirale spre o lume nevăzută şi pierdută.

— Julia! o chemă fără să se întoarcă.

Ea se apropie. Şi Francisco Rosas simţi apropiindu-se universul acela vast care se ascundea în spatele frunţii ei; zidul acela înalt care o separa de el. „în spatele acestui zid, mă înşală”, gândi, şi o văzu galopând prin peisaje necunoscute, dansând prin obscure saloane de provincie; în paturi enorme lângă bărbaţi fără chipuri.

— Julia, e vreo bucăţică din corpul tău pe care să n-o fl. sărutat vreodată cineva? întrebă tot fără să se întoarcă şi speriat de cuvintele lui. Tânăra se apropie şi mai mult de el şi rămase în tăcere.

— Julia, eu nu te-am sărutat decât pe tine, mărturisi umil.

— Si eu la fel – şi minciuna ei îi atinse ceafa.

Cu amintirile Juliei, Francisco Rosas desenă pe soarele care pătrundea prin jaluzele chipul calm al lui Felipe Hurtado. Fără să mai spună nimic, ieşi din încăpere şi

îl chemă violent pe don Pepe Ocampo.

— Să nu se deschidă ferestrele domnişoarei Julia!

Apoi ieşi din hotel căutându-l cu priviri galbene pe străin. Rodolfo Goribar îl ieşi din nou în drum. Generalul trecu pe lângă el. Tânărul le făcu un semn oamenilor săi, şi aceştia îl urmară pe militar de la o oarecare distanţă. Lumea care îl vedea surâdea răutăcioasă. „După ce-o fi umblând acum Rosas?”

Noaptea se întoarse la hotel. Avea ochii înroşiţi, faţa arsă de soare şi buzele uscate de praf. Julia îl aştepta surâzătoare. El se aruncă în pat şi privi fix grinzile înnegrite ale tavanului. Se simţea încolţit de nişte amintiri a căror neclaritate îl tortura.

„Dacă aş putea să-mi amintesc bine”, îşi repeta cu o voinţă seacă ce îl umplea capul de colb, „dar nu îmi amintesc chipurile”. Julia se apropie şi se înclină peste faţa lui aprinsă.

— Te-a prins soarele tare, zise în timp ce îi trecea mâna peste frunte.

Generalul nu-i răspunse. Cândva, în trecut, Julia a mai făcut acest gest. Poate nici măcar nu era el cel căruia îi trecea acum mâna peste frunte, iar el, Rosas, o vedea mângâind, în memoria ei, un necunoscut.

— Mie îmi atingi fruntea?

Ea îsi retrase mâna ca şi cum ceva i-ar fi ars-o şi şi-o duse la piept speriată. în spatele

pleoapelor i se zbătură iuţi nişte amintiri pe care Rosas le putu întrezări. Cuminte în camera parfumată, aceeaşi din toate nopţile, Julia părea cea dintotdeauna, şi totuşi el, Francisco Rosas, era un om cu un corp şi cu un chip diferite. Se ridică şi se îndreptă spre ea. Va fl. altul; o va săruta cum au sărutat-o, în trecut, alţii.

— Vino, Julia, vino cu oricare. Nu contează că Francisco Rosas e atât de nefericit.

Dimineaţa servitorii veniră cu ştirea: cinci oameni atârnau în *manglar-,* în Cocula. între ei era şi Ignacio, fratele brutăresei Agustina. Femeia făcea demersuri ca să i se permită să-i coboare corpul, şi toti am rămas în ziua aceea fără briose.

— Bieţii oameni! Poate n-au vrut să-şi cedeze pământurile!..., îi explică dona Matilde străinului, fără să vrea să spună ce gândea de fapt. De această dată vina era a unuia dintre prietenii ei, şi doamna prefera să păstreze tăcere. Se simţea ruşinată. Felipe Hurtado nu ştiu ce să răspundă. Erau primii morţi în Ixtepec de la sosirea lui. Privi masa pusă pentru dejun, îşi servi o ceaşcă de cafea fierbinte şi încercă să zâmbească. Doamna nu mai făcu niciun comentariu.

— E Julia!... Ea e de vină pentru tot ce ni se întâmplă... Când se va sătura femeia aceea?... Păi nu mănânc! strigă dona Elvira şi împinse violent cafetiera pe care Ines de-

abia o pusese pe masă.

Conchita îşi sorbi cafeaua şi se uită la mama ei. Cum se putea enerva că nu erau dulciuri, când Ignacio, bietul, atârna la soare mort şi trist, după o viaţă şi mai tristă? De mică îl văzuse prin oraş, desculţ şi îmbrăcat în hainele lui de *manta* vechi şi f f > peticite. De câte ori a vorbit cu ea? I se păru că îi aude vocea: „Bună ziua, domnişoară Conchita”; şi simţi că va izbucni în plâns.

— Dacă plângi, plâng şi eu, ameninţă doamna.

Ghicind lacrimile ascunse ale fiicei sale, dona Elvira îşi turnă discret cafea şi bău încet, pierdută în nişte gânduri care o asaltau pentru prima dată. „Sărmanul Ignacio! Bieţii indieni! Poate nu sunt chiar atât de răi cum ne închipuim!” Mama şi fiica rămaseră faţă în faţă, fără să ştie ce să-şi spună. Le aştepta o zi lungă şi grea, una din acelea, atât de frecvente în Ixtepec, de morţi şi de presimţiri sinistre.

Dona Lola Goribar se trezi devreme şi verifică cu de-amănuntul ordinea din casă. Era neliniştită. Rodolfo încă dormea, uitând că era o zi periculoasă. îl contemplă îndelung şi nu putu evita spaima de a se şti intr-un mediu duşmănos. „O, Doamne! O, Doamne! De ce sunt oamenii atât de cruzi cu noi?” Şi privi spre fiul ei cu milă. De copilă se simţea ameninţată: toţi cei din jurul ei îi voiau răul. De când era mică exista, în memoria ei, o distanţă care o separa de jocuri şi care, mai târziu, o lăsa singură la petreceri. Lăcomia

din ochii celorlalţi săpase o prăpastie intre ea şi lume. Puţin câte puţin, obligată de aviditatea pe care o deştepta şi care o făcea să sufere, se îndepărtase de prieteni şi se retrăsese într-o viaţă solitară şi metodică. Când s-a născut Rodolfo, s-a umplut de teamă şi a vrut să-l protejeze de obsesia care o chinuia şi care părea ereditară. Căci odrasla ei provoca aceeaşi invidie pe care ea o provocase în Ixtepec. Ştia, din experienţă, că nu putea face nimic împotriva acelui neajuns; nimic, în afară de a umbla ca pe ace. „Nu uita, scumpule, cine loveşte primul loveşte dublu.-’ Dar Rodolfo era un inocent, dormea ca un copilaş, străin de intrigile oraşului. La ora aceea, limbile şi ochii deja ţinteau, ameninţător, spre locuinţa ei. Ieşi gânditoare pe coridor şi îşi chemă servitorii. îi privi pe rând cu viclenie.

— Nu faceţi gălăgie. Ştiţi că Fito vine târziu... Trebuie să doarmă; e foarte obosit.

Servitorii o ascultară mohorâţi şi se îndepărtară fără să-i răspundă, iar dona Lola îi urmări cu ochii printre plantele din grădină. Era adevărat: o urau. Şi când ura plutea în casa ei, ea îşi exercita puterea cu plăcere. Se îndreptă spre sufragerie ca să îşi aştepte ciocolata parfumată.

— Nu sunt fursecuri, doamnă.

— Da, ştiu. Trebuie să plătim noi oalele sparte de alţii.

Şi îşi bău ciocolata încet, urmărind mişcările atente ale servitoarei.

în bucătărie, femeile dejunau cafea

neagră şi *tortillas*[1] cu sare.

— A fost târâtura aia din nou... Se joacă cu gelozia lui Rosas.

— Cine ştie ce sfârsit mizerabil o să aibă şi ea...

Umblau desculţi, cu picioarele lor crăpate de continuul mers pe pietre, trişti şi uitaţi de Dumnezeu. Ar fi plecat ei bucuroşi din casa donei Goribar, toţi, dar foamea pe care o sufereau prin satele lor îi obliga să rămână lângă plita ei.

— Nu vorbiţi în faţa fetei! strigă Ana Moncada, când îi ajunse ştirea despre moartea lui Ignacio. Soţul ei o auzi cu mâhnire şi privi dimineaţa albastră şi senină aşternută deasupra plantelor. Cu mulţi ani înainte, şi mama lui strigase Ia fel: „Nu vorbiţi în faţa copilului!” De ce nu puteau servitoarele să spună că Săritǎ murise în zorii acelei zile? îşi aminti biserica şi pânzele albe care acopereau capul aceleia. O revăzu îngenuncheată în faţa altarului, apoi în minte îi răsăriră pantofii ei de satin alb cu tălpi galbene. Slujnicele păstraseră tăcerea, ca acum în faţa strigătului Anei, iar mama lui se înclinase asupra oalei cu ciocolată şi îi aspirase mireasma cu încântare. El ieşise din bucătărie în tăcere, trecuse prin veranda deschisă la ora aceea şi se îndepărtase pe stradă. Pleca singur de acasă pentru prima oară. îl chemau urgent ferestrele moartei. Se văzu mergând pe paviment, cu statura lui măruntă de la cinci ani. Apoi îl oprise aerul

încremenit care învăluie casele morţilor. Se căţărase pe zid până ce ajunsese la gratiile geamului, şi privise înăuntru. Recunoscuse fusta şi pantofii albi îndreptaţi în direcţia din care spiona el, nemişcaţi. Sărită era singură şi moartă. Surprins, nu de moarte, ci de faptul că tocmai Sărită murise, îşi dăduse drumul pe trotuar şi se Întorsese cu capul plecat la ai săi.

— Pe unde umbli? îi strigaseră părinţii, sora sa Matilde şi servitorii.

El nu răspunse. Intră, solitar, în ziua aceea încărcată de amintiri netrăite. Noaptea, în pat, îşi aminti propria moarte. A văzut-o de multe ori implinită în trecut, şi de multe ori în viitor, înainte de a se împlini. Dar curios era că în trecut era el, Martin, cel care murea, pe când în viitor era un altul, un personaj ciudat. Şi în timp ce el îşi privea astfel cele două morţi, realitatea patului său minuscul, a corpului său de cinci ani şi a odăii sale trecu într-o dimensiune lipsită de importanţă. Sub soarele dimineţii, grinzile înnegrite ale tavanului îl readuseră la prezentul banal, petrecut între mâinile dădacelor. Din noaptea aceea, viitorul lui sa amestecat mereu cu un trecut care nu s-a concretizat, precum şi cu irealitatea fiecărei zile.

Privi ceasul care îşi legăna plictisit secundele, şi pendulul i-l reaminti pe Ignacio balansându-se în timpul constant al răsăritului.

— L-au dat jos?

— Nu, domnule, răspunse Félix pudic.

Nu voia ca nimeni să ghicească cum suferea el pentru egalii săi: „Noi, săracii, suntem în plus”...

— Mergem să cerem să ni-i dea, zise Martin, convins că trăia o dimineaţă necunoscută, şi fără să ştie ce corpuri avea să ceară sau de unde voia să fie coborâte.

— Poate că domnului i-i dau. Cineva în costum e Întotdeauna mai respectat, zise Félix ştiindu-se din rândurile desculţilor.

— Fetelor! Fetelor! Treziţi-vă, pentru Dumnezeu! strigă Juan Carino când află despre moartea lui Ignacio şi a celor patru prieteni ai lui. Tinerele îl auziră, dar îşi văzură de somn. Domnul preşedinte lovi cu nodurile degetelor uşile camerelor. Niciodată nu se simţise atât de febril. în ajun îl văzuse pe Rodolfo Goribar ţinându-se, cu pistolarii săi, după Rosas, prin oraş. „Băieţaşul acela vrea sânge”, îşi zisese, şi îl urmărise, la rândul lui, toată ziua. Dar nu-l văzuse vorbind cu generalul, iar seara, când militarul intrase la cârciumă, deja îi pierduse pe Goribar şi pe măcelarii săi, şi se întorsese liniştit acasă. în timpul somnului, ceva îi spusese că Rodolfito aşteptase în întuneric ca generalul să iasă beat. Acum nu îşi ierta această neglijenţă.

Bătu din nou pe la uşile odăilor, însă ocupantele lor continuau să doarmă.

— Fetelor, au spânzurat cinci agrarieni! Trebuie să mergem la Comandamentul

Militar!

— Domnule preşedinte, vor râde de noi. Ce rost are să protestăm? zise Luchi.

— Niciunul! Prostănaco! Dacă toti oamenii din lume ar gândi ca tine, am fi şi acum în Epoca de piatră, răspunse Juan Cariño solemn. Termenul „Epoca de piatră” îi dădea fiori, şi spera să aibă acelaşi efect şi în colocatarele sale. Le privi cu atenţie şi repetă terifiant.

— Aşa cum mă auziţi: în Epoca de piatră!

Femeile făcură linişte speriate, gata să-i asculte ordinele. El răscoli printre lucrurile sale până ce găsi o panglică neagră pe care şi-o cusu grijuliu la reverul redingotei. Era trist. îmbătrânea şi pierdea din autoritate. Se închise, singur, în salonaşul cu dicţionare. Va merge la Comandament înarmat cu nişte termeni care vor distruge puterea lui Francisco Rosas şi pe cea a lui Rodolfo. Tinerele îl vor ajuta.

— Tot ce trebuie să faceţi este să repetaţi în cor cuvintele pe care i le voi spune generalului.

— Foarte bine, domnule preşedinte, dar amintiţi-vă că nu avem voie să circulăm prin centrul oraşului.

— Eh! Prostii!

Cam pe la cinci după-amiază, Juan Cariño defilă pe străzile mele cu grupul lui de *cuscas,* care mergeau cu capetele plecate, ruşinate, ascunzându- şi feţele în eşarfele negre. Lumea întreba mirată.

— Unde se duc?

— La Comandament. Vreţi să vă uniţi manifestaţiei noastre?

Noi râdeam şi răspundeam prin cuvinte obscene la invitaţia lui Juan Cariño. El le prindea din zbor. Meditase toată ziua şi era convins că blestemul lui îl va anihila pe Francisco Rosas. De-acum înainte va răspunde la violenţă prin violenţă. Nu se va mai mulţumi să contemple martiriul inocenţilor. Ajunseră la Comandamentul Militar, şi soldaţi! îi priviră amuzaţi.

— Oras! Ce-i cu voi? V-ati mutat încoace?... O să ne fie mai comod!

Femeile nu răspunseră. Doar îl urmară Îngrijorate pe domnul preşedinte, care înaintă, stăpân pe sine, până la antecamera generalului. Căpitanul Flores, de serviciu, îl privi uimit.

— Ce doreşte domnul preşedinte? întrebă cu ochii larg deschişi.

— Fii amabil şi anunţă vizita mea. Vin în numele celor cinci victime.

Căpitanul Flores nu ştiu ce să spună. Juan Cariño îl luase prin surprindere. Subjugat de ochii nebunului, se ridică şi dispăru pe uşa care comunica cu biroul lui Rosas.

— Aşezaţi-vă, şi nu uitaţi să repetaţi în cor tot ce-i voi spune generalului.

Fetele ocupară scaunele goale şi rămaseră nemişcate. Juan Cariño repeta blestemele cu voce joasă. Voia să le încarce de forţă pentru ca, în momentul în care le va rosti, să ţâşnească toate cu violenta unei

detunături. Vocile tinerelor vor fi de ajutor. Trecu o oră, şi încă una, şi ceasul de la biserică bătu opt. Intrigat, Juan Cariño se apropie de uşa prin care dispăruse căpitanul Flores. Ascultă câteva secunde şi apoi ciocăni. De cealaltă parte nu se auzi niciun semn de viată. Cariño ascultă alte câteva momente, şi ciocăni din nou. îi răspunse aceeaşi tăcere. Se sperie. Poate vehemenţa blestemelor sale îsi făcuse efectul înainte de a fi fost emise şi Francisco Rosas, căpitanul Flores şi Rodolfo Goribar zăceau morti. Deschise dintr-o singură izbitură. Voia să se asigure: în biroul generalului nu era nimeni.

— Asta e o bătaie de joc! strigă înfuriat, şi începu să vocifereze incoerent ca şi cum ar fi înnebunit.

Fetele încercară să-l calmeze, speriate. Apărură nişte soldaţi.

— Ce e scandalul ăsta? Afară!

— Unde s-a ascuns Francisco Rosas?

— Vai, Doamne, murim de frică! zise un soldat pe voce de femeie.

— Afară cu voi! Generalul a ieşit de mult! Plecaţi de-aici sau vă arestez pe toţi!...

Şi militarii scoaseră grupul cu forţa, în îmbrâncituri. Când se văzură în drum, femeile cu şalurile sfâşiate şi Juan Carino fără jobenul său, bătrânul ameninţă:

— Spune-i criminalului aceluia să nu se mai prezinte niciodată la Preşedinţie!

— Na, acuma! Grevă de curve ne mai lipsea!

Soldaţii începură să râdă în timp ce Juan Carino îşi căuta, printre pietre, pălăria turtită. Se întoarseră acasă, şi el încuie uşa cu cheia.

— Asasinii nu mai intră aici decât după ce-şi spală crimele.

Fetele îi acceptară cuvintele. Iar noaptea târziu, când nişte soldaţi şi ofiţeri bătură zgomotos la uşâ, Luchi nu catadicsi să le deschidă.

Vocea care anunţă secretul trecu din gură în gurâ şi îl acuză pe Rodolfo Goribar de asasinarea lui Ignacio şi a prietenilor săi. Poate acţiunile rămân scrise pe aer şi le citim acolo cu nişte ochi pe care nu-i cunoaştem. Am trecut de multe ori prin faţa casei donei Lola. „Aici doarme criminalul”, zicea lumina care o învăluia, şi îl vedeam prin pereţi trezindu-se foarte târziu, iar pe mama lui ducându-i o tavă cu mâncare.

— Te simţi bine, scumpule?

Dona Lola se înclină asupra lui Rodolfo şi îl observă îngrijorată. „Acuma mănâncă”, ziceam, văzând ce se întâmpla în interiorul locuinţei. Nu ne luam ochii de la camera lui, iar prietenii săi, închişi de asemenea în căminele lor, îşi imaginau foiala donei Lola umplându-i farfurii cu crochete, salate şi suplei.

Dimineaţa, Martín Moneada aşteptă câteva ore ca Rosas să dea ordinul de a se coborî trupurile spânzuraţilor. Iar după-amiază, în timp ce Juan Cariño era la Comandamentul Militar, don Martín,

împreună cu doctorul Arrieta, Félix şi câţiva soldaţi se îndreptară spre Cocula, de unde se întoarseră, la şapte seara, acasă la Agustina, cu cele cinci cadavre mutilate.

— O, Doamne, de ce le-au făcut aşa ceva! plânse brutăreasa cu ochii uscati.

Din noaptea aceea, Rodolfo Goribar, fiul cel mai leal din Ixtepec, o înspăimânta. încerca să nu se gândească la el, să uite obezitatea şi cuvintele groteşti ale mamei lui, şi se refugia în lecturi.

Când se lăsă întunericul, o teamă subită puse stăpânire pe toţi ai mei. Doña Elvira strigă în panică:

— Hai să mergem la Matilde!

Nu voia să stea singură. Când ajunse acasă la don Joaquín, găsi prietenii dintotdeauna aşezaţi în coridor, privindu-se miraţi. Ce sâ facă sau ce să spună? Niciunul nu îndrăznea să pronunţe numele lui Rodolfo. Câte un „bietul Ignacio” scăpă, când şi când, de pe limbile lor. Nu vorbiră nici despre apariţia, la Comandament, a lui Juan Cariño şi a femeilor. îsi beau răcoritoarele tăcuti şi îsi apropiau scaunele ca să închidă cercul şi să nu se simtă atât de solitari în noaptea refractară. Corpul lui Ignacio trebuia acoperit cu pământ, ca să nu-i mai sperie niciodată rămăşiţele lui schilodite. Şi dacă vinovatul era altul? Le era greu să creadă că fusese Rodolfo. Doña Elvira se foia nelinişţită pe scaun. Voia să vorbească, să rupă tăcerea aceea care îi acuza în faţa lui Felipe Hurtado.

— Lumea zice că îl înnebuneşte de tot..., spuse văduva şi, dându-şi seama că adusese conversaţia la Julia, roşi puţin.

Adevărata vinovată era ea, amanta. Cameristele din Hotel Jardin aduceau bârfele prin bucătării, iar de acolo bârfele treceau la mese şi reuniuni. Prietenii ei o stimulară din priviri să povestească tot ce ştia despre responsabilitatea femeii aceleia în moartea lui Ignacio.

— Aţi văzut ce faţă avea generalul azi-dimineaţă?

— Da. De toti dracii...

— închipuiţi-vă că azi-noapte a ajuns la hotel cam pe la douăsprezece; sigur, după ce l-a spânzurat pe nefericitul acela de Ignacio – Dumnezeu să-l ierte! –, iar pe la trei l-a trezit pe don Pepe şi i-a cerut o mâncare specială, pentru că Juliei îi era foame.

— Eu mâ întreb ce fac ei la orele acelea din noapte? Veghind ca două suflete chinuite! exclamă dona Carmen Arrieta.

— Nu-i lasă să doarmă remuşcările, presupuse dona Matilde cu inocenţă.

— Doamne sfinte, Matilde! Femeile acelea n-au nimic bun în ele!

Bărbaţii ascultau gânditori. Isabel se simţi străină între oamenii aceia pe care îi cunoştea de când era de-o şchioapă, şi se apropie de Hurtado. îi inspira încredere şi, în lipsa fraţilor săi, se simţea legată de el mai mult decât de cunoscuţii ei din Ixtepec.

— Nu o scoate decât la slujbă. Nu aţi văzut că astăzi nu a apărut în balcon?

— Asa e. Si celelalte ce fac?

— Ce să facâ? Când stăpânul umblă trist, argaţii se prefac şi ei că jelesc, nu ştiţi vorba?

Doña Carmen îşi întrerupse prietena pentru a spune că trenul de la Ciudad de México venea în fiecare zi plin cu daruri pentru Julia. Şi descrise amănunţit rochiile, bijuteriile şi mâncărurile cu care generalul îşi răsfăţa iubita. Ceilalţi o ascultau cu gurile căscate.

— Acolo ajung banii oamenilor! comentă doctorul.

— O umple de aur!

— Pentru femeile acelea am fâcut noi Revoluţia!

conchise medicul.

— Revoluţia nu ati făcut-o voi. E normal ca acum să nu vi se cuvină nimic din pradă, îndrăzni să spună Isabel, îmbujorându-se.

— Pradâ! repetă perplex medicul Arrieta.

— Doctore, Isabel vorbeşte cu gândul la nişte învăţăminte din *Istoria Romei,* interveni Tomás Segovia.

Isabel îl privi cu neplăcere. Felipe Hurtado se ridică, o luă de braţ, şi o îndepărtă de ceilalţi. Ieşiră amândoi în grădină şi se pierdură printre ferigi. Conchita privi în urma lor nostalgică. Şi pe ea o oboseau frazele acelea, repetate de atâtea luni. Mama ei se aplecă la urechea doñei Carmen.

— Doarme goală!

— Ce spui?

— Că Julia doarme goală.

Soţia doctorului avu grijă să transmită la urechea vecinului său valoroasa revelaţie. Când Isabel şi Hurtado se întoarseră, Tomăs îi împărtăşi secretul şi străinului. Acesta îi spuse fetei, încet:

— Uneori eşti în plus pe lumea aceasta.

— Eu întotdeauna am fost aşa, replică Isabel.

Noaptea avansa cu greu cărând în spate asasinatele zilei. Grădina mirosea a plante uscate de soare şi a pământ pârjolit de arşiţă, şi invitaţii, odată depăşită excitaţia pe care le-o produsese numele Juliei, se întoarseră la gândurile lor sumbre. Se forţară să privească ferigile încă umede în mijlocul secetei. Căldura din anul acela şi crima lui Rodolfo îi tulbura. Se gândiră din nou: „Dacă Julia se ceartă iar cu generalul, e vai de noi”, şi şi-o spuseră pentru a-l scuza pe Goribar. Julia trebuia să fie fiinţa minunată care să absoarbă toate

*

culpele noastre. Mă întreb acum, dacă ea ştia ce însemna pentru noi. Ştia cumva că era şi destinul nostru? Poate că da; poate că de aceea ne privea, când şi când, cu bunăvoinţă.

1. Portocal (aici toponim).
2. „Fiicele Măriei” (Hijas de Marfa Inmaculada de Guadalupe) este o congregaţie religioasă feminină fondată în 1878, orientată spre sănătate şi educaţie.

Este prezentă şi în Statele Unite ale Americii, Salvador, Republica Dominicană, Bolivia şi Chile.

3. Din Tabasco.
4. Adepţi ai mişcării politice şi sociale conduse de generalul Pancho Villa *(supra,* nota 1, p. 78).
5. Teren acoperit de *mangles* (sing. *mangle),* copaci înalţi de 3-4 m, din zona tropicală. Cresc pe lângă ape şi mlaştini, iar ramurile lor lungi se încovoaie până ce ating solul şi prind rădăcini, formând, cu timpul, hăţişuri impenetrabile.
6. Proverb: *El que pega primero pega dos veces.*
7. *Tortilla* (sing.), turtă coaptă de mălai (sau de făină de grâu), cu diametrul de vreo 15 cm. Se consumă cu diverse umpluturi pe bază de carne sau brânză, ori fără nimic, simplă.
8. Expresie de mirare (ca Vai!/ Măi!). Se mai foloseşte şi varianta *Orale!*

IX

Trecură mai multe zile şi figura lui Ignacio, aşa cum o văd acum, atârnând de creanga înaltă a unui copac, tăind lumina dimineţii ca o rază de soare care explodează în oglindă, s-a îndepărtat treptat de noi. Nu l-am mai pomenit. La urma urmei, nu era vorba decât despre un indian; unu mai puţin. Cât despre cei patru prieteni ai săi – nici măcar nu le cunoşteam numele. Ştiam doar că în curând alţi indieni anonimi le vor ocupa locurile în ramuri. Numai Juan Cariño se încăpăţâna să nu mai iasă pe străzi şi, închis în camera lui, refuza să mă privească. Fără plimbările lui, după-amiezile nu erau aceleaşi după-amiezi, iar trotuarele erau pline de coji de *jicama*[1], arahide şi vorbe urâte.

Când fraţii Moneada ajunseră în oraş, casa lui Luchi incă mai era închisă. Sosirea lor ne-a umplut de bucurie. Veneau voioşi şi împrăştiau, pe unde treceau, strigăte şi râsete. Felipe Hurtado îi însoţea peste tot.

— Parcă ar fi fraţi, zicea Matilde văzându-i conversând veseli şi luându-şi unul altuia vorba i

din gură.

— Isabel, nu întrerupe, spuse Nicolás intrerupându-şi la rândul lui sora.

Tânăra răspunse la observaţie cu un

hohot care îi contagie şi pe ceilalţi. Era duminică, şi se strânsese lume acasă la doña Matilde. Tăvile cu răcoritoare şi dulciuri umblau în toate părţile, iar invitaţii, îmbrăcaţi de gală, comentau ştirile din ziare şi politica acelor zile.

— Calles- va dori să fie reales, spuseră aproape cu frivolitate.

— E neconstituţional, interveni doctorul.

— „Sufragiu efectiv, nu realegere’-! comentă pedant Tomás Segovia, în timp ce îi arunca o privire lui Isabel. Dar aceasta, fără să-i dea nicio atentie, râdea cu Hurtado şi cu fraţii ei. Conchita şi spiţerul încercară să prindă ceva din conversaţia aceea veselă care ameninţa să dureze până seara.

— Ah! Cred că iar vorbesc despre amanţi, interveni Segovia cu un gest care le păru trivial.

Tinerii il priviră fără să-i înţeleagă intenţia.

— Ce vrei?

— Stiti ce a făcut aseară femeia aceea? zise
doña Elvira, satisfăcută să o poată readuce din nou pe Julia în discuţie.

— Ce-a făcut? întrebă doña Carmen.

— S-a îmbătat, răspunse, triumfătoare, mama Conchite i.

— Mai lăsaţi-o în pace! interveni Nicolás obosit.

Doamnele protestară. Cum îndrăznea Nicolás să spună aşa ceva, când tocmai Julia nu îi lăsa pe ei în pace? Doar trăiam într-o

continuă stare de şoc din cauza mofturilor destrăbălate! aceleia.

— Dar e atât de frumoasă, că oricare dintre noi ar plăti să fie în locul generalului.

O ploaie de proteste feminine Întâmpină cuvintele lui Nicolás.

— Să vedem. Dumneata, domnule Hurtado, care ai văzut-o de aproape: e adevărat că e chiar atât de încântătoare pe cât se zice? întrebă indispusă doña Elvira.

Felipe Hurtado rămase gânditor. Apoi, privind în ochii văduvei, răspunse ca şi cum şi-ar fi măsurat bine cuvintele:

— Doamnă, eu nu am văzut niciodată o femeie mai frumoasă decât Julia Andrade...

Se întrerupse şi o tăcere se lăsă peste cuvintele lui. Nimeni nu îndrăzni să-l întrebe de unde şi când a afiat numele ei întreg, căci în Ixtepec noi o ştiam doar de Julia. După confidenţa involuntară a străinului, conversaţia se împotmoli. Toţi simţiră că, fără să vrea, îl împinseseră să spună ceva ce nu trebuia să fi spus.

— V-aţi întristat toţi! zise Nicolás, încercând să Învioreze grupul.

— întristat? întrebară ceilalţi surprinşi.

Acordurile fanfarei militare, care cânta în piaţă, răsunară până la ei.

— De ce nu mergem şi noi la concert? propuse Juan Moneada.

— Putem s-o vedem pe Julia.

Şi Nicolás se ridică pentru a-i îndemna pe ceilalţi să-l urmeze.

Când ajunseră, reprezentaţia era în toi.

Instalată în chioşc, fanfara militară umplea aerul de marşuri vesele. Bărbaţii se învârteau la stânga, iar femeile la dreapta. Trei ore se învârteau astfel, privindu-se în treacăt. Isabel şi Conchita se separară de tineri, însoţite de doctor, doamnele se aşezară pe o bancă.

Doar militarii, cu iubitele lor la braţ, rupeau ordinea. Iar ele veniseră, ca întotdeauna, îmbrăcate în culori deschise, cu părul strălucitor şi bijuteriile de aur la vedere. S-ar fi zis că aparţineau vreunei alte lumi. Prezenţa Juliei umplea de prevestiri aerul fierbinte al nopţii. Rochia roz-pal pe care o purta ne anunţa, de departe, frumuseţea ei nocturnă. Iar ea, indiferentă, abia surâzând, se plimba cu un Francisco Rosas vigilent.

— E gelos! am spus toţi cu răutate.

Generalul părea neliniştit: cu ochii lui galbeni plini de imagini sumbre, foarte drept, încerca să îşi ascundă frământarea şi să îsi dea seama de unde venea pericolul. Sosirea lui Hurtado în piaţă însoţit de ai lui Moncada îi produse un şoc. Julia nici nu clipi. Trecu, somnambulă, printre lume uimindu-ne cu pielea ei translucidă şi cu părul întunecat, cu evantaiul de paie fine în mână ca o inimă diafană golită de sânge. Dădu câteva ture prin piaţă, apoi se aşează pe banca de totdeauna. Când ea e prezentă, acolo se formează un fel de oază de lumină în centrul cercului magic creat în jurul ei de amante şi de bărbaţi în uniforme. Asa cum

stătea, părea închisă într-o ultimă şi melancolică strălucire. Ramurile copacilor proiectau umbre albastre mişcătoare pe chipul ei. Se aduseră băuturi răcoritoare de la localul lui Pândo, şi generalul se înclină spre ea ca să o servească.

Oamenii se mişcau repede, dornici să ajungă în faţa Juliei. Nu aveau cum s-o piardă: era de-ajuns să se ţină după parfumul de vanilie pe care îl lăsa în urmă. Degeaba o condamnau când era absentă; când era prezentă, nu îi puteau evita misterul captivant. Trecând prin apropierea ei, Felipe Hurtado o privi cu ochii plecaţi, ca şi cum s-ar fi temut ca vederea ei să nu-i provoace dureri insuportabile. Abia răspundea la cuvintele prietenilor săi.

în serile în care tânăra nu ieşea din hotel, piaţa lâncezea. Lumea aştepta până târziu, iar la sfârşit, când era limpede că n-o va vedea, se întorcea acasă dezamăgită. Aceea a fost una dintre ultimele nopţi în care am văzut-o. Era tristă. Slăbise puţin; nasul i se vedea mai palid şi ascuţit.

Avea un fel de aer de nostalgie şi depărtare. Se lăsa dusă, blândă, de amantul ei, şi abia zâmbea când acesta îi schimba paiele din paharul cu suc. Doar îşi mişca abătută evantaiul şi îl privea pe general.

— De ce nu îl iubeşte? întrebă Isabel urmărind de departe perechea.

— Cine ştie! răspunse Conchita căutându-l din ochi pe Nicolás, care, la rândul lui, o

observa pe Julia dintr-un colţ al parcului.

Părea că tânărul ar fi vrut să reţină pentru totdeauna imaginea ei transparentă. Conchita se înroşi. Ca toate tinerele din Ixtepec, o invidia, în taină, pe Julia. Trecea pe lângă ea aproape cu teamă, simţindu-se urâtă şi toantă. Ştia că strălucirea străinei îi împuţina frumuseţea. Şi în ciuda umilinţei, fascinată de iubire, i se apropia superstiţioasă, sperând ca aceasta să o contagieze cu ceva bun.

— Eu aş vrea să fiu Julia! exclamă Isabel cu vehemenţă.

— Nu fi barbară! răspunse Conchita scandalizată de cuvintele prietenei sale, cu toate că şi ea îşi dorise, de multe ori, acelaşi lucru.

Doña Ana Moneada o privi pe amantă de-a dreptul fermecată. împărtăşea, fără rezervă, admiraţia fiilor ei pentru femeia aceea.

— Nu se poate nega că ceva are..., îi spuse prietenei sale.

Doamna Montúfar o privi cu reproş.

— Ce spui, Ana? Singurul lucru pe care îl are e viciul.

— Nu, nu. Nu e doar drăguţă. Mai are ceva...

Doña Elvira se bosumflă. îsi căută fiica din ochi şi îi făcu semn să se apropie. Fetele ajunseră lângă mamele lor.

— Staţi aici şi nu vă mai zgâiţi la aia! ordonă mama Conchitei.

— Elvira, toţi ne uităm la ea... Ce

frumoasă e!...

— Noaptea, boită aşa, nu se vede rău! Dar trebuie văzută când se trezeşte, cu tot desfrâul pe fată...

— Frumuseţea Juliei nu are oră, le întrerupse Hurtado, care se apropiase de grupul doamnelor.

Umbla exasperat de mai multe zîle. O spiona acum pe amantă de departe, o observa bându-şi răcoritoarea, o vedea decupată pe scoarţa copacului, supravegheată de aproape de Francisco Rosas, şi chipul i se întuneca.

— Eşti îndrăgostit de Julia, îi zise încet Nicolás.

Ca şi cum ar fi auzit ceva insuportabil, Felipe Hurtado se îndepărtă de grup fără vorbă şi ieşi din piaţă. Nicolás privi în urma lui. Apoi se uită urât la doña Elvira şi şi-o aminti pe Julia în balconul hotelului, cu faţa şi pielea proaspete ca un fruct. Pentru el, ca şi pentru Hurtado şi întreg Ixtepecul, Julia era imaginea iubirii. De multe ori, înainte de a adormi, se gândea cu invidie la generalul care poseda femeia aceea atât de diferită de celelalte, atât de ireală. Fuga lui Hurtado, provocată de cuvintele sale şi ale donei Elvira, părea să-i dea dreptate. O studie cu coada ochiului pe prietena mamei sale. „E bătrână şi slută”, îşi zise maliţios, pentru a se consola de plecarea subită a străinului.

S-ar fi zis că tristeţea Juliei molipsise grupul lor şi piaţa întreagă. Pe chipurile militarilor, dintr- odată abătuţi, dantelele de

umbre negre ale ramurilor trasau semne malefice.

Ciorchini de oameni în alb, sprijiniţi de trunchiuri de tamarini, lansară *ayes*-prelungi care sfâşiară noaptea. Nimic nu e mai natural la ai mei decât izbucnirea aceasta fulgerătoare a durerii. în ciuda trompetelor şi a talgerelor aurite care explodau în chioşc, muzica se înălţa în spirale patetice.

Generalul se ridică în picioare, se înclină în faţa Juliei, şi cei doi se separară de cercul de prieteni. I- am observat îndepărtându-se, traversând strada, intrând în hotel şi străbătându-i veranda. îi învăluia o lumină specială. A fost ca şi cum am fi văzut că Julia îi scăpase pentru totdeauna.

Dar înainte de sfârşitul concertului, Rosas ieşi din nou. Era palid. Nu se întoarse în piaţă, ci o luă direct spre cârciuma lui Pândo.

„A ajuns beat şi toată noaptea au stat treji”, susură a doua zi don Pepe la urechile curioşilor. „Cu cât mai mult o iubeşte el, cu atât mai de gheaţă e ea. Nimic n-o înduplecă: nici bijuteriile, nici dulciurile fine. Pare dusă. Eu i-am surprins ochii plictisiţi când se apropia de ea. L-am văzut şi pe el, aşezat pe marginea patului şi pândindu-i somnul.”

— Mă iubeşti, Julia?

în picioare în faţa iubitei sale, cu vestonul descheiat şi ochii plecaţi, generalul lansa această întrebare de o mie de ori. Tânăra îşi

întorcea spre el privirea melancolică şi zâmbea.

— Da. Mult...

— Dar nu mi-o spune aşa...

— Cum vrei să ţi-o spun? întreba ea cu aceeaşi indiferentă.

— Nu ştiu, dar nu aşa...

Tăcerea cădea între ei. Julia, nemişcată, continua să zâmbească. Generalul, în schimb, căuta să-i atragă atenţia şi se plimba dintr-o parte în alta a camerei.

— Vrei să ieşim pe cai? propuse, gândindu-se că nu se mai plimbaseră de mult noaptea, şi dornic de un galop pe câmp deschis.

— Dacă vrei.

— Dar tu ce vrei, Julia? De ce ai poftă? Cere-mi ceva!

— Nimic. Nu vreau nimic. Sunt bine...

Şi se culcuşi tăcută într-un colţ al patului. El ar fi vrut să îi ceară să îi spună ce îşi amintea ea, dar nu îndrăzni. Se temea de răspuns.

— Ştii că eu trăiesc doar pentru tine? mărturisi învins.

— Ştiu...

Şi Julia făcu o mutriţă de consolare.

— Ai muri împreună cu mine?

— De ce nu?

Generalul ieşi din cameră fără să mai spună nimic. La băut. Apoi va avea mai mult curaj să vorbească cu ea. Din drum, îi spuse lui don Pepe:

— Ai grijă ca domnişoara să nu iasă din

odaie şi să nu vorbească cu nimeni.

Pe măsură ce zilele treceau, ordinele către don Pepe deveneau tot mai stricte.

— Să nu se deschidă balcoanele domnişoarei!

Şi balcoanele Juliei rămaseră închise un timp, iar ea nu mai ieşi la concertele fanfarei în zilele de joi şi de duminică. Am aşteptat-o toţi degeaba în piaţă.

1. Tubercul crocant şi dulce care se consumă tăiat în felioare. (Se vinde şi pe stradă, la tarabe sau cărucioare.)
2. Francisco Plutarco Elias Campuzano (1877-1945), cunoscut ca Plutarco Elias Calles (după unchiul care l-a crescut), militar şi politician, preşedinte al Mexicului în perioada 1924-1928.
3. Acuzat de răzvrătire şi de ultragierea autorităţilor, Francisco I. Madero a fost arestat în anul 1910, iar după eliberare a lansat, din San Antonio, Texas (SUA), o chemare la arme pentru înlăturarea lui Porfirio Díaz – care guvernase mai bine de 30 de ani (începând din 1884) – şi alegeri democratice şi libere, cu această lozincă: *Sufragio Efectivo, No Reelección.* Díaz a renunţat la putere în 1911, şi au urmat anii de revoluţie.
4. *Ay!* Interjecţie care exprimă necaz, durere, teamă. Aici, la pl.

Ceva o să se întâmple.” Cuvintele acestea treceau din gură în gură. „Da, e prea

cald!” era răspunsul.

A fost seceta din acel an cea care mi-a precipitat oamenii în anxietate sau aşteptarea prea îndelungată? în ultimele zile, în ramurile de mango de la ieşirea spre Cocula se legănaseră, în lumină, nouă spânzuraţi. Era inutil să ne mai întrebăm care era cauza acelor morţi. Răspunsul îl avea Juiia, dar ea nu voia să-l dea.

Nimeni nu-l privea pe general când trecea pe stradă. Asistenţii lui păreau îngrijoraţi şi abia îndrăzneau să-i vorbească. Don Pepe îi acompania până la uşa hotelului şi îl privea speriat cum se îndepărtează. Apoi, aşezat pe scaunul lui de *tule,* păzea intrarea şi refuza să dea orice informaţii.

— Da... O să se întâmple ceva! Haideţi, nu mai întrebaţi! le răspundea celor care se apropiau şi îi puneau întrebări.

„Ceva o să se întâmple”, îşi zise cu glas tare Luchi, când căpitanul Damiăn Âlvarez ieşi. Ar fi vrut ca aceste cuvinte ale ei să provoace o catastrofă, dar ele nici măcar nu atinseră pereţii murdari ai odăii sale. îsi frământă mâinile şi se întoarse neliniştită la patul răvăşit. Soarele intra radios prin geam, şi mizeria casei i se păru insuportabilă. „Am obosit. Ceva trebuie să se întâmple”, repetă, şi nu înaintă în gândurile sale de teamă să nu se întâlnească cu ziua pe care o aştepta. Şi dacă ar fi azi? îşi acoperi faţa cu mâinile. Nu voia să îşi amintească finalul Pipilei. „Cuţitul a greşit corpul”, îşi spusese ea lângă femeia asasinată, şi din momentul

acela o frică nemărturisită se instalase în ea şi o obligase să cedeze voinţei celorlalţi, de teamă să nu provoace crima care ne pândeşte pe toţi. Se aşează în pat şi îşi examină fragilitatea pielii, inconsistenţa oaselor. Compară moliciunea genunchilor săi cu soliditatea barelor de la capul patului, şi o cuprinse o milă pioasă de sine însăşi. „Damián ăla parcă o caută cu lumânarea. Vrea să fie omorât”... Şi-l aminti pe tânăr gol, îşi aminti lacrimile lui vărsate din cauza Antoniei, amanta lui Justo Corona, şi avu certitudinea că nu-l va mai vedea niciodată. Ea abia il cunoştea. O dată sau de două ori îi zărise de departe părul blond şi pata vagă de pe obraz. Antonia nu avea idee că Damián Álvarez plângea pentru că nu o păstrase pentru el în noaptea în care i-o dusese lui Justo Corona. Singura care ştia acest lucru, în tot Ixtepecul, era ea, Luchi. Álvarez îi povestise despre toate acestea în pat; ca şi despre dorinţa lui de a scoate fata din Hotel Jardín. „Nici nu te gândi, colonelul te ucide”, îi zisese Luchi speriată de frăgezimea trupului lui Damián. „E moartă!” spusese, cu ani în urmă, soldatul care intrase în camera Pipilei. Şi omul ridicase incredul un braţ al răposatei, apoi il lăsase să cadă peste pieptul ei însângerat. „Nu ştiam că poate fi atât de liniştită”, adăugase, fixând-o pe Luchi cu ochi infantili. Ea îl privise despuiat şi speriat de crima lui, privise pielea moartei, văzuse că era la fel ca cea a bărbatului, şi ieşise din cameră. Nu îi

trecuse prin minte să cheme autorităţile. Certitudinea că un cuţit o poate lăsa în cumineţenia aceea cutremurătoare o făcuse sumbră. Ca toti bărbaţii care treceau prin patul ei, Damián Álvarez căuta corpul alteia şi o privea cu neplăcerea de a-l fi înşelat. „Noi, prostituatele, ne naştem fără pereche”, gândea Luchi în timp ce îi vorbeau despre „cealaltă”. Şi indivizii goi se transformau în acelaşi individ, propriul ei corp, încăperea şi cuvintele dispăreau, şi nu îi mai rămânea decât spaima în faţa necunoscutului. Gesturile ei se succedau în pustiu, iar clienţii de lângă ea nu erau nimeni. „Ce fac eu aici cu tine?”, îi zisese ofiţerul şi îi întorsese spatele. „Eşti aici pentru că îţi urmăreşti pierzania.” Noaptea, Álvarez căutase scandal cu beţivii din bordel, şi Flores îl dusese, îngrijorat, în camera ei, ca să evite o încăierare. La cuvintele femeii, Damián izbucni în plâns. „De trei ori mi-a cerut să o iau cu mine...” Ea se aşează în

*

pat şi fumă ţigară după ţigară, în timp ce el suspina după iubita lui Justo Corona. „Dacă o scoţi din hotel, o să plăteşti cu viaţa. Mai bine pleacă din Ixtepec.” Damián o privi cu furie. „Ce ştii tu despre iubire, curvă!” Şi plecă trântind uşa. Odaia rămase tăcută, luminată de un soare care separa mobilele de pereţi şi le făcea să danseze prin aer. „Şi dacă ar fi azi?”, îşi repetă Luchi şi îşi acoperi faţa cu cearceaful pentru a se ascunde de

vertijul pe care i-l provoca amiaza strălucitoare.

Juan Cariño o chemă la uşă şi ea se îmbrăcă în grabă. Era ciudat, pentru că nebunul nu intra niciodată în încăperile femeilor:

— Intraţi, domnule preşedinte.

— Tânărul Álvarez caută bucluc. Ceva o să se întâmple...

— Aşa credeţi, domnule preşedinte? întrebă ea, fără tragere de inimă.

Iar în acest timp, pe cerul meu înalt şi albastru fără pic de nori dădeau roată, în cercuri tot mai mari, stoluri de vulturi care pândeau spânzuraţii din Cocula.

— Ceva o să se întâmple, repetă grupul strâns acasă la doña Matilde. Erau obosiţi şi abia aveau ce să-şi spună. Seara se întindea între ei lungă şi searbădă, la fel ca toate serile. Căldura îndepărta stelele şi cobora în ramurile copacilor, aerul era nemişcat, iar dialogul înţepenit într-un timp invariabil nu repeta decât imaginile Juliei şi ale lui Francisco Rosas.

— Si ăia doi închişi în hotel!

Pe Elvira Montúfar o scotea din sărite încăpăţânarea amanţilor de a nu împărţi cu noi secretele lor. Ne ignorau, erau intangibili, şi cuvintele ne întorceau umbrele lor distante pulverizate. Erau singuri şi nu aveau nevoie de companie. Afişau o aroganţă sinucigaşă, iar noi disecam, cruzi, câte un

gest care le scăpa, incomplet, prin pereţii clădirii.

— O să-i vedem morţi, anunţă doña Carmen.

Auzind-o, Isabel îşi aminti paşii nocturni şi fluieratul de avertisment care îi însoţea. Ea era mică şi se trezea înspăimântată de zgomotul acela care venea din drum şi care răsuna ca şi cum f r cineva ar fi bocănit din picioare printr-o biserică.

— Nico... Mi-e frică!...

Apoi ea şi fraţii ei ascultau cum se îndepărtau paşii aceia malefici, şi pe stradă cădea din nou liniştea.

— Cine umblă pe afară la ora asta? întreba Juanito cu teamă.

— E moartea; caută pe cineva...

— Şşş! N-o pomeniţi... Să nu ne audă vorbind, zicea Nicolás speriat, de sub cearceafuri.

— E Federico, spunea mama lor în camera vecină.

— O fi vreo naştere şi Aristides e plecat, răspundea vocea tatălui.

— Cum se expune astfel băiatul acela? se mira mama cu voce joasă.

— Fluieră de frică, afirma don Martin.

Copiii ascultau dialogul acela ciudat. Apoi se uitau după Federico fără să ştie ce căuta la miezul nopţii, fluierând ca să-şi alunge teama.

— Isabel, ce caută Federico când doctorul nu e în oras?

— Nu ştiu.

— Tu ştii tot.

— Da, dar nu ştiu ce caută Federico.

Acum, făcându-şi vânt cu evantaiul japonez, doña Carmen aştepta moartea Juliei şi a lui Francisco Rosas.

— Servitoarele mi-au spus că azi-dimineaţă erau trei bieţi indieni spânzuraţi de crengi de mango, replică doamna Montúfar sorbind câte puţin din apa de Jamaica[1].

— Ce păcat!

Numele indianului Sebastián pluti în memoria lui Isabel. „Să nu spuneţi niciodată minciuni, dacă nu vreţi să păţiţi ca indianul Sebastián”, îi avertizase Dorotea intr-un a din după-amiezile copilăriei lor.

— Ce-a păţit Sebastián? o întrebaseră ei speriaţi.

— Sebastián era vătaf la Montúfar. Era un om bun. Până când, într-o zi, a furat banii din cutia de platã-. Don Justino l-a chemat.

— Sebastián, trebuie să-mi dai înapoi banii.

— Eu nu am luat nimic, *patrón-.*

Sebastián era ca toţi indienii: încăpăţânat şi mincinos. Don Justino, care era drept şi implacabil, se enervă.

— Uite, Sebastián, ai lucrat la mine mulţi ani şi ştii că am avut mereu încredere în tine. Spune-mi unde ai ascuns banii.

— Eu nu am luat nimic, *patrón,* răspunse din nou indianul.

— îţi dau cinci minute de gândire. Nu ştii că a minţi e un păcat şi mai grav decât acela

de a fura?

— Dar eu nu am luat nimic, *patrón.*

Şi don Justino, văzându-l îndărătnic, ordonă să fie biciuit până ce va mărturisi. A doua zi era de Sfânta Elvira-, şi ne-am dus s-o felicităm pe doamna. Şi ce-am văzut când am ajuns? Pe doña Elvira încurcată cu ale casei, pentru că toţi servitorii fugiseră din cauza morţii lui Sebastián. Uitati-vă ce a mai rămas din indianul acela ,
obraznic! Şi ne duse în *corral* –, ca să vedem corpul omului aruncat pe pietre, aşteptând ca familia lui să il ia de acolo.

— Săracul Sebastián! strigaseră copiii, impresionaţi de povestirea Doroteei.

— Vedeţi ce face minciuna? Termină cu , răbdarea celor juşti.

Doña Elvira il uitase pe Sebastián, şi acum îi compătimea pe indienii spânzuraţi de Francisco Rosas.

— înainte aţi spânzurat voi; acum e normal să spânzure ei, răspunse Nicolás.

— Doamne sfinte, Nico, să nu începem din nou! exclamă doctorul iritat, şi adăugă conciliator: Suntem un popor tânăr, în plină efervescenţă, şi toate acestea sunt trecătoare... Căldura exaltă spiritele. întotdeauna se întâmplă la fel în această perioadă a anului. Soarele ne înnebuneşte...

Musafirele îşi agitară evantaiele. Cuvintele medicului sporeau arşiţa din grădină. Aspirară în tăcere parfumurile grele ale nopţii şi, cuminţi în scaunele lor austriece[2], îşi priviră gânditori sucurile reci,

viu colorate.

— Şi Hurtado? întrebă Isabel rupând liniştea. Oaspetele nu apăruse şi, deşi toţi aveau întrebarea pe limbă, niciunul nu îndrăznise să o formuleze.

— Şi Hurtado? repetă fata. Ca şi cum cuvintele ei ar fi dezlănţuit o forţă misterioasă, un fulger brăzdă înaltul şi cutremură oraşul întreg: era primul din acest an. Toţi se ridicară şi începură să scruteze cerul întunecat. Un al doilea fulger îl ilumină.

— O să plouă!

Scoaseră chiote de bucurie. Urmară încă două scăpărări puternice şi căzură primele picături groase şi grele. Isabel întinse mâna în afara acoperişului.

— Plouă! exclamă veselă şi privi avidă spre grădina răscolită de răbufnirea aceea subită care aduce pe pământul meu furtuna.

Trunchiurile înalte de *papayos*[1] se încovoiară sub greutatea apei. Cuiburile din vârful palmierilor căzură. Vântul trecea şuierând, spintecând ploaia, şi purtând ramuri verzi şi păsări dezorientate.

Invitaţii donei Matilde tăcură. Vedeau pe deasupra caselor, pe cerul deschis al grădinii, segmentul din turnul bisericii care înghiţea, unul după altul, fulgerele.

— Cine o fi inventat paratrăsnetul? întrebă Isabel impresionată. De când era mică punea această întrebare de câte ori ploua.

întotdeauna îi spuneau, şi întotdeauna

uita. Iar acum, speriată de volbură, o repeta privind fascinată spectacolul sălbatic. Se întoarse. Vântul îi împinse buclele negre peste ochi şi peste gură, şi ea le îndepărtă râzând.

— Cred – strigă pentru a se face auzită – că în noaptea asta dormim cu pături! O să fie frig!

Intempestivitatea vijeliei o făcu să uite de Hurtado.

— Uite-l, sărăcuţul! exclamă dona Matilde arătând spre grădină.

Hurtado înainta pe cărăruia de pietre care unea pavilionul cu coridorul casei. Văzut astfel, avansând împotriva furtunii, înclinat pentru a evita loviturile ramurilor, cu părul şi hainele de culoare închisă bătute de aer şi cu o lampă aprinsă în mână, era o apariţie curioasă. îl urmăriră fascinaţi cum se apropia deschizându-şi drum prin ploaie şi prin vârtejurile de vânt.

— Trebuie să se fi simţit tare singur, zise dona Matilde tandră.

Hurtado ajunse până la ei. Era surâzător. Puse lampa pe o măsuţă şi o stinse dintr-un sufiu.

— Ce mai vânt! Credeam că o să mă ducă până- n vârful arborilor din vreo tară vecină.

Mult mai târziu, când Hurtado nu mai era cu noi, invitaţii doñei Matilde se întrebară cum traversase el atunci vijelia cu lampa arzând şi cu părui şi hainele uscate. Dar în noaptea aceea li se păruse natural ca lumina

lui să fi rămas aprinsă până ce a ajuns la loc sigur.

Isabel il primi plesnindu-şi palmele de bucurie, Juan şi Nicolás râzând şi lovind pământul cu picioarele. Fără să ştie de ce, Hurtado începu să râdă în hohote.

— Trebuie să facem ceva! Ni s-a schimbat norocul! propuse Isabel.

— Da! Trebuie să facem ceva! o susţinură în cor fraţii ei.

Nicolás îşi scoase muzicuţa din buzunarul pantalonilor şi intonă un marş vesel în timp ce dansa singur în cerc. Isabel îl luă pe Juan şi dansară toţi trei în ritmul melodiei şi al ploii, cu uşurinţa aceea a lor specială de a improviza la voioşie.

Deodată Isabel se opri.

— Să facem teatru! strigă, amintindu-şi de cuvintele lui Hurtado.

Iar acesta o privi entuziasmat.

— Da. Să facem teatru!

Şi, fără să ţină cont de spusele celor vârstnici, tânărul alergă în grădină urmat de Nicolás. Se întoarseră cu apa picurându-le din păr şi de pe feţele spălate de ploaie. Străinul aducea sub braţ, înfăşurată intr-o cuvertură, o carte pe care le-o arătă. O răsfoi fără grabă. Ceilalţi îl observau curioşi, iar Isabel citea peste umărul Iui.

— Teatru!

— Citeşte cu voce tare! ceru Nicolás.

— Da! Da! aprobară ceilalţi.

Felipe Hurtado râse şi începu lectura.

Prin streşinile acoperişurilor cădeau şuvoaie mari de apă care îi acompaniau vocea. Cuvintele curgeau magice şi miraculoase ca ploaia. Cei trei fraţi îl ascultau captivaţi. Târziu, pe când răpăiala încă nu încetase, consimţiră să plece acasă. Hurtado îi însoţi. Aveau multe să-şi spună în noaptea aceea în care împărtăşiseră, pentru prima oară, poezia.

însă ploaia nu produse astfel de reacţii chiar prin tot oraşul. La cârciuma lui Pando îi surprinse de asemenea pe cei prezenţi, dar îi lăsă tăcuţi şi izolaţi. Acela era locul militarilor. Ei nu o f
aşteptaseră cu nerăbdare. Pentru ei nu însemna recolte şi bunăstare, nici nu se puteau bucura, alături de noi, de binele acela care ne umplea de speranţă.

Generalul şi ai săi ocupau mesele de totdeauna. El avea ochii trişti şi, din când în când, privea afară înclinându-se pentru a căuta, prin uşa deschisă, cerul negru scris cu fulgere, şi uitând zarurile în pahar.

Alături, Damián Álvarez şi Flores beau singuratici şi ascultau melancolici ploaia.

— Numai Dumnezeu ştie ce-i trece cuiva prin cap când plouă! comentă Flores.

— Eu ştiu ce-mi trece..., răspunse Damián Álvarez.

— Mai bine ţine-ţi gura! îl sfătui prietenul său.

— Aduc numai moarte. Vocea lui Damián era sumbră.

— Ştiu... Ştiu...

— Nu, nu ştii... Sunt un laş...

Flores îi umplu paharul ca să tacă, dar Álvarez continuă să vorbească.

— îi vezi? Ei stau acolo şi eu aici!

Şi Álvarez semnală spre locul pe care îl ocupau generalul, colonelul şi locotenent-colonelul.

— Gata, lasă! se nelinişti Flores.

— De aici nu mă scoate decât voinţa mea. Hai, bea cu nenorocitul ăsta!

Nimeni nu era atent la acest dialog, nici la nefericirea lui Damián Álvarez. Toţi priveau căderea de apă pierduţi în gândurile lor. în cârciumă plutea nostalgia aceea pe care doar ploaia o provoacă, şi atmosfera era liniştită, aproape silenţioasă. Don Ramón Martínez, surprins de vijelie, juca domino cu alţi clienţi care, la fel ca el, nu voiseră să o înfrunte. Nu avea obiceiul să stea la cârciumă când venea generalul cu oamenii lui, dar teama de a se face ciuciulete îl oprise. în răstimpuri îi observa pe militari, prudent, pe jumătate ascuns de interlocutorii săi.

— Cerul se schimbă peste noapte. Aşa se schimbă şi norocul omului.

Era vocea posacă şi ondulată a generalului. Numai norocul lui nu se schimba. Continua legat de cel al Juliei, care se pierdea în acest moment în alte ploi. „îmi place să fiu sărutat când plouă”, îi spusese el într-o noapte cu furtună. Nu spusese „îmi place să mă săruţi...” Julia nu se dăruieşte niciodată.

— Aveţi dreptate, domnule general!

Răspunsul locotenent-colonelului Cruz ü confirmă gândurile: „Aveţi dreptate că Julia nu se dăruieşte niciodată.” îi scăpa, strălucitoare şi lichidă ca o picătură de mercur, şi se pierdea prin nişte locuri necunoscute, înconjurată de umbre ostile.

— Cine ar fi zis că aveam să ajung în oraşul acesta!

Colonelul Justo Corona îşi privi şeful printre genele mâncate de variolă.

„Julia nu mergea prin acest oraş. Nu atingea pământul. Hoinărea rătăcită pe drumurile unor aşezări care nu aveau ore, nici culori, nici nopţi; doar un prăfuşor sclipitor în care dispărea de câte ori el descoperea urma diafană a rochiei ei roze.”

— Am pierdut! adăugă Corona încet.

— A câştiga nu înseamnă nimic. întotdeauna am ştiut. De pe când umblam prin *sierra* şi mă apuca noaptea acolo, în Nord.

Francisco Rosas spuse aceste ultime cuvinte cu rezervă, ca şi cum l-ar fi durut să vorbească despre locurile sale în acest Sud pe care nu l-a iubit niciodată.

— Ce departe e Nordul!

Locotenent-colonelul ducea de asemenea dorul merilor şi al vântului rece.

Ca un trandafir de iarnă, Julia apăru în faţa ochilor lui Francisco Rosas învârtindu-se, apoi se topi în rafalele pătrunzătoare al cordilierei şi reapăru plutind pe deasupra coroanelor de pini. îi zâmbea prin grindina

care îi ascundea chipul şi rochia lucioasă. Iar el nu putea să ajungă la ea, nici să atingă rumoarea distantă pe care o lăsau paşii ei prin munţii îngheţaţi...

— Pe acolo suntem altfel. De mici ştim ce e viaţa şi ce vrem de la ea. De-asta umblăm cu capul sus şi nu ne ascundem ochii. Pe aici, în schimb, toţi sunt „la plăcinte înainte, la război înapoi". Niciodată nu ştîi bine la ce să te aştepţi.

Aşa ne judeca pe noi, cu ranchiună, colonelul Justo Corona.

— S-ar zice că prin aceste locuri oamenii se bucură când cineva are necazuri, replică Rosas.

— Dar plătesc, adăugă Corona mohorât.

— Pe acolo nu ne place să vedem că cineva suferă. Suntem generoşi, nu-i aşa, domnule general?

Vocea lui Cruz părea conciliatoare.

Şeful său nu il auzi. Adâncit în tăcerea lui dureroasă, ecoul cuvintelor îl purta spre Julia şi spre lumea ei inaccesibilă. Privi ploaia cu atenţie şi încercă să o vadă cu ochii cu care ea o privea acum. „întotdeauna va ploua noaptea pentru ea”, gândi trist, şi adăugă cu glas tare:

— Când o să stea ploaia?!

Bătu cu pumnul în masă. însoţitorii lui priviră afară contrariati, ca şi cum violenta furtunii ar fi fost îndreptată împotriva lor.

— Trebuie să facem ceva! Altfel o să murim de atâta linişte!

Rosas târşâi cuvintele prelungind vocalele

şi tăind brusc finalul, cum fac nordicii. Prietenii lui îl priviră întrebători, fără să ştie ce avea de gând.

— Să treacă odată potopul ăsta blestemat!

Atunci generalul îşi roti privirea în jur şi îl descoperi pe don Ramón, care se aplecă pentru a nu fi recunoscut.

— Uitaţi-vă la ăla de acolo! De ce se ascunde? intrebă înfuriat.

Ceilalţi se întoarseră spre don Ramón Martínez.

— De ce le spuneam: pentru că ăştia de pe aici nu sunt buni decât să murmure, nu să se înfrunte bărbăteşte, răspunse Corona.

O rafală de vânt, cu miros de frunze şi câmp, intră şi se îmbină cu tăria alcoolului.

Generalul îşi turnă un deget de coniac şi-l dădu pe gât.

— Aduceti-l încoace. Să-l invităm să bea! zise cu
ochii cetoşi.

Locotenent-colonelul se îndreptă spre masa lui don Ramón.

Doar ce îl văzu apropiindu-se, că acesta şi făcu un gest de despărţire spre cei de alături.

— Generalul te invită la masa lui!

— Mulţumesc mult, dar tocmai plecam... Mă aşteaptă ai mei acasă.

— Nu ne refuza, spuse grav Cruz.

Bătrânul, fără să ştie ce să facă, se ridică. Cruz îl luă de braţ şi-l duse la masa generalului. Clienţii lui Pando îl văzură cum se lăsa purtat fără să spună nimic, speriat.

— Fii amabil şi ia loc, domnule Martínez, zise politicos generalul Rosas.

Don Ramón se simţi sigur. La urma urmei nu era rău să aibă o apropiere cu oamenii aceia ursuzi. Poate îi convingea că el era o persoană valoroasă. în cap i se învârteau toate ideile sale de modernizare a oraşului. Pentru el era, deci, o ocazie şi se pregăti să vorbească serios cu militarii. Bău primele pahare şi atacă direct tema sa favorită: progresul.

Generalul îl ascultă cu atenţie şi răspunse prin semne afirmative în timp ce umplea mereu paharele.

— Aici avem nevoie de un om vrednic! De cineva care să înţeleagă epoca noastră de motoare, de sirene de fabrică, de largi mase muncitoreşti, de mari idei şi de mari revoluţii. Cineva ca dumneata, domnule general! spuse don Ramón, pe jumătate beat. Obosise să tot aştepte marele şef care să pună în mişcare Ixtepecul înapoiat. Iar apoi, Ixtepecul ar fi un exemplu pentru restul acestei ţări feudale şi stupide, în afara actualităţii despre care el citea mereu în ziare. Industria, grevele şi războaiele europene îi trezeau un dispreţ rotund pentru problemele noastre domestice şi meschine. Niciodată n-am avut o criză! Germania trece în prezent printr-o criză foarte severă. Noi nu avem decât răscoale de flămânzi şi de leneşi. Nu ne place să muncim, şi sursa progresului, peste tot, este munca. De aceea avem nevoie de un sef ca dumneata,

domnule general.

— Ah, cineva ca mine! Să vă facă să munciţi! răspunse sarcastic Rosas.

— Exact! confirmă bătrânul.

— Păi e bine să ştim.

*

— Pentru a fi o mare putere, avem nevoie de oameni ca dumneata...

Generalul începu să se plictisească de neroziile invitatului său.

— Atunci lasă-te de discursuri şi treci la muncă! îl scurtă brusc Francisco Rosas.

— Dar domnule general, eu îţi explicam ideile mele...

— Nu sunt idei. Pando, adu-mi o mătură, pentru că insul ăsta de aici vrea să muncească! strigă generalul.

— Domnule general, eu vorbeam despre altceva...

— Pando, o mătură! ordonă generalul din nou.

Cârciumarul se apropie cu o mătură pe care i-o dădu lui Francisco Rosas. Generalul o trecu în mâinile lui don Ramón, care, neştiind ce să facă sub privirea militarului, se ridică şi zâmbi.

— Mătură! ordonă Rosas.

Don Ramón făcu câţiva paşi, şi ofiţerii îl priviră distraţi de la mesele lor. Apoi încercă să dea de vreo două ori cu mătura, şi docilitatea lui le spori veselia. Iar afară ploaia le ţinea isonul. Numai generalul continuă serios, indiferent, bând coniac fără să-l ia în seamă. Militarii aruncară dopuri şi ţigări aprinse în capul omului, iar acesta,

speriat, încercă să le evite învârtindu-se în jurul măturii. Unii se ridicară şi vărsară bere pe pardoseală, alţii sparseră sticle, aruncară farfurii cu *botanas^* şi goliră scrumierele pe jos.

— Un mop! cerură gălăgioşi.

Pando nu se mişcă de la locul lui. Nu putea să aprobe situaţia creată. Cu coatele pe tejghea, îl privea pe domnul Martínez măturând cârciuma, şi umilinţa bătrânului îl ardea. Aştepta încruntat ca gluma să se sfârşească. Dar tinerii murdăreau mereu solul în urma omului.

— Mă duc şi o scot din hotel!

Vocea lui Álvarez răsună prin zarva din jur.

Palid, căpitanul Flores se ridică şi încercă să-şi conducă prietenul afară.

— Lasă-mă, nemernicule!

Francisco Rosas înălţă privirea şi observă, fără să clipească, lupta dintre cei doi ofiţeri.

— Eşti beat, nu ştii ce spui!

— Spun că chiar acum mă duc după ea la hotel!... Bastarzilor!

Şi Damián Álvarez înaintă violent şi împleticit spre masa superiorilor săi. Ceilalţi ofiţeri uitară de don Ramón, şi în local se auzi din nou zgomotul ritmic al ploii căzând pe acoperiş. Căpitanul Flores îl apucă pe Álvarez şi îl scoase, în îmbrâncituri, în stradă. înjurăturile şi zbieretele ofiţerului beat, care se certa cu prietenul lui la uşă, ajungeau până la masa lui Francisco Rosas. După cîne voia să se ducă Damián Álvarez?

Palizi, asistenţii priviră cu coada ochiului spre general; cu pleoapele întredeschise, acesta continuă să-şi soarbă coniacul, îi ajunse un parfum de vanilie şi prezenţa invizibilă a Juliei, străină de Damián Álvarez, se instala ca discordia în mijlocul cârciumii.

Don Ramón profită de moment, lăsă mătura şi, cu ochii plini de lacrimi, dispăru pe uşa latrinelor.

De afară nu se auzea decât răpăitul continuu al ploii. Unde se dusese Damián Álvarez? Militarilor li se păru că ghicesc paşii lui apropiindu-se şovăitori de Julia şi îşi observară şeful în tăcere. Francisco Rosas mai bău câteva pahare. Când se despărţi de asistenţii lui şi ieşi din local părea liniştit. Prietenii săi rămaseră nemişcaţi, privindu-l cum se pierdea în căutarea nopţii. Salonul rămase în curând gol, şi Pando se duse să-l cheme pe don Ramón, care încă mai plângea în ascunzişul lui.

— E un afurisit!

— Lasă, don Ramón, a fost o glumă, zise cârciumarul, ruşinat în faţa lacrimilor lui.

Dar pentru don Martínez era greu să uite.

Fraţii Moneada şi Hurtado traversau piaţa cu feţele ude de ploaie, când dădură de trupul căpitanului Damián Álvarez întins în mijlocul unei

bălti. Avea uniforma leoarc şi părul îi juca legănat de apa care- cădea deasupra de vreo jumătate oră.

de

1. Ceai de hibiscu servit rece (ca băutur răcoritoare).
2. în original, *caja de raya,* „cutie cu bani de plată săptămânală”.
3. Patron, proprietar. în acest context, „şefule”.
4. 25 ianuarie. Sfânta Elvira s-a născut şi a trăit în secolul al IH-lea, în provincia romană Hispania. A fost canonizată în anul 845 (dată nesigură).
5. Curte de păsări şi animale.
6. Scaune produse la faimoasa fabrică de mobilă „Gebriider Thonet” din Viena, deschisă în 1853 de Michael Thonet (1796-1871) şi cei cinci fii ai săi.
7. *Papayo* (sing.), arbore tropical cu fruct ovoid *(papaya)* cam de mărimea pepenelui-galben. Copacul nu are ramuri, doar frunze cu cozi lungi, la a căror origine, pe trunchi, se formează ciorchini de fructe.
8. Alimente, în general sărate, care se servesc, în porţii mici, cu băuturi alcoolice în timp ce se conversează. (Sing. *botana.)*

XI

Ziua se ivi limpede şi nouă. Frunzele înviorate de ploaie străluceau în toate nuanţele de verde. De pe câmp venea un miros de pământ proaspăt, iar de pe munţi se desprindea un abur încărcat de esenţe. Râul, crescut după atâtea luni de secetă, aluneca pe albia lui galbenă ducând crengi rupte şi animale înecate. Prin aerul răcoros al dimineţii se

*

răspândi zvonul: „Aseară generalul l-a asasinat pe căpitanul Álvarez.” Cineva a auzit un strigăt în ploaie: „întoarce-te, Damián Álvarez! Nu vreau să te ucid pe la spate!” Dar nu putea jura că era vocea lui Rosas.

— Eu nu ştiu nimic. Omul a venit beat şi a

f I*

deschis uşa camerei sale dintr-o lovitură de picior. Mi s-a părut că plângea... Dar nu sunt sigur. Era târziu... şi nu sunt sigur nici dacă l-am auzit... Poate am visat, zicea don Pepe Ocampo.

Nu ştim cine a ridicat corpul lui Damián; când s-a luminat de ziuă, deja era la Comandamentul Militar. Noi treceam prin faţa clădirii şi a balcoanelor lui don Pepe, dar nu puteam auzi nimic. în ambele locuri se păstra secretul, şi tot ce ştiam era că

Álvarez murise în noaptea aceea, aproape de intrarea hotelului. Din ordinul lui Francisco Rosas, militarii, cu o bandă neagră pe mânecă, făcură de gardă lângă corpul ofiţerului.

Pe la patru după-amiază, Rodolfo Goribar traversă oraşul cu pistolarii săi şi intră la Comandament. Mergea, îmbrăcat în negru, să prezinte condoleanţe.

— „Mai bine ai fi fost tu!” ne-am zis toţi când a trecut. „Iarba rea nu piere!” ne-am răspuns tot noi văzând serenitatea cu care intra în clădirea interzisă nouă. De la moartea lui Ignacio, figura lui sfrijită n-a mai apărut pe străzile mele. Şi nici nu a mai schimbat pietrele de hotar. Poate îi era teamă şi prefera să stea ascuns în casa mamei sale. Când se înseră, la capela doñei Lola începu *novena* pentru odihna sufletului căpitanului Álvarez. Doamna spunea rozariul, iar fiul ei, pistolarii şi servitorii răspundeau. Pe noi nu ne-au invitat.

în hotel, vocile amanţilor nu se auziră, uşile odăilor lor nu se deschiseră. S-ar fi zis că erau morţi şi ei. Iar seara, Francisco Rosas, foarte palid, se prezentă la priveghi pentru a face de gardă lângă corpul ofiţerului. Gemenele profitară de absenţa lui ca să meargă în camera Antoniei.

— Sărăcuţul! Să mori la douăzeci şi trei de * *
ani!...

Antonia le privi speriată. I se părea incredibil că trupul călduţ al lui Damián nu

mai era decât o amintire şi că nimeni, niciodată, nu îl va mai sîmţi aşa cum l-a simţit ea, o noapte întreagă.

— Din ce cauză a fost? întrebă ea cu teamă.

— Nici tu nu ştii? se mirară surorile.

— Nu... Nu ştiu, murmură Antonia.

Cele trei fete rămaseră în tăcere căutând motivul mortii lui Damián Álvarez.

— A fost pentru Julia, afirmă Luisa din uşă, dar celelalte nu crezură că acesta era adevărul; nici ea. Sfârşitul misterios al căpitanului umbri toate încăperile în care trăiau ostatice femeile.

Dimineaţa, militarii şi-au schimbat hainele şi sau bărbierit. Erau posaci. După o cafea caldă s-au strâns din nou la Comandamentul Militar, unde îi aştepta defunctul, în uniforma lui găurită de gloanţe şi încă umedă de ploaia care i-a însoţit sfârşitul. înmormântarea a fost devreme, şi ziua aceea a rămas în memoria mea ca „lunea în care l-au îngropat pe Damián Álvarez”. I s-au adus onoruri şi s-a vorbit numai despre el.

După câteva zile am început să-l uităm pe cel care a pierit din cauza Antoniei, fiica lui *gachupín* Paredes. Justo Corona nu îl uită. îşi aruncă revolverul în râu şi nu spuse nimănui, niciodată, ce a făcut în noaptea aceea. La hotel s-a întors abia când se lumina de ziuă.

Şi din nou n-am mai văzut apă. O căldură albicioasă şi usturătoare devora plantele pe munţi şi făcea invizibil cerul. Ardeau

grădinile şi ardeau capetele oamenilor.

— Când căldura urcă aşa, aduce nenorociri, zicea don Ramón, ca să nu iasă în oraş; se gândea că timpul îi va şterge umilinţa şi, pentru prestigiul lui, cel puţin între pereţii casei, adăuga: Gloanţele acelea erau pentru mine! Am înţeles limpede că Rosas voia să mă ucidă, dar isteţimea şi curajul mau salvat. Generalul e un om primitiv, pe care îl deconcertează inteligenţa.

— Şi uite, bietul de Damián Álvarez s-a ales cu moartea pregătită pentru tine, îi răspundea soţia lui, compătimitoare.

— Trebuie să mergem la Ciudad de México şi să mulţumim Fecioarei[1] pentru că l-a luminat pe tăticuţul nostru în orele acelea de pericol, adăugau fetele, pline de admiraţie pentru eroismul părintelui lor.

Don Ramón le asculta fără să le audă. Se simţea singur şi îngrozit. îşi amintea corul de tineri râzând în timp ce el mătura cârciuma, şi o căldură ciudată îi mânca urechile. „Toţi trebuie să ştie de- acum”, îşi spunea cu amărăciune, şi blestema oraşul şi pe toţi cunoscuţii care fuseseră martori la înjosirea sa.

— Locul acesta ar trebui ars din temelii. Să nu mai rămână piatră pe piatră! zicea indignat, în timp ce ranchiuna îl devora orele de somn, iar mesele, săptămânile şi casa lui cădeau pulverizate de limbile care comentau vesele păţania prin care trecuse. „Ca să vezi! Până la urmă Francisco Rosas a

făcut şi ceva bun! L-a pus la muncă pe Ramón Martínez!”

Şi pentru mine zilele acelea erau amare. E surprinzătoare memoria care reproduce, ca acum, tristeţi trecute, zile plăcute ce nu se mai întorc, chipuri dispărute şi păstrate într-un gest de care ele poate nu şi-au dat seama niciodată, cuvinte din care n-a mai rămas nici măcar ecoul. în prima lui noapte în Ixtepec, Felipe Hurtado le spusese gazdelor sale: „Ceea ce lipseşte aici este iluzia.” Prietenii lui nu l-au înţeles atunci, dar cuvintele acestea au rămas scrise în amintirea mea cu un fum incandescent care a apărut şi a dispărut apoi, în funcţie de starea mea sufletească. în zilele acelea, viaţa se umbrea şi nimeni nu trăia decât prin general şi prin iubita lui.

Renunţasem la iluzii.

*

Unde era cerul meu pe care se schimbau mereu culorile şi norii? Unde era splendoarea văii galbene ca un topaz? Nimeni nu mai avea grijă să privească soarele care cădea în vâlvătăi portocalii în spatele munţilor albaştri. Se vorbea despre căldură ca despre un blestem, şi lumea uita că frumuseţea aerului incendiat proiecta chipurile şi arborii fumegânzi într-o oglindă limpede şi adâncă. Ignorau tinerele că strălucirea ochilor lor era aceeaşi ca cea a luminii neclintite de august. Iar eu mă vedeam ca o bijuterie. Pietrele căpătau volume şi forme diferite, şi chiar şi una singură dintre ele m-ar fi sărăcit, dacă ar fi

fost mişcată din loc. Colţurile mele se făceau de argint şi de aur. Pintenii caselor se proiectau în aerul după-amiezii şi se ascuţeau până ce deveneau ireali sub lumina aurorei. Copacii îşi modificau aspectul. Paşii oamenilor scoteau sunete din caldarâm şi străzile se umpleau de răpăit de tobe. Şi ce să spunem despre biserică? Curtea îi creştea între ziduri care nu atingeau solul. Sirena de pe giruetă arăta, cu coada ei de argint, spre mare, nostalgică de apă. Un cântec de greieri se ridica de pe răzoare şi de pe lângă fântânile încremenite şi inunda valea; fiinţele acelea erau singurele care îi mulţumeau soarelui când ajungea în inima cerului. Nimeni nu se uita la şopârlele turnesol. Tot farmecul mi se pierdea în indiferenţă, în refuzul de a mă vedea, într-o uitare voluntară. Iar în acest timp, frumuseţea mea iluzorie şi schimbătoare se consuma şi renăstea asemenea unei salamandre în
mijlocul flăcărilor. Degeaba treceau peste grădini nori de fluturi galbeni; nimeni nu se bucura de apariţiile lor neaşteptate. Umbra lui Francisco Rosas îmi acoperea bolta, mă întuneca, îmi ocupa răscrucile, intervenea în conversaţii. Poate că singurul care mă aprecia era Felipe Hurtado. De asemenea, era singurul care suferea din cauza inerţiei în care căzuseră ai mei. Probabil că de aceea, ajutat de Isabel, a inventat opera de teatru. Credinţa lui în fantezie l-a convins şi pe don Joaquín, iar acesta i-a împrumutat

anexa în care locuia, pentru o reprezentaţie.

în spectacolul acela, Isabel nu mai era ea însăşi, ci o tânără din altă tară. El era călătorul neprevăzut, iar cuvintele erau forme luminoase care apăreau şi dispăreau cu magnificenţa focurilor artificiale.

Juan şi Nicolás munciră ca să aranjeze scena. Cu ferestrele deschise spre „grădina ferigilor", pavilionul părea mult mai amplu decât era în realitate. Ana Moneada duse scaunele pentru spectatori şi pregăti, împreună cu cumnata ei, costumele. Pentru Conchita unul alb; pentru Isabel unul roşu.

— Luna, chiar luna iese acum pe scenă, le spunea Hurtado jumătate în glumă, jumătate în serios.

Ele ascultau serioase indicaţiile şi repetau replicile o dată şi încă o dată. în Ixtepec se afiă despre teatrul magic de la doña Matilde. Isabel şi Conchita, răpite de propria lor graţie, străbăteau străzile ca încă două reflexe în minunatul spectacol de august. „Se întâmplă ceva", ziceau tinerii, fără să ştie ce se întâmpla. Juan şi Nicolás confecţionau sceptre şi spade, şi îşi probau mantalele albastre pe care urmau să le poarte în timpul reprezentaţiei.

Estrada era aproape gata. Abia îi urcau scările, şi tinerii treceau intr-un tărâm diferit, în care dansau şi vorbeau de asemenea diferit. Cuvintele se umpleau de peisaje misterioase şi ei simţeau că de pe buzele lor creşteau, la fel ca în basme, fiori, stele şi fiare periculoase. Platforma consta

doar din câteva scânduri rău bătute în cuie, şi totuşi pentru ei era lumea întreagă, cu varietatea ei infinită. Era suficient ca Nicolás să spună „în faţa acestei mări furioase...”, pentru ca dintr-un misterios ungher al ei să răsară întinderea albastră cu valurile înalte şi spuma albă, şi pentru ca o briză necunoscută să sufle în încăpere inundând-o de sare şi iod.

— Doream atât de mult să văd marea, strigă Isabel când fratele ei îşi termină de spus replica.

Toţi râseră. Doña Ana Moneada era mulţumită; când fiii ei urcau pe podiumul acela, o lumină neaşteptată îi strălucea în ochi. îi vedea pentru prima oară aşa cum erau ei în lumea imaginară pe care o căutau de pe când erau copii.

— Aveai dreptate dumneata. în Ixtepec era nevoie de iluzie.

Şi începu şi ea să râdă. Apoi rămase pe gânduri şi il ascultă pe Hurtado care se lamenta pe scenă. Dintr-odată, cuvintele lui de împrumut nu mai făcură aluzie la iubirile acelea teatrale, şi sunară ca şi cum ar fi fost cuvintele generalului către Julia.

— Ce trist e totul! întrerupse Isabel.

Felipe Hurtado tăcu şi toţi se întoarseră brusc din lumea de himere. Replica lui îi readusese la figura patetică a militarului şi la cea a Juliei, neclintită, ascunsă în spatele genelor ei. „Priveşte- mă, Juba!” Auziseră că aşa îi cerea el. Şi Julia apărea în ochii ei migdalaţi, şi îi dăruia o uitătură oarbă.

Isabel rupse liniştea. îşi începu rar răspunsul, dar la jumătatea frazei se opri şi îşi privi speriată fraţii.

Acum, după mulţi ani, îi revăd pe toţi, aşa cum stăteau în seara aceea. Pe Isabel în mijloc, pe Hurtado lângă ea, copleşit parcă de o amintire bruscă şi dureroasă; pe Nicolás şi pe Juan cu ochi întrebători, gata să urce pe scenă; pe Conchita, aşezată între mama şi mătuşa tinerilor, jucându-se cu o fundită şi aşteptând să fie chemată. Cutreier casa şi găsesc, în salonul doñei Matilde, panglicile colorate, pelerinele însăilate, mantaua nepoatei ei. Mă întorc în pavilion şi ascult cuvintele, încă vii, ale fiicei lui Moneada. Cuvintele care provocaseră întreruperea: „Priveşte-mă, până nu mă prefac în piatră!...”

Cuvintele acelea deschiseseră o oază obscură şi irevocabilă. încă mai răsună în pavilion, iar momentul lor de uimire persistă acolo ca premoniţie a unui destin neaşteptat. Cei trei fraţi se priviră în ochi ca şi cum s-ar fl văzut copii alergând pe iepe la galop pe lângă zidul cimitirului, pe vremea când un foc secret şi invizibil îi unea. Era în ochii lor ceva de un patetism infinit, întotdeauna au părut mai bine dotaţi pentru moarte. De aceea se comportaseră, de pe când erau mici, ca şi cum ar fi fost imortali.

— Ce e? întrebă mama speriată de tăcerea subită şi de aerul de somnambuli al fiilor ei.

— Nimic... M-am gândit la ceva oribil,

răspunse Isabel... şi îşi privi fraţii care stăteau nemişcaţi, fără să-şi ia ochii de la ea.

— A trecut o vrăjitoare cu alaiul ei, zise doña Matilde făcându-şi cruce.

— Făcătură rea, replică tânăra, cu voce albă. Apoi continuará repetiţia până târziu.

1. în original, *Virgen de Guadalupe,* protectoarea Mexicului. Bazilica Santa María de Guadalupe, principalul centru de cult, se află în capitala ţării. *Virgen de Guadalupe* („Fecioara de la Râul ascuns”) este o variantă locală a Maicii Domnului, cu păr negru şi piele oacheşă. Unele scrieri istorice menţionează că, între 9 şi 12 decembrie 1531, i-a apărut de patru ori indianului Cuaubtlatoatzin („cel care vorbeşte ca vulturul”) pe dealul Tepeyac („la nasul / în partea din faţă a muntelui”), şi i-a spus să-i ceară episcopului Mexicului să construiască, în acel loc, un templu dedicat ei.

XII

Vraja s-a rupt, şi pentru prima oară am avut ceva de făcut, ceva de gândit, care să nu fle doar necazul nostru. Magia care invada pavilionul doñei Matilde se răspândi în scurt timp în Ixtepec. Ai mei vorbeau despre „Teatru” cu uimire, numărau zilele până la premieră şi se întrebau de ce ne-am lipsit, înainte, de distracţia aceea.

— în toate oraşele sunt teatre deschise în J
fiecare zi, spunea doña Carmen cu naturaleţe.

— Are dreptate Carmen. Nu ştiu cum de nu am încercat, până acum, să organizăm nişte spectacole. Am trăit ca nişte canibali. Ştii că există canibali? Doamne sfinte! Azi am citit în ziar despre cazul exploratorilor mâncaţi la Polul Nord. Cică fiindcă le era frig! Un pretext. Şi noi am putea să ne mâncăm oricând fiindcă ne e cald. Ai citit, Conchita?

Doña Elvira, întoarsă de la repetiţie, vorbea veselă, aşezată în faţa oglinzii sale.

— Nu mamă, n-am citit.

— Citeşte, să vedem dacă o să îmi dai dreptate. Şi doamna Elvira rămase visătoare cu pieptănul în mână, privindu-şi duios braţul rotund şi grăsuţ.

— Trebuie să fie dulceagă carnea albilor... Mi-o închipui cu gust de budincă...

— Mamă!

— Ce gust o avea Tomás Segovia? Orice ar zice, el e brunet. Ai observat că nu vine la repetiţii? E invidios pe Hurtado; pentru că nu i-a venit lui ideea să organizeze o *troupe* de teatru...

Si doña Elvira adormi fără să-şi amintească de I

Julia, predispusă la vise noi şi uşoare.

Era plăcut să ştim că puteam fi mai mult decât spectatori la viaţa violentă a militarilor. Şi aproape fără să ne dăm seama, ne-am îndepărtat de balcoanele Hotelului Jardín pentru a ne apropia de cele ale doñei Matilde. Acelea au fost zile acceptabile. Invadatorii de asemenea se mai calmară. Misterioasa moarte a lui Damián Álvarez a servit drept armistiţiu pentru gelozia lui Francisco Rosas. Numai Julia continua imperturbabilă, închisă în tristeţe.

Apariţia ei la promenadă, după mai multe duminici în care nu fusese văzută, ne-a întors într- o clipă la zilele anterioare teatrului. Am uitat de toate pentru a o privi intrând în piaţă. Venea, strălucitoare ca o picătură de apă, într-una dintre rochiile acelea ale ei în tonuri roz-pal, decorată cu mici cristale translucide, cu bijuteriile răsucite la gât şi cu şuviţe întunecoase legănându-i-se, ca puful uşor, pe ceafă. Se plimbă puţin la braţul amantului, care mergea pe lângă ea cu respect, ca şi cum ar ñ purtat cu el frumuseţea indicibilă a nopţii. Nimic nu se putea citi pe chipul ei impasibil.

Lumea le făcea loc să treacă, iar ea înainta ca o corabie incandescentă care sfâşia umbra copacilor. Francisco Rosas o duse la banca lor. Celelalte amante o înconjurară şi îi vorbiră vesele. Ea abia răspunse. Scruta, neclintită, piaţa. Generalul, în picioare în spatele ei, se înclină spre Rafaela, care încerca să se facă auzită prin vacarmul muzicii.

— Ce bucuroasă sunt! S-au dus zilele urâte!

Şi, superstiţioasă, se aplecă şi îşi atinse cu degetele încrucişate tocul de lemn al pantofului. Rosas zâmbi.

— E atât de frumoasă viaţa! continuă geamăna, observând efectul cuvintelor ei. Ce frumoasă e dragostea! Nu-i aşa?

Francisco Rosas aprobă din cap şi îi oferi o ţigară.

Tânăra o luă fără mofturi şi îi mângâie mâna. Sora ei se întoarse de asemenea spre militar cu un surâs generos. Francisco Rosas le dădu satisfăcut pălmuţe în obraji şi ceru răcoritoare pentru toţi. Doar Luisa părea nemulţumită de aparenta fericire a lui Rosas şi, când acesta îi oferi băutura, o refuză şi întoarse capul spre trecători.

— Mulţumesc, nu mi-e sete!

Cu prezenţa Juliei, piaţa se umplu de lumini şi de glasuri. Femeile se plimbau conversând cu voce tare, bărbaţii treceau pe lângă ele fără să îndrăznească să le privească şi aspirau rafalele intense de iasomie care scăldau noaptea. Dar ea, Julia,

pe cine aştepta? Pentru cine păstra surâsul acela abia ghicit?

Cerceta piaţa discret. Căuta pe cineva, distantă de conversaţia celor din jur. Cam după o jumătate de oră ceru, decepţionată, să plece la hotel. Francisco Rosas se înclină în fata ei şi îi atinse cu vârful degetelor părul. Părea să îi accepte, liniştit, dorinţa.

— Dar abia ai venit! ziseră gemenele.

— Plec, răspunse Julia. Se ridică şi se întoarse spre Rosas ca să-i spună ceva la ureche.

— Mai stai puţin!

— Ne strici distracţia!

— Lăsaţi-o, o fi având motivele ei, interveni Luisa.

— Mi-e somn, replică Julia, şi făcu hotărâtă un gest de despărţire.

Un grup gălăgios traversă în momentul acela strada şi intră în piaţă: erau fraţii Moneada; râzând cu râsul acela al lor sonor şi contagios, veneau Împreună cu Hurtado şi Conchita. îmi amintesc cuvintele lui Nicolás: „Isabel, un *peso* pentru un hohot!” Şi îi arătă surorii sale, care râdea uşor de felul ei, o monedă de argint pe care fata o câştigă într-o clipă dându-şi capul pe spate şi arătându-şi şiragul războinic de dinţi.

Julia, indecisă, nu apucase să plece. Văzându-i tulburarea, Rafaela o invită să se aşeze.

— Mai stai! Uite, au venit ăia...

— De ce-or fi râzând atâta? întrebă sora ei.

— Să ghicim! Uneori mi-ar plăcea să cunosc lumea de aici, răspunse Rafaela.

Julia profită de dialogul surorilor şi se aşează din nou, simulând indiferenţa.

Grupul tinerilor trecu prin faţa militarilor şi Hurtado îşi încetini pasul fără să mai râdă. S-ar fi zis că Julia nu îl văzuse. Dar chipul generalului Rosas, liniştit cu câteva clipe înainte, se schimbă. Atunci locotenent-colonelul Cruz interveni.

— Si ce nevoie ai să cunoşti nişte mucosi şi un *merolico*[1]*?*

Spuse aceste cuvinte cu dispreţ, privindu-l cu coada ochiului pe general, pentru ca acesta să simtă lipsa de Importanţă a străinului.

— Uite, nu ştiu, zise Rafaelita, care nu avea de fapt niciun interes să cunoască oamenii aceia.

— Julia il cunoaşte pe unul dintre ei, spuse Luisa maliţioasă.

La cuvintele ei, grupul militarilor rămase tăcut. Femeile se simţiră în suspans, iar bărbaţii priviră coroanele arborilor. Muzica se auzea puternic, şi piaţa întreagă păru să se învârtească în jurul Juliei, care stătea cuminte şi palidă. Generalul se înclină în fata ei.

— Să mergem, Julia.

Dar ea continua să stea nemişcată, cu evantaiul în mână, privind în gol. Rafaela interveni speriată:

— Mai staţi un picuţ!... Noaptea e atât de

caldă, încât nu-ti vine să intri în casă.

— Nu auzi, Julia? întotdeauna te opui voinţei generalului.

Şi Luisa se înclină asupra iubitei lui Rosas. Aceasta o ignoră. Neclintită, părea de sticlă şi orice mişcare ar fi putut-o sfărâma în mii de cioburi. Generalul o luă de braţ cu brutalitate şi o sili să se ridice de pe scaun. Ea se supuse fără împotrivire.

— Bună seara, zise Rosas tremurând de mânie. Apoi străbătu piaţa şi traversă strada Împreună cu fata.

— O s-o bată!

— Da... O s-o bată..., repetă Antonia privîndu-l cu teamă pe colonelul Justo Corona. Iar acesta, cu braţele încrucişate, rămase impasibil. în manşeta vestonului avea banda neagră pe care Rosas le ordonase tuturor să o poarte în semn de doliu pentru moartea lui Damián Álvarez.

— E neîmblânzită. Merită nişte bice bune şi apoi un pumn de zahăr; ca iepele de rasă.

— De-ar ciomăgi-o zdravăn. Să-i sarâ fumurile...

Si ochii albaştri ai Luisei deveniră albi. Amantul ei, căpitanul Flores, se ridică.

— Eu plec. Sunt de gardă.

Apoi ieşi din piaţă şi se îndreptă spre casa de *cuscas,* la Luciu.

— Luchi, o invidiez! pe Julia?

Prostituata rămase gânditoare câteva minute.

— De ce mă întrebi?

— Vreau să ştiu de ce nu o plac femeile.

— Poate pentru că niciuna dintre noi nu e atât de iubită cum e ea, răspunse Luchi cu onestitate şi il îmbrătisă.

Cameristele din hotel povestiră că generalul, odată intrat în odaie, şi-a plesnit iubita cu biciuşca „fără nicio milă”. Au auzit din coridor loviturile şi glasul întretăiat al omului, care părea că se căina. De la Julia nu auziră nimic. Apoi generalul a ieşit so caute pe Gregoria, bătrâna care ajuta la bucătărie şi care ştia multe despre ierburi şi oblojeli.

— Nu vreau să vină doctorul Arrieta. Du-te dumneata şi ocupă-te de domnişoara Julia.

Vocea lui Francisco Rosas era stinsă.

La unsprezece noaptea bătrâna plecă din hotel la ea acasă după plantele de care avea nevoie. La întoarcere, când bătu la uşa amanţilor, generalul ieşi şi se pierdu în adâncul grădinii. Gregoria prepară cataplasme şi ape calmante, şi tratã cu ele pielea însângerată a celei mai iubite femei din Ixtepec. Apoi mai făcu şi o fiertură, pentru ca Rosas să o iubească ceva mai puţin pe tânără. Aceasta însă nu părea să îi audă sfaturile.

— Uite, domnişoară Julia, pune-i asta în băutură înainte să vină la aşternutul dumitale. Dar nu-i spune că eu ţi-am dat iarba, că mă omoară...*

Culcată în pat cu ochii închişi, Julia nu răspunse nimic. Gregoria insista s-o consoleze.

— O să vezi, dragă. Cu ajutorul lui

Dumnezeu, n-o să te mai iubească. Asemenea bărbaţi fac femeia să plătească cu viaţa. Dar Domnul o să te scape curând de el, crede-mă.

Tânăra se lăsa cuminte în mâinile ei. Tremura şi înghiţea sorbituri mici de coniac, ca să-şi revină. O dungă vânătă în obraz o făcea să pară şi mai palidă.

— Jură-mi, domnişoară Julia, că îi dai leacul ăsta! E vrăjit.

Ea tremura în continuare.

— Si iartă-mi curiozitatea: ce frunză i-ai dat dumneata, acolo de unde vii, ca să-l aduci în starea asta?

— Niciuna, Gregoria.

— El singur şi-a pierdut aşa capul?

— Da, Gregoria, el singur.

Târziu, generalul a intrat în cameră, a privit-o pe Julia întinsă în pat, s-a apropiat de ea şi i-a mângâiat părul cu vârful degetelor. Fata nu s-a mişcat şi el s-a aşezat pe un scaun plângând. Iar ea l-a lăsat să plângă.

— Eu plec, *niña*- Julia, zise Gregoria stingheră.

Amanţii nu răspunseră.

— Aici e ceişorul, *niña* Juba. Dă-i şi generalului un picuţ. O să-i facă bine. Pare foarte obosit, adăugă femeia făcându-i pe ascuns cu ochiul.

Tânăra nu spuse nimic. Iar Rosas, cu capul în mâini, nu se deranjă nici să-i spună bătrânei „bună seara”, când aceasta ieşi.

1. Persoană care vinde medicamente şi mărunţişuri
   - f / f prin pieţe la preţuri scăzute, povestind despre vindecări miraculoase produse de articolele pe care le oferă. Lecuitor şarlatan.
2. *Niña,* „copilă”. Aici ca formulă de adresare respectuoasă şi afectuoasă. Servitorii se adresau cu *niña* sau *niño,* „domnişoară”, „domnişor”, patronilor foarte tineri.

XIII

De aici văd casa Gregoriei şi mi se pare că observ cum ajunge ea în noaptea aceea, cum deschide usa şi se închină înainte de a intra. În grădină cresc ierburi de uitare, de iubire şi de ocrotire de duşmani. Să nu credeţi că Gregoria era vrăjitoare. Nu, ea nu era ca Nieves, cea care mi-a adus faimă rea. Pe aceea veneau oamenii s-o caute de departe, să-i aducă bucăţi de haine, şuviţe de păr şi fotografii de-ale viitorilor fermecaţi. Cât să fie din ziua în care Marta a ajuns în Ixtepec, tocmai de pe coastă, cu Juan Urquizo? Până aici l-a adus, ca să-i dea Nieves să bea zeama ei. Anii au trecut unul după altul, Marta a murit pe meleagurile ei, şi noi am aflat de la Juan Urquizo, care, pe jos şi cu moaca de nătărău cu care l-a pricopsit Nieves, a trecut prin Ixtepec în drum spre Ciudad de México. De atunci l-am văzut mereu pe străzile mele de două ori pe an: o dată când mergea spre capitală şi altă dată când se întorcea. Călătoriile lui aveau drept scop să fie pe coastă în data mortii Martei. Sase luni la dus şi sase la întors; atât făcea, şi întotdeauna pe jos. Când îl vedeam înapoi, ştiam că a trecut fix un an. A trăit aşa, liniştit, fără să-şi dea seama de nenorocirea lui. Fusese negustor,

catârii lui umblau încărcaţi de marfă, şi lumea, văzându-l în *huaraches* rupte, jerpelite, cu pielea răscoaptă de soare şi ochii mai albaştri decât ai oricui, îl privea cu milă. Nimeni nu-i cunoştea familia, pentru că Urquizo era spaniol. Când trecea prin Ixtepec, don Joaquín îl primea în casă, ordona să i se ducă săpun şi prosoape în baia de ceramică roşie şi îl dădea haine curate. Juan Urquizo primea caritatea senin. Rămânea o zi şi o noapte în oraş, apoi, în zori, lua drumul spre Ciudad de México sau spre coastă, de acord cu direcţia lui. Doña Matilde il ruga:

— Don Juan, odihneşte-te aici câteva zile.

Dar Juan Urquizo nu putea accepta.

— Doña Matilde, ce bună eşti dumneata! însă nu pot s-o dezamăgesc pe Marta. O zi dacă pierd, nu mai ajung pe coastă pe 14 noiembrie. Nu ştii năpasta mea, doña Matilde?... Marta a murit în ziua aceea şi nu vreau s-o las singură. E singura zi în care pot să stau de vorbă cu ea... îţi aminteşti de ea, doña Matilde?

Şi Juan Urquizo continua să plângă până ce doamna, care ştia ceea ce ştiam toţi, îl spunea:

— Nu plânge, don Juan, nu mai e mult până pe 14 noiembrie.

De cincisprezece ani nu mai face drumul acela dus-întors. Unii spun că a murit pe un câmp, aproape de Tixtla[1]; că era atât de bătrân încât deabia îi mai rămâneau vreo câţiva peri albi, şi soarele trebuie să fi bătut

foarte tare în ziua aceea.

Niciodată n-am ştiut dacă Julia i-a dat generalului fiertura. Era rezervată şi s-a purtat întotdeauna cu noi ca o străină, fără să ni se dezvăluie, închisă în zâmbetul ei, care i se schimba după cum i se schimba norocul. Şi zilele se rostogoliră egale unele altora. Se mânca la douăsprezece şi jumătate, iar la trei după-amiază
puţini îndrăzneau să mai apară pe străzi. Oamenii îşi făceau siesta dormind în hamace şi aşteptau să se potolească arşiţa. Grădinile şi piaţa explodau într-un prăfuşor dens care făcea aerul irespirabil. Câinii culcaţi la umbra migdalilor din faţa bisericii abia întredeschideau ochii, sobele se stingeau şi nu se mai aprindeau până la şase seara. Ai lui Selim, turcul de la magazinul de haine La Nueva Elegancia-, moţăiau în spatele tejghelei cu foarfecile pe piept. Fiii lor le aduceau ceşcuţe de cafea neagră tare. „Foarte bună pentru căldură. Acolo departe, în ţara lor, aşa îşi alungau somnul şi moleseala.”

în piaţă, Andrés se refugia sub taraba lui cu dulciuri şi alunga viespile şi muştele, care se năpusteau la cofeturile lui de cocos, cu un mănunchi de pene de culoare roz.

— Pe mine nu mă interesează ce păţeşte *cusca* aia de Julia. Mai bune sunt celelalte, iubiţelele. Ce noroc pe locotenent-colonel să găsească două femei drăguţe, şi pe amândouă în acelaşi timp! zicea. Şi când

Rosa şi Rafaela îi cumpărau zaharicale, Andrés le oferea tot ce cereau aproape gratis.

Nu departe de el, legat de trunchiul unui tamarin, Lucero-, vulturul lui, păzea cu ochi feroce bucăţile fetide de carne pe care i le dăduse stăpânul său.

— Unde l-ai prins? întrebau gemenele, speriate de forţa păsării.

— Foarte sus, *niñas,* acolo unde se găseşte tot ce e mai bun.

Juana, vânzătoarea de răcoritoare, aşezată la taraba ei, cu degetele rozalii de la atâtea lămâi date pe râzătoare, încetase să-i mai insulte pe soldaţii care veneau să-i bea sucurile colorate şi picotea cu pleoapele coborâte.

Javier nu se mai juca cu cărţile de canastă. îşi îndesase bine pălăria de paie şi, întins într-un *petate-,* trăgea cu ochiul la picioarele puţinelor femei care treceau pe lângă el.

Vizitiii stăteau cuminţi pe caprele trăsurilor şi nu se auzeau decât loviturile de copite ale cailor care alungau tăunii. Toate după-amiezile erau la fel. Doctorul Arrieta era singurul care lucra la ora aceea, dus şi adus de infecţiile abundente în Ixtepec pe vreme de arşiţă şi secetă.

într-o asemenea după-amiază, Julia a ieşit din Hotel Jardin. Amantele îşi făceau siesta. Jaluzelele coborâte duceau cu gândul la braţe goale şi şuviţe umede.

Don Pepe Ocampo încercă s-o oprească.

— Te rog, domnişoară Julia, nu ieşi!

— Am eu chef! zise Julia dispreţuitor.

— Generalul se poate întoarce oricând. Nu crede tot ce-ţi spune. Sunt sigur că se va întoarce mai înainte decât a zis.

— Atunci îl întreţii dumneata un pic.

— Domnişoară Julia! stărui bătrânul mişcându- se dintr-o parte în alta a verandei ca să-i taie calea.

Julia il privi rece şi se opri pentru ca omul să-şi termine foiala.

— îndură-te de mine! Nu pot să te las să pleci. Gândeste-te la consecinţe... Dacă află...

— Nu-i spune nimic. Mă întorc repede. Şi Julia îl împinse pe don Pepe şi ieşi în stradă. Era nefardată, dar cu părul bine periat, cu buzele abia rozii. La prezenţa ei pe trotuar, toţi negustorii din piaţă se ridicară în picioare.

— Ia te uită cine vine! exclamă Andres şocat.

— Şi vine singură! răspunse Javier ieşind de sub pălărie.

— Ce-are de gând fudula asta? Eu cred că bine n-o să termine!

Şi Juana o contemplă cu gura căscată pe Julia, care venea într-o rochie de muselină de culoare deschisă. Pe faţa ei palidă încă se vedea urma loviturii de biciuşcă pe care o primise cu câteva seri înainte. La lumina soarelui părea mai subţire. Străbătu piaţa şi coborî pe strada Poştei.

— Se duce la el acasă.

— V-am spus eu c-a venit după ea.

— Păcat. Aşa frumoasă, şi n-o s-o mai vedem mult pe aici!

Şi Javier îşi împinse pălăria într-o parte.

— Asta e ultima ei după-amiază de plimbare, conchise Juana.

De sus, de pe capre, vizitiii dădeau informaţii despre drumul tinerei, care mergea repede legănându-se, fără ciorapi, pe tocurile înalte.

— A trecut pe la poarta lui Pastrana.

Dar figura ei se făcu tot mai mică şi dispăru curând în sinuozităţile străzii. Trecu prin faţa casei doamnei Montufar, traversă pe celălalt trotuar şi se opri la poarta lui don Joaquin. Bătu de câteva ori cu ciocănelul de metal şi rămase liniştită. Cei f t dinăuntru nu aşteptau vizite. Loviturile se pierdură în desişurile grădinii. într-un târziu, Tefa deschise.

— Doamna e acasă? întrebă Julia, cu vocea aceea a ei aparte.

— Un moment..., zise servitoarea, surprinsă.

Julia rămase în stradă, sub razele soarelui, fără să îndrăznească să intre. Tefa se întoarse gâfâind de alergătură.

— Intră, domnişoară...

Julia o urmă privind în toate părţile cu ochii ei migdalaţi; căuta pe cineva ascuns în umbră. Dona Matilde apăru în coridor. Venea speriată, cu pleoapele umflate de somn şi un obraz roşu cu urmele dantelei de pe pernă. Musafira rămase ca buimacă, de parcă dintr-odată vizita ei n-ar fi avut niciun

sens.

— lartă-mă, doamnă. lartă-mă, te rog! Sunt Julia Andrade...

— Am avut plăcerea... adică, te-am cunoscut de departe..., o întrerupse tulburată doamna.

îi indică printr-un gest să o urmeze prin coridorul umbros şi înaintară amândouă cu un aer de mister. Paşii sunau a gol pe lespezile roşii. „Pentru ce-o fi venit fata asta?... Să dea Dumnezeu să nu se termine rău toată treaba!...” Asa îsi spunea doamna, în timp ce Julia uita cuvintele pe care le pregătise pentru a-i explica celeilalte situaţia. „N-o să spun nimic... N-o să pot...”, îşi repetă ea când ajunseră la uşa salonului. Pătrunseră solemne în încăperea răcoroasă şi amplă. Rareori se folosea spaţiul acela, ocupat de păstori de porţelan care se observau de pe console negre şi de femei pompeiene întinse pe terase, cu coroane de trandafiri în păr şi tigrii auriţi stând cuminţi la picioarele lor. Mai erau evantaie, oglinzi, buchete de flori, iar în partea de sus a peretelui principal, o imagine a Inimii Sacre- cu nişte lumânări aprinse. Pe un fotoliu se aflau costumele terminate pentru Isabel şi Conchita. Doña Matilde le adună.

— Scuză-ne, sunt costumele de teatru.

Si surâse incomod din cauza cuvântului. Ce va crede domnişoara? Costume de teatru într-o casă decentă!

— Nepoţii mei vor face un spectacol

pentru noi, familia...

Cele două femei se aşezară şi se observară deconcertate. Julia, îmbujorată, încercă să zâmbească, se uită spre doamnă, iar apoi îşi fixă vârfurile degetelor. Nu putea să vorbească. Doña Matilde, la rândul ei, nu ştia ce să spună şi aştepta tulburată ca musafira să înceapă. Stătură astfel câteva clipe, abia privîndu-se, surâzând furtiv, ambele la fel de timide şi speriate.

— Doamnă, Felipe trebuie să plece... Generalul s-a dus azi la Tuxpan şi se întoarce tărziu. De aceea am venit să-i spun...

în primul moment, doña Matilde nu ştiu despre cine îi vorbea. Apoi îşi aminti că Felipe era numele de botez al oaspetelui său şi rămase mută, asaltată de o grămadă de gânduri confuze. „De ce trebuie să plece Felipe?... De ce a venit Julia să-i spună?...”

— O să-l omoare..., îi susură musafira, apropiindu-şi cuvintele de urechea femeii.

Doña Matilde o observă cu teamă. I-ar fi plăcut ca Julia să nu se fi prezentat niciodată la poarta ei, iar acum, când se afla înăuntru, ar fl preferat să o vadă plecând imediat. Dar cum să i-o spună? O privi şi îi trecu prin mînte că generalul ar ucide-o mai întâi pe ea, pe Julia; pentru trădare.

— Si dumneata? întrebă.

— Eu? Nu va şti niciodată, zise fără convingere.

— Vor fi destui dornici să-l informeze.

Şi doamna se gândi că poate o vedea pe Julia pentru ultima oară. O privi fascinată. „Ar fi în stare să-i facă ceva?” I se părea că se afla în faţa unei creaturi care ascundea violenta tocmai în fragilitatea ei. îi intrase în casă asemenea unui crainic al mortii. Prezenta ei ireală era mai periculoasă decât aceea a unei armate. îi observă decolteul gingaş, claviculele fine, rochia de muselină roz şi mâinile uitate în poală. Pâlpâiala lumânărilor trimitea reflexe portocalii pe pielea ei auritä. Ochii tinerei crescură când se umplură de lacrimi şi un zâmbet umed îi înaintă pe buze. O rafală puternică de grindină pătrunse în salon.

— Pot să-l văd?

Vocea Juliei îi ajunse doñei Matilde ca din centrul unei furtuni care sfărâma corpul luminos al tinerei. Imaginea ei strălucitoare se scindă şi căzu în bucăţi de sticlă. Doamna simţi un vertij.

— ...Numai câteva minute, insistă glasul Juliei, acum foarte aproape de auzul doñei Matilde.

Suflară vânturi reci şi grindina dispăru. Doamna putea să o observe, foarte cuminte, cu mâinile împletite peste genunchi, privind-o cu ochi negri şi alerţi de gazelă. Felipe Hurtado apăru în cadrul uşii. Julia se ridică şi se îndreptă spre el cu paşi rari, şi amândoi dispărură pe coridor. Doña Matilde începu să plângă. Surpriza din după-amiaza aceea şi

viziunile provocate de prezenţa Juliei nu găsiră alt drum decât cel al lacrimilor; sau poate se simţi foarte bătrână.

Julia şi Hurtado străbătură grădina şi intrară în pavilion. Mergeau îmbrăţişaţi, în acelaşi pas, privind ferigile ca şi cum ar fi aparţinut unui ordin diferit. Servitorii îî spionau de departe.

— A venit Julia!

— A avut dreptate don Căstulo, „înaintea unui bărbat întotdeauna merge o femeie”.

Şi căutară prin aer urmele strălucitoare care îl aduseseră pe Felipe Hurtado până în Ixtepec.

Grupul de slugi rămase sub arcul care ducea la bucătărie privind fix spre anexa închisă. Amanţii erau înăuntru. Oare ce fac? Din interior nu se auzea nimic, grădina era liniştită, iar aroma de vise ajungea până la iscoade. Turnul bisericii anunţă că era ora cinci după-amiază, cerul începu să-şi schimbe culoarea şi ramurile copacilor se întunecară[2]. Păsările nu se mai auziră, iar primele miresme ale amurgului se împrăştiară prin casă. Timpul trecea, şi pavilionul continua să rămână învăluit de tăcere.

— Vor plăti cu viaţa...

Slujitorii se întristară când văzură pata de culoare a rochiei Juliei reapărând în grădină. Felipe Hurtado era lângă ea. lubiţii veneau imperturbabili, cu gesturi de pace.

— Păcat!... Păcat!...

Tinerii se întoarseră în salonul în care

dona Matilde îi aştepta nemişcată. La vederea lor avu o reacţie de panică. S-ar fi zis că îi uitase.

— Dragă, de ce ai venit?...

— Ca să-i spun să plece...

— Da, da, să plece... Chiar acum îl pregătesc de drum...

Doamna ieşi să dea ordine servitorilor. „Sunt multe de făcut, multe de făcut...”, îşi repetă privindu-şi mâinile în coridor.

Prima impresie pe care i-o produsese sosirea lui Hurtado fusese aceea că străinul venea să tulbure ordinea strictă a casei sale, ca şi cum un grăunte de nisip ar intra în mecanismul unui ceas şi ar altera secundele într-un mod imperceptibil, dar cert. Iar acum, în seara aceasta care fugea printre copacii din grădină, orele şi gesturile lui, dinainte numărate, se făcură ţăndări şi căzură la picioarele ei în dezordinea neprevăzută pe care o produc catastrofele. „Ce trebuie să fac?” Cuvintele îi erau lipsite de sens, întreaga ei viaţă alcătuită din nimicuri îi apăru ca o maşinărie stricată. „Are dreptate fratele meu Martin să trăiască în afara timpului”, îşi zise, fără să înţeleagă ce spunea. Toate calculele ei se dovediseră inutile. Slugile aşteptau ordine.

— Trebuie să pregătim călătoria tânărului, spuse, fără să ştie despre ce călătorie vorbea sau ce trebuia să fie pregătit. A venit Joaquin?

— Nu, doamnă.

„Pe unde umblă la ora asta?” I se păru că

fisura care se deschisese în viaţa ei, odată cu sosirea străinului, se lărgea cu zgomot şi că întreaga construcţie dispărea prin gaura aceea neagră care înainta cu iuţeala fulgerului.

— S-a întunecat, zise Julia cu voce ciudată, şi doamnei i se păru că glasul tinerei atrăgea asupra casei ei toate umbrele din Ixtepec. îl privi pe Felipe Hurtado, îi recunoscu chipul amabil la ora aceea mohorâtă, şi, tot aşa cum se întâmplase când îl văzuse prima oară, se reconcilie cu el. „Destinul alege întotdeauna o faţă neprevăzută”, gândi resemnată.

— Eu te ajut să-l urmezi, promise, convinsă că nimic n-ar mai putea separa soarta celor doi tineri.

Julia îşi împreună mâinile şi se îndepărtă câţiva paşi. Apoi, fără zgomot, alergă spre verandă şi ieşi în stradă.

Felipe Hurtado fugi după fată, dar zgomotul uşii care se închidea în urma ei îl opri. Rămase câteva clipe indecis, îşi trecu mâna peste frunte, scoase o ţigară şi o aprinse. Apoi, fără niciun cuvânt, străbătu grădina şi intră în pavilion.

— Mergeţi şi spuneţi-le nepoţilor mei că nu mai e spectacol... Iar despre domnişoara Julia, niciun cuvânt! strigă, teribilă, doña Matilde.

Şi pentru a doua oară în după-amiaza aceea, începu să plângă.

1. Oraş în Statul Guerrero, cu vechi origini

autohtone. în năh., *textil,* „aluat de mălai”.

2. Noua Eleganţă.
3. Luceafăr.
4. împletitură din frunze de paimier sau de *tule,* de formă dreptunghiulară, pe care dorm săracii, mai cu seamă în mediul rural.
5. *Sagrado Corazón de Jesús,* imaginea luí Cristos cu inima la vedere (simbol al iubirii divine).
6. în Mexic există mai multe localităţi cu acest nume: în Statele Veracruz, Jalisco, Nayarit, Michoacán, Guerrero. în năh., *tuxpan,* „loc cu iepuri”.
2. La Tropicul Racului, la şase după-amiază deja e întuneric. Soarele apune, cu variaţii de-a lungul anului, între orele cinci (după cinci) şi şapte.

XIV

Julia nu se întoarse la hotel pe acelaşi drum pe care venise. Căută străduţe lăturalnice. Mergea mcet. Aproape lipită de zidurile caselor. Şi părea mirată. între cele două lumini ale nopţii, lumea nu o recunoştea. Fantasmele ei rămâneau în urmă, se îndepărtau de memoria sa şi se risipeau pentru totdeauna, pe pietrele străzii, duminicile de petreceri, balurile strălucitoare, rochiile efemere, amanţli trecători, gesturile, bijuteriile... Simţi că o incomodează tocurile. îşi scoase pantofii şi îi aşează cu grijă pe pragul unei case. Ajunse desculţă, înaintând spre un viitor care se inâlţa în faţa ochilor ei ca un zid alb. Iar în spatele zidului era povestea cu care crescuse: „Era odată o pasăre care vorbea, o fântână care cânta şi un copac care făcea poame de aur.” Julia mergea mereu înainte, sigură că îl va găsi. în uşa hotelului stătea, înalt şi întunecat, împiedicându-i intrarea, Rosas. O aştepta. Ea îl văzu fără să-l recunoască.

— De unde vii? întrebă omul cu voce joasă.

— Nu vin... Mă duc să văd ceva..., zise ea cu chipul pe care îl avusese la doisprezece ani.

Rosas îi văzu şuviţele în dezordine

infantilă, firele care îi cădeau în ochi şi picioarele desculţe. O apucă de umeri.

— Ce ceva? întrebă zgâlţâind-o cu forţă.

Simţi în mâinile lui o creatură necunoscută şi o zgâlţâi din nou cu furie.

— Un copac, răspunse Julia.

— Un copac?

Şi Francisco Rosas o zgâlţâi din nou, violent, ca şi cum ea ar fi fost copacul care îi acoperea lui lumea.

Don Pepe Ocampo, ascuns după o coloană, îi observa. „Ştiu ce ai făcut, târfă afurisită...”

Rafaela şi Rosa stăteau închise în cameră. Antonia, aşezată pe marginea patului, răspundea cu „da” sau „nu” la interogatoriul strâns la care o supunea Justo Corona. Luisa, întinsă în pat cu lămpile stinse, nu se mişca. De la plecarea Juliei, în hotel domnea o linişte uluitoare. Dar nimeni nu auzi când Francisco Rosas şi iubita lui intrară în cameră.

Doña Matilde încuie poarta, trase şi zăvoarele şi dădu drumul câinilor. Servitorii se strânseră cu capetele plecate în bucătărie şi se ocupară silenţioşi de pregătirile pentru călătoria nocturnă a lui Felipe Hurtado. Tânărul nu ieşea din pavilion şi nu răspundea la chemările TefeL Noaptea cădea peste grădină şi casa speriată se retrăgea în ea însăşi.

Când se auzi ciocănelul de la intrare,

slugile şi doamna se precipitară în verandă.

— Cine-i? întrebă doña Matilde apropiindu-se mult de poartă, ca cine aşteaptă un duşman.

— Eu, Joaquín! răspunse omul din cealaltă parte, alarmat de tonul femeii lui.

„Gata; s-a întâmplat”, îşi zise. Servitorii traseră zăvoarele şi descuiară.

— Joaquín, s-a petrecut ceva teribil!

Domnul se făcu palid. în plimbarea lui aflase de vizita Juliei şi ştia că oraşul aştepta o tragedie.

„N-avea cum să se termine bine”, repeta tot Ixtepecul în cor. Oamenii coborâseră storurile, se retrăseseră prin case devreme, şi străzile erau goale.

Soţii intrară în camera doamnei. Câteva clipe mai târziu, don Joaquín ieşi şi se îndreptă spre pavilion ca să bată la uşă. Ciocăni îndelung, dar nu primi niciun răspuns. Voia să-l convingă pe Felipe Hurtado să fugă. Căstulo avea să-l ducă la Tixtla, iar acolo il vor ascunde până ce va trece pericolul. Apoi ar putea pleca oriunde ar dori. Dar oaspetele nu voia nici să audă. Cufundat în întunericul odăii, rămase surd la bătăile din uşă şi la glasul de prieten care îl chema. Cine ştie la ce se gândea, singur acolo, întins în pat, fără să se mişte.

Câinii presimţiseră teama stăpânilor şi păzeau grădina neliniştiţi. Aşezaţi în cerc în bucătărie, slujitorii vorbeau cu voce joasă, fumau calmi şi erau atenţi la zgomotele nopţii. Din când în când, ajungeau până la ei

loviturile lui don Joaquín în uşa pavilionului. Căstulo, cu sacul cu mâncare gata şi cu şerparul plin de bani, îl aştepta ca să pornească la drum.

— Tânărului nostru nu-i place viaţa.

— Cum să vrea să plece, dacă a venit după ea? răspunse Căstulo, sigur de cuvintele sale.

Pe la vreo zece seara, Francisco Rosas, cu vestonul descheiat, cu faţa şi părul pline de praf, trecu prin oraşul tăcut. Simţea că era spionat din spatele fiecărei jaluzele.

„Uite-1!” „Uite-1!” se auzi prin toate balcoanele. Generalul îşi urmă drumul ignorând umbrele care priveau cum îşi târşea cizmele. Traversă piaţa, şi mai mare la ora aceea din cauza liniştii, împinse usa cu resort a crâşmei lui Pândo şi se aşează la o masă. Avea ochii foarte obosiţi şi gesturi absente. Militarii nu îndrăzniră să îi vorbească şi îsi băură coniacul fără să-l privească. El îşi încrucişă braţele pe masă şi îşi lăsă capul în jos. Părea adormit.

Din balconul ei, dona Elvira făcu semne: „Uite- 1!” Dona Matilde se îndepărtă de jaluzele şi ieşi în grădină. îşi găsi bărbatul aşezat pe pragul uşii pavilionului: încă îl mai chema pe Felipe Hurtado.

— E târziu... Dă târcoale..., murmură doamna.

— Nu ne mai rămâne decât să ne încredem în Dumnezeu.

Şi soţii se întoarseră în odaia lor, stinseră

lampa şi rămaseră doar cu flăcările lumânărilor.

— Săracul băiat! Aşa bun cum e..., zise doamna, aşezată pe marginea unui scaun.

— Dezbracă-te! Nu e potrivit să ne găsească aşa... Ar suspecta imediat, îi ordonă bărbatul.

în ţinută de culcare, aşteptară în tenebrele încăperii abia atinse de văpaia lumânărilor. Cămaşa albă a femeii se umplu de culori. Reflexele treceau de la portocaliu la verde, apoi la albastru, după aceea la roşu, ca să se întoarcă din nou la intensitatea galbenului. Sclipirile prelungeau timpul. Prin unghere se instalară forme bizare şi miros de gândaci enormi[1] pătrunse prin crăpăturile uşii. O umezeală vâscoasă apăru pe pereţi şi pe cearceafuri Afară se auzeau căzând frunzele putrede de prin copaci. Din forfăiala insectelor se ridica un şopotit sufocant. Noaptea tropicului, devorată de mii de creaturi parazitare, se găurea pe toate părţile, şi soţii ascultau muţi invazia continuă prin aceste orificii.

— Să ştii că mi-e teamă... Bietul băiat, aşa bun cum e...

— De ce nu spui „aşa bun cum era”? răspunse bărbatul ei iritat.

— Da... Asa bun cum era.

Pe la unsprezece, un absurd calm urmă nelinişstii anterioare. Poate de vină nu era decât groaza pe care generalul o inspira; poate că nu era chiar atât de tiran cum şi-l imaginau ei şi totul va fl până la urmă floare

la ureche. Ceasurile marcau minutele în ordine şi noaptea începu să curgă în ritmul dintotdeauna. Zgomotele care sfredeleau umbrele încetară, iar intensitatea mirosurilor se diluă în parfumuri uşoare. Soţii se întinseră în pat şi aşteptară cele douăsprezece bătăi de clopot.

— Ne-a auzit Dumnezeu, ziseră.

Pe întuneric, singur cu gândurile lui, şi Felipe Hurtado aştepta. Doña Matilde căută să şi-l închipuie, solitar în faţa nopţii.

— Uite că e tare bărbăţel. N-a lăsat-o singură. A preferat să aibă amândoi aceeaşi soartă, zise don Joaquín.

Cei doi încercară să şi-l imagineze: la ce s-o fi gândind acum? Urmărea amintirea Juliei, paşii lăsaţi de ea... Sau poate plângea pentru ea.

— Tu crezi că o iubeşte mai mult decât f generalul? întrebă doamna.

— Nu ştiu... Tu i-ai văzut împreună; ce părere ai?

Doña Matilde nu ştiu ce să spună şi cei doi tăcură, ruşinaţi de brusca lor curiozitate: violau încrederea prietenului, misterul iubirii, care trebuia să rămână mister. Un somn uşor le înnoură f
vederea şi adormiră cuminţi.

Cam după ora unu dimineaţa se auzi fanfara militară. Fără niciun ocol prin oraş, cobora direct pe strada Poştei, spre casa lui Joaquín Meléndez.

— Vine! strigă doña Matilde trezindu-se, şocată.

Bărbatul ei nu răspunse. O sudoare rece i

se scurgea pe ceafă. închise ochii şi aşteptă.

Vecinii spionau prin interstiţiile jaluzelelor. Generalul se apropia călare. Se auzeau, printre sunetele orchestrei, copitele animalului clămpănind pe pietre. în urma lui veneau alţi călăreţi. Răsunau şi glasuri izolate. Procesiunea se opri în faţa ferestrei doñei Matilde. în mijlocul muzicii, cineva îl strigă pe soţul ei pe numele lui complet, cu forţă.

— Don Joaquín Meléndez, deschide-i uşa unui creştin!

Era vocea generalului Francisco Rosas. Paralizată de groază, doamna nu se mişcă. Soţul ei sări din pat şi se învârti fără rost prin cameră. Auzise cavalcada şi muzica şi rămăsese mut, cu speranţa absurdă că era vorba despre o eroare, că nu casa lui căutau oamenii aceia crunţi. înăuntru, câinii lătrau şi alergau vertiginos pe coridor. Afară continuau să bată în obloane şi geamul tremura zornăind. Vocea aceea se auzea în tot Ixtepecul.

— Deschide, don Joaquín!

Meléndez pomi spre balcon. Femeia încercă să-l reţină, dar el o înlătură cu hotărâre.

— O să încasezi tu primul glonţ...

— Aici sunt, domnule general! Ce te aduce pe la noi la o asemenea oră?... Şi don Joaquín deschise obloanele de lemn. Mulţumesc mult pentru muzică, domnule general! adăugă făcând un efort ca să pară cordial şi căutând cu ochi anxioşi chipul lui

Rosas în întuneric.

Fără să descalece, acesta se agăţă de barele balconului.

— Vin după un iepure, don Meléndez.

Don Joaquín începu să râdă.

— Vai de mine, domnule general! Să nu-ţi scape printre tufişuri, cu atâtea deşteptări[2].

Atârnat de balcon, generalul se bălăbăni ca şi cum ar fi fost gata să cadă. Era beat.

— Ce mai speranţă!

— Şi despre ce iepure e vorba, domnule general?

Francisco Rosas îl privi dispreţuitor revenind cu bine pe cal.

— Despre unul faimos, care s-a oploşit în onorabila dumitale locuinţă.

— Aoleu! Matilde, adu sticla de coniac, să beau un păhărel cu domnul general!

Don Joaquín se gândea că o atitudine prietenoasă îl va dezarma, poate, pe celălalt. Generalul se agăţă din nou de balcon şi îşi lăsă capul în jos. Părea foarte obosit şi gata să izbucnească în plâns.

— Corona! Dă-mi-l pe Hennessy-!

Colonelul apăru din întuneric pe cal, cu sticla în mână.

Rosas o luă şi trase o duşcă, apoi i-o trecu lui don Joaquín.

— Băieţi, ziceţi-i „Las *mañanitas-”,* ca să trezim o jigodie!

Fanfara militară execută ordinul generalului.

Y estas son las Mañanitas

Que cantaba el Rey David,
Y a las muchachas bonitas
Se las cantamos asi.
Despierta, mi bien, despierta-...

Francisco Rosas, de pe cal, asculta muzica ignorându-l pe don Joaquín.

— în sănătatea dumitale, domnule general!

— în a dumitale! răspunse militarul. Luă sticla din mâna lui Meléndez şi bău din nou.

— Nu e drept să te nenorocească o femeie, se plânse Francisco Rosas, în timp ce mai trăgea un gât de coniac. îmbracă-te!... Mergem să ne plimbăm şi să bubuim iepurele ăla, ordonă apoi scurt.

— Domnule general, de ce nu stăm un picuţ de vorbă?

— îmbracă-te! repetă generalul cu ochii tulburi.

Don Joaquín intră în încăpere şi începu să se îmbrace posac. Doña Matilde se lăsă să cadă pe un scaun privindu-şi speriată soţul. în coridor, servitoarele se rugau cu voce tare: „Suflete binecuvântate din Purgatoriu! Sfântă Fecioară, ajută-ne!” Nu îndrăzneau să aprindă lămpile şi se auzeau, prin beznă, suspinele şi planşetele lor. Lucrătorii care dormeau în cămăruţele din *corral f* erau în „grădina ferigilor”.

— Casa e încercuită de soldaţi de mai multe ore, anunţară îngrijoraţi.

Numai odaia lui Felipe Hurtado rămânea cufundată în tăcere, străină de tot ce se întâmpla în apropiere.

în stradă continuau strigătele şi muzica. Glasul generalului se auzi din nou.

— Spune-i să se îmbrace! Nu-mi place să bubui pe nimeni în pielea goală!

— Iepurele dumitale trebuie să aibă nume, răspunse don Joaquín cu răceală, ca să îl oblige să pronunţe numele rivalului său.

— Ia spune, tu, Jerónimo! Cum îi zice? îl strigă generalul unuia dintre asistenţii săi.

— Felipe Hurtado, domnule general, răspunse acela repede de pe trotuarul opus şi, dând pinteni calului, se apropie de balcoanele lui don Joaquín.

Meléndez, cu un pistol la brâu, apăru la fereastră.

— încă o înghiţitură, domnule general?

— De ce nu? zise Rosas ducând sticla la gură şi trecându-i-o din nou lui don Joaquín.

Doña Matilde ajunse până la uşa pavilionului şi chemă încetişor. Străinul apăru, şi ea îi ghici, prin întuneric, ochii trişti. Rămase în faţa femeii, care plângea.

— Ai văzut băiete... Au venit după tine...

Oaspetele dispăru înăuntru, apoi ieşi cu geanta lui în mână. Vocea mâhnită a generalului ajunse până la el şi la doña Matilde.

— Uite, don Joaquín, n-aş vrea să te omor chiar în casa dumitale.

Felipe Hurtado o îmbrăţişă pe doña Matilde.

— *Adiós*[5], doña Matilde, şi mulţumesc. îmi pare rău de atâta deranj pentru cineva despre care dumneata nici măcar nu ştii cine

e.

La jumătatea coridorului se opri.

— Spune-i lui Nicolás să continue piesa de teatru!

Slujitorii îl priveau printre lacrimi. Erau doar pe jumătate îmbrăcaţi, cu părul în dezordine şi feţele îngrijorate. „Niciodată nu aveau să-şi ierte că murmuraseră pe socoteala lui şi că îl serviseră fără chef.” întregul Ixtepec era acum, la fel ca ei, disperat pentru soarta unui necunoscut care pleca tot atât de misterios precum venise. Şi era adevărat că nu ştiam cine era tânărul acela sosit cu trenul de la Ciudad de México. Abia acum ne dăduserăm seama că nu-l întrebasem niciodată care era locul lui de baştină, nici ce îl adusese pe aici. Dar era prea târziu. Pleca în mijlocul nopţii. în stradă, Francisco Rosas îsi făcea calul să cabreze. Alt cal era ţinut de hăţuri de un soldat; era pentru don Joaquín. Pe Hurtado aveau să-l ducă între copitele patrupedelor. Fanfara cânta întruna. Noaptea îşi aştepta victima. Străinul se despărţi de servitori având grijă să dea mâna cu toţi. Ei priveau în jos cu lacrimi pe obraji.

— Hai! Să nu-l facem pe general să aştepte, le strigă don Joaquín.

Francisco Rosas îşi porni calul la galop şi îl biciui în faţa porţii. Ceilalţi îl urmară. Orchestra, cântând mereu, de asemenea.

Don Joaquín încercă să-l oprească pe

Hurtado.

— Ne omoară pe toţi! stărui omul.

Oaspetele îi răspunse cu privirea aceea a lui plină de peisaje stranii. Stăteau amândoi în verandă şi auzeau glasurile ostile.

Tânărul descuie poarta, trase zăvoarele, deschise şi ieşi. Don Joaquín era gata să-l urmeze. Dar atunci s-a întâmplat ceva ce mie nu mi se mai întâmplase nicicând: timpul s-a oprit brusc. Nu ştiu dacă s-a oprit sau a dispărut şi doar a venit visul. Un vis pe care nu-l mai avusesem niciodată. Şi a mai venit şi o linişte totală. Nu se auzea nici măcar pulsul oamenilor. Chiar nu ştiu ce s-a petrecut atunci. Am rămas în afara orelor, suspendat într-un loc fără vânt, fără şuşoteli, fără susur de frunze şi suspine. Un loc cu greieri împietriţi care păreau gata să cânte fără să fi cântat vreodată, un loc unde praful rămâne la jumătatea zborului său şi trandafirii stau paralizaţi în lumină sub un cer fix. Acolo am fost. Acolo am fost toţi. Don Joaquín lângă poartă, cu braţul înălţat ca şi cum ar face pentru totdeauna gestul acela disperat şi sfidător; slujitorii aproape de el cu lacrimile pe faţă; doña Matilde închinându-se; generalul călare pe Norteño[7] şi Norteño cabrând, privind cu ochi din altă lume la ce se petrecea în aceasta; tobele şi trompetele în poziţie de interpretare a vreunei piese; Justo Corona cu biciul în mână şi pălăria peo ureche; Pando în localul lui aproape gol, înclinat asupra unui client care număra nişte monede de argint;

doamnele Montúfar spionând din balcon cu chipuri palide de spaimă; şi asemenea lor, cei ai lui Moneada, Pastrana, Olvera; toţi. Nu ştiu câtă vreme am rămas pierduţi în spaţiul acela imobil.

Un catârgiu sosi în oraş. Povesti că afară, pe câmp, se lumina de ziuă, iar când ajunsese la intrarea dinspre Cocula, întunericul era în toi. Se speriase când văzuse că doar în Ixtepec era noapte. Şi ne spuse că, aşa, înconjurată de dimineaţă, noaptea noastră se vedea şi mai neagră. Şi că, în teama lui, nu ştiuse dacă era bine să treacă hotarul acela dintre lumină şi beznă. Tocmai pe când se îndoia astfel, văzuse un călăreţ în haine de culoare închisă, care ducea în braţe o femeie îmbrăcată în roz. Femeia râdea. Catârgiul le dăduse bună ziua.

— Bună seara! strigase Julia.

Am ştiut că era ea după rochia roz, râsul şi colierele de aur de la gât. Alergau la galop şi, ieşind din noapte, se pierdură pe drumul Coculei, în strălucirea trandafirie a răsăritului. Catârgiul nea povestit că tot Ixtepecul dormea dus, şi negru ca figurile neclintite de pe străzi şi din balcoane.

— Era o mare neagră înconjurată de lumina câmpului, zise.

Noi niciodată n-am mai auzit de amanti.

1. în original, *cucarachas.* Gândaci care, în zonele tropicale, pot atinge o lungime de 10 cm.

2. Aici cu sens militar (semnalul care anunţă dimineaţa trezirea în cazărmi).
3. Marcă de coniac.
4. Vechi cântec mexican, nelipsit la aniversări şi petreceri onomastice. Se cântă devreme, când se trezeşte sărbătoritul. De aici numele: *mañana,* „dimineaţă” (dim. pl. *mañanitas).*
5. Aceasta e Melodia de Aniversare/ pe care o cânta

   Regele David,/ şi fetelor frumoase/ noi le-o cântăm aşa./ Trezeşte-te, iubire, trezeşte-te...
6. Adio.
7. Nordic, cel din nord.

PARTEA A II-A

Apoi liniştea se întoarse. Cine era să-i mai pomenească pe Julia Andrade şi pe Felipe Hurtado? Dispariţia lor ne lăsase fără cuvinte; abia ne dădeam bună ziua.

Julia ne lipsea. Fără strălucirea rochiilor ei, concertele fanfarei au devenit banale; colierele de aur, pe care i le ştiam toţi, nu au mai iluminat arborii din piaţă. Lui Cascabel[1], calul ei, generalul i-a tras două gloanţe, şi din toată frumuseţea tinerei nu ne-a mai rămas nimic. „Ce viaţă! De s-ar termina odată!” Si străbăteam în continuare zile care nu mai erau ale noastre.

Trebuia să-l uităm şi pe Felipe Hurtado; să ştergem urma trecerii lui prin Ixtepec. Numai aşa evitam probleme şi mai grave. „Omul acela era un mag!” îşi zicea don Pepe Ocampo şi scotea gânditor scaunul la poartă, îl sprijinea de perete şi urmărea, aşezat acolo, cum trecea după-amiaza şi lumea prin faţa lui. Era supărat.

— Plecaţi de aici! le striga îmbufnat puţinilor localnici care se apropiau. Ce era să le spună? Că Rafaela şi Rosa nu mai cântau? Că Luisa şi Antonia

* *

de asemenea umblau tăcute? Şi că cele patru femei, cu numele lor oarecare, evitau întâlnirea cu Francisco Rosas? Lipsa de importanţă a secretelor sale îl indispunea pe

don Pepe. Reconstruia tăcut după-amiaza petrecută cu străinul. „M-a hipnotizat!” îşi repeta când nu putea să-şi amintească cuvintele lui Felipe Hurtado. Lăsase să-i scape unicul secret care atinsese viaţa lui de hotelier dintr-un orăşel din Sud, peste care nu cade decât praf şi în care nu ajung decât personaje de cea mai joasă speţă. „Şi când te gândeşti că l-am avut aici atâta timp, şi nu i-am putut scoate nicio vorbă!”

Apoi îşi amintea, unul după altul, gesturile şi zâmbetele Juliei; cu răbdare, ar fi descoperit misterul. „Aici s-a petrecut un miracol, şi eu nu mi- am dat seama...” Şi după-amiezile se perindau, toate la fel, prin faţa ochîlor săi.

— E mai bine să nu dăm pe la Matilde o vreme... Nu crezi?

— Da, mamă, răspunse Conchita mâhnită.

îi era dor de pavilionul şi de coridorul doñei Matilde. Teatrul şi conversaţiile luaseră sfârsit. Serile acelea nu aveau să se mai repete nicicând. Din voinţa generalului Francisco Rosas, ea, Conchita, trebuia să fie tristă.

— O să fie vai de ei! Să nu crezi că generalul o să uite povestea cu Hurtado, prezicea doña Elvira pe înserat, privind cu nostalgie obloanele închise ale lui Meléndez.

Doña Matilde închisese pavilionul, apoi ea şi bărbatul ei se izolaseră în casă. Doar fratele ei Martin mai trecea pe la ei.

Se zicea că don Joaquín era foarte bolnav, dar nimeni nu se apropia ca să afie mai mult

despre sănătatea lui. Nepoţii lor puseră la păstrare costumele de teatru încă neterminate, şi într-o dimineaţă plecară la Tetela fără să spună *adiós* nimănui. Abia după mult timp, Nicolás şi Juan se mai întoarseră în Ixtepec.

Francisco Rosas umbla fără ţintă prin oraş. Zorile il vedeau întorcându-se beat, iar locuitorii îl auzeau târându-şi cizmele pe pavimentul străzilor. Din general nu mai rămăseseră decât paşii lui împleticiţi izbindu-se de zile. Dimineaţa, cameristele comentau:

— L-aţi auzit azi-noapte? Se ducea la *cuscas.*

Luchi se temea de el: ajungea sumbru şi fără prietenii lui, se lăsa să cadă pe un scaun şi, cu un pahar de coniac în mână, aştepta să curgă noaptea, îi era frică să se întoarcă în camera de la Hotel Jardín, unde îl înconjurau ecoul vocii şi urmele corpului Juliei. Orice cuvânt care îi putea aminti ceva petrecut înainte de Felipe Hurtado îl punea în gardă şi zbura, dintr-un pumn, mese şi pahare.

Prezenţa domnului preşedinte îl incomoda. îl deranjau surâsul şi ochii de ţicnit observându-1. Căpitanul Flores, prieten cu Juan Cariño, încerca să-l convingă pe acesta:

— Mai bine te retragi, domnule preşedinte, deja e târziu pentru dumneata...

— Tânărul general nu trebuie să strige astfel. Este o lipsă de respect, şi nu-mi va rămâne altceva de făcut decât să-l destitui...

Domnule general, vreau să te prezinţi mâine la biroul meu! Comportamentul dumitale lasă mult de dorit!

Şi Juan Cariño abandona demn salonaşul. Asistenţii lui Rosas îşi înconjurau şefnl prefăcându- se veseli. Un continuu „Domnule general!”, „Domnule general!” umplea gurile servile. El stătea tăcut, privindu-i cu indiferenţă, doar cu gândurile lui.

— Sigur domnişoara Julia nu i-a dat ceaiul şi l-a lăsat nenorocit pentru totdeauna... Numai de n-ar avea soarta lui Juan Urquizo! repeta Gregoria de câte ori se întâlnea cu Rosas prin curtea Hotelului Jardin şi îşi amintea noaptea în care o îngrijise pe Julia şi îl văzuse plângând.

Timpul trecea, dar noi nu ne împăcăm cu pierderea Juliei. în memoria noastră, frumuseţea ei creştea. Ce peisaje priveau acum ochii aceia care nu ne mai vedeau? Ce urechi ascultau râsul ei, ce pietre de pe stradă răsunau sub pasul ei, în ce seară diferită de serile noastre îşi purta rochiile? La fel ca Francisco Rosas, şi noi o căutam şi o duceam şi aduceam prin decoruri imaginare. Poate, ascunsă în noapte, se uita cum o căutam. Poate vedea banca ei din piaţă, de sub tamarini, abandonată şi asculta fanfara militară cântând

marşuri pentru ea. Poate se ascundea în migdalii din fata bisericii şi surâdea când vedea femeile

îndoliate intrând şi ieşind cu ochii după

gingăşia decolteului ei. Cei care plecau din Ixtepec se întorceau mereu cu ştiri despre ea. Cineva a văzut- o plimbându-se prin Ciudad de México. Mergea la braţul lui Hurtado, râzând ca în nopţile acelea în care Francisco Rosas o ducea la Las Canas. Altcineva povestea, cu voce joasă, că a văzut-o, în rochia ei strălucitoare, la bâlciul din Tenango-, dar că, atunci când a vrut să se apropie s-o salute, ea sa făcut pierdută.

— Sigur se temea să nu afle generalul de urma ei!

Alţii credeau că murise şi îi auzeau noaptea râsul rostogolindu-se pe străzi ca o fantomă.

— Aseară i-am auzit râsul urcând şi coborând pe strada Poştei, s-a strecurat prin crăpăturile porţii lui Melendez, a trecut prin grădină, iar apoi s-a închis în pavilion. A petrecut noaptea acolo râzând de Rosas şi de cum l-a distrus.

Şi ne uitam la general gândindu-ne că Hurtado era mai puternic decât el. Francisco Rosas simţea că îl priveam şi se îndepărta ca tigrii înainte de salt.

— Bietul om!

Ana Moncada lăsă să-i cadă broderia şi îl spionă printre jaluzele pe Rosas, care umbla cu combinezonul militar deschis şi cu ochii întorşi

* r

spre sine însuşi.

— Uite-l, Isabel! Şi-a făcut-o cu mâna lui!

Fata se apropie de balcon şi, pe deasupra umărului mamei sale, văzu figura înaltă a

generalului, împietrit în nefericirea lui, trecând pe străzi spre cârciumă ca să se îmbete.

— Săracul!

Isabel se aşează din nou pe scaun şi îşi înfipse privirea în chipul impasibil al mamei sale: „Da, ştiu ce crezi; că e drept să-şi ispăşească păcatele”... Din noaptea în care Julia şi Felipe Hurtado dispăruseră, Isabel se învârtea prin coridorul şi prin încăperile casei sale păşind peste umbre alunecoase care o obligau să se lase din scaun în scaun. Iar pe unchii săi nu voia să-i viziteze: se temea să nu dea de prezenţa invizibilă a străinului plutind în grădină. Şi nu voia să vadă nici pavilionul în care scena se învechea repede. Resturile acelei lumi, apărute magic în noaptea ploii şi dispărute când Francisco Rosas venise după rivalul său, o proiectau intr-un ungher prăfuit. Dacă fraţii ei i-ar fi alături, viaţa ar fi suportabilă. Nici nu ar fi nevoie să vorbească; ar fi suficient un început de frază:

— Nico, sunt tare tristă...

Iar în spatele acelor cuvinte, Nicolás ghicea naufragiul viselor pe care le inventaseră împreună. Cu părinţii ei era altfel: trebuia să le dea explicaţii, să aducă argumente care niciodată nu erau suficiente, iar sfaturile lor nu o linişteau. Se obişnuiseră cu urâţenia şi inventau o lume ireală, r * r în spatele aparenţei acestei lumi se afla lumea adevărată, aceea pe care ea, Juan şi Nicolás o căutau de când erau copii.

Serile stătea în salon fără să vorbească. îl

vedea pe Félix oprind ceasul, şi gestul acela iluzoriu de a scăpa din timpul cotidian o umplea de pietate pentru tatăl ei, captiv într-un fotoliu, citind ziarele. Iar mama sa, aproape de lumina lămpii, continua brodatul şi îl alterna cu înghiţituri din cafeaua pe care Félix i-o aducea în răstimpuri.

— Politicienii nu ştiu ce e delicateţea.

— Delicateţea?

— Da. De ce cred ei că sunt indispensabili?

Isabel zâmbi. Numai mama ei era în stare să spună că Plutarco Calles nu avea delicateţe, atunci când îi împuşca pe toţi cei care îi păreau un obstacol pentru permanenţa lui la putere.

— E ceva mai grav decât o lipsă de delicateţe...

Şi Martín Moneada continuă lectura ziarului. în zilele acelea începea o nouă calamitate politică: relaţiile dintre Guvern şi Biserică deveniseră tensionate[3]. Erau multe interese opuse, şi cele două facţiuni conducătoare erau gata să se arunce într-o luptă care oferea avantajul de a distrage atenţia poporului de la un punct ce trebuia neapărat eclipsat: repartizarea pământurilor.

Ziarele vorbeau despre „credinţa creştină” şi despre „drepturile revoluţionare”. Porflriştli catolici şi revoluţionarii atei săpau împreună groapa agrarianismului. Nu se împliniseră bine zece ani de când cele două tabere se puseseră de

acord cu privire la asasinarea lui Emiliano Zapata, Francisco Villa şi Felipe Ángeles, şi amintirea comandanţilor Revoluţiei era proaspătă în memoria indienilor. Biserica şi Guvernul fabricau acum o cauză pentru a-i „arde” pe ţăranii nemulţumiţi.

— Persecuţia religioasă!

Martín Moneada citi ştirea în ziar şi rămase cu j- r capul în jos. Poporul, asmuţit de mizerie, intra în lupta aceea.

Dar în timp ce ţăranii şi popii de prin sate se pregăteau să aibă parte de morţi atroce, arhiepiscopul se distra jucând cărţi cu femeile ateilor din Guvern.

— Asta e foarte trist!

Martín Moneada aruncă violent ziarul care vorbea despre „progresul Mexicului”. Misiunea lui era aceea de a semăna confuzie; şi reuşea.

— Tu ce părere ai? o întrebă doña Ana, ca să vadă dacă fiica ei îi putea spune ceva care să o scoată din stupoare. Isabel nu răspunse; asculta ştirile din presă obosită şi distantă. Ce importanţă putea să aibă pentru ea că ploua cu nenorociri, când ea se simţea atât de nenorocită? Spuse, apatică, „noapte bună”.

— Tată, când vin fraţii mei? întrebă din uşă.

— Lasă-i acolo unde sunt! răspunse repede mama sa.

Pe Isabel n-o interesa nimic: nu se gândea decât la ea însăsi.

— Sunt prea singură! zise cu necaz.

Tatăl ei o privi neliniştit. Nemulţumirea permanentă a fiicei sale îl îngrijora.

Isabel intră, descurajată, în camera ei, puse lumina pe noptieră şi se dezbrăcă în tăcere, întotdeauna era singură. Chipul care îi apărea în vise era un chip care nu o privise niciodată. Melancolică, se asigură că dulapul şi scrinul erau bine închise. Apoi numără silabele ultimelor cuvinte pe care le spusese mama ei: „Acolo unde sunt.” Şase silabe! Şi încercă să ajungă la pat din şase paşi. La ultimul, făcu un salt şi căzu peste aşternut încurcându-se în vălul care ţinea de *mosquitero.* îşi evita astfel obscure nefericiri care o pândeau în viitor. în camera aceea dormise mulţi ani împreună cu fraţii ei; apoi, când crescuseră, mama lor îi dusese pe băieţi în altă odaie. Acum, singură, Isabel simţea aceeaşi teamă ca pe când, mică fiind, intra sub perdeaua albă a patului care plutea în noapte ca o fantasmă pe o mare întunecată. Lampa aprinsă era unicul far. Se văzu copilă, chemându-l pe Nicolás.

— Nico!...

Vocea ei traversa camera şi rătăcea prin tenebrele ungherelor neatinse de lumina de petrol.

— Ţi-e frică, Isabel?

Glasul fratelui său îi ajungea protector din patul vecin.

— Sunt lumânările... Crezi că se termină repede căpeţelul meu?

Nicolás şi Isabel coborau de mână până în povestea Doroteei. Se vedeau, speriaţi, sub

bolta subterană unde se adună vieţile oamenilor. Acolo f
ardeau milioane de lumânări de toate mărimile; unele nu mai erau decât mucuri sfârâitoare. Femeia neagră, care se plimba printre ele, se apropia şi le stingea dintr-un suflu. Atunci, pe pământ, stăpânii lumânărilor mureau. Nicolás ieşea din poveste cu glas nesigur.

— Lumânarea ta e la fel ca a mea...

Doña Ana intra în încăpere.

— Nu-l lăsaţi pe Juan să doarmă!

Trăgea perdeaua lui Nicolás, se înclina şi îl săruta. După aceea venea la ea, dar ea nu îi accepta mângâierea; apoi mergea la Juan.

— Somn uşor!

Vocea ei era atunci diferită. Făcea câţiva paşi prîn cameră, se apleca asupra lămpii şi o stingea scurt.

— Nicolás, n-o iubesc pe mama!

— Bine, ştiu că noaptea n-o iubeşti, răspundea copilul.

„Când se întorc fraţii mei?” Şi prin capul domnişoarei Isabel trecură gânduri sumbre care înnegriră timpul.

— Tu înţelegi ceva din tot ce se întâmplă în tară...? Ce vor ăia din Guvern?

— Nu ştiu, mamă, răspunse Conchita, care se gândea la Nicolás Moneada şi la zilele ei pierdute, una după alta, între pereţii casei.

— Vezi? Nimeni nu înţelege nimic. Doña Elvira aruncă ziarele pe jos şi se legănă iritată în fotoliu.

Ce altceva putea face? Voinţe străine de a ei distrugeau, una câte una, micile plăceri cotidiene. „Justinii nu se termină niciodată!” gândi, fără părere de rău că îi botezase cu numele bărbatului ei pe toţi tiranii.

Ea nu cerea nimic: să-şi audă canarii cântând, să ţină sărbătorile, să privească lumea în oglindă şi să sporovăiască cu prietenele. Şi nu mai putea. Duşmani nevăzuti transformau în crimă orice acţiune inocentă. Zilele liniştite şi petrecerile nu se vor mai întoarce nicicând. Privi cu nemulţumire ziarele aruncate pe jos.

— Inés, adună ziarele!

Servitoarea intră fără zgomot, cu rochia ei violetă şi cozile negre, strânse ziarele şi le întinse doamnei. Doña Elvira căută curioasă fotografiile.

— Ce mutră! Ce mutră! Vezi? Niciodată nu zâmbeşte. Făcută să dicteze numai sentinţe de moarte.

Inés şi Conchita se înclinară peste umărul ei ca să vadă faţa Dictatorului, prezentă mereu în presă.

— Ce se poate aştepta de Ia un turc- cum e Cailes?...

— Şi de ciung ce spuneţi? adăugă arătând faţa grăsuţă a lui Alvaro Obregón[5].

— Toţi or să termine rău, zise servitoarea cu convingere în glas.

— Da. Dar până atunci noi o s-o ducem şi mai rău.

— Praful se va alege de ei! insistă Inés neclintită.

Mai târziu, moartea lui Alvaro Obregón, cu nasul într-o farfurie cu sos la un banchet opulent, ne-a produs mare bucurie tuturor, cu toate că ne învăluia, în zilele acelea, o teribilă violenţă.

1. Clopoţel.
2. Localitate cu vechi origini indigene. în năh., *teotemanco* (sau *teutemanco),* „pe zidul sacru”. Se află în Statul México, în zona central-sudică a ţării. Etimologia toponimului *México* este disputată. Mai acceptată este interpretarea: „Pe locurile lui Mexihtli” (numele alternativ al Iui Huitzilopochtli, zeul suprem al băştinaşilor *mexihcah,* cunoscuţi ca „azteci”).
3. Conflictul, prin care se urmărea suprimarea puterii economice a Bisericii şi controlul Guvernului asupra activităţilor ei, a dus la războiul civil din anii 1926-1929, cunoscut ca *Guerra de los Cristeros* („Războiul Cristerilor”) sau *Cristiada.* Pe data de 14 iunie 1926 a apărut „Legea toleranţei cultelor religioase” (numită şi „Legea Calles”, după numele preşedintelui), iar ca reacţie s-a fondat Liga Naţională pentru Apărarea Libertăţilor Religioase, care a organizat miliţia catolică (formată, în cea mai mare parte, din ţărani şi sprijinită de brigăzi feminine). Majoritatea episcopilor s-au îndepărtat de mişcarea populară şi, nerecunoscând autoritatea Ligii, au căutat

acorduri de pace cu Guvernul. Cum acestea nu au fost, în cele din urmă, acceptate de popor, a urmat un al doilea război crister – catalizat şi

J

de proiectul guvernamental al unei „educaţii socialiste” în şcoli – din 1932 până în 1938, când

„Legea Cailes” a fost abrogată. Termenul *cristero* s-a format de la lozinca miliţiei: *Cristo Rey!* („Cristos Rege!”).

4. I se spunea astfel – cu sensul de necreştîn – din cauza prigoanei dezlănţuite împotriva catolicilor, în contextul conflictului din acei ani dintre Biserică şi Guvern. (Din punct de vedere religios, el era adept al spiritismului.)
5. Âlvaro Obregon Salido (1880-1928), militar şi politician, a fost o figură importantă a Revoluţiei şi preşedinte al Statelor Unite Mexicane (19201924). Poreclit „ciungul”, deoarece în timpul unei bătălii din anul 1915 şi-a pierdut braţul drept. A fost asasinat intr-un restaurant.

II

Se lăsa seara. Strigătul vânzătorilor de ziare care anunţau suspendarea cultelor religioase străbătu căile mele, inundă magazinele, pătrunse prin case şi puse oraşul în mişcare. Lumea ieşi pe stradă, formă grupuri şi se îndreptă spre biserică.

— Acuma ne lasă şi fără sfinţi!

Sub lumina viorie a amurgului, mulţimea spori.

— Să vedem care pe care!

închişi într-o mânie mocnită, cu picioarele crăpate desculţe pe pietre şi cu capetele descoperite, săracii se strânseră sub migdali.

— *Virgen de Guadalupe,* ajută-ne să-i cotonogim pe nemernicii ăia!

Strigătele se succedau din timp în timp, apoi se lăsa liniştea. în vreme ce aşteptau, bărbaţii fumau ţigări ieftine, iar femeile aveau grijă de copii. Ce aşteptam? Nu ştiu. Ştiu doar că memoria mea e o interminabilă aşteptare. Ajunseră doamnele şi domnii din Ixtepec şi se amestecară cu indienii, ca şi cum pentru prima oară îi lovea acelaşi rău.

„Ce se întâmplă?” era întrebarea de pe buzele tuturor. La şapte seara apărură primii soldaţi, cu puşca la umăr şi baioneta pe armă. Luară impasibili poziţii pentru a opri retragerea invadatorilor de la biserică. Se ridică un murmur dens. Militarii auziră

ajungând până la ei marea de ostilitate şi rămaseră neclintiti. Umbrele calde ale f f serii coborâră din coroanele migdalilor acoperind locul.

Don Roque, sacristanul, îşi făcu loc prin mulţime. Era plin de praf şi cu părul în dezordine.

— Plecaţi acasă!

Oamenii rămaseră surzi la vocea lui, şi atriul se umplu de focuri, de făclii aprinse şi de rugăciuni. Când se lumină de ziuă, ajunseră locuitorii din satele vecine. Mulţimea crescu şi se formă o f t prăfăraie care se amesteca cu întrebările, cu fumul ce se ridica din focuri, cu ordinele *„Arre burro!* şi cu mirosul de mâncare gătită în aer liber. Grupuri de beţivi dormeau trântiţi pe pământ. Femeile se odihneau cuminţi, înfăşurate în şalurile lor.

Anii au trecut, dar noaptea aceea lungă în care am vegheat biserica revine în amintirea mea cu claritatea licuriciului; şi îmi scapă tot asemenea unui licurici.

Apăru linia portocalie care anunţa dimineaţa. Lumina urca pe cer, iar noi continuam în atriu. Ne era somn şi sete, dar nu voiam să abandonăm biserica în mâinile militarilor. Ce ne-am face fără ea, fără sărbătorile ei, fără icoanele care ascultau răbdătoare necazurile noastre? La ce ne condamnau? Să suferim între pietre şi să muncim ţărână uscată? Să pierim ca nişte câini fără stăpân, fără un protest măcar, după o viaţă mizerabilă?

— Mai bine murim luptând! strigă un

bărbat aruncându-şi pălăria în aer, iar ceilalţi răspunseră cu ayes prelungi şi „bastarzii!” pe toate vocile din Ixtepec.

în jurul bisericii abundau vânzătorii de apă proaspătă şi de *tacos* mirosind a pătrunjel. De la posturile lor, soldaţii vedeau dintr-o parte, doar cu un singur ochi pofticios, preparatele interzise de disciplina militară. Don Roque anunţă că, înainte de suspendarea serviciului religios, părintele îi va binecuvânta pe toţi şi va boteza inocenţii care nu primiseră împărtăşania. Cuvintele sacristanului sunară grav, şi lumea rămase în tăcere. Popa Beltrân apăru în uşa bisericii, şi se formară cozi răbdătoare care înaintau spre el în genunchi. Ziua avansă de asemenea încet, prin ţărână şi sub soarele care frigea deasupra capetelor. în sutana lui de sacerdot de treizeci de ani, părintele părea tare bătrân. Ah, dacă Dumnezeu l-ar auzi şi ar mai scădea un pic nefericirea din cârca acestor năpăstuiţi! Simţi că în momentele acelea îşi trăia nenumăratele zile pe care nu avea să le mai trăiască. Charito, cu banda albastră de fiică a Măriei pe piept, striga:

— Va curge sângele martirilor!

Dar, amestecate cu ofertele vânzătorilor de dulciuri, strigătele ei nu-l tulburau pe părinte din subita lui inspiraţie. în picioare, pătruns de puteri necunoscute lui până atunci, văzu cum ziua urca fără să se îndepărteze de uşa bisericii. Când se întunecă, de la Comandamentul Militar veni

ordinul să se golească templul la douăsprezece noaptea. Ne rămâneau patru ore ca să ne despărţim de un loc care ne primise de când eram copii. Lumea se îngrămădi periculos: toţi voiau să intre în biserică pentru ultima oară. Părintele părăsi uşa şi se situă, palid, lângă altarul principal.

în nava centrală, în mijlocul mulţimii, Dorotea se întâlni cu Isabel şi cu mama ei. Toate aveau feţele transpirate şi vălurile rupte.

— Trebuie să ieşim înainte de douăsprezece, zise doamna Moncada.

— Mă duc să-l caut pe general, anunţă Dorotea, în timp ce un puhoi de credincioşi o separa de prietenele sale.

— Merg cu dumneata!

Doña Ana îşi făcu loc printre oameni ca să ajungă la Dorotea şi ieşiră împreună în stradă. Isabel rămase singură, aşteptând întoarcerea mamei ei. Gloata o ducea încolo şi încoace cum duc

*

undele o plantă acvatică. Fascinată, fata se lăsa în voia ei. Simţi că o putere străină de ea o rupea de lume şi o purta printr-un loc necunoscut, în care se afla doar ea.

— Canalia nu mai vede lumina zilei!

Ameninţarea trecu din gură în gură. Isabel o auzi venind şi pierzându-se apoi între coloanele naosului. Francisco Rosas traversă mări de scântei şi cuvintele spuse în biserică rămaseră undeva jos, foarte jos. El trăia într-o lume diferită de a noastră: nimeni nu-l iubea, şi nici el nu iubea pe

nimeni. Moartea lui nu însemna nimic, nici chiar pentru el însuşi; era un nefericit. Poate la fel ca ea şi fraţii ei, nici el nu găsise secretul pe care îl căuta de pe când era mic, răspunsul acela care nu exista.

„Isabel, crezi că munţii există?”

Glasul de copil al lui Nicolás ajunse la urechile ei şi, de la biserica în lacrimi, se întoarse în dimineaţa în care ea şi băieţii fugiseră de-acasă şi un catârgiu îi adusese, pe înnoptat, înapoi.

Urcaseră pe un munte plin de spini, şopârle şi greieri. Acela nu era un munte! Dar de pe crestele lui pietroase văzuseră munţii adevăraţi: albaştri, plini de apă, lipiţi de cer şi de lumina îngerilor. La vederea fetelor lor roşii de soare şi a limbilor

umflate de sete, vecinii comentaseră: „Ai lui Moncada sunt răi!”

Poate Francisco Rosas era rău deoarece căutase şi el muntele acela de apă fără să-l găsească. îl compătimi pe general. Privi oamenii din jur şi nu se recunoscu în ei. Ce făcea ea acolo? Abia credea în Dumnezeu, iar soarta bisericii îi era indiferentă, îşi văzu mama venind prin mulţime spre ea. „Uite- o, tristă de nu mai poate, după ce îl vorbeşte atâta de rău pe popi...”

— Nu ne-a primit!

Cuvintele mamei sale nu o afectară, iar figura mâhnită a Doroteei o lăsă nepăsătoare. Ştia că pentru bătrâna aceea biserica era ca şi casa ei, iar sfinţii singura familie pe care o avea. Vorbea despre ei ca

despre nişte cunoscuţi. „Dorotea e vară cu Fecioara şi amică intimă cu Sfântul Francise-’, zicea, râzând, Nicolás.

în momentul acela, durerea prietenei sale îi provocă o plăcere ciudată. Dacă ar putea, ar face saltul care să o situeze lângă Francisco Rosas: ea voia să se afle în lumea celor singuri; nu îi trebuiau planşete colective, nici rubedenii celeste. Doña Ana o chemă de mai multe ori. Simţi că cineva o ia de braţ şi o trage prin mulţime. Descoperi aerul parfumat din atriu şi chipul mamei sale care o privea de aproape. Apoi porniră în tăcere pe străzile stinse şi ajunseră acasă.

— E un om atât de ciudat... Atât de tânăr...

Isabel nu răspunse la comentariu. Doña Ana îşi scoase vălul negru şi se privi absentă în oglindă. De pe marginea patului, fiica ei nu dădu importanţă nici cuvintelor, nici gesturilor femeii. Era departe de camera ei, într-un viitor care începea să i se contureze în memorie.

— Vor fi morţi, adăugă doamna.

Tăcerea se lăsă asupra lor. Se auzea tic-tacul ceasului, regulat ca mişcarea furnicii alergând pe mobilă. Félix uitase să oprească timpul, şi fata se lăsa dusă de paşii lui precişi spre o epocă de mai târziu, pe care şi-o amintea cu luciditate. Mama ei deschise scrinul ca să pună la locul lui şalul, şi un miros de naftalină şi parfum scăpă din el. Tatăl său intră în cameră. El nu le însoţise. Isabel coborî ochii în faţa lui; se simţea

vinovată. De departe se auziră douăsprezece dangăte de clopot din turnul bisericii. Cei trei se priviră şi aşteptară. Câteva minute mai târziu răsunară primele împuşcături; păreau petarde.

— Vor fi morţi..., insistă Ana.

Strada se umplu de lume fugind şi de ţipete. Soldaţii dispersau mulţimea care alerga înspăimântată de răpăiala mauserelor-. Don Martin aprinse o ţigară şi îşi întoarse faţa spre perete. I se păruse că varul de pe suprafaţa lui era stropit de sânge.

— Tată, tată! Pe mine nu mă înţelege nimeni... Nimeni! strigă Isabel imbrăţişându-1.

— Linişteşte-te! îi zise omul mângâindu-i părul.

— Nimeni! insistă fata suspinând.

— Eşti speriată...

Şi dona Ana plecă la bucătărie ca să pregătească un ceai pentru Isabel.

La patru dimineaţa, ultimii invadatori din atriu îşi părăsiră poziţiile. Sub migdali rămaseră femei cu capetele sparte de culatele armelor şi bărbaţi cu feţele zdrobite de lovituri de picior. Familiile lor îi târâră afară, iar soldaţii încuiară victorioşi uşile bisericii şi puseră lanţuri şi lacăte la poarta de metal a atriului. Apoi, excitaţi de situaţie, împuşcară câţiva câini vagabonzi care dădeau târcoale mâncării abandonate de credincioşi. Dimineaţa, ordinea atât de dragă guvernanţilor se restabilise. Sub

soarele strălucitor, cadavrele animalelor, şalurile însângerate, sandalele desperecheate pierdute din fugă şi oalele cu alimente sparte erau rămăşiţele bătăliei săracilor. Cordoane de militari păzeau dezastrul.

în ziua aceea în Ixtepec nu s-au deschis nici balcoanele, nici magazinele. Nimeni nu s-a arătat pe străzi, şi Francisco Rosas rămase în hotel. După- amiază apăru Dorotea cu ghirlandele ei de flori. Mergea, ca întotdeauna, grăbită şi singură. Când ajunse la atriu, ignoră mormanele de gunoaie din drumul ei şi prezenţa militară şi, cu mână fermă, încercă să deschidă porţile încuiate cu lacăt. Soldaţii o opriră.

— Hei, doamnă!

— Omul lui Dumnezeu! răspunse femeia.

Aceia începură să râdă, se apropiară de ea, îi smulseră ghirlandele şi le aruncară departe. Florile căzură peste pietre şi deranjară miile de muşte care se ridicară enervate de pe cadavrele câinilor. Apoi oamenii se prefăcură că o străpung cu vârful baionetei şi hohotele lor răsunară feroce. învinsă, Dorotea se aşează să plângă în mijlocul străzii. Părea încă o pietricică aruncată lângă maldărele de resturi.

— Du-te acasă, bunicuţo! o rugară soldaţii când o văzură lăcrimând.

Rugile lor sunară goale în oraşul tăcut şi Dorotea boci, acolo, până noaptea târziu.

Urmară nişte zile silenţioase, apoi reîncepură revoltele inutile şi sângeroase.

M-a invadat o rumoare furioasă. Cu biserica închisă şi porţile atriului păzite de soldaţi care jucau cărţi stând pe vine, eu nu mai eram acelaşi. Mă întrebam de unde veneau oamenii aceia capabili de asemenea fapte. în lunga mea viaţă nu am fost niciodată lipsit de botezuri, de nunţi, de slujbe de pomenire şi de rozarii. Colturile şi cerul meu rămaseră fără
clopote, petrecerile şi orele se aboliră; mă întorsesem într-un timp necunoscut. Mă simţeam ciudat fără duminici şi fără zile ale săptămânii. Un val de mânie inundă firmamentul şi drumurile f
mele goale. Valul acela care nu se vede, dar care înaintează dintr-odată vertiginos, dărâmă poduri, ziduri, ia vieţi şi face generali.

„Nimic nu ţine o veşnicie: nici binele, nici răul!...” „Cine scuipă în sus umblă cu obrazul murdar!” se auzea de prin copaci şi de pe acoperişuri. Francisco Rosas asculta strigătele, încetinea mersul şi căuta fata celui care lansase ameninţarea. Se părea că o uitase pe Julia şi că acum ne urmărea pe noi. Dacă i-a fost frică, nu a arătat-o. După câteva zile transformă parohia în Comandament Militar, iar într-o după-amiază ordonă să se facă un foc mare cu imaginile din biserică. Am privit Fecioara arzând şi mantaua ei prefăcută într-o pălălaie albastră. Iar în acest timp, militarii intrau în parohie şi se întorceau încărcaţi de hârtii pe care le aruncau în flăcări fără să clipească. în piaţă rămase, la sfârşit, o

movilă de cenuşă care se risipi în curând.

Părintele Beltrăn dispăru. Unii spuneau că fugise. Pe unde? Pe calea spre Tetela? Spre Cocula? Eu nu l-am văzut plecând, nici nu ştiam că umbla prin munţi. Se zicea de asemenea că era arestat în Ixtepec şi că militarii aveau de gând să-l asasineze în vreo noapte oarecare. Noi preferam să îl credem la drum sigur, departe de Rosas, cu sutana lui largă fluturând printre lanuri verzi.

„S-a dus să anunţe ce se întâmplă şi vine cu forţe ca să ne salveze”. Şi în timp ce aşteptam, apărură primele afişe lipite pe porţile caselor şi ale parohiei. Pe ele se vedeau Ştergarul Veronicăi- cu Chipul lui Iisus şi o misterioasă legendă: „Trăiască Regele Cristos!” De asemenea, au început împuşcăturile nocturne. Dimineaţa, se vedeau soldaţi asasinaţi în piaţă. Unii aveau, între degetele înţepenite de moarte, lingura de plumb cu care cinau *pozole*- cu maghiran. Oamenii din Ixtepec dispăreau, iar în zori găseam corpurile unora, mutilate şi aruncate pe câmpurile care mă înconjoară. Alţii se pierdeau pentru totdeauna sau plecau şi noi nu ştiam unde. Se interzise uzul felinarelor oarbe[6] la drumuri pe întuneric. „Fără lampă, javră!”; şi un glonţ amuţea lumina. Am început să mă tem de pedeapsă, dar şi de furia mea. Nopţile spionam de prin casele în care stăteam închişi.

„Vor veni!”

Nu. Nu venea nimeni. Nimeni nu-şi amintea de noi. Nu eram decât piatra peste

care cad loviturile repetate, asemenea unei imperturbabile picături de apă.

Era vineri. Noaptea era neclintită, se auzea răsuflarea greoaie a munţilor uscaţi, cerul negru fără nori coborâse până ce atinsese pământul, liniile caselor se pierdeau într-o arşiţă tenebroasă. Strada Poştei era tăcută, nicio rază de lumină nu îi spărgea negurile. Să fi fost ora două dimineaţa, când paşii cuiva alergând răsunară în Ixtepec ca răpăiala unei tobe. Alţi paşi îi urmară, şi încălţămintea tropotea pe paviment ca loviturile de bici. Cineva fugea şi alţi paşi îl urmau îndeaproape. Paşii din faţă se opriră brusc şi se auzi o respiraţie gâfâită. Se opriră şi ceilalţi, şi se deslușiră voci sufocate.

— Dă-i! Trage-i!

Căzură pietre care răsunară peste pietre şi se izbiră de obloanele de lemn ale ferestrelor; alte pietre se rostogoliră violent şi scoaseră scântei din paviment. Prin locuinţe, lumea stătea cuminte: afară omorau pe cineva.

— Dă-i! Arde-1!

Vocile voiau pietre. Şi iar pietre. Un om ceru ajutor.

— Deschideţi, fraţilor! Ajută-mă, lisuse sfinte!

Vocile răguşite o acoperiră pe a sa.

— Te ajutăm noi acuma, otreapă!

O ploaie de pietre se abătu peste imploraţia sa. Vocea agăţată de barele balconului donei Matilde gemu:

— Sfântă Fecioară...

O ultimă piatră lovi în ea şi o stinse.

— Haideţi! spuseră vocile crude.

— Venim să-l luăm mai târziu.

— Cum mai târziu? îl luăm acum.

— O să ne murdărim de sânge, zise un glas plângăcios.

— Aşa e. Mai bine aşteptăm puţin; să nu se mai scurgă.

Se auzi zgomotul unor zăvoare trase, apoi scârţâitul unei porţi.

Vocile rămaseră în tăcere. Traversară strada şi i se strânseră la uşă. Poştei ca să observe de acolo.

Cine era milosul? Doña Matilde ieşi în cămaşă de noapte, cu o lampă aprinsă în mână. înaintă pe dibuite printre umbrele pe care lumina ei nu reuşea să le spargă.

— Unde eşti? Unde eşti, băiete?...

Asasinii o luară la fugă şi doamna, auzindu-i, se opri. „Au de gând să înconjoare cvartalul, ca să mă surprindă când ajung la colţ”; şi nu mai putu avansa. Paşii se îndepărtară repede şi noaptea se întoarse la tăcere. Moartă de frică, femeia scruta întunecimea care o învăluia şi pe care micul ei felinar nu reuşea să o sfâsie.

Simţi secundele căzând asupra ei ca enorme fire de cenuşă. De pe trotuarul din faţă, ale lui Montúfar o observau prin jaluzele. Erau la fel de mute de spaimă şi se uitau fascinate la doña Matilde, care ridica şi cobora lampa ca şi cum ar fi conjurat umbrele. „Am puţin timp.” încercă să continue, dar solul se afundă sub picioarele

ei. Nu- şi dădea seama cât de departe era balconul de la
intrarea casei. Când ajunse la fereastra camerei sale, întâlni liniştea locului în care s-a comis o crimă. Corpul nu mai era acolo, şi sângele se prelingea la vale printre pietre. „L-au luat.” Şi doña Matilde privi întrebător barele şi zidul însângerat. Ale lui Montúfar îi făceau semne pe care ea nu le vedea. „De-ar veni Nico şi Juan acasă”... Alte câteva perechi de ochi o pândeau de la intersecţia dintre Alarcón şi Poştei. Asasinii ocoliseră cvartalul şi o
priveau lacomi din umbră. Doña Matilde se întoarse căutând drumul, intră şi încuie uşile. Fără cercul acela de lumină, noaptea se adânci în neguri. Ciorchinele de ochi asasini se deplasă cu grijă până la locul fărădelegii.

— Acuma da! zise o voce foarte joasă.

— Ce se întâmplă? întrebă vocea plângăcioasă aproape suspinând.

— Cine ştie! răspunseră alte două voci pline de teamă.

— Să te pui cu Dumnezeu nu e bine..., spuse din nou vocea posomorâtă.

— A fugit mortul...

— Mai bine haideţi să plecăm de aici...

Şi vocile se îndepărtară de locuinţa doñei Matilde. Tăcerea cobori din nou. O jumătate de oră mai târziu, în cealaltă parte a Ixtepecului, spre Tetela, se auziră copitele a patru cai.

— Ceva s-a întâmplat...

— Da... nu au venit. Să intrăm, ordonă Nicolás, cu voce scăzută.

Fratele lui şi cei doi rândasi care îi însoţeau J- / / luară drumul spre casa lui Moneada. Un grup de soldaţi le ieşi înainte şi îi opri.

— Cine-i?

— Oameni buni! răspunse Juan Moneada.

— E interzisă circulaţia în timpul nopţii.

— Nu ştiam. Venim de la Tetela, răspunse din nou Juan.

— Sunteţi arestaţi.

— Arestaţi? strigă furios Nicolás.

— S-ar putea să fiţi din aceia care vânează soldaţi noaptea.

Unii oameni muşcau cartuşul şi îşi potriveau arma la umăr, în timp ce alţii le smulgeau suspecţilor hăţurile din mână. Apoi îi duseră la parohia transformată în Comandament Militar. în curtea cu portocali, un miros puternic de alcool se amesteca cu parfumul copacilor. îi conduseră în odaia pe care o ocupase părintele Beltrân. Ordinea, altădată impecabilă, a acelei camere fusese înlocuită cu o dezordine de mucuri de ţigări, hârtii şi tot felul de urme grosiere pe văruiala pereţilor. De cuiele care susţinuseră imagini sfinte atârnau acum chipul hain al Comandantului Suprem al Revoluţiei, titlul pe care şi-l acordase Dictatorul, şi faţa dolofană a lui Álvaro Obregón.

— Şi părintele? întrebă Juan Moneada.

— A fugit..., răspunse un soldat.

— Acum legea spune că toţi popii trebuie să fie arestaţi, de aceea a plecat, adăugă altul.

— Si la ce oră ne dati drumul? zise Nicolás nerăbdător.

— Numai să apară generalul. Niciodată nu întârzie când are de spânzurat sărăntoci.

Fraţii rămaseră în tăcere şi oamenii începură să joace cărţi. încăperea se umplu de fum de ţigări amare şi de strigăte.

— Set de spade!

— Cal de aur!

— Rege de cupe!

Numele cărţilor străluciră câteva secunde în odaia murdară. Fiecare regină, fiecare cal dărâma zidurile mânjite şi lăsa să intre personajele luminoase ale nopţii.

— Un „Farito-', tinere..., oferi modest unul dintre soldaţi.

Nicolás acceptă, cu un surâs, tutunul.

— Ca să sperii somnul, adăugă omul ca justificare.

Nicolás aprinse ţigările şi amândoi se cercetară din ochi.

— Viaţa nu e aşa cum am vrea-o noi, zise soldatul coborând pleoapele ruşinat.

Fumară în tăcere. Nicolás călare pe scaun, posac; celălalt căutându-i privirea.

— Trebuie să alegi între plăcerea ta şi... a celorlalţi, adăugă omul cu voce joasă.

Nicolás zâmbi văzând delicateţea cu care cel din faţa lui schimba cuvântul *viaţă* cu cel de *plăcere.* Şi soldatul înţelese că între

tinerii aceia şi cei care iau capturat nu existau resentimente. Din curtea cu portocali se auziră glasuri şi paşi. Soldaţi! se ridicară în picioare, strânseră cărţile şi îşi netezirăă părui negru.

— Unde sunt conspiratorii?

— Pe aici, domnule general.

Uşa se deschise brusc şi Francisco Rosas apăru în faţa celor doi fraţi. Se opri şi îi privi fix. Observă cizmele lor murdare, pantalonii de călătorie boţiţi şi feţele arse de soare. La o parte erau sacii lor, iar pe o masă pistoalele.

— Bună seara... De unde veniti la ora asta?

— De la Tetela. Am preferat să călătorim noaptea ca să evităm căldura, răspunse Juan Moneada.

Generalul îi privi câteva secunde, apoi se întoarse spre oamenii săi.

— Nu vedeţi că sunt băieţii lui Moneada?

Soldaţii rămaseră impasibili.

— Puteţi pleca, zise Rosas indispus.

Juan şi Nicolás îşi luară sacii.

— Lăsaţi armele aici, ordonă generalul, înmuindu-şi vocea pentru a nu-şi înmuia puterea.

— Bună seara.

Tinerii erau gata să iasă.

— Ia spuneţi-mi... Pe drum nu v-aţi întâlnit cumva cu Abacuc? întrebă Francisco Rosas simulând indiferenta.

Abacuc era un vechi zapatist. Când Venustiano Carranza l-a asasinat pe Zapata,

Abacuc a păstrat tăcerea, a lăsat armele şi s-a ocupat de mica lui negustorie. Umbla din loc în loc pe catârul lui, vindea mărunţişuri şi refuza să vorbească despre guvernul lui Carranza. A văzut apoi, cu aer enigmatic, cum Obregón l-a asasinat pe Carranza şi a preluat puterea, ca să i-o treacă mai târziu lui Calles. El, Abacuc, şi-a vândut în continuare colierele de hârtie, cerceii de aur şi batistele de mătase, în timp ce grupul din guvern îi asasina pe toţi vechii revoluţionari. Când a început persecuţia religioasă, Abacuc şi catârul lui încărcat cu bagatele au dispărut de prin pieţe. Se spunea despre el că umbla prin *sierra* şi că de acolo organiza răscoala „cristerilor”.

— Nu l-am văzut, domnule general, răspunse, foarte serios, Nicolás.

— Se adună multă lume cu el, zise Rosas cu îngrijorare.

— Aşa se pare.

Militarul mai ridică un braţ în semn de salut.

— Pe curând, Moneada...

Şi le întoarse spatele. Fraţii ieşiră din parohie. Când trecură pragul casei lor, se crăpa de ziuă.

1. Hai (di), măgarule!
2. Francisco de Assisi (1182-1226), călugăr catolic italian, întemeietorul ordinului franciscan. Canonizat în anul 1228.
3. „Mauser", armă de foc. După numele fabricantului, germanul Paul von Mauser

(18381914).

4. Femeia care a şters de sudoare şi de sânge faţa lui Iisus pe când acesta îşi purta crucea. A folosit un ştergar alb, pe care s-a imprimat imaginea acestuia.
5. Supă de boabe de porumb cu carne de pui sau porc, ardei iuţi şi diverse alte condimente.
6. Lămpi a căror lumină se poate ascunde după voinţa purtătorului.
2. *„Faros”,* una dintre mărcile cele mai vechi şi mai populare de ţigări mexicane (apărută în 1918). *Farito,* dim. subst. *faro,* „far”, „lumină”.

III

Dimineaţa două ştiri treceau din gură în gură: „Lui Rosas îi e teamă de Abacuc” şi „Nu ştiţi? Aseară l-au omorât pe don Roque, iar acum îi caută trupul, pentru că s-a pierdut”.

La Comandamentul Militar, dispariţia cadavrului sacristanului provoca furia lui Francisco Rosas.

— Mi-l găseşti şi mi-l aduci! îi strigă iritat colonelului Justo Corona.

Colonelul îşi plecă ochii şi-şi muşcă buzele. La opt dimineaţa, urmat de un detaşament de soldaţi, porni în căutarea acelui mort zburdalnic. Cu chipul sever şi o batistă răsucită la gât, se îndreptă spre strada Poştei. Când ajunse la locul în care căzuse sacristanul, studie urmele de sânge

de pe tencuiala zidurilor şi privi gânditor la pietrele cu care soldaţii îi spărseseră capul.

— Aici l-am pierdut, domnule colonel!

— Un mort nu se pierde!

Vocea lui Justo Corona ajunsese în interiorul casei. Femeile lui Montufar, care urmăreau scena de după perdele, se mirară cu maliţiozitate. Dona Matilde, informată despre ceea ce se petrecea în faţa ferestrei sale, alergă la bucătărie şi, fără să ştie de ce, începu să bată nişte albuşuri de ou. Doroteei îi strigară vestea peste gard, dar ea continuă să-şi ude, concentrată, muşcatele.

— Nu se pierde, domnule colonel, dar ăsta s-a pierdut! răspunse soldatul ferm.

— După cum vedeţi, domnule colonel, ceea ce nu se întâmplă niciodată se poate întâmpla dintr- odată, zise altul.

— Trebuie să fie viu, zise, gânditor, Corona.

— Când am plecat, era mort de-a bînelea. Niciun creştin nu scapă cu viaţă după o asemenea buşeală.

— Am pus lumina pe el, domnule colonel. I-am pus lumina pe ochi, şi nu mai erau vii...

Justo Corona lovi cu piciorul pietrele împrăştiate în jur.

— Care poartă s-a deschis?

— Era prea întuneric, domnule colonel, zise cel cu vocea plângăreaţă.

— Dar cam de unde a venit zgomotul? insistă Corona.

— De acolo, zise un soldat semnalând poarta lui Melendez.

— Nu, nu, de acolo! interveni altul, arătând spre intersecţia Alarcon.

— în astfel de momente nimeni nu aude bîne, zise cel cu voce leneşă.

— Un mort e un mort!

Corona îşi privi oamenii cu neîncredere.

— O să înceapă să pută şi îl găsim după duhoare! zise primul soldat, pentru a risipi bănuielile pe care le citi în ochii colonelului.

Justo Corona îl ascultă fără să spună niciun cuvânt. Apoi porni spre capătul străzii. De acolo, calculă distanţa care trebuia parcursă până la veranda Doroteei. Intrarea casei bătrânei era mai aproape de locul crimei decât poarta lui Melendez.

Căută pe jos urme de sânge. Strada Alarcon, perpendiculară pe strada Poştei, era măturată şi stropită; imposibil să se mai vadă vreo urmă. Corona privi de sus în jos poarta Doroteei.

— Bătrâna stă singură?

— Singură de tot, domnule colonel.

— Cum e ea? stărui Corona.

— Ah! E o străbunică! râseră soldatii.

— Cocârjată de tot! adăugă altul zâmbind.

— Noi v-am spus că nu ea a ieşit, ci cea dinapoi. Şi ce-a găsit? Nimic! Mortul o tulise.

— Trebuia s-o fi văzut, domnule colonel: caută şi caută şi caută.

Justo Corona se întoarse pe strada Poştei şi privi cu lăcomie spre poarta donei Matilde.

— Aia de acolo a ieşit, da?

— De ieşit, a ieşit! V-am spus! Dar nu a găsit nimic, repetară nerăbdători soldaţii.

Corona îsi duse mâna la barbă ca omul care
meditează la o problemă căreia nu-i găseşte soluţia. Din casa din fată îl observau. Colonelul văzu umbrele prîn perdelele subţiri. Traversă strada încruntat şi se opri la intrarea doamnei Montufar. Examînă distrat mâna de bronz încărcată de inele care servea de ciocănel, şi lovi de câteva ori.

— O să vedeţi voi acuma, cuib de cuvioase!

Ieşi o slujnică. Corona văzu că îi tremurau buzele.

— Cheam-o pe doamna! îi zise, în timp ce îi făcea vânt într-o parte şi pătrundea în casă.

— Intraţi, băieţi!

Soldaţii îl ascultară. îi întâmpină o verandă plină de colivii şi de ciripit de canari. Colonelul urma servitoarea cu obrăznicie pe coridorul plin de azalee şi de papagali care ţipau la trecerea lor.

Lorito toca la diana
Porque el coronei lo manda...![1]

Justo Corona făcu un gest de neplăcere, ca şi cum cuvintele păsării ar fi fost o aluzie. Simţea că se înroşeşte de furie. Slujnica îi arătă uşa sufrageriei, şi Corona intră cu pas hotărât. Văduva şi fiica ei alergaseră iute din

balcon într-acolo. Masa era servită pentru dejun, dar totul spunea că ele de-abia se aşezaseră. Nu putură simula mirare; erau prea palide. Colonelul păru satisfăcut de surpriza lui şi se opri zâmbind.

— Bună dimineaţa, doamnă! Bună dimineaţa, domnişoară!

— Bună dimineaţa, murmură Conchita în timp ce mama ei îl invita pe colonel, printr-un gest, să ia loc. Fata îşi plecă fruntea şi încercă să-şi controleze tremurul mâinilor. Nu putea servi cafeaua. Ochii bărbatului o tintuiră.

*

— Eşti foarte nervoasă, domnişoară, zise maliţios.

— Nervoasă?

Se lăsă o tăcere pe care Corona avu grijă s-o prelungească. „Ce-ar fi bine să fac?... îi ofer o cafea?”, se întreba dona Elvira, cu mâinile cuminţi în poală. Din coridor ajungeau ciripitul vesel al canarilor şi ţipetele papagalilor.

— Ce fericite sunt păsările! zise Conchita fără să vrea.

Mama ei o privi aprobativ. Ce n-ar da ea să fie în locul lor, cântând într-o cuşculiţă, departe de oarecarele ăsta ciupit de vărsat!

Omul surâse.

— Nu tocmai, domnişoară. Stau închise fără să fi comis niciun delict. Noi nu ne găsim într-o astfel de situaţie decât dacă am înfăptuit vreo crimă... sau o acoperim.

Şi Justo Corona le privi fix. Ele rămaseră nemişcate.

— Spre exemplu, dumneavoastră sunteţi suspecte şi riscaţi să cântaţi după nişte gratii...

Doamna şi fiica ei se priviră speriate. Mama îşi duse o mână la piept pentru a-şi controla bătăile inimii, care de altfel se auzeau în toată încăperea.

— Să cântăm după gratii? întrebă Conchita vulnerabilă.

— Da, duduiţă.

Conchita îşi lăsă capul în jos. Mama ei încercă să surâdă.

— Aseară s-a comis o crimă pe această stradă, şi asasinii au ascuns cadavrul. Datoria autorităţilor este să găsească vinovăţii şi victima. Imaginaţi-vă cum ar fi dacă toţi ne-am asasina şi îngropa liberi duşmanii!

Femeile nu răspunseră. Aşa că acuma crima era fapta lor? Sau era o capcană pentru ca ele, indignate, să-i acuze pe soldaţi? Asta ar fi făcut ai lui Moncada: s-ar fi transformat în martori oculari ai faptelor! Şi asta era ceea ce ele trebuiau să evite. Doamna o privi cu intensitate pe fiica ei încercând să-i transmită gândurile, dar Conchita stătea absentă, repetându-şi în minte cuvintele pe care i
le spuseseră de nenumărate ori când era mică: „În gura închisă nu intră muşte!” Propoziţia aceea, repetată constant, îi marcase copilăria, se interpusese între ea şi lume, constituise o barieră de netrecut între ea şi dulciuri, fructe, lectură, prieteni şi petreceri. O imobilizase. Şi-i amintea pe

tatăl şi pe bunicul ei vorbind despre cât de insuportabile erau femeile guralive, şi jocurile se terminau înainte de a începe. „Şşş! Taci! în gura închisă nu intră muşte!” Si Conchita rămânea de f f cealaltă parte a propoziţiei, singură şi dezorientată, în timp ce acei doi bărbaţi sporovăiau, la nesfârşit, pe tema inferiorităţii doamnelor. Niciodată nu a îndrăznit să sară peste cele şase cuvinte, ca să formuleze ce ar vrea ea de la viată. Acum propoziţia se ridica, asemenea unui zid, între ea şi colonelul Corona, care continua să o privească întrebător.

— Nevinovăţii trebuie să coopereze cu autorităţile pentru a se lămuri această crimă oribilă...

Corona scoase o ţigară şi, fără să ceară voie, începu să fumeze cu nesaţ în timp ce aştepta vreun cuvânt de la cele două femei. După eroarea de a fi pomenit păsărelele, Conchita era hotărâtă să nu mai scoată nicio vorbă. Considera conversaţia foarte periculoasă şi îi lăsa toată răspunderea mamei sale. Dona Elvira se îndreptă în scaun, îl privi pe colonel şi încercă să zâmbească.

Căuta nişte cuvinte care să n-o compromită.

— Ce pot face două femei singure, domnule colonel?

— Să spună ce au văzut şi au auzit astă-noapte, explică bărbatul, simţind că mergea pe un drum mai sigur.

— Dormeam. Doar nu-ţi imaginezi că mai

umblam prin casă la ora aceea!

— La ora aceea? Aha! Stiti ora?

— Vreau să spun că noi ne culcăm la şapte seara, răspunse dona Elvira devenind palidă.

— Femeile au somnul uşor, iar victima a strigat mult înainte de a muri.

— Dacă am fi auzit ceva, v-am fi spus.

Justo Corona îşi muşcă buzele şi le privi dezgustat. Ştia că minţeau.

— Cadavrul era în stradă!

Ele tăcură şi îşi ascunseră ochii de privirea severă a militarului. Vocea lui Corona sună dramatic:

— Doamnă Montiîfar, o să cercetăm casa dumitale! îmi pare rău, dar te declar complice la crimă.

— Cum doreşti, zise doamna.

Justo Corona se întoarse spre servitoarea care contempla, perplexă, scena.

— Du-te şi spune-le băieţilor să vină încoace. Doi să rămână de pază la intrare.

Femeia dispăru.

— Am ordin să găsesc corpul şi să-i arestez pe complici, adăugă solemn colonelul.

Conchita şi mama ei nu mai spuseră nimic. Slujnica se întoarse însoţită de un grup de soldaţi, în mai puţin de o oră, locuinţa doamnei Montiîfar ajunse de nerecunoscut. Corona goli dulapurile, scrinurile, sertarele meselor, scoase saltelele din paturi, bătu pernele. Apoi cotrobăi prin grădină, căută în magazii,

interogă servitoarele. Se întoarse lângă cele două femei care, livide de mânie, ascultau zgomotele distrugerii fără să se mişte de pe scaunele lor. Colonelul le văzu hotărâte să tacă şi le salută doar înclinând din cap. Dar când ajunse la usă se întoarse.

— Dacă aveţi vreo informaţie despre dispariţia corpului, e mai bine să mi-o comunicaţi, ca să evitaţi o pedeapsă aspră.

Aşteptă în van câteva secunde. Buzele celor două continuau să rămână lipite. Ajuns în stradă, colonelul nu-şi mai stăpâni furia. Se ştia batjocorit şi neputincios în faţa încăpăţânării lor. Soldaţii lui mergeau cu capetele plecate, încercând să disimuleze eşecul şefului lor.

— Nimic nu e mai rău pe lume decât să ai de-a face cu muierile!

— Adevărat, domnule colonel! Cât se poate de adevărat!

— Abuzează de amabilitatea bărbatului, adăugă Corona.

— Sunt viclene, domnule colonel.

— Mergem la cealaltă, zise cu ciudă, privind spre casa donei Matilde.

Şi traversă strada doar din câţiva paşi mari.

Doamna Melendez lăsase albuşurile de ou cu ceva timp în urmă şi se plimba nervoasă pe coridor aşteptând sosirea colonelului. Când auzi ciocănelul de la poartă, nu aşteptă servitorii şi pomi să deschidă. Corona rămase surprins.

— Doamnă... Am neplăcuta misiune de a perchiziţiona casa dumitale!

Era mai bine să meargă drept la ţintă şi să nu-şi piardă timpul şi răbdarea vorbind cu ea. Femeia surâse şi-i făcu loc să treacă. Soldatii intrară în grădină, şi el le ordonă să cerceteze fântâna şi curţile. Apoi ceru cheile, ca să deschidă pavilionul în care locuise Felipe Hurtado. Iar el se îndreptă, cu trei oameni, spre dormitoare. Doña Matilde îi conducea. Paşii lui răsunau marţial în tăcerea sumbră a casei. în fundul coridorului, sub bolta care ducea la bucătărie, servitorii aşteptau curioşi. Colonelul îl găsi pe stăpânul casei în pat.

— Bolnav? întrebă atent.

— Da, domnule colonel, gripa, zise don Joaquín, care slăbise mult din noaptea în care militarii îl scoseseră pe Felipe Hurtado din casa lui.

Cu amabilitate minuţioasă, Corona inspectă camera. Domnul nu făcu niciun comentariu. Doña Matilde, lângă pat, privea indiferentă soldaţii. Zarva pe care militarii o făceau prin odăile vecine ajunse până la ea. Corona se întoarse şi o privi:

— Dumneata ai ieşit azi-noapte, doamnă...

Femeia îl întrerupse.

— Am auzit că nişte soldaţi omorau un om sărman şi am ieşit să-l ajut. Dar nu l-am găsit.

— Ai grijă, doamnă! Ai spus că erau nişte soldad?

— Da, domnule.

— Dumneata nu ştii, doamnă, că e un delict să lansezi acuzaţii fără bază?

— Da, domnule, ştiu, dar acum nu e cazul. Erau nişte soldaţi.

— Mai întâi trebuie găsit trupul şi apoi acuzat criminalul, zise Corona răutăcios.

— Aici nu se va găsi nici trupul, nici criminalul, replică doña Matilde.

Corona tăcu. „Baba asta e şi mai afurisită decât cele de peste drum, îşi zise. O să afiu ce ştie şi apoi îi arăt eu ei.”

Ca să facă ceva, căută în buzunarul vestonului pachetul de ţigări şi îşi aprinse una. începu să fumeze distrat, când o auzi pe doña Matilde:

— Scuzaţi, pe bărbatul meu îl deranjează fumul. Fiţi amabil şi iesiti din cameră.

Corona stinse repede ţigara şi zâmbi.

— Cum să nu!

Soţii nu îi întoarseră zâmbetul. îl priviră ca pe intrusul care ocupă un loc şi un timp ce nu îi aparţin. Intră un soldat.

— Nimic?

— Nimic, domnule colonel!

Nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să plece. Doamna îl însoţi până la uşă. Corona făcu o ultimă încercare.

— Şi n-ai auzit, dumneata, ceva care să-mi indice cine a luat cadavrul?

— Nu. Noi, bătrânii, mai suntem şi cam tari de ureche. Şi îl privi maliţioasă.

— Hoasca asta e insolentă şi rea foc! exclamă

Justo Corona când ajunse din nou în stradă.

Dimineaţa se ridicase mult, şi soarele scălda zidurile şi acoperişurile. Colonelul se uită la ceas: zece şi jumătate.

— Mai mult de două ore de scrisorele şi papuci scălâmbi! comentă îmbufnat.

— Da, domnule! Cu câte suvenire păstrează cucoanele...

Soldaţilor le veni să râdă, dar faţa aspră a lui Corona le îngheţă hohotele în gât.

— Aşa e, domnule colonel! Cu cele din faţă e un pic mai uşor...

— Sunt diferite de asta, zise altul pentru a-l continua şi pentru a-l distrage pe Corona de la furia lui.

— Să mergem şi la băbuţă.

Corona dădu colţul şi bătu energic în poarta Doroteei. Aceasta apăru cu stropitoarea în mână. Militarul rămase indecis în fata atitudinii uluite şi a ochilor încărcati de ani ai femeii.

— Intrati! Intrati! Ca la voi acasă. Nimănui nu i se refuză un picuţ de umbră!

Oamenii o ascultară, şi Dorotea îi conduse spre un ungher mai răcoros al coridorului.

— Ce căldură! Ce căldură! repeta ea, ca şi cum ar fi vorbit singură, mişcând neîncrezătoare din cap.

Soldaţii o urmară fără să spună niciun cuvânt.

Casa era foarte diferită de cele două pe care le vizitaseră înainte. Pe ramurile unei magnolii, nişte bluze vechi se uscau la soare.

Văruiala era afumată, iar cărămizile, sparte, îşi pierduseră culoarea. Câţiva pui mâncau înăuntru ciugulind în pământul dintre dalele plesnite. De pereţi atârnau mănunchiuri de lumânări de parafină, legături de stiuleti şi funii de usturoi.

Muştele stăteau cuminţi. Dîn odăile fără usi se revărsa o întunecime de peşteră. Doar ulciorul de pământ plin cu apă părea vesel în mijlocul acelei prăfării. Corona şi oamenii lui nu ştiau ce să spună. Se aflau într-unul dintre acele locuri, un fel de staţie finală, în care bătrânii singuratici aşteaptă un tren necunoscut spre un destin la fel de necunoscut, şi în care tot ce îi înconjoară a încetat să mai existe.

— Nu am unde să vă primesc... Revoluţionarii mi-au ars casa...

Corona se scărpină în cap şi îşi privi oamenii derutat. Aceştia păreau să-i zică: „Nu ţi-am spus noi cât e de bătrână?” Dorotea aduse nişte scaune de * *tule* şi îi invită să ia loc.

— Nu te deranja.

Colonelul se grăbi să-i ia scaunele din mână, le aşează şi apoi ocupă unul dintre ele.

— Vreţi un păhărel cu apă? Sau un bucheţel de flori? Nu i se refuză nimănui o înghiţitură de apă sau o floare...

Şi Dorotea ieşi în grădină, în mijlocul protestelor lui Corona, să taie trandafiri, iasomii şi lalele.

— Doamne sfinte, domnule colonel, uită-te la sârmuliţa asta! Cum ar fi putut ea să-l ridice pe sacristan, care era solid şi în putere?

— E pe moarte, dusă deja..., adăugă un soldat.

Dorotea se întoarse. Aşezat pe scăunelul lui scund, Corona primi un buchet de trandafiri şi iasomie. Femeia împărţi pahare cu apă proaspătă, pe care soldaţi! o băură recunoscători. Colonelul se simţi ridicol urmărind bătrânica aceea.

— Doamnă..., începu.

— Domnişoară. Nu m-am căsătorit niciodată, îl corectă Dorotea.

— Domnişoară, începu din nou Corona. Nu te speria... Azi-noapte a murit cineva aici aproape, şi cadavrul a dispărut... Comandamentul a dat ordin să percheziţionăm casele din jur şi, cum a dumitale se află în aria faptului, trebuie să ne îndeplinim misiunea.

— Casa este la dispoziţia dumitale, domnule general, replică Dorotea urcându-l în grad.

Corona le făcu semn oamenilor, iar aceştia se risipiră prin odăi, grădină şi curte. El rămase lângă ea făcându-i conversaţie. După câteva minute se întoarseră primii soldaţi.

— Toate camerele sunt arse, domnule colonel, în a ei nu sunt decât un pat şi nişte nimicuri.

— în curte numai pietre, ziseră alţii

apropiindu- se.

— Da. Asta e! acceptă Corona lovindu-şi picioarele cu palmele.

Se ridică şi făcu o reverenţă la care Dorotea
răspunse cu un surâs.

— Ne retragem!

Odată în stradă, colonelul grăbi pasul. Nu voia ca vecinii să îi vadă eşecul. Poarta Doroteei se deschise şi aceasta ieşi precipitată.

— Domnule general!... Domnule general!...

Corona se întoarse.

— Florile dumitale, domnule general! Şi Dorotea, fără aer din cauza alergăturii, îi întinse buchetul de trandafiri şi iasomie pe care îl lăsase pe scaunul de *tule.*

Militarul se îmbujoră şi apucă florile.

— Mulţumesc, domnişoară.

Şi se îndepărtă fără să îndrăznească să le arunce. Se simţea observat de băbuţa care privea în urma lui, nemişcată în mijlocul străzii. în
Ixtepec, faptul se comentă cu umor: „Dorotea l-a umplut de flori pe Corona ca pe Pruncul lisus.”

— îl găsim noi! spuse Rosas cu convingere, când Corona îl informă de insuccesul misiunii lui.

Se apropie de fereastră şi fumă o ţigară privind fumul care se disipa în aerul pieţei. Coroanele tamarinilor se disipau, de asemenea, în lumina dimineţii. Nimic nu

avea trup în Ixtepec, nici măcar sacristanul, care murise fără să lase vreunul. Tot oraşul acesta era de fum şi îi scăpa printre degete.

— Trebuie să apară! insistă Rosas, agăţându-se de cuvintele sale ca de unica realitate în locul acela ireal, care îl transformase chiar şi pe el într-o fantomă.

— Cine ştie!... Cine ştie! se îndoi celălalt.

îndoiala asistentului îl readuse la irealitatea vieţii sale în Ixtepec: Corona de asemenea se dezintegra în lumina aceea străină. Şi el, Francisco Rosas? îl urmăreau strigăte fără gură, iar el urmărea duşmani invizibili. Se adâncea într-o oglindă, avansa pe planuri fără fundal şi nu obţinea decât insulta vreunui arbore ori ameninţarea vreunui acoperiş. îl orbea reflexia tăcerii şi a galanteriei care îi ceda trotuarele şi piaţa. Aşa i-o smulseseră pe Julia, inşelându-l cu chemări pe care nimeni nu le emitea şi arătându-i imagini reflectate în alte lumi. Acum îi arătau această irealitate morţii greşiţi din copaci. Şi el, Francisco Rosas, confunda dimineţile cu nopţile şi fantasmele cu viii. Ştia că se plimba prin proiecţia altui oraş reflectat în spaţiu. De când a ajuns aici, Julia i s-a rătăcit pe coridoarele acelea fără timp.

Pe acolo a pierdut-o şi pe acolo va continua să o caute, chiar dacă Ixtepecul nu i-ar da niciodată un cuvânt care să corespundă vreunui fapt. El ştia: îi sustrăgeau zilele, îi schimbau ordinea datelor, săptămânile treceau fără ca el să le vadă duminica, îşi

irosea viaţa căutând urmele Juliei, şi străzile se descompuneau în minuscule puncte scânteietoare, care ştergeau pasul ei de pe trotuare. O ordine ciudată pusese stăpânire pe oraşul acesta blestemat.

Justo Corona se apropie de şeful său. Şi el avea mâinile goale: Ixtepecul îi alunea asemenea unui şarpe. Amândoi priviră piaţa întinsă ca o oglindă de piatră. Oamenii treceau încolo şi încoace fără grija lor sau a meditaţiilor lor. Eu ştiam că, dincolo de feţele lor inocente, îi spionau pe militari şi că la ora aceea râdeau de agilitatea corpului lui don Roque, scăpat dîn mâinile asasinilor: „întotdeauna a fost şiret!”... „Eu mereu am spus că soldaţii nu pun mâna pe el nici mort.”

— Bisericoasele acelea vor dori să fie îngropat cum se cuvine. Vor apărea curând să ceară permisul pentru funeralii.

Francisco Rosas spuse aceste cuvinte pentru a nu se declara învins în fata lui Corona.

Bisericoasele! Ce-l interesau pe el bisericoasele şi popii? Vorbea astfel doar din ordinul superiorilor.

— Cine ştie!... Cine ştie!... Babele alea sunt o f pacoste.

Justo Corona credea în cuvintele sale şi era trist în dimineaţa aceasta, pentru că nu îndeplinise ordinele primite de la Ciudad de Mexico.

Dar zilele trecură, şi la Comandamentul

Militar nu se prezentă nimeni ca să ceară permisul de înmormântare pentru don Roque. Generalul nu se miră. Era obişnuit cu înşelătoriile din Ixtepec şi chiar se îndoia că sacristanul a existat vreodată. Si cum nu ştia ce să spună, doar se învârtea prin biroul său.

— Ceva pun ei la cale! repeta Justo Corona şi privea nervos pe fereastră, aşteptând vreun indiciu care l-ar putea pune pe urmele cadavrului lui don Roque.

Francisco Rosas il asculta fără să-l audă. Voia să uite de lumea aceea şi de sacristan. El cauta ceva J*
mai intangibil, urmărea un surâs dintr-un trecut care ameninţa să se risipească asemenea unui rotocol de fum. Trecutul acela era singura realitate care îi mai rămânea.

— Da, urzesc ceva...

Nu vru să-şi contrazică secundul, nici să-i destăinuie că pentru el oamenii aceia de fapt nu existau. Justo Corona se simţi trădat de şeful său: îl abandona, îl lăsa singur în lupta cu oraşul.

— Ei râd de dumneata încă o dată; asta mă doare, domnule general, zise făcând o aluzie perfidă la Julia.

Francisco Rosas se opri din plimbarea lui circulară şi îşi privi fix asistentul. Era adevărat! Corona avea dreptate. Batjocura Ixtepecului era cauza nefericirii lui. Se apropie furios de fereastră şi privi lumea care trecea pe stradă.

— Ai dreptate, plănuiesc ei ceva!

Militarii ne spionau şi noi aşteptam

apariţia lui Abacuc, cristerul. Umbla ca răsculat prin *sierra,* şi
numele lui trecea din aşezare în aşezare. La miezul nopţii, bărbaţii o luau pe drumuri ascunse şi scăpau din oraş ca să se unească armatei lui. Abacuc dormea ziua şi apărea brusc, prin localităţile vecine, în mijlocul întunericului, cu un urlet. Ucidea soldaţii, elibera arestaţii, dădea foc închisorilor şi arhivelor. Oamenii i se alăturau şi f *
alergau desculţi după calul lui, care dispărea din nou pe potecile tainice ale munţilor. Urma ca şi noi să-i auzim, într-o noapte, strigătul: „Trăiască Regele Cristos!” Şi aceea ar fi ultima noapte a lui Francisco Rosas.

— Vine, nu mai e mult!

Şi râdeam de noul incendiu din Ixtepec.

— De venit... vine!

Nici măcar nu ne uitam la ferestrele Comandamentului Militar, de unde eram observaţi; generalul şi asistenţii lui erau captivii noştri.

1. „Papagal micuţ sună deşteptarea/ pentru că a dat ordin colonelul!”

IV

Într-o seară vineţie, la ora şase, ajunse o armată; dar nu era a lui Abacuc. Soldaţii se opriră în piaţă, aprinseră focuri, fripseră purcei şi îngânară vechi cântece despre oameni împuşcaţi.

Andaba de puerta en puerta,
Buscaba plumay papei,
Para escribir una carta
A su querida Isabel...[1]

îi priveam cu repulsie: „Nenorociţilor, nu aveţi nici măcar satisfacţia de a muri pentru cine vreţi voi!” Apăru un alt general. Venea să inspecteze zona. Dimineaţa se plimbă, foarte drept, într-o maşină care sălta pe pavimentul străzii. Noului general îi lipsea un ochi, avea faţa lătăreaţă şi pielea smeadă, şi nu dădea nicio importanţă câinilor care il lătrau din mers, nici găinilor care fugeau înspăimântate prin praful pe care îl ridica automobilul său. Ne privea netulburat cu singurul ochi pe care îl avea, transpirând în vestonul strâmt cu guler înalt şi sub chipiul înfipt solemn pe creştetul ras.

Petrecu noaptea în Hotel Jardin cu generalul Francisco Rosas şi plecă în zori cu soldaţii săi. Era generalul Joaquin Amaro- şi

mergea să-i combată pe „cristeri”.

— E *yaqui-l* E un indian trădător! am spus speriaţi: un *yaqui* trădător însuma toate relele. Privirea impară a generalului chior ne promitea pedepse care înflăcărau spiritele, şi noaptea lansam strigăte puternice care se extindeau pe deasupra străzilor, a cartierelor, a balcoanelor.

— Trăiască Regele Cristos!

— Trăiască Regele Cristos! răspundeau de la o fereastră.

— Trăiască Regele Cristos! se auzea din bezna unei răscruci.

— Trăiască Regele Cristos!

Strigătul se prelungea pe la porţi. Şi pe urma acelui strigăt, care străbătea oraşul, răsunau împuşcături. Soldaţii îl fugăreau prin întuneric, iar el se ridica din toate ungherele nopţii. Uneori alerga în faţa urmăritorilor săi, alteori îi lua pe la spate. Ei îl căutau pe nevăzute, când avansând, când retrăgându-se, tot mai indispuşi. Nopţi şi nopţi la rând se repetă, pe străzile şi pe scurtăturile mele, această urmărire a strigătului şi a soldatilor.

Dimineaţa, Francisco Rosas se prefăcea că nu vedea afişele, lipite tocmai pe porţile Comandamentului Militar, cu Ştergarul Sfintei Veronica, Chipul lui lisus şi cuvintele „Trăiască Regele Cristos!”

Generalul chemă soldaţii care îl uciseseră pe don Roque.

— Sunteţi siguri că a murit?

— Da, domnule general. I-am crăpat capul cu pietre ca pe un ulcior.

— I-am pus lumina în ochi; erau larg deschişi şi speriaţi; era gata...

Francisco Rosas rămase gânditor şi se închise în birou cu Justo Corona.

— Cineva îi organizează. De-asta mă îndoiesc că e mort...

— Băieţii sunt siguri, zise Corona nemulţumit.

— Dar uite că Ixtepecul râde de mine.

— E nevoie de o pedeapsă exemplară.

— Cui?

— Celor responsabili de dispariţia corpului sacristanului.

Justo Corona spuse aceste cuvinte cu gândul la dona Matilde. Rosas nu ştiu ce să răspundă. Cine erau responsabilii? Nu avea idee. Ştia doar că, de la dispariţia lui don Roque, Ixtepecul se schimbase. Cineva din umbră dirija strigătele şi crimele nocturne.

— Una dintre femeile acelea l-a îngropat în grădină. Sau îl ţine viu, şi e el cel care dirijează toată băşcălia asta. Mai fă o percheziţie, domnule colonel, şi dacă vezi pământ săpat sau cărămizi sparte, caută! Acolo e sacristanul. Mi-l aduci imediat aşa cum e, cu complicea lui cu tot.

Pentru a doua oară, Justo Corona se îndreptă, cu un grup de soldaţi, spre strada Poştei. Vestea că îi vor percheziţiona din nou casa ajunse la dona Matilde înaintea lui. Iar aceasta le avertiză pe vecinele sale Montufar şi pe Dorotea. Când Justo Corona se

prezentă, întâlni în cele trei locuinţe aceleaşi atitudini şi nicio noutate despre corpul lui don Roque. în niciuna dintre cele trei case nu erau cărămizi mişcate. Prin grădini, pământul era nivelat, iar plantele intacte. Prin curţi, pietrele şi ierburile nu fuseseră atinse de multi ani. Colonelul se întoarse descurajat la Comandament.

— Nimic, domnule general!

— Fuga părintelui o înţeleg. Dar un mort nu se pierde.

— Ştiu, domnule general, dar în casele acelea nu e nimic.

Militarii rămaseră cu capetele plecate. Din balconul biroului lui Rosas, o văzură trecând pe dona Carmen cu coşuleţul de brodat pe braţ şi cu părul încă umed după baie. Vizita zilnică a soţiei doctorului la dona Matilde le păru suspectă.

— Cu ce umblă alea două?

Militarii îşi aprinseră câte o ţigară şi se instalară în spatele geamurilor balconului ca să observe trecătorii. Văzură nişte servitoare care se întorceau de la piaţă, apoi nişte copii care alergau şi îşi lansau cu prăştii coji de portocală ce le lăsau urme roşii pe picioare. Mai târziu apăru trăsura doctorului Arrieta, iar în spatele lui doi sacagii. Toţi păreau să se ocupe, nevinovaţi, de treburile lor.

— Cele trei case au fost supravegheate?

— Zi şi noapte, domnule general.

Se simţiră învinşi de tăcerea Ixtepecului. Ce puteau face în faţa acelor chipuri

inocente, în faţa acelui oraş limpede dimineaţa, dar întunecos şi mişcător ca o mlaştină de nisipuri noaptea?

— Trebuie să găsim un turnător, strigă deodată Corona, uimit că nu se gândise înainte la o soluţie atât de simplă.

— Şi trebuie căutat pe lângă cele trei case.

Câteva zile mai târziu, sergentul Illescas o curta pe Ines, servitoarea doamnei Montiîfar.

Generalul îl chemă pe căpitanul Flores în biroul lui.

— Domnule căpitan, treci pe la Luchi. Vezi ce ştiu pe acolo despre sacristan.

Căpitanul Flores vru să spună ceva, dar întâlni privirea hotărâtă a lui Francisco Rosas şi ochii duşmănoşi ai lui Justo Corona. Ruşinat de puţinătatea misiunii primite, ieşi din biroul superiorului său fără niciun cuvânt. Seara se prezentă la bordel. Nu se mai arătase pe acolo de mai multe zile, şi fetele îl primiră cu răceală. Căpitanul simulă bucuria, puse gramofonul şi ceru băutură pentru toţi.

Luchi se aşează lângă el. Degeaba încerca Flores să se simtă ca înainte. Era trist: niciodată nu-şi imaginase că va trebui să spioneze femeile acelea. Până unde căzuse?

— Ce-i cu tine? îl întrebă patroana.

— Nu ştiu. Oraşul a devenit deprimant... Aş vrea să plec departe de aici.

Luchi îşi coborî privirea. Flores o privi cu coada ochiului: i-ar fi plăcut să-i spună că

era sătul de împuşcat ţărani, că nu înţelegea înverşunarea lui Corona, nici atitudinea încăpăţânată a lui Rosas, dar nu putea să spună nimic. El era un complice şi se afla acolo ca să afie lucruri pe care femeia le-ar putea plăti cu viaţa.

Şi de ce Luchi? Ce ar putea şti o biată fiinţă ca ea, izolată de lume, închisă într-o casă ca aceasta? Nimic! Certitudinea că Luchi nu avea nimic de-a face cu dispariţia corpului sacristanului îl linişti. Va îndeplini ordinul primit, iar apoi, cu inima uşoară, o va invita la dans. Nu ştia ce să zică, nici cum să înceapă; el era soldat, nu poliţist.

— Ce se mai vorbeşte în oraşul ăsta!

— Da..., răspunse ea laconică.

— Ai auzit ce se spune despre sacristán?

— Nu.

— Mă întreb ce s-a Întâmplat cu corpul lui...

Faţa lui Luchi se schimbă şi il privi pe ofiţer cu ochi severi, iar el surâse pentru a reduce importanţa întrebării care o deranjase.

— Voi l-aţi omorât, şi acuma vreţi să ne speriaţi.

— Eşti sigură că l-am omorât? replică Flores surâzător.

Luchi se ridică, porni spre ungherul în care se afla Juan Cariño şi îi şopti ceva la ureche. Nebunul o ascultă cu atenţie, apoi se ridică şi se apropie de Flores.

— Tinere, te rog să nu tulburi ordinea acestei case cu întrebări ambigue.

— Domnule preşedinte!

Juan Cariño ü puse mâinile pe umeri şi îl aşează pe scaun dintr-o singură mişcare. Apoi se aşează şi el pe scaunul pe care îl ocupase Luchi şi îl privi fix. Flores se simţi incomod sub privirea lui imperturbabilă.

— Uită-te la domnişoara Luchi. E foarte dezgustată.

— De ce? întrebă Flores.

— De ce? Ah, tinere! Voi aveţi forţa, dar nu aveţi şi dreptatea. De aceea vreţi să ne învinovăţiţi de crimele voastre. Aveţi nevoie de un motiv ca să ne urmăriţi. Taconcitos observa scena discret. Luchi se apropie de ea.

— Pleacă la culcare imediat! îi ordonă colerică.

Fata o ascultă fără replică şi părăsi salonul ciocănind din tocuri. Când trecu prin faţa uşii camerei lui Juan Cariño, încuiată cu lacăt, murmură cu ciudă: „Bătrân nebun!” Deschise dintro lovitură de picior uşa odăii sale şi se aruncă pe pat cu faţa în jos. Notele vesele ale unui charleston[4] ajunseră până la ea. Din noaptea în care Juan Cariño a plecat să-şi facă de cap- şi s-a întors abia dimineaţa, viaţa ei devenise imposibilă.

— Auzi, tu! Două dimineaţa şi domnul preşedinte nu s-a întors! îi spusese ea, atunci, patroanei sale.

Luchi nu n răspunsese.

— Dar e trecut de două..., insistase ea.

— Şi pe tine ce te interesează?

Taconcitos era curioasă. Foarte târziu, când clienţii plecaseră şi ea stingea lămpile în salon, auzise că cineva zgâria lemnul uşii de la intrare. „Hm, ce delicat!” Stinsese dintr-un suflu ultima lampă şi se retrăsese intr-un fotoliu. Rămăsese tăcută, ascultând cum zgomotul continua. Poate Luchi a găsit un bărbat şi îl ascundea, geloasă, de celelalte fete. O cuprinsese ciudata plăcere care pune stăpânire pe cei curioşi când se simt în apropierea unui secret, inima îi bătu cu putere şi simţi o durere acută în piept. încercase să vadă prin întunericul încăperii. Luchi străbătuse salonul, iesise în vestibul şi se dusese la usa de la intrare.

„Aşa că îl ţinea ascuns!”

— Pe aici, domnule preşedinte, susurase Luchi intrând în salon cu Juan Cariho, şi îi văzuse dispărând în bezna casei. Tocmai se pregătea să-şi părăsească ascunzişul decepţionată, când Luchi apăruse din nou cu un pachet mare sub braţ, trecuse prin salon şi prin vestibul, şi ieşise în stradă. *„Ora!* Ce învârteşte asta?” Auzise că Luchi lăsase uşa întredeschisă şi decisese să aştepte. După o oră împinseseră uşurel uşa şi apăruse încă o dată Juan Cariho, care pătrunsese liniştit în vestibulul întunecat. Taconcitos rămăsese perplexă. Dar când voise să plece la culcare, auzise din nou scârţâitul uşii de afară, apoi clicul broaştei, şi o văzuse din nou pe Luchi cu acelaşi pachet sub braţ.

— Iar tu? zisese Taconcitos, fără să vrea.

— Mă spionezi? răspunsese Luchi sufocată de furie.

— Domnul preşedinte pune ceva la cale... A intrat de două ori... şi nu a ieşit.

— Dacă nu taci, îţi crăp capul! o ameninţase Luchi.

Din noaptea aceea, viaţa ei devenise de nesuferit. în ziua următoare, când Ixtepecul vorbea despre dispariţia corpului lui don Roque, ea nu putuse să participe la conversaţie. Luchi nu îi permitea nici să iasă din casă, nici să lucreze. Când un client o căuta, patroana intervenea şi o scotea din salon. Iar Taconcitos, închisă în camera ei, analiza situaţia:

— Hm! La naiba! O s-o încasăm şi pe sub limbă!... Şi îşi ascundea capul în pernă. Era sigură că ceea ce se întâmplase era mai bine să nu se fi întâmplat. îşi imagina, fără efort, ce se petrecea în salon: nebunul îl observa pe Flores cu ochi mâhniţi şi îl împiedica să se apropie de fete. „A dracului viaţă! Dacă nu lucrăm, o să ne uscăm de foame!”

1. „Umbla din uşă în uşă,/ După hârtie şi condei,/ Ca să-i scrie o scrisoare/ iubitei sale Isabel...”
2. Joaquin Amaro Dominguez (1889-1952), poreclit Indianul, ministru al Războiului şi Marinei între anii 1924-1929.
3. Populaţie indigenă aşezată pe râul Yaqui (în nord-vestul ţării). „Yaqui” este forma modificată, sub influenţa limbii spaniole, a

cuvântului *hiaki,* care, în *hiaknooki* („limba hiaki”), înseamnă „oameni care vorbesc tare”.

4. Dansul american la modă începând din 1923, când a fost lansată melodia *The Charleston* a compozitorului James Price Johnson (1894-1955).
5. în original, *de parranda,* „la petrecere nocturnă zgomotoasă în grup, mergând dintr-un loc într- altul”.

Francisco Rosas le văzu venind din balconul lui.

Toate cu părul scurt bine periat, cu feţele fardate, în ţinută de vizită.

— Corona! Corona! Uite-le, vin! strigă uimit generalul.

Să fie adevărat că Ixtepecul îl înfrunta? Colonelul se precipită în balcon. Dona Carmen Arrieta, dona Ana Moncada şi dona Elvira Montüfar traversau în momentul acela piaţa, spre Comandamentul Militar.

— Da, domnule general, vin să ceară apuşoară! Fii dur cu ele!

— Vin să înapoieze corpul sacristanului...

Si Francisco Rosas zâmbi în fata miracolului.

Militarii îşi trecură mâna peste gulerele combinezoanelor ca să verifice dacă cravatele lor de gabardină erau în ordine, scoaseră câte un pieptăn şi îşi neteziră părul, apoi începură să râdă satisfăcuţi. Câştigaseră meciul!

Doamnele trecură timide prin curtea cu portocali şi ajunseră, conduse de un soldat, la uşa biroului lui Rosas.

Acesta le pofti imediat înăuntru. Ele intrară fără să-l privească în ochi. Generalul le oferi amabil scaune şi schimbă o uitătură complice cu secundul său, care, în picioare,

observa nerăbdător femeile.

— Cu ce vă pot fi de folos, doamnelor?

Cele trei începură să râdă. Păreau agitate. Justo Corona scoase o ţigară şi întrebă, politicos, dacă poate să fumeze.

— Desigur! exclamară în cor.

Generalul îşi aprinse şi el una şi se aşează, binedispus, în faţa lor. Doamnele chicotiră din nou şi se priviră tulburate. „E uimitor cât de tânăr e”, îsi zise dona Elvira.

— Cu ce vă pot fi de folos? insistă Rosas amabil.

— Domnule general, am venit să vă oferim o rămurică de măslin, începu dona Elvira cu aer pompos, şi mulţumită să descopere tinereţea şi farmecul adversarului lor.

Ochii galbeni ai generalului o priviră fără să înţeleagă semnificaţia cuvintelor.

— Trebuie să reducem tensiunea... Nu putem trăi în asemenea climat de violentă. Vă oferim

prietenia noastră, ca să terminăm cu războiul acesta civil care ne face atâta rău tuturor...

Soţia doctorului tăcu; privirea buimacă a interlocutorului său o făcu să uite restul discursului. Dona Ana Moncada îi sări în ajutor.

— Când îi vedem faţa, duşmanul ne e mai puţin duşman!

— Am fost foarte egoişti..., oftă dona Elvira, şi în momentul acela era sinceră: îl găsea tare atractiv pe generalul Rosas şi uita suferinţele pe care ni le provocase.

Mirat, Justo Corona nu pierdea niciun cuvânt: fuma şi observa femeile fără să înţeleagă ce urmăreau. Francisco Rosas zâmbi, strânse pleoapele şi aşteptă finalul intervenţiei soţiei medicului. Cântărea atent fiecare dintre cuvintele celor trei şi încerca să descifreze ce ascundea propunerea aceea, aparent inocentă. El nu va spune nimic. Tăcerea nu îl incomoda; dimpotrivă, se mişca în ea ca peştele prin apă. în schimb, ele erau nişte şarlatance şi vor scăpa în curând cuvântul acela care masca adevărul fetelor lor bătrâne şi ipocrite. Dona Carmen se văzu pe teren mocirlos şi porni curajoasă un atac prin surprindere.

— Ne gândim să dăm un banchet în cinstea dumitale, domnule general.

— Un banchet? exclamă Rosas surprins.

— Da, domnule general, o petrecere, repetă ea calmă.

Şi explică, ingenuă, că o petrecere ar fi cea mai bună formă de a proclama că ostilităţile dintre localnici şi militari au încetat.

— Râsul şterge lacrimile, încheie ea surâzătoare. Francisco Rosas acceptă invitaţia. Ce putea să facă?

Doamnele fixară data evenimentului şi abandonară biroul zâmbitoare şi bune prietene. Generalul se întoarse spre Corona.

— Ce părere ai, domnule colonel? întrebă, încă fără să iasă din uluială.

— Nu ştiu, nu am încredere în femei; cu atât mai puţin în cele din Ixtepec. Poate au

de gând să ne otrăvească pe toţi.

— Da. Ar putea fi o capcană.

Şi Francisco Rosas se pierdu din nou pe meandrele alunecoase ale oraşului.

Am rămas şi eu surprins de entuziasmul cu care ai mei au acceptat ideea unei petreceri pentru generalul Francisco Rosas. Omul e volubil! Parcă intr-o clipă toţi au uitat biserica închisă şi Fecioara în flăcări. Afişele cu Ştergarul Veronicăi şi chipul lui lisus nu mai apărură dimineaţa pe porţi, iar strigătele nocturne „Trăiască Regele Cristos!” încetară. Nopţile mele şi-au regăsit calmul. Teama, disipată magic de cuvântul „petrecere”, se transformă într-o frenezie pe care n-o pot compara decât cu nebunia care m-a cuprins în timpul sărbătoririi Centenarului. îmi amintesc zilele acelea ameţitoare care se confundă, acum, în memoria mea, cu banchetul doamnei Carmen Arrieta. Atunci, bogătanii oraşului au plecat la Ciudad de México, iar cei care am rămas aşteptam, cu aviditate melancolică, ştirile senzaţionale ce ne veneau de acolo. Eram nişte exilaţi din fericire! Şi cu toate că şi noi am celebrat primul veac de la Independenţă[1], focurile mele artificiale şi costumele de gală au fost umbrite de praful ridicat de docarele exuberante ale ambasadorilor străini, de fastul defilărilor şi de răsunetul petardelor chinezeşti care incendiaseră capitala.

Banchetul generalului Rosas urma stela strălucitoare lăsată de sărbătorile acelea. Toţi voiau

să uite spânzuraţii din Cocula. Nimeni nu pomenea morţii apăruţi pe drumurile reale. Ai mei preferau scânteierea scurtă a focurilor bengale, şi de pe limbile lor cuvântul „banchet” se desprindea ca o frumoasă petardă.

Juan Cariño era cel mai exaltat. îşi ridica mereu pălăria când saluta vecinii şi zâmbea satisfăcut: era în vacanţă. Cuvintele care pluteau în aer, în zilele acelea, erau tocmai preferatele sale, şi putea fi şi el corect, în sfârşit, descoperindu-şi capul fără teamă, în jobenul lui nu erau vocabule maliţioase. Iar în bordel vorbea despre arta petrecerilor în termeni elogioşi.

— Este una dintre Artele frumoase! le explica, arogant, fetelor care ascultau triste despre pregătirile pentru o distracţie la care ele nu aveau să asiste.

— Au ajuns focurile bengale! anunţă într-o după-amiază, punându-şi jobenul înutil pe o măsuţă murdară din salon. Fetele surâseră melancolice.

— Focurile bengale, repetă Juan Cariño încercând să ilumineze, cu cuvintele lui, sărăcia casei în care se adăposteau acele *cuscas.*

— Ce bine!..., spuse una dintre ele, doar pentru a nu-l lăsa singur în efortul de a face o minune pentru grupul lor.

— Ştiţi ce înseamnă Bengala?

Femeile îl priviră uimite. Niciodată nu le trecuse prin cap această întrebare.

— Nu, domnule preşedinte...

— Aşteptaţi un moment: dicţionarul, suma minţilor omeneşti, ne va spune.

Juan Cariño plecă spre camera lui şi se întoarse curând radiant.

— Bengala! Bengala! Ţară extraordinară, albastră, întinsă pe un pământ îndepărtat pe care mişună tigri galbeni. Aceasta este Bengala, şi au ajuns focurile ca să lumineze armistiţiul! Pacea!...

Data aşteptată de toţi îşi făcu loc printre zile şi sosi, rotundă şi perfectă ca o portocală. Ca fructul acela frumos de aur a rămas în memoria mea, spărgând negurile care au venit după aceea. Orele au căzut translucide pe suprafaţa ei, au deschis un cerc şi s-au precipitat spre domiciliul doamnei Carmen B. de Arrieta. înconjurat de unde luminoase, cu ochii avizi şi corpul alert, Ixtepecul aştepta momentul petrecerii. Casa, vrăjită, aştepta împreună cu noi. Paîmieril împodobiţi cu trandafiri străluceau. Dalele sclipeau ca date cu ceară. De ziduri atârnau mănunchiuri de lalele şi iasomie.

Chiupurile cu ferigi, înfăşurate în hârtie portocalie, erau sori cu raze verzi. în fundul coridorului, o măsuţă cu sticle şi pahare clincănea permanent sub mâinile servitorilor. Grădina se deschidea ca un splendid evantai de reflexe. Fântâna, curăţată, imita ramurile de salcâm decorate cu lămpi japoneze, care întindeau drumuri de lumină pe apă şi pe iarbă. Don Pepe Ocampo distribui mesele pe sub copaci şi le

acoperi cu tifon oranj ca să evite apropierea insectelor. Maestrul Batalla îşi aşează instrumentiştii sub portocali, şi viorile umplură frunzişul de augurii. O strălucire intensă se revărsa, din balcoane şi din verandă, până în strada întunecată.

Ajunseră invitaţii, şi lumea aglomerată în faţa casei îi identifica.

— Sunt ai lui Olvera!

— Vin ai lui Cuevas!

Iar ei, râzând şi vorbind încet, intrau pe poartă cu un aer de curaj de parcă se aruncau într-un foc. Săracii, „grămăjoarele de gunoi”, cum le spunea Dorotea, se mulţumeau cu generozitatea balcoanelor deschise şi adunau, emoţionaţi, crâmpeie de la banchet. „Isabel e în roşu!” „Dona Carmen are un evantai de pene albe!” anunţa altul, dintr-un balcon vecin. La nouă seara porni comisia de domnişoare care urmau să-i aducă de la Hotel
Jardin pe general şi pe asistenţii săi. Le-am văzut plecând.

— Uite-le, vin cu ei!

Şi am alergat aproape de verandă, ca să vedem fetele însoţite de militari.

— Au ajuns! Au ajuns!

Ne-am dat la o parte ca să treacă invitatul de onoare.

Generalul Francisco Rosas, înalt, tăcut, cu pălăria texană împinsă pe ceafă, cizme lustruite, pantaloni şi combinezon militar de gabardină deschisă la culoare, apăru între noi înconjurat de cele trei tinere şi intră în

veranda soţilor Arrieta. Lf
am văzut ca şi cum îl vedeam pentru prîma oară. Era urmat de Statul-Major – cei dintotdeauna: colonelul Justo Corona, căpitanul Flores şi căpitanul Pardinas, de loc din Cocula, cu nişte ochi foarte negri, care priveau în toate părţile ca un evantai. Locotenent-colonelul Cruz nu venise.

Cu ei ajunse la petrecere un aer proaspăt, un miros de cremă de bărbierit, de loţiune şi tutun dulce. în picioare, nemişcaţi, aşteptară în prag să apară stăpâna casei, care ieşi să-i primească emoţionată. Generalul se descoperi fără grabă, schiţă un zâmbet, care părea mai degrabă de batjocură, şi se înclină respectuos în faţa gazdei. Asistenţii lui îl imitară, şi grupul avansă pe coridorul iluminat înclinând scurt din cap. Oaspeţii donei Carmen primeau salutul ca pe o graţie.

Don Pepe Ocampo alergă să vorbească cu maestrul Batalla, care contempla mirat, din fundul grădinii, apariţia militarilor. Şi atunci izbucni *deşteptarea.*

Memoria e trădătoare şi uneori ne inversează ordinea faptelor, ori ne poartă spre o apă stătută în care nu se întâmplă nimic. Nu-mi amintesc ce s-a petrecut după intrarea militarilor. Doar îl văd pe general, sprijinit într-un picior; îl aud mulţumind cu voce scăzută, apoi îl văd dansând de trei ori: o dată cu fiecare dintre tinerele care l-au însotit de la

hotel. Văd privirea domnişoarei Isabel foarte

aproape de pieptul lui şi observ cum a rămas absentă când Rosas a dus-o înapoi la locul ei şi i-a făcut o reverenţă. O văd pe Conchita în afara ritmului muzicii, cerând scuze care îi sunt acceptate cu bunăvoinţă. Apoi pe Micaela vorbind în faţa surâsului indulgent al partenerului ei. Şi pe el, singur din nou, fumând cu oamenii lui în colţul acela de coridor, în timp ce muzica unea şi dezunea perechi.

Tăvile cu gheaţă circulau translucide, invitaţii îşi luau cupele reci şi, sub disciplina lor glacială, îşi păstrau pentru o clipă cugetul clar. Săracii cântau prin balcoane, iar vocile lor pătrundeau în petrecere asemenea unor rafale de bucurie.

Isabel se refugie, solitară, lângă o coloană, pe un scaun de sub ramurile bougainvilleei. Smulgea, distrată, ciorchini de flori şi le rupea cu dinţii. Tomás Segovia se înclină în faţa ei. Tânăra îl privi fără să-l vadă; o deranja pretinsa frumuseţe a acelui om mic de statură, cu păr creţ şi trăsături delicate de femeie.

— Dansezi, Isabelita?

— Nu.

Tomás Segovia nu se perturbă din cauza refuzului. îşi apropie un scaun şi se aşează, mulţumit, lângă prietena lui. După câteva clipe scoase o hârtie, dintr-unul dintre buzunarele sale, şi i-o întinse fetei. Aceasta o primi întrebătoare.

— Ultimul meu poem... E pentru tine...

Tânărul farmacist continua să fabrice

versuri; pasiunea lui pentru poezie era constantă. Isabel citi versurile fără chef.

— Asta sunt eu?

— Da, creatură divină, afirmă Segovia clipind pentru a transmite emfază cuvintelor sale. „Ce contează dacă e ea sau alta? Iubesc o flintă

insensibilă la poezie. Da, la Poezie... cu majusculă”, îsi zise cu tristete.

— „Ca pana la hotarul uitării!” citi Isabel întrerupându-l din gândurile lui. Şi scăpă un hohot care traversă banchetul şi îl făcu pe tatăl ei să o privească alarmat.

Pe Tomás nu îl supără această reacţie veselă. Râsul ei îi servi la elaborarea unei complicate teorii despre „malefica artă a cochetăriei”. Isabel îl lăsă să vorbească. Descurajat de tăcerea ei, Segovia se îndepărtă şi se refugie lângă o coloană vecină, de unde o putea observa. îi plăceau iubirile „imposibile”; îi lăsau „gustul delicios al eşecului”.

Isabel rămase din nou singură cu gândurile sale puţin măgulitoare. Tatăl ei veni lângă ea.

— De ce nu dansezi cu Tomás?

— Nu-mi plac poeţii; nu se gândesc decât la ei înşişi. Cine vrea să-l asculte pe el azi?...

— Tocmai de aceea ar trebui să dansezi cu el: pentru că nu spune decât prostii. Aşa nu te-ai mai gândi la ce te gândeşti...

Don Martin se întoarse ca să vadă dacă îl asculta cineva. Apoi se înclină galant în faţa

fetei şi o invită să danseze. Trecură, rotindu-se, pe lângă general, care, înconjurat de prietenii săi, menţinea o atitudine rezervată. Nu voia sau nu putea să se amestece cu noi?

Părea diferit de toţi. Văzându-l atât de liniştit, cu durerea în ochi, cine ar fi spus că el era organizatorul persecuţiei pe care o sufeream? Trebuia să fie foarte tânăr; poate nu ajungea la treizeci de ani. Pe buze îi flutura un surâs ce s-ar fi zis că şi-l destinase sieşi. Ana Moneada se apropie de el.

— Eu sunt de-ai lui Cuétara... Ţi-i aminteşti? Numele acesta spunea că şi ea era din Nord.

— Da, doamnă, mi-i amintesc...

— Erau fraţii mei, lămuri femeia.

Generalul o privi ca şi cum i-ar fi înţeles pierderea.

— Au murit... Adică, au murit înainte..., zise în chip de condoleanţe.

— înainte? întrebă doamna.

— înainte de cei care ne aflăm acum aici, adăugă generalul punând capăt dialogului.

La zece noaptea, invitaţii se aşezară la mesele distribuite în grădină. Tomás Segovia pronunţă un discurs plin de citate în latină şi ii adresă elogii şi priviri elocvente generalului.

în sfârşit putea să vorbească într-un limbaj „patrician”! Rosas ascultă laudele cu aceeaşi indiferenţă cu care a primit întotdeauna tot ce venea de la noi. Din stânga lui, Isabel îi privea mâinile abandonate pe faţa de masă, tăcută, jignită

de distanţa la care se menţinea el. Ceilalţi militari, aşezaţi pe la diferite mese, râdeau şi glumeau cu comesenii.

Doar Justo Corona urmărea atent, de departe, cele mai mărunte gesturi ale superiorului său; părea nerăbdător şi îşi privea des ceasul de la mână. Discuţia însufleţită de băuturi şerpuia printre copaci, râsetele pluteau peste grădină, şi colonelul, impasibil, continua să-l observe pe general.

După cină reîncepu dansul şi Rosas, taciturn, se întoarse la locul său, aproape de unghiul pe care îl forma coridorul. Justo Corona i se alătură şi susţinură un dialog cu glas scăzut. Isabel nu îi scăpa din ochi: îl văzu pe Corona făcându-i un semn lui Pardmas, care dansa vesel şi care, întrerupându-se, se îndreptă spre ceilalţi ofiţeri. Militarii se strânseră în jurul generalului, atent mereu la ceasul lui. Foarte palidă, Isabel porni s-o caute pe stăpâna casei.

— Nu ştiu ce se întâmplă..., şopti fata la urechea doñei Carmen.

Doamna privi îngrijorată spre grupul militarilor. Aceştia, care păreau gata să abandoneze banchetul, îşi luau pălăriile şi o căutau din ochi.

— Ce facem, dragă? întrebă speriată doamna.

— Opreşte-i! stărui Isabel.

Dona Carmen se precipită spre militari.

— De ce atât de devreme, domnule general?

— Datoria, doamnă.

— Nu, nu! Nu aţi băut nimic. Veniţi. Numai un păhărel...

Generalul Francisco Rosas o privi cu răceală. Invitaţii nu mai dansau. Observau toţi grupul care încerca să se retragă şi pe amfitrioana care insista să-l reţină. „Deja pleacă?”, se întrebau dezamăgiţi. „De ce?” Galbenă la faţă, Ana Moncada se apropie de bărbatul ei.

— Stai liniştită, nu s-a întâmplat nimic, îl zise acesta, aparent calm.

— Nu ştiu!... Nu ştiu..., răspunse ea tremurând.

Isabel privi spre mama ei, apoi spre militari. Imediat îşi făcu loc printre aceştia şi se apropie, curajoasă, de general.

— O petrecere nu se sparge! zise, şi ii oferi braţul invitându-l la dans.

Francisco Rosas se uită la ea surprins, îi dădu pălăria lui Corona şi apucă fata de talie. Ea, îmbujorată şi cu ochii ficşi asupra lui, părea să rătăcească printr-o lume fioroasă. El o privea pe furiş, fără să îndrăznească să-i vorbească. Deveni şi mai serios când văzu că asistenţii lui il imitau şi cedau în faţa donei Carmen, care le prezenta perechi.

— Leagă piesele, maestre! ceru don Joaquin apropiindu-se repede de orchestră. Batalla il privi mirat şi, fără să ştie de ce, îi ascultă ordinul. Intui că de el depindea ceva foarte important şi se simţea recunoscător că domnul Meléndez îl indusese în secretul

acela.

Cântă cu entuziasm piesă după piesă şi perechile dansară fără întrerupere. Oamenii de prin balcoane salutau dansul lui Isabel şi al generalului cu strigăte de bucurie. Stăpâna casei le trimise sticle de băutură, care fură primite cu o ploaie de petarde.

în toiul veseliei, Illescas îşi făcu drum prin mulţime şi se prezentă în veranda gazdelor. Intră, cu chipul serios, urmat de un detaşament de soldaţi. Dona Carmen îl întâmpină. Faţa indigenă şi solemnă a sergentului nu se tulbură. Ignorând-o, înaintă spre general, care continua să danseze cu Isabel, salută în poziţie reglementară şi ceru să vorbească singuri. Rosas opri dansul, îi făcu o reverenţă perechii sale şi, împreună cu Illescas, se îndreptă spre dona Carmen. Petrecerea paralizează. Degeaba continuă maestrul Batalla să lege piesele. Dona Carmen il însoţi pe general până la uşa unei camere, în care acesta intră cu Illescas. Militarii se priviră muţi, cu aer vinovat. Invitaţii pândeau nelinişţiţi uşa prin care dispăruse Francisco Rosas.

Domnul Moncada îşi umplu un pahar mare cu coniac şi-l dădu pe gât dintr-odată. „Gata?” Isabel căută un scaun şi se lăsă să cadă cu braţele
atârnând şi cu privirea goală. Muzica se stinse.

— Ce se întâmplă? întrebă maestrul Batalla din fundui grădinii. Don Pepe

Ocampo alergă spre el.

— Un *jarabito-,* maestre! Un *jarabito'i*

Şi muzica umplu coroanele copacilor, avansă veselă prin coridor şi urcă prin aer până la cer.

în bucătărie, servitoarele pregăteau oale mari de cafea. Alergau dintr-o parte în alta, răscoleau jarul şi transpirau, dar erau mulţumite să ia parte la cea mai elegantă petrecere din Ixtepec.

Apăru Charito lângă vatră, palidă şi fără suflu.

— lisuse!... Ce spaimă ne-ai tras, domnişoară Chayo!

Cuvioasa înaintă spre ei cu un *rebozo*[2] negru pe umeri.

— O să plouă cu foc peste blestemaţi! Numai pe cei drepţi îngerii îi vor feri de flăcări! Se va deschide pământul ca să iasă monştrii gheenei, demonii vor dăntui de desfătare văzând cum ţărâna îi înghite pe aleşii săi, iar Satana, strălucind în văpăi de sulf cu tridentul lui incandescent, va privi acest chiolhan infernal şi va vedea cum dispare lumea în pălălaia aceea împuţită!...

— Ce s-a întâmplat, domnişoară Chayo? întrebară servitoarele, speriate de cuvintele şi de atitudinea femeii.

— Unde e Carmelita?... Chemaţi-o pe Carmelita!

— Ia loc, domnişoară Chayo!... îţi aducem o cafea, spuseră ele, contrariate de neaşteptata apariţie care întrerupea bucuria banchetului pregătit cu atâta plăcere.

Chayito refuză cafeaua şi nu vru să se aşeze. Una dintre slujnice ieşi să-şi caute stăpâna. Dona Carmen intră în bucătărie. Venea îngrijorată şi, văzând cine o aştepta, se sperie.

— Charito, taci, o să înrăutăţeşti lucrurile! îi strigă ea, când evlavioasa îşi începu din nou lamentaţia.

— I-au prins! răspunse bătrâna lăsând să-i cadă braţele în atitudine de vulnerabilitate.

— Taci!... Nu-i aşa... Nu am timp acuma.

Şi doña Carmen, fără să vrea să asculte, ieşi în fugă din bucătărie.

Generalul şi sergentul Illescas părăsiră camera tocmai în momentul în care amfitrioana reapărea în coridor.

Doña Carmen se grăbi spre el. Câteva doamne o urmară. Isabel se apropie şi ea, cu braţele sleite şi ochii opaci. Bărbaţii rămaseră nemişcaţi.

— Se întâmplă ceva, domnule general? întrebă femeia, cu voce fermă.

— Nimic, doamnă...

Doña Carmen zâmbi.

— Din păcate, trebuie să mă retrag, adăugă Rosas, zâmbind la rândul lui.

— Să te retragi?... Ne ameninţi din nou cu plecarea?

„Şi petrecerea?... Era pentru dumneata, domnule general!”

Francisco Rosas o sfredeli cu privirea până în fundul ochilor, jumătate cu admiraţie, jumătate cu curiozitate.

— Trebuie să plec, repetă.

— Dar... te întorci?! stărui doamna ca şi cum ar fi cerut o ultimă concesie.

Generalul râse. Era prima oară când îl vedeam râzând; chipul lui deveni infantil şi ochii i se umplură de răutate. Privi femeia şi apoi, ca şi cum i-ar fi venit brusc o idee, spuse:

— Petrecerea nu se termină, doamnă! Mă întorc, ca să o închid eu!... „Să danseze până la înapoierea
mea!”

Şi spunând acestea, îşi căută din ochi camarazii. Unul îi întinse pălăria, iar el o apucă hotărât. îşi muşcă buzele şi pomi spre verandă urmat de oamenii săi, care ne salutau înclinând scurt capul în trecere. La jumătatea drumului se opri, se întoarse şi ne observă. Ochii lui zăboviră asupra lui Isabel, care îi vedea plecând fără să creadă că era adevărat.

Apoi îşi îndepărtă privirea de la ea.

— Flores, stai aici şi aşteaptă-mă! Ai grijă să cânte muzica. Lumea să danseze. Si să nu iasă nimeni până la noi ordine!

Brusc, se întoarse din nou spre Isabel şi o privi fix.

— Numai domnişoara poate să plece acasă... dacă vrea, zise cu voce înaltă. Apoi, cu glas puternic şi înălţând braţul, strigă:

— Muzica, maestre!

Derutată de ciudăţenia momentului, orchestra începu un vals. Aerului melancolic al acestuia i se uniră paşii generalului, lungi,

repetându-se pe dalele coridorului, urmaţi de paşii ritmici ai celorlalţi militari. I-am văzut plecând şi ne-am privit, unii pe alţii, dezamăgiţi. Căpitanul Flores închise veranda, parcă ruşinat în faţa invitaţilor care il priveau cu teamă. Escorta adusă de sergentul IHescas rămase cu el.

— Cântă, maestre! Generalul nu vrea să se întrerupă banchetul, ordonă Flores, cu voce nesigură.

Invitaţii rămaseră nemiscati, ascultând miraţi un charleston.

— Dansaţi, vă rog! ordonă Flores.

Nimeni nu se mişcă de la locul lui, şi cuvintele căpitanului căzură peste oamenii neclintiţi în hainele lor de gală. Don Joaquin traversă coridorul şi se apropie de doamna Montufar.

— Sigur îmi percheziţionează casa, susură el la urechea prietenei sale.

— Taci, pentru Dumnezeu! răspunse femeia, fluturând evantaiul.

— I-au prins! Sigur! insistă don Joaquin.

— O, Doamne, Joaquin, nu mă speria! strigă dona Elvira.

— Nu vă temeţi, sunt într-un loc sigur, zise dona Carmen, apropiindu-se de cei doi.

— Loc sigur nu există, răspunse don Joaquin.

Femeile se priviră neliniştite: omul avea dreptate.

— Aşa e... dar trebuie să ne purtăm ca şi cum ar exista.

— V-am spus de multe ori că asta era o

nebunie, că mai bine căutam altă soluţie, reproşă bărbatul.

— Altă soluţie?... Altă soluţie? Doamna Montufar / f părea jignită.

Amfitrioana îşi lăsă capul în jos, ignorând protestele prietenei sale. Muzica dezarticula cuvintele şi gesturile donei Elvira.

— Ce dezastru! Ce dezastru!... Trebuie să dansăm...

Şi dona Carmen pomi să-şi caute soţul. Câteva perechi îi imitară şi li se uniră în dans.

— îti aduci aminte de vremea când trăiam fără frică?

— Frică?... Mie întotdeauna mi-a fost frică. Poate azi mi-a fost cel mai puţin frică, pentru că trebuie să mă tem de ceva real. Cel mai rău e să-ti f fie teamă de duşmanul ascuns în spatele zilelor, răspunse doctorul în timp ce dansa şi agăţându-se de cuvinte pentru a uita spaima care punea treptat stăpânire pe banchetul lui. Trecură pe lângă Isabel, şi Arrieta preferă să n-o privească. Soţia lui, în schimb, îi făcu cu ochiul; fata nu răspunse la gestul acesteia. Tatăl său stătea, foarte palid, lângă ea.

— Totul a ieşit rău! zise Isabel cu voce joasă.

— Ai răbdare. încă nu ştim nîmic, replică el, încercând să creadă în propriile sale cuvinte.

— Ce mai vrei să ştii? Suntem arestat!!

— Noi nu... Dacă totul ar fl eşuat, pe noi, în primul rând, nu ne-ar lăsa să ieşîm de aici.

Isabel il privi fără speranţe; tatăl ei nu credea ce spunea.

— Hai să dansăm, zise el, ca să alunge un gând rău.

— Eu nu mai dansez, vreau să plec, ceru Isabel.

Martin Moncada încercă să-şi imagineze cum ar fi lumea fără ziua aceea întunecoasă, care proiecta umbre în memoria lui şi il lăsa într-un loc absurd, în care nu mai recunoştea nici chiar glasul fiicei sale.

Unde voia să plece? Intrase în lumea subterană a furnicilor, cu tunele minuscule pe care nu încăpea nici măcar un gând, şi unde memoria era doar straturi de pământ şi rădăcini de copaci. Poate asta era memoria mortilor: un furnicar fără

*

furnici; doar pasaje înguste deschise pe sub tulpini, fără ieşire spre iarbă.

— întotdeauna am ştiut ce se întâmplă... Şi Nicolás a ştiut... De când eram copii dansăm în această zi...

Cuvintele fetei provocará cutremure; o avalanşă de ţărână mută şterse lumea subterană prin care Martín Moneada îsi urmărea memoria.

— Nu vorbi aşa, fetiţă...

îşi aminti unde se afla şi îşi aminti de Juan şi de Nicolás. O ploaie de veacuri se prăbuşi peste petrecerea din Ixtepec. Nu fusese el cel care dezlănţuise căderea secolelor peste trupurile fiilor săi? El a fost unul dintre adepţii cei mai entuziasmaţi ai nebuniei pe care o puseseră la cale. Iar acum nu găsea

memoria care îi împinsese până la momentul acela de muzică spartă. Parcursese numai zile oarbe. „Ar fi fost mai bine să nu mă fi născut!” îşi aplecă fruntea; nu voia să o vadă pe Isabel. „Ar fi fost mai bine să nu se fi născut!” împinşi de el, copiii lui transformau în tragic hazardul din care el îi scosese în trei nopţi diferite şi care se confundau, acum, în una singură. în clipa aceea se reîntorceau într-o dimensiune aspaţială şi obscură. Nu-i rămânea decât amintirea greutăţii catedralelor peste corpurile lipsite de corp. îşi pierduse cealaltă memorie a sa, pierduse privilegiul mirabilei lumini.

— Ştiam eu..., ştiam..., repetă Isabel din rochia ei roşie care o apăsa şi ardea ca o piatră lăsată la soare.

Ochii îi căzură asupra lui Tomás Segovia, care, aşezat lângă Conchita, desena figuri în aer pentru a-şi ilustra cuvintele. „Cei ca el nu se consumă; trăiesc în zona rece.” Şi din apăsarea arzătoare a
rochiei sale stacojii, încercă să şi-i imagineze pe Juan şi pe Nicolás.

— Hai! spuse.

Era incapabilă să se mişte şi incapabilă să urmeze coridorul acela iluminat. Martín Moneada îşi căută soţia, şi toţi trei făcură turul de despărţire. Fără să ştim de ce, le-am spus atunci *adiós* ca şi cum ar fi fost pentru totdeauna. Un destin bizar îi lua de la banchet; erau singurii care puteau abandona casa, şi totuşi niciunul dintre noi nu îi invidia. Bărbaţii îşi plecară capetele ca la

înmormântări, iar femeile îi priviră cu aceeaşi anxietate cu care se contemplă chipul cunoscut care va dispărea curând în pământ.

— Tu ai vrut, fetiţă, îi murmură unchiul ei Joaquín dându-i un sărut.

Isabel nu răspunse mângâierii.

Căpitanul Flores deschise veranda şi ai lui Moneada ieşiră, palizi, în noapte. Strada era goală. Lumea, care cu o oră înainte cânta prin balcoane, dispăruse.

— Dansaţi, vă rog! ceru Flores.

Nimeni nu-l ascultă. Invitaţii priveau deconcertaţi veranda care se închisese în spatele familiei Moneada. Căpitanul Flores îşi lăsă braţele în jos fără să ştie ce să spună, nici cui să se adreseze; şi el trăia un moment confuz.

Doña Carmen se apropie de el şi il luă cordial de mână pentru a-l conduce la un grup de tinere.

— Care dintre voi dansează cu căpitanul?

Fetele se îmbujorară. Amfitrioana împărţi zâmbete şi chemă servitorii cu tăvile de băuturi, dar acestea rămaseră neatinse. Toate eforturile doamnei Arrieta erau inutile; banchetul paralizase. Teama plutea printre acordurile muzicale încremenind ramurile copacilor şi pe cei prezenţi. Balcoanele tăcute ne anunţau catastrofa care f
avusese loc în Ixtepec.

— Mi-e foarte cald, murmură Conchita, care se apropiase tristă de mama ei.

— Ce spui? Nici vorbă, eu mor de frig!... Şi doamna Montúfar îşi zvârli, cu un gest violent, evantaiul, care căzu fără zgomot în grădină.

Conchita roşi şi îşi acoperi faţa cu mâinile, ca şi cum ar fi fost gata să izbucnească în plâns.

— Mamă, nu mai fă aşa ceva!... După aceea lumea va spune că ai gesturi de văduvă.

— A simţi frig e ceva de văduvă? Ce lume clevetitoare!

Şi doña Elvira păru să se apropie de una dintre crizele ei de furie, bine cunoscute în Ixtepec.

— Mie mi-e şi frig şi cald, interveni don Joaquín cu voce monotonă.

— Du-te şi dansează, dragă! Du-te să dansezi, că în noaptea asta murim toţi, aici! îi ordonă doamna exasperată.

— Nu vreau să dansez... Deja s-a făcut ora trei, răspunse Conchita, dispusă să provoace, prin refuzul ei, mânia mamei sale.

îi era somn şi era mâhnită. Nu îndrăznea să plângă deoarece i s-ar fi cerut explicaţii, iar Nicolás Moneada era secretul ei.

— Trei dimineaţa?... Doamne sfinte! Si omul acela nu se întoarce!

După aceste cuvinte, doña Elvira rămase cuminte, cu ochii larg deschişi. în jurul ei, câteva perechi, îndemnate de Flores, dansau somnambule, în vreme ce ceilalţi invitaţi se menţineau în atitudini împietrite, stranii. Linişstea căzuse peste petrecere.

Grupuri de militari se instalară lângă balcoanele casei doctorului şi miroseau, curioşi, resturile acelui banchet întrerupt.

— Au venit soldaţii! îi şopti don Joaquin vecinei sale.

— Ne vor împuşca pe toţi, comentă dona Elvira, înroşindu-se de indignare.

Când crepusculul se arătă pe cerul grădinii, orchestra cântă *„Las mananitas”,* şi dona Carmen ordonă să se servească ceşti de cafea caldă pentru invitaţii vlăguiţi de pe scaune. Femeile erau somnoroase, şi în lumina verzuie a dimineţii rochiile lor arătau veştejite.

Bărbaţii vorbeau cu voce scăzută susţinând ceştile de cafea cu mâini nesigure. Oboseala şi primele raze ale zilei îi făceau să tremure de frig. Numai căpitanul Flores avea grijă să supravegheze ferm veranda.

în bucătărie, Charito nici nu mai vorbea, nici nu se mai mişca. Absenţa prelungită a stăpânei casei o făcuse să tacă. Era inutil să mai spună ceva, era inutil orice; erau pierduţi. Aşezată pe un scaun de *tule,* cu ochii vineţi de nesomn, fata bătrână a oraşului avea un aer buimac.

— O cafea, domnişoară Chayo...

Femeia acceptă cafeaua şi o bău, pierdută în gânduri pe care lumina dimineţii le întunecă.

— Ce-a fost aseară şi ce e acum! oftă una dintre
servitoare.

Celelalte, aşezate în jurul focului şi

istovite, nu răspunseră. Cometa strălucitoare, care fusese casa, se carbonizase, şi mersul soarelui o situă pe o orbită fierbinte. Resturile incendiului nocturn se transformară într-un refiex de oglindă, care umplea ochii invitaţilor de lacrimi.

Pe dona Elvira o conduseră într-o odaie. Culcată, cu ochii deschişi şi speriaţi, aştepta întoarcerea generalului.

— N-a venit?

— Nu, n-a venit, îi răspundea fiica ei, plictisită să audă mereu aceeaşi întrebare. Dacă mama ei ar fi ascultat-o, nu s-ar afia acum în această situaţie. Dar doamna nu a lăsat-o să vorbească, şi Conchita nu a putut să-i explice detaliile periculoase ale planului pe care ea il concepuse ca să îi înşele pe militari. Spre marea ei uimire, cei vârstnici acceptaseră cu entuziasm nerozia mamei sale, şi fata preferase să tacă. Iar acum, dona Elvira, moartă de fricǎ, întreba întruna dacă se întorsese duşmanul ei. „Pentru ce vrea să se întoarcă?” „Ca să îi fie clară enormitatea prostiei de care fusese în stare?” Şi fata îşi privi cu asprime mama.

— încă n-a venit omul ăla?

— Nu, mamă, n-a venit.

întrebarea insistentă o scotea din bucuria de a putea gândi singură în umbra răcoroasă a camerei. Cel puţin scăpase de soarele inclement al după- amiezii şi de greaţa în care se transformase banchetul. Nu mai vedea mesele pline de resturi de mâncare

peste care muştele zburdau vesele. Observase, surprinsă, cum apăruseră pe iarbă şi în coridor dopuri, bucăţi de pâine, sticle goale, hârtii
şi tot felul de gunoaie răsărite parcă dintr-o sursă secretă de murdărie. Conchita se simţise bolnavă în faţa acestei invazii de rămăşiţe. Ghirlandele de flori f
se ofiliseră, iar rochiile femeilor erau transpirate şi terfelite. Câteva perechi încă mai dansau, sub privirea feroce a lui Flores. Ascunsă în încăperea aceea albă, se simţea sigură. Dar paşii soldaţilor care patrulau casa doctorului ajungeau până la ea.

Don Joaquin intră ca să se intereseze de starea vecinei lui, se apropie de fereastră şi privi prudent: ziua urca şi strada continua goală.

— Parcă au murit toţi, zise cu voce spartă.

Dona Elvira stătea nemişcată. Fiica ei îsi duse
mâna la cap, desprinse florile veştede care îi împodobiseră până atunci părul negru, le lăsă pe noptieră cu tristeţe şi continuă melancolică lângă mama ei.

— E o zi lungă...

— Fără sfârşit. O să rămânem aici pentru totdeauna...

Şi doamna se întoarse spre fiica ei, căutând aprobare.

— Dar aleargă. Deja e ora două, reluă Conchita iritată.

— Din noaptea în care a plecat Hurtado am ştiut că ceva oribil ni se va întâmpla, adăugă bătrânul pe acelaşi ton al vocii.

— De-am sta toti întinşi! exclamă doamna aşezându-se în pat.

— Da. Asa n-am mai vedea ceea ce urmează să vedem, admise don Joaquin.

— Sunt mai isteti decât noi!... Am fost orbi! gemu dona Elvira.

— Dumnezeu îi ia văzul celui pe care vrea să-l piardă.

Afară, slujitorii împărţeau mâncarea încălzită care rămăsese de la banchet. Dar invitaţii aveau

mai multă poftă de plâns decât de mâncat şi stăteau cu ochii în farfurii. Maestrul Batalla o aruncă pe a sa într-un copac şi i se adresă, hotărât, lui Flores.

— Domnule căpitan, acesta este un abuz! Trebuie să plecăm acasă. Uită-te ce feţe au băieţii mei.

Unii invitaţi se uniră protestului şi câteva minute păru că toţi se răzvrăteau.

— Acesta este ordinul! Acesta este ordinul! repeta Flores.

Teama îi făcu să amuţească şi orchestra începu un marş, pe care îl întrerupse leşinul unui violonist. Incidentul provocă agitaţie, bărbaţii alergară în grădină, iar femeile scoaseră strigăte de groază. Zarva ajunse până în camera în care se aña doña Elvira.

— A murit primul dintre noi! strigă ea.

Grădina se incendia în strălucirea uscată de la patru după-amiază. Iarba pârjolită, ramurile nemişcate şi pietrele fierbinţi se consumau intr-un foc constant. Un cor monoton de greieri le cânta sfârşitul. Cerul

ne trimitea raze inflexibile. Niciun semn de umezeală, nicio amintire a apei nu venea să ne salveze de jocul reflexelor însetate. Timpul nu avansa, şi munţii care adăpostesc soarele dispărură de la orizont. Căzuţi prin fotolii, calcinaţi şi fără speranţă, aşteptam. Desculţi şi cu buzele uscate, servitorii ofereau răcoritoare colorate. Noi le făceam loc să treacă.

Tomás Segovia vomită violent şi nimeni nu se apropie să-l ajute. El continuă aşezat pe acelaşi scaun, ca şi cum ar fi fost patul lui de moarte, departe de orice pudoare şi convenienţă. Separat brutal de lumea lui de rime şi de silabe, nu mai vru să ştie de ceea ce făcuse şi, cu capul înclinat pe un umăr, dormită îndelung, fără grija locului în care se afla ori a hainelor sale pătate. în picioare lângă o coloană, căpitanul Flores îl observa ca cineva care observă o păpuşă stricată. Doctorul Arrieta se apropie de militar.

— Când o să se termine batjocura aceasta? îi zise el, roşu de mânie.

Căpitanul Flores păru încurcat şi îşi ascunse privirea.

— Nu ştiu, eu nu ştiu nimic... Eu doar primesc ordine.

— Ordine? Ordine?

— Ce vrei dumneata să fac? gemu Flores.

Medicul păru să mediteze. Apoi îl privi pe ofiţer cu curiozitate şi îi oferi o ţigară.

— ...Nimic!

Şi cei doi începură, lângă coloana dată cu var strălucitor, o discuţie despre politică,

uitând cu totul de prezenţa celorlalţi.

Primele umbre ne găsiră în grupuri inerte şi murdare. Pe nimeni nu mai interesa soarta nimănui. Auzeam, vag, zgomotul gărzilor de soldaţi care se schimbau din timp în timp. Doña Carmen ieşi în balcon, ca să vadă sfârşitul acelei zile moarte din acel oras mort.

— Nimic!... Nimic!...

Apoi intră şi porunci să se aprindă lămpile şi felinarele. Servitorii apărură cu ele şi îşi deschiseră drum printre invitaţi iluminându-le feţele palide.

— Maestre, ceva vesel! ordonă Flores.

Maestrul Bataila nu se mişcă şi nu răspunse la ordinul militarului. Don Pepe Ocampo il sprijini pe căpitan.

— Maestre, te rog... Pentru binele tuturor...

Batalia îl privi cu necaz, şi don Pepe se sîmţi străin între civili. Se îndepărtă de orchestră punându-şi în ordine cămaşa pătată şi cravata şifonată. Se lăsă să cadă intr-un scaun şi începu, solitar, un rozariu la care nimeni nu răspunse. în momentul acela greu nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să-l invoce pe Dumnezeu. Noaptea avansa încet, apa din fântână era neagră şi opacă, ramurile copacilor crescură şi ascunseră cerul, iar gândacii zburau în jurul candelabrelor aprinse printre invitaţii ai căror ochi istoviţi nu păreau să-i observe. Din când în când, se auzea vocea doamnei Montufar care întreba, pe tonuri din ce în ce

mai înalte.

— Nu s-a întors?

întrebarea ei venea dintr-o dimensiune în care încă mai contau acţiunile şi în care mai exista speranţă. Iritaţi, invitaţii îi ascultau strigătul care sfâşia armonia tăcerii. Ei căzuseră pradă abandonului. Omul acceptă violenţa la fel de repede cum acceptă calmul, şi petrecerea doamnei Carmen B. de Arrieta acceptase să moară. Cele câteva lovituri de ciocănel nu reînviară invitaţii pe scaunele pe care zăceau. Poate Elvira Montufar avea dreptate şi în lume încă se mai întâmplau lucruri. Dar în ce lume? Şi pe cine mai interesa acum aşa ceva? Numai căpitanul Flores se grăbi să deschidă veranda. Francisco Rosas intră pentru a doua oară, cu soldaţi! lui, în casa doctorului Arrieta.

Nimeni nu ieşi să-l întâmpine. Epuizaţi, îl văzură trecând ca şi cum nu l-ar fi văzut. Sosirea Iul nu mai avea nicio importanţă. Femeile se lăsară privite fără să-şi ducă măcar o mână la părul în neorânduială. Convinşi de inutilitatea oricărui gest, bărbaţii îşi menţinură poziţiile. Rosas contemplă mirat spectacolul. El şi însoţitorii lui se vedeau curaţi şi înviorаţi, şi îi învăluia, pe toţi, un miros uşor de lotiune şi de tutun; numai ochii umflati trădau nesomnul. Generalul abia răspunse la salutul lui Flores. Părea indecis în fata acelor flinte invinse. Dona Carmen ieşi să-l primească.

— Cum ai mai întârziat, domnule general!... Dar iată, suntem toţi aici,

aşteptând, aşa cum ai dorit...

Doamna schiţă un zâmbet. Generalul o privi ironic.

— Regret, doamnă, dar nu am putut să mă întorc mai înainte. Dumneata înţelegi!

Doctorul se apropie de soţia sa şi îl salută pe militar înclinând din cap.

— Doctore, fă-mi plăcerea de a mă însoţi.

Arrieta nu răspunse. Faţa lui palidă deveni şi mai palidă.

— Şi doamna, adăugă Rosas, fără s-o privească pe dona Carmen.

— Trebuie să iau ceva cu mine? întrebă ea cu inocentă.

— Orice vrei dumneata, doamnă.

O tăcere gravă întâmpină cuvintele sale. Unii invitaţi se ridicară şi se apropiară de grupul pe care cei doi soţi îl formau cu generalul.

— Oamenii mei vor percheziţiona casa.

Nu răspunse nimeni. Rosas îi făcu un semn lui Corona şi acesta, împreună cu patru soldaţi, intrară prin odăi. Se auzi zgomot de dulapuri răscolite, de mobile mişcate din loc, de sertare golite, şi vocea colonelului dând, aspră, ordine. Doctorul şi femeia lui ascultau cum militarii cotrobăiau prin intimitatea lor, şi o sudoare fină le acoperea frunţile.

Generalul îl chemă pe don Joaquín, şi acesta se prezentă cu un aer inocent.

— Spune-mi, domnule, ai intenţia să te înrolezi în armată?

— Ce spui, domnule general! Dumneata

mă cunoşti prea bine, iar la vârsta mea... Dacă aş fi mai tânăr...

— Luaţi-l, ordonă scurt Rosas.

Căpitanul Pardiño îl apucă pe bătrân de umeri şi il împinse între soldaţi. Don Joaquin ne privi pe toţi cu ochi de naufragiat şi făcu ceva neaşteptat: îşi scoase batista şi începu să plângă. Doña Matilde vru să se apropie de bărbatul ei, dar Pardiño o opri.

— Ai grijă, doamnă! Domnul colonel te-a avertizat la tîmp. Şi dumneata, domnule, pierde mai cu bărbăţie!

Don Joaquín clătină din cap şi încercă să spună ceva, dar suspinele nu-l lăsau să vorbească. Noi aşteptam să îl ascultăm.

— Plâng de ruşine... De ruşine pentru voi, le zise militarilor printre scâncete.

Francisco Rosas îsi muscă buzele şi îi întoarse f f t spatele.

— Aduceţi-mi-o pe cuvioasa care a intrat aici înaintea sergentului Illescas.

Dona Carmen îl privi pe general cu ură: ştia tot, se jucase cu ei şi căzuseră în propria lor capcană.

în fundul coridorului întunecos apăru Charito. în acelaşi *rebozo* negru, înaintă în linie dreaptă fără să o deranjeze scaunele în dezordine, nici privirile invitaţilor. Rosas o observă venind, înclină din cap şi, fără să-şi ia ochii de la ea, îi spuse ajutorului său.

— Ai grijă, Pardinas, că e înarmată.

Ca şi cum ar fi auzit tot, Charito îşi lăsă braţele în jos şi se apropie de general.

— Aici e cuvioasa, spuse domol.

Soldaţii o apucară de umeri şi o duseră lângă don Joaquín.

— Dumneata ai participat la agitaţia de azi- noapte! ii zise zâmbind Rosas.

Colonelul ieşi din camere. Aducea multe hârtii, la fel cu acelea care apăruseră lipite pe porţi şi ferestre cu cuvintele „Trăiască Regele Cristos!” Soldaţii aduceau de asemenea puşti şi pistoale. Dona Carmen şi doctorul le priviră surprinşi, ca şi cum ar fi ignorat că în casa lor se păstrau acele lucruri.

— Le-am găsit în camera doamnei, domnule general.

— Duceţi probele la Comandament, răspunse Rosas scurt, apoi adăugă, schimbând tonul: în numele Guvernului mexican, sunt arestaţi cetăţenii Aristides Arrieta, Carmen B. de Arrieta, Joaquín Meléndez şi Rosario Cuellar! Cei numiţi sunt f *
acuzaţi de răzvrătire. Domnule colonel Corona, condu arestatii la închisoarea militară.

Doctorul, soţia lui, Charito şi don Joaquín, cu mâinile legate la spate, fură înconjuraţi de un detaşament de soldaţi.

Apoi generalul ceru lista completă a invitaţilor şi redactă un act pe care îl semnară toţi.

— Plecaţi acasă şi staţi acolo până la noi ordine.

Nimeni nu se mişcă. Eram hipnotizaţi. Generalul vru să se înveselească şi îi strigă

lui Batalla cu voce liniştită.

— Dă-i drumul la muzică, maestre!

Maestrul Batalla nu dădu semne de viată.

— Să auzim un Ave *Marial*

Bataila se apropie bodogănind.

— Dar, domnule general, cum vrei dumneata?...

— Si dumneata îmi eşti crister?

Batalla alergă în fundul întunecos al grădinii.

— Băieţi, *Ave Marial*

— *Adiós,* scumpilor! strigă generalul Francisco Rosas.

Şi, în acordurile melodiei *Ave Maria,* se întoarse şi ieşi din casa doctorului Arrieta. Escorta care îi ducea pe prizonieri îl urma. Cu ochii plecaţi, invitaţii nu vrură să îi privească.

Se strecurară apoi toţi din veranda larg deschisă, fără zgomot şi fără cuvinte, în noapte. îi primiră tăcerea şi întunericul drumurilor mele şi nu văzură decât patrulele care cutreierau oraşul.

— Cine-i acolo!

— Noi...

— Lasă-i, sunt invitaţii!

Doña Matilde plecă singură. Intrând în beznă, îşi aminti cum îl căutase pe sacristán şi simţi, pentru a doua oară, că pătrundea în lumea ireală a crimei. Ar fi vrut să meargă repede, să ajungă în camera ei şi să scape de pericolul care o pândea din umbre.

Bâjbâi pe străzi împiedicându-se de pietre, trecu pe lângă zidurile închisorii şi se

întrebă dacă era adevărat că bărbatul ei se afla acolo, despărţit pentru totdeauna de ea. „Joaquín mă aşteaptă acasă – îşi zise, pentru a crede că nu era decât un vis rău când o să mă trezesc, o să fiu în patul meu apretat.” Şi dacă a muri înseamnă să vrei să te trezeşti, dar să nu te trezeşti niciodată? Ajunse înspăimântată la intrarea locuinţei sale şi bătu îndelung cu inelul de bronz, sigură că nimeni nu auzea şi că nimeni nu-i va deschide poarta care, cu fiecare lovitură, devenea tot mai surdă şi mai impenetrabilă. După un timp, Tefa întredeschise încet.

— Doamnă! şi slujnica începu să plângă.

Doña Matilde înaintă pe aleile sigure ale căminului său. Se afla între zidurile cunoscute ei, departe de coşmarul care ameninţa să nu se mai termine niciodată, şi nu văzu lacrimile Estefaniei, nici dezordinea din camerele răvăşite prin care parcă trecuse un uragan.

— Au venit aseară, au cotrobăit peste tot şi au luat puştile domnului... Ne-au interzis să plecăm de-acasă...

— Hai să facem patul meu, o întrerupse doña Matilde la vederea saltelelor aruncate pe jos.

— Si domnul?

— L-au luat.

— L-au luat!

Cele două femei se priviră. Era cineva care lua oamenii, care n scotea de prin casele lor şi îi ascundea într-un loc întunecos. „L-au luat” era mai rău decât „a

murit”. Aleseră să tacă. Niciun cuvânt nu îl putea readuce pe don Joaquín în ordinea casei. Doamna se lăsă să cadă intr-un balansoar, şi Estefanía începu să aranjeze aşternuturile fără să-şi privească stăpâna.

— Nu ştim ce s-a întâmplat cu Dorotea... Azi- noapte am auzit împuşcături. N-am văzut-o, iar noi nu ne-am mişcat din casă. După ce au plecat de aici soldaţii, am auzit focurile de armă la ea...

— Chemaţi-o din grădină, ordonă, sleită de puteri, doña Matilde.

Tefa şi Căstulo se apropiará cu grijă de zidul care despărţea cele două proprietăţi. Lipiţi de el, încercară să prindă vreun zgomot din curtea vecină: o tăcere goală o umplea. Sus, cerul negru şi câteva stele portocalii priveau ce se întâmpla în hardughia arsă a Doroteei.

Copleşiţi de liniştea dîn jur căutară o scară, o sprijiniră de perete şi începură să o urce ca să vadă ce se întâmpla de cealaltă parte. Dar abia înălţă Căstulo capul, că o voce alarmată strigă:

— Cine-i?

— Om bun! răspunse slujitorul aplecându-se repede.

— Ce vrei? întrebă vocea.

— Să ştiu ce s-a întâmplat cu Dorotea.

— Ce să se întâmple!? Stă întinsă în verandă cu o grămadă de muşte deasupra! îi răspunseră.

— *Caray!* – Lasă-mă s-o iau de-acolo...

— Nu. Singurul ordin pe care îl avem este

să arestăm pe oricine intră în această casă.

— Niciun creştin nu trebuie să vadă lucruri care f

nu-l mai interesează, răspunse Căstulo ridicând capul pe deasupra zidului.

— Bine, îi închidem noi ochii.

Apoi, de la distanţă, vocea, amplificată de bolta verandei, strigă:

— Nu se mai poate! E înţepenită de tot!

Tefa se închină şi plecă să caute un cearceaf care să-i servească Doroteei de giulgiu. Căstulo îl aruncă de cealaltă parte a zidului.

— ...Giulgiul!... Şi rugaţi-vă pentru ea!

— Era o bătrână ticăloasă... De ce l-a ascuns pe sacristán?

— Numai Dumnezeu o poate judeca.

— Asta aşa e. De ce nu mergeţi să cereţi permisul de înmormântare? Duceţi-vă la general, că deja miroase. Stă acolo de la miezul nopţii, răspunseră din cealaltă parte.

Servitorul doñei Matilde mulţumi pentru sfat.

— Noapte bună să vă dea Dumnezeu.

— Noapte bună, ii răspunseră, politicos.

înainte de a vorbi cu doamna, Căstulo merse la bucătărie cu Estefanía.

— Căutati în odaia mea sulurile de hârtie de bambus, ca să facem ghirlande şi steguleţe. Vin acum... Dacă vrea Dumnezeu...

Grupul de servitori rămase tăcut, ca şi cum n-ar fi auzit cuvintele lui.

— în zilele astea, Dumnezeu nu vrea

nimic... şi nenorocirile obosesc, murmură Ignacio, bucătarul- şef, în timp ce se ridica dispus să îndeplinească cererea.

Căstulo ieşi din bucătărie şi se îndreptă spre camera doamnei, ca să-i dea vestea. Intră pe vârfuri, temându-se să n-o sperie. Doña Matilde nu se mişcă din scaunul ei de *bejuco-.* Omul îi anunţă cu voce joasă moartea Doroteei şi femeia, fără să se arate surprinsă, îi ordonă să meargă la Comandamentul Militar după permisul de înmormântare.

— Dacă până dimineaţă nu te întorci, vom vedea ce putem face pentru tine.

— Viaţa unui scorpion e mai valoroasă, în zilele acestea, decât cea a unui creştin, răspunse Căstulo.

— Aşa e, aprobă Tefa, şi se ghemui la picioarele stăpânei sale.

Lui Căstulo îi era frică să iasă în întunecimea străzii, în plină singurătate. Ştia că locuinţa era supravegheată şi că soldaţii n-ar avea nicio milă pentru el. Orice cuvânt, orice mişcare suspectă îl puteau costa viaţa. Orbit de umbre, făcu primii paşi prin noapte. O mână îl apucă de umăr.

— Unde mergi?

— La Comandament, domnule.

— Hai!

Urmat de doi soldaţi, ajunse la parohie. Iar acolo găsi o activitate intensă. Curtea era iluminată de o mulţime de felinare, grupuri de militari intrau şi ieşeau, unii vorbeau şi râdeau veseli. îl duseră intr-un

birou şi îl lăsară în fata a doi ofiţeri care scriau la maşină. Căstulo îşi coborî privirea fără să îndrăznească să-şi formuleze cererea. Soldatul care îl însoţea explică situaţia lui.

— Aşteaptă, îi spuseră sec.

— Aş vrea să ştiu..., începu servitorul donei Matilde.

— Aşteaptă! Colonelul îl interoghează pe Juan Carino.

Când auzi numele nebunului, vru să întrebe ceva, dar se răzgândi şi rămase în tăcere.

— Ţi-am spus să aştepţi! îi strigă din nou ofiţerul.

— Aştept, domnule...

— Atunci dă-te la o parte!

Tulburat, căută un loc mai puţin vizibil. Cum încăperea era prea mică pentru a putea trece neobservat, se lipi de perete în ungherul care i se păru cel mai îndepărtat de militari, în picioare, cu pălăria de *petate* în mâini şi cu ochii în jos; şi aşteptă. Ofiţerii se comportau în prezenţa lui cu insolenţa celor puternici în faţa inferiorilor: spuneau glume ordinare, fumau cu nesimţire şi făceau comentarii despre lumea cunoscută din Ixtepec. Ruşinat, Căstulo îşi privea picioarele. Nu putea pleca fără un răspuns şi nu putea evita să audă cuvintele acelea care îl incomodau. I se părea că surprinde secrete care nu îi aparţineau şi încerca, cu delicateţe, să nu asculte conversaţia. Trecu o oră şi nimeni nu-l chemă. Servitorul se

adânci într-o tristeţe colburoasă care îl lăsă singur în încăperea plină de voci şi de fum. Era mai puţin decât un străin, el nu exista, nu era nimeni; şi, în calitatea lui de nimeni, îşi privea picioarele captive în sandalele scâlciate, cu unica speranţă de a dispărea. Auzi paşi de femeie şi ridică surprins ochii: două dintre fetele de la Luchi se apropiará de ofiţerii care scriau la maşină.

— Vrem să vorbim cu generalul, cerură cu glas scăzut.

— N-ar mai lipsi decât să vă şi aştepte!

Un cor de râsete urmă acestui răspuns al locotenentului.

— Bine, atunci cu cine-o fi...

— Aşteptaţi!

Femeile căutară un colţ în care să aştepte şi se refugiará, cu capetele plecate, lângă servitorul doñei Matilde.

1. Independenţa Mexicului s-a declarat în 1821, după un proces început în 1810, şi a fost recunoscută de Spania în 1836 (anul morţii regelui Fernando al Vll-lea). între 1810 şi 1825, Columbia, Venezuela, Paraguay, Argentina, Chile, Salvador, Costa Rica, Guatemala, Honduras, Nicaragua, Panama, Republica Dominicană, Perú, Ecuador, Bolivia şi-au obţinut de asemenea independenţa faţă de Coroana Spaniolă. Iar Brazilia şi-a afirmat independenţa faţă de Imperiul Colonial Portughez în 1822.
2. *Jarabe* este un dans popular mexican cu

origini

în aşa-numitul *jarabe gitano* („jarabe ţigănesc”) din Andaluzia, adus în Nueva España [Noua Spanie] de cuceritori. Cuvântul *jarabe* are sensul comun de „sirop”, „amestec de ierburi şi esenţe”, şi provine din limba arabă: *xarab.*

Spaniolii îl scriau, în epoci anterioare, *xarabe. Jarabito,* dim.

3. Şal, accesoriu de identitate al femeilor mexicane, confecţionat din bumbac, lână ori mătase. Este folosit şi pentru a purta unele greutăţi sau chiar copii mici. Dimensiuni: cele mai mari 3 m x 80 cm; cele mai utilizate: 1,80 m x 75 cm şi 1,50 m x 70 cm.
4. Expresie de nemulţumire sau mirare.
5. Nume generic pentru diverse specii de plante tropicale cu tulpini lungi, subţiri şi flexibile, din care se confecţionează sfori, coşuri şi unele mobile uşoare.

VII

În seara petrecerii de la doña Carmen, nimeni nu bătu la uşa lui Luchi, şi balcoanele salonaşului roşu rămaseră închise. Adunate în bucătărie, fetele aveau aerul inutil al resturilor aruncate la gunoi, în astfel de nopţi, certitudinea urâţeniei lor le făcea duşmănoase. Nu voiau să se vadă unele pe altele, erau prea asemănătoare: acelaşi păr lăţos şi aceleaşi buze vulgare. învinse de paragina din jur, muşcau din *tacos* fără poftă şi făceau aluzii obscene.

— O să vedeţi! O să vedeţi!

Aşezată pe jos, cu halatul deschis, Taconcitos mânca fără chef o *tortilla* şi repeta întruna aceste cuvinte.

— Taci odată! îi răspunseră celelalte enervate.

— O să ni se înmulţească necazurile... O să vedeţi, repeta.

— N-o să vedem nimic, îi răspunse Úrsula dându-i un ghiont.

— Vă spun eu că avem nenorocirea în faţă, insistă fata, şi se înghesui, mohorâtă, lângă vatră, privind jarul ca şi cum ar fi citit în el dezastrul pe care îl anunţa.

— Eşti pilită! zise Úrsula.

Celelalte o priviră cu dispreţ şi continuară să mănânce plictisite. La zece noaptea, Luchi intră în bucătărie. Taconcitos nu se

mişcă, nici măcar nu se deranjă să o privească; ştia ce urma să audă.

— Aranjaţi-vă! Nu vedeţi ce feţe aveţi? zise patroana privindu-le cu dezgust.

Femeile îşi neteziră părul; unele se şterseră la gură cu dosul palmei, indiferente. Pentru cine sau pentru ce să se aranjeze?

— Nu vreţi să primiţi binecuvântarea? întrebă Luchi.

Fetele se agitară, unele se ridicară în picioare, altele începură să râdă.

— V-am spus, v-am spus eu că o să plouă cu nenorociri, repeta Taconcitos.

— Cobe!

Femeia lansă în flăcări un scuipat care sări în nenumărate scânteioare.

— Haideţi! zise Luchi fără altă explicaţie.

Prostituatele o urmară până la camera lui Juan Cariño. Luchi intră şi închise uşa în urma ei. După câteva minute apăru.

— Haideţi şi voi.

Speriate de vocea ei, femeile intrară pe vârfuri şi il văzură pe părintele Beltrân aşezat pe marginea patului, îmbrăcat cu redingota şi pantalonii vărgaţi ai lui Juan Cariño, în timp ce domnul preşedinte, în picioare lângă sacerdot, purta sutană şi părea mâhnit în noua lui tinută. Colocatarele rămaseră mute de surpriză. Unele mai credincioase îngenunchează imediat, altele îşi astupară gura ca să nu râdă la vederea celor două personaje deghizate. Taconcitos privi din uşă pe deasupra capetelor lor şi exclamă:

— Ştiam eu! Nu v-am spus?... Eu l-am văzut intrând...

— Ce tot spui acolo? îi zise Luchi furioasă.

— L-am văzut intrând... Juan Carino a intrat de două ori, dar prima oară era părintele îmbrăcat în hainele domnului preşedinte. Atunci ai ieşit tu, cu pachetul de haine, şi te-ai dus acasă la Dorotea, unde te aştepta domnul preşedinte, care s-a îmbrăcat şi a venit, iar tu ai adus sutana părintelui, îţi aminteşti? A fost în noaptea în care l-au bătut cu pietre pe don Roque. Cine ştie de când stătea părintele ascuns în casa Doroteei!...

— Aşa a fost. Nu era loc şi pentru don Roque şi pentru mine. Cum el era grav rănit, eu trebuia să plec. Şi dacă nu ar fi fost prietenii mei, aş fi fost împuşcat de mult, acceptă popa.

Juan Carino îşi plecă ochii cu modestie, şi părintele Beltrăn râse vesel. Fetele îl imitară şi odaia domnului preşedinte se însufleţi de comentarii şi de hohote.

— Ei umblau după părinte, şi el aici, pus bine!

— Nu m-aţi lăsat să dorm, cu chîlomanele voastre.

— Sunt tare gălăgioase, părinte.

De lângă uşă, Luchi îl privea pe popă cu tristeţe. „Cât valorează viaţa unei târfe?”, îşi zise cu amărăciune. Ieşi pe vârfuri din cameră şi străbătu casa prin beznă. Vocîle se stinseră şi se găsi singură, traversând încăperile goale. „întotdeauna am ştiut că

voi fi asasinată”; şi simţi că limba i se răcea. „Şi dacă moartea înseamnă să ştim că vom fi asasinaţi pe întuneric? Luz Alfaro, viaţa ta nu face nici doi bani!” îşi pronunţă numele cu voce tare, ca să alunge gândul care îi creştea în interior. Dacă murea în noaptea aceasta, avea să cunoască groaza în faţa asasinului care o pândea din ungherul cel mai ascuns al memoriei ei. Apoi deschise uşa şi privi în jur; trebuia să aştepte semnalul pentru plecarea părintelui Beltrăn. Strada era liniştită, umbrele nopalilor de lângă gardul din faţă, nemişcate. Luchi era obosită de aşteptare. Oare ceea ce aştepta nu era momentul acela atroce care nu venea niciodată? „întăreşte-mă, Dumnezeule, şi dă-mi odihnă!” Atunci se profilă, pe lângă nopali, silueta înaltă şi corpolentă a lui don Roque, care îi făcu un semn, iar ea rămase nemişcată. Răspunse semnalului, lăsă uşa întredeschisă şi se întoarse în odaie. Când o văzură, fetele încetară râsul.

— Părinte, don Roque a venit. Băieţii lui Moncada sunt în Las Cruces.

Cuvintele ei sunară grav. Popa Beltrăn îşi uită râsul şi deveni palid.

— Să mergem, spuse Juan Carifio, şi A apucă de braţ.

Cei doi bărbaţi ieşiră din odaie. Luchi şi femeile
îi urmară. Când ajunse în vestibul, preotul se întoarse spre fete.

— Rugaţi-vă pentru mine şi pentru sufletele care îşi riscă, în noaptea aceasta,

viaţa, ca să o salveze pe a mea.

Luchi şi Juan Carifio îngenunchează, şi Beltrăn îî binecuvânta.

— Părinte, don Roque va merge înainte pentru siguranţă. Ţine-o tot pe lângă pereţi, şi la cel mai mic zgomot, întoarce-te repede.

Toţi ascultară cu respect cuvintele lui Luchi, şi ea deschise usa hotărâtă.

— Eu plec la două minute după dumneata, ca să te păzesc din spate. Dar nu e niciun pericol...

Fără o vorbă, preotul alunecă în stradă. Afară tăcerea era deplină. înspăimântaţi, cei dinăuntru nici nu respirau: li se părea că il predaseră pe Beltrăn direct în mâinile morţli. Luchi aşteptă câteva minute, se închină şi ieşi din Casa sa. Juan Cariño închise uşa şi se aşează pe jos, cu urechea lipită de crăpătură, ca să audă paşii ei grăbiţi, care se îndepărtau pe pietre.

— Stingeţi lampa! ordonă cu voce joasă.

Femeile o stinseră dintr-un suflu şi se cuibăriră ;

în jurul lui. Noaptea era liniştită, veranda întunecoasă, şi o tristeţe infinită învăluia grupul ghemuit în vestibul.

Juan Cariño rupse tăcerea foarte încet:

— Don Roque îi deschide drum printre umbre, Luchi îl acoperă din spate... Iar la mijloc e Tatăl strălucitor ca o faclă. într-o jumătate de oră, puterea lui sfântă va fi cu ai lui Moncada, iar în zori, în *sierra,* va lumina valea din mâinile lui Abacuc, marele războinic!...

Juan Cariño se întrerupse. Fascinate de glasul lui, femeile îşi uitară teama. După câteva clipe, bărbatul îşi scăzu şi mai mult vocea şi continuă:

— Francisco Rosas dansează înconjurat de focuri bengale şi de muzică, şi nimeni n-o va auzi pe Luchi coborând strada singură, lipsită pentru totdeauna de înalta ei misiune de înger păzitor... Iar noi o aşteptăm aici, în vreme ce generalul dansează şi dansează şi dansează...

La ora două dimineaţa, Juan Cariño şi fetele continuau să aştepte ghemuiţi în vestibul. Somnul le învinsese pe câteva dintre ele; altele, ascunse în întuneric, îşi cultivau frica. Doar bărbatul asculta, concentrat, zgomotele nocturne. „Nu se poate, nu e posibil”; dar de fiecare dată groaza se făcea tot mai posibilă. Domnul preşedinte îşi ascunse capul între mâini. Avea gura uscată şi corpul îmbibat de sudoare.

— Fetelor!... Fetelor! le chemă aproape în şoaptă. Unele ridicară capetele.

— Da, domnule preşedinte...

— Ascultaţi: „Au venit sarazinii şi ne-au rupt în bătaie; Dumnezeu îi ajută pe cei răi când sunt mai multi decât cei buni...”[1]

Ele nu răspunseră.

— înţelepciune hispanică veche. Spaniolii, deşi sunt spanioli, au ştiut şi ei odată ceva, conchise nebunul, ca să se scuze că a citat ceva spaniol; el, admirator al părintelui Hidalgo[2]!

— Cât e ceasul, domnule preşedinte? întrebă una dintre femei, care înţelesese disperarea lui Juan Cariño.

— Cum vrei să-ţi spun cât e ceasul, când de aici nu văd stelele? răspunse omul posac.

Ştia că voia să-i spună că ora pe care o aşteptau ei trecuse de mult. Se auziră paşi îndepărtaţi şi agresivi care coborau strada spre casa lui Luchi.

— Nu e ea!... Nu e ea! ziseră toate ridicându-se de pe jos.

— Ascunde-te, domnule preşedinte!

— Şşş! făcu Juan Cariño, şi abandonă demn vestibulul.

Paşii se opriră şi mulţi pumni bătură în uşă cu violenţă. Femeile păstrară tăcerea, şi loviturile sporiră ca dispuse să dărâme intrarea.

— în numele legii, deschideţi!

— Bastarzilor! răspunseră cele dinăuntru.

Broasca cedă sub culatele mauserelor, şi Justo Corona intră triumfător în şandramaua lui Luchi.

împinse cu un braţ femeile şi, la strălucirea felinarului pe care îl purta, se îndreptă spre salonaş. Cercul de claritate căzu peste figura lui Juan Cariño, aşezat cu demnitatea unui personaj oficial. Colonelul rămase surprins; apoi începu să râdă în hohote, fără să ia fascicolul de lumină de pe domnul preşedinte, înfofolit în sutana părintelui Beltrăn. Soldaţil îl priviră şi ei, distraţi, pe nebun.

— Aprindeţi nişte lămpi! porunci Corona

continuând să râdă.

Femeile aduseră lumini şi le puseră pe mesele din salon.

— Trei dintre voi să percheziţioneze casa, le zise Corona soldaţilor, fără să-şi ia ochii de la domnul preşedinte, livid şi nemişcat.

— Cine l-a adus pe popă aici? întrebă după câteva clipe.

Femeile şi Juan Cariño nu răspunseră.

— De unde venea Beltrăn? întrebă din nou ridicând vocea.

— Domnule colonel, te rog să nu strigi în prezenţa mea, replică zăludul îmbăţoşându-se ridicol în sutana lui.

— Lasă gluma! Gata! Duceţi-l la Comandament! ordonă Corona.

Soldaţii îl legară pe domnul preşedinte fără nicio consideraţie şi îl scoaseră pe uşă în ghionturi.

— Iar voi o să cântaţi în cor! le mai spuse Corona femeilor, înainte de a ieşi.

Ele îşi lăsară capetele în jos. Casa rămase răvăşită, şi locatarele nu făcură nimic ca să pună cât de cât în ordine odăile răscolite de soldaţi. Se întoarseră speriate în bucătărie.

— Tu crezi că-i vor da drumul domnului preşedinte?

— Eu cred că or să-l împuşte, răspunse Taconcitos, ghemuită lângă vatra stinsă.

— La ce oră se întoarce Luchi? oftă una, foarte tânără.

— Eu cred că nu se mai întoarce niciodată.

Fetele o aşteptară în van pe patroana lor.

La unsprezece dimineaţa, una dintre ele ieşi în uşă şi dădu de feţele plictisite ale soldaţîlor care supravegheau casa.

— Nu ştiţi ce s-a întâmplat cu Luchi? întrebă timidă.

— Zace lată în Las Cruces, îi răspunseră reci.

Ziua trecu fără ca nimeni să se apropie de ele cu vreo speranţă. Murdare şi deznădăjduite, rămaseră plângând în bucătărie. Târziu, după ce căzu noaptea, hotărârâră să meargă la Comandament ca să ceară corpul patroanei. Două dintre ele îşi asumară complicata misiune. Un soldat le însoţi de acasă până în prezenţa ofiţerilor. în birou îl întâlniră pe Căstulo.

— Cât o fi ceasul, domnule? întrebă cea mai curajoasă.

— Eu cred că e trecut de două, răspunse servitorul doñei Matilde. Apoi femeile şi bărbatul continuará să aştepte.

. Zicală spaniolă medievală. Are la origine ciocnirile dintre aşezările de creştini de pe râul Duero şi almoravizii care treceau apa în incursiuni de jaf. Almoravizii (din Imperiul vest- african) au dominat Spania arabă între anii 1093-1148.

. „Popa Hidalgo" *(supra,* nota 1, p. 56).

VIII

Vă jur că nu merg la petrecere! zise, zâmbind., colonelul Cruz.

Rafaela şi Roşa, întinse în pat, îl priviră nemulţumite. Petardele de la banchetul donei Carmen ajungeau până la ele.

— Nu mă credeţi? Uitaţi-vă în ochii mei!

Şi Cruz se aplecă asupra lor şi le privi fix. Gemenele îi răspunseră cu câte o strâmbătură, iar el mângâie taliile şi şoldurile iubitelor sale cum mângâie un cunoscător crupele a două iepe.

— Ce-aş putea avea la petrecere şi să nu am aici? spuse, în timp ce mâna lui trecea de la o soră la alta.

— Ofense! replică Roşa.

— Ofense? se miră omul.

— Da, ofense la adresa noastră, explică Rafaela, îndepărtând braţul bărbatului cu dezgust.

— Cine îmi poate jigni mie plăcerea?

— Alea!... Decentele alea care pe noi nu ne invită!...

— Decentele?... Tu nu ştii ce sunt decentele..., zise Cruz cu dispreţ, în timp ce mâna lui pipăia trupurile celor două surori ca să alunge de pe ele furia.

Tinerele se liniştiră, închiseră ochii şi aspirară cu nesaţ mirosul de fructe care

învada încăperea. O voce din coridor îl chemă pe militar. Acesta se despărţi de fete şi ieşi pe vârfuri din odaie. Abia plecă el, că Rafaela se aşează în pat şi privi bănuitoare uşa prin care dispăruse amantul lor. Ascultă, indispusă, vocile vesele ale bărbaţilor pregătiţi să pornească spre banchetul de la dona Carmen.

— Gata, domnule colonel? Au venit domnişoarele, se auzi glasul generalului Francisco Rosas.

Câteva secunde mai târziu, paşii cizmelor lustruite străbătură coridorul, ajunseră în verandă şi se pierdură pe stradă.

— O să mi-o plăteşti!

— Ăsta crede că toate se rezolvă în pat! adăugă Roşa.

Si tremurând de furie, surorile priviră împrejur, căutând răzbunare. Luisa şi Antonia intrara fara sa f
bată.

— Ce-i cu voi? întrebă Luisa văzând chipurile mânioase ale gemenelor.

— Plecăm în Nord!

— Plecaţi?... Când?

— Chiar acum, răspunseră surorile.

— Nu mă lăsaţi singură! stărui Antonia.

Luisa de asemenea păru îngrijorată. Gemenele se ridicară dintr-un salt. Decizia aceasta le umpluse de energie.

— Mâncaţi! zise Rafaela întinzând un cosulet cu f f f
fructe. Apoi se lăsă pe un scaun şi spuse cu seriozitate.

— Să vedem dacă Cruz învaţă să fie mai

bărbat!

— Nu se insultă plăcerea! adăugă Roşa.

— Trebuia să-l fi văzut înainte de a ieşi. Stătea f acolo – şi Rafaela arătă patul.

— L-am lăsat să se agite, ca să nu suspecteze nimic. E bine să-i duci cât mai sus, iar apoi să-i laşi să cadă...

— Chiar plecaţi? întrebă Antonia incredulă.

— Bineînţeles că plecăm!

Şi surorile îşi îngrămădiră hainele pe pat. Luisa fuma gânditoare şi le privea neliniştită. Apoi se ridică şi anunţă cu voce răguşită:

— Merg şi eu.

— Haideţi să plecăm toate patru; când se întorc ei de la petrecere, noi am zburat!...

Şi surorile începură să râdă imaginându-şi surpriza militarilor când ar găsi, la înapoiere, camerele lor goale.

— Putem. Luăm caii în timp ce ei dansează. Şi mâine... să ne caute!

— E ora de schimbat oraşul şi bărbatul.

— Vreau să mai aud şi alte cuvinte! strigă Roşa.

— Strângeţi-vă lucrurile, le grăbi Rafaela pe Luisa şi pe Antonia, impîngându-le afară din odaie. Când rămaseră singure, surorile se aruncară pe pat şi începură să plângă: le era teamă să cutreiere lumea, să părăsească hotelul şi să caute un alt oraş şi un alt bărbat.

Antonia intră în camera ei, nu găsi lampa

şi încercă să-şi imagineze, pe întuneric, ce s-ar întâmpla dacă ar fugi cu gemenele. Ar călări la galop direct spre casă. Trebuia să străbată sate adormite, să salute catârgii care cutreierau umbrele şesului cu maceta în mână, să răzbească prîn *sierra* plină de şerpi şi să ajungă, dimineaţa, la Tierra Colorada[1]; să traverseze râul într-o barjă, cu ochii vâslaşilor asupra ei, iar apoi, de cealaltă parte, să-şi continue mersul până la mare... Dar marea rămânea departe... îşi acoperi faţa cu mâinile şi plânse; nu se simţea în stare să facă o asemenea călătorie singură. Noaptea, cordilîera se înalţă şi nu lasă să treacă fugarii, aruncă roci pe drumuri şi suflete chinuite bântuie, auind, crestele ei negre. I se păru că aude copitele calului său şi se văzu, rece ca o moartă, pierdută în munţi. „Merg unde merg ele, şi de acolo îl înştiinţez pe tata să vină după mine...” Şi aşteptă ca celelalte să o cheme. „Ah, să scap de putoarea din camera asta!...”

Luisa deschise dulapul şi îşi privi rochiile. Văzu viata ei venind în formă de străzi care se încrucişau şi se prăvăleau peste ea. Văzu balcoane şi porţi închise. Unde s-ar duce? îşi aminti casele surorilor ei, cu şiruri de copil, de dădace şi de soţi îmbrăcaţi în negru. Intră în locuinţele mătuşilor sale, cu balustrade în stil francez, oglinzi şi melci de mare. „Dacă eşti cuminte, Luisita, înainte de a pleca, o să auzi marea în scoică”, îi spuneau în salonul mătuşii sale Mercedes,

iar ea, aşezată într- un scaun auriu, mânca biscuiţi sfărâmiciosi şi îsi privea picioarele, care ii atârnau fără să atingă solul. Mătuşa Mercedes umbla în pantofi de satin negru, avea o slujnică bătrână, mângâia o pisică gri şi, din când în când, privea un cesuleţ de aur atârnat de un lanţ de perle peste volanele rochiei negre. Mătuşa Mercedes o iubea... Citise, cu timp în urmă, despre moartea sa, în ziare. încercă să-şi imagineze casa ei cu perdele de brocart. Era sora bunicii ei şi trăise întotdeauna singură, înconjurată de porţelanuri şi de servitori. „Oare ce-ar gândi, dacă m-ar vedea băgată în oraşul acesta?" I se păru
că, dintre cutele unei draperii invizibile, îi ajungea vocea bătrânei: „Pleacă, dragă, pleacă!" Alese două rochii şi le înfăşură într-o mică legătură. Nu voia să ia nimic din trecutul ei de... ezită înainte de a spune cuvântul „târfă". Silenţioasă, cu maniere de copilă respectuoasă, ieşi dîn încăpere şi bătu la uşa Antoniei. Nu se gândise nici la soţul, nici la copiii ei – atât de îndepărtaţi! Prietena ei apăru cu mâinile goale.

— Ce, tu nu vii?

— Ba da...

— Fără nimic?

— Fără nimic. Tot ce e aici pute..., zise Antonia cu o grimasă de scârbă.

Găsiră camera surorilor în dezordine, cu pantofi, flacoane şi haine aruncate pe jos.

— Numai un moment, numai un moment! zise Rafaela, aplecată asupra unei boccele

pe care o lega energic.

— Şi cum o să cari toate astea? întrebă Luisa arătând spre pachetele şi valizele din jur.

— Nu îi lăsăm rahaturile pe care ni le-a dat. Ce, el ne va înapoia plăcerile de care l-am umplut noi?

— în două sau trei călătorii..., răspunse Rafaela.

— Imposibil. Odată ce am ieşit de aici, nu ne mai putem întoarce, zise Luisa serioasă.

— Atunci lăsăm tot! hotărî curajoasă Rafaela.

— Nu, eu îmi iau rochia verde! Cu ce-o să mă plimb prin Culiacăn-? strigă Roşa, şi începu să desfacă pachetele ca să o găsească.

— O să pierdem şansa pentru un moft! zise Luisa îmbufnată.

— Ştii ce e un moft? Nu, nu ştii..., gemu Roşa.

— Un moft este un trandafir care creşte pe maidan; cel mai frumos, cel mai neaşteptat, explică Rafaela răscolind rochii şi fuste. Mâna ei apucă rochia verde a surorii sale şi o flutură veselă în fata celorlalte.

— Haideţi!

Stinseră lampa şi observară coridorul. Era curioasă liniştea care domnea în hotel în absenta bărbaţilor. Leonardo şi Marcial, doi soldaţi bătrâni, îşi făceau rondul prin grădină cu felinare aprinse în mâini. Fetele îi pândiră şi, când luminile se îndepărtară

spre depozitele de apă, alergară desculţe, cu pantofii în mână, spre verandă. Sufocate de râs, aşteptară acolo câteva secunde, apoi traseră zăvoarele, întredeschiseră poarta şi ieşiră în stradă. De departe, ajungeau petardele şi sunetul viorilor de la petrecerea donei Carmen. Merseră cu grijă până la grajdul de cai. Fausto, rândaşul lui Francisco Rosas, era beat şi le primi vesel.

— O plimbăricǎ?... Cum să nu, domnişoarelor, imediat pun şeile pe cai!

Omul nu păru să-şi dea seama nici de ora care era, nici de extravaganţa dorinţei lor. Tinerele începură să râdă bucuroase, şi Fausto deveni serios.

— Fiecare cap e o lume.

Rafaela avu certitudinea că nu îl înşelau: omul ştia că ele aveau de gând să fugă. Chiar îi ghici gândul: „Or fi având motivele lor.”

— Fausto, nu vrei o pălărie nouă? Şi fata îi întinse câteva monede de aur.

— Pentru ce, *niña* Rafaela, dacă îmi pleacă frumuseţile?

Ele îşi întrerupseră râsul, întristate de cuvintele omului.

— în Ixtepec vă suntem recunoscători că ne-aţi dat atenţie atâta timp, zise bărbatul mângâind crupa calului sur al Rafaelei.

Ea îşi păstră banii; nu voia să-l jignească.

— Am fost foarte mulţumite în Ixtepec, răspunse Rosa, ca să îi întoarcă amabilitatea.

— Domnişoara Antonia mă vizitează

pentru prima dată...

— Nici domnişoara Luisa nu ştie să călărească..., zise Fausto privind şuviţele blonde şi faţa palidă a Antoniei, apoi ochii albaştri ai Luisei.

— Da, Faustito, dar toate se schimbă. Pregăteşte- i-l pe Abajeño[3]!

— Şi desfătarea are sfârşit, conchise Fausto dispărând în fundul grajdului după Abajeño, calul colonelului Justo Corona. Paşii lui se stinseră în bălegar şi vocea îi sună gravă pe sub bolta de piatră.

Luisa aprinse o ţigară. Era îngrijorată. Urma să meargă pe calul Rafaelei şi apoi pe cel al Rosei, şi o speria gândul că va depinde de cele două surori, încercă să uite frigul care îi suia prin gura stomacului. „S-a topit farmecul”... Unde pleacă ele acum?... Vor fi iubitele cuiva. Rafaela vru să ghicească faţa pe care o ascundea cuvântul „cuiva”. Le aşteptau alte oraşe şi alte uniforme fără corp şi prestigiu. De când nu mai făceau altceva decât să spânzure ţărani şi să-şi Instruiască cizmele, militam deveniseră absurzi. „Pentru asta ü plătesc?... La fel ca pe poştari!” Se simţi batjocorită. Era mai bine să plece. „Viitorul meu amant nu va primi leafă!” îşi zise dezgustată. Ea văzuse foaia de plată a lui Cruz, dar suma aceea nu putea acoperi toate cheltuielile pe care le făcea el. „E un hoţ!...” Şi rămase uimită. Era surprinzător câte lucruri descoperise în timp ce Fausto înşeua caii. Dar cum fura? La ce oră? îi auzi râsul de canibal şi îi văzu mâinile

jucându-se cu *centenarii* de aur. Se simţi tristă. 0 înşelase. Se prefăcuse a fi cine nu era.

— Fausto întârzie prea mult..., zise sora ei, scoţând-o din gânduri.

într-adevăr, rândaşul nu făcea niciun zgomot, şi caii erau cuminţi.

— Fausto!... Fausto!..., îl chemă Rafaela cu teamă.

— Ce-i? întrebă Luisa alarmată.

— Cine ştie!... Nu răspunde...

Tinerele se afundară în grajd. Nu era posibil să le fi trădat. Părea atât de bucuros să le vadă, atât de amabil...

— Fausto!... Fausto!..., strigă din nou Rafaela.

Nimeni nu răspunse la chemarea ei. Rândaşul lui Francisco Rosas dispăruse fără zgomot, alunecând asemenea unui şarpe.

— Ticălosul!

— Haideţi! le grăbi Antonia.

— Vrei să ne prindă la ieşirea din oraş?

— Aminteşte-ţi de Julia! răspunse Rosa mohorâtă.

în stradă întâlniră grupuri de femei şi de copii care alergau pe lângă pereţi. Ce se întâmpla? Trecură prin faţa casei donei Lola Goribar. Văzură, în spatele geamurilor iluminate, faţa curioasă a doamnei şi, lângă ea, pe a fiului ei Rodolfo. Era singura locuinţă liniştită în mijlocul spectacolului aceluia ciudat care fugea, împreună cu ele, prin noaptea sumbră. Poate pentru că era singura în care mai rămânea o capelă şi în

care se mai spuneau rozariile cu regularitate. Poate pentru că bogăţia şi puterea ascunsă a familiei Goribar sporeau pe măsură ce Ixtepecul sărăcea. Ajunseră, speriate, la poarta întredeschisă a hotelului şi o împinseră uşor, intrară şi traseră zăvoarele.

Două umbre le aşteptau lipite de zid.

— Vom raporta plecarea voastră, zise una dintre umbre înaintând spre ele.

Rafaela se îndepărtă de santinele spre camera ei. Celelalte o imitară, demne, cu pantofii în mână.

— Trebuie să vă spunem, repetă Leonardo, dând de înţeles că el avea autoritate asupra lor. Apoi cei doi soldaţi lansară o serie de obscenităţi, verificară broasca şi îşi continuară marşul tăcut prin grădina hotelului.

Fetele făcură ordine în camera surorilor.

Erau speriate şi nu voiau să rămână urme ale încercării lor de fugă.

— Aţi văzut cum alerga lumea?

— Da, ceva teribil s-a întâmplat...

Şi priviră pereţii care le ţineau prizoniere. Nu puteau scăpa din puterea amanţilor lor. Iluzia libertăţii, pe care o trăiseră cu câteva momente înainte, deveni intolerabilă, şi Hotelul Jardin le umplu de teroare. Pe stradă agitaţia încetase, şi oraşul se cufundă în tăcere. Ixtepecul era la fel de prizonier şi de îngrozit precum erau ele. Felinarele lui Marcial şi Leonardo continuau să dea roată.

prin grădină; cele ale soldaţilor căutau vinovaţi pe străzi.

Cineva bătu în poarta de la intrare. Rafaela stinse lampa, şi toate patru se precipitară să spioneze coridorul. Bătăile se repetară cu violenţă. Fetele văzură lumina lui Leonardo ajungând în verandă. Câteva clipe mai târziu, silueta înaltă a lui Francisco Rosas apăru în coridor.

— Vine cu o femeie! şopti Rafaela.

Generalul avansa pe coridorul Hotelului Jardin însoţit de o tânără îmbrăcată în roşu. Lampa lui Leonardo lăsa să se vadă strălucirea veşmântului ei , şi buclele negre. Perechea ajunse în faţa uşii odăii lui Rosas. Acesta luă lumina din mâinile soldatului şi intră cu necunoscuta în camera care fusese a Juliei.

— Ati văzut?

— Da, oftă Luisa.

— E Isabel Moncada.

— Ea e, răspunse Luisa, şi se lăsă să cadă, pe întuneric, pe un scaun.

Rafaela ieşi în coridor ca să-l ajungă pe Leonardo.

— E Isabel Moncada?

Omul confirmă cu o mişcare a capului şi se pierdu în beznă.

— Ceva teribil s-a petrecut!

Fetele se ghemuiră în pat şi vorbiră cu voce joasă. Nu îndrăzneau nici să se despartă, nici să doarmă. Vegheau speriate în noapte. Zorii le găsiră în aceeaşi atitudine. îl văzură, devreme, pe Leonardo

trecând cu tava cu mâncare. Apoi, Francisco Rosas, bărbierit şi mirosind a colonie, ieşi în stradă. Rafaela merse să bată la usa camerei Juliei. Dinăuntru nu se auzi nimic.

— Nu răspunde, le zise prietenelor sale.

— Ceva teribil s-a petrecut! repetă Luisa. Niciunul dintre militari nu se întorsese la Hotel Jardín.

1. Pământul Colorat. Localitate în Statul Guerrero. Numele se datorează solului de culoare roşiatică (foarte bogat în fier).
2. Vechi oraş din nord-vestul ţării, fondat în 1531. în năh., *kolwahcan,* „teritoriu locuit de *colhua";* şi *colhua,* „cei care se închină zeului strâmb" (un munte cu vârful asemuind un cap de om mult înclinat în faţă).
3. Din ţinuturi joase, de coastă. *Abajo,* „jos"./ Sau din El Bajío, zonă central-nordică a ţării.

IX

Martin, vreau să ştiu ce s-a întâmplat cu băieţii mei!

Ana Moncada se ascultă repetând aceste cuvinte. Mama ei le spusese într-o casă cu tavanul înalt şi cu usi de mahon. Un miros de lemn arzând şi un vânt de gheaţă, care pătrundea prin crăpăturile geamului, se confundă, în memoria ei, cu încăperea în care pâlpâia acum o lumânare. Revoluţia a distrus casa ei din Nord... Iar acum, cine distrugea casa ei din Sud? „Vreau să ştiu ce s-a întâmplat cu băieţii mei”, ziceau scrisorile mamei sale. Vestea morţii fraţilor ei ajunsese la Ana scrisă de mâna Sabinei, sora sa mai mică.

— Martin, vreau să ştiu ce s-a întâmplat cu băieţii mei! repetă în timp ce îşi privea zăpăcită bărbatul şi camera.

Nu putea să-şi explice mirosul de zăpadă şi de lemn care plutea în jurul ei.

Si dacă eu trăiesc acum orele unui viitor inventat? Se ridică din pat şi ieşi în balcon. Deschise obloanele. Voia să simtă aerul îngheţat al Sierrei de Chihuahua, dar o izbi noaptea fierbinte şi uscată a Ixtepecului. Grozăvia peisajului o aruncă plângând pe pat. Soţul ei o lăsă să plângă. Mişcarea de du-te-vino a balansoarului în care se legăna Martin repeta, o dată şi încă o dată,

numele fiicei lor Isabel.

— E rea!... E rea!..., strigă Ana Moncada, simţindu-se vinovată de răutatea fetei.

Privi patul cu teamă şi se auzi spunând: „Vii?” Prin cuvântul acela o chemase Rosas pe Isabel, şi ea dispăruse cu el în întunecimea porţilor.

După naşterea lui Nicolás, şi ea îşi chemase astfel bărbatul, în fiecare noapte: „Vii?” îşi aminti nopţile acelea: îşi îndulcea glasul la fel ca Francisco Rosas şi îl întreba pe Martin: „Vii?” Iar bărbatul ajungea până la patul ei somnambul, fermecat de Ana aceea necunoscută; şi vedeau împreună aurora.

„Felicitări! Ce frumoasă e! Se vede că aţi făcut-o cu plăcere!” o auzi spunând pe moaşa care o scălda pe Isabel abia născută. „Fetele care sunt făcute aşa, aşa vor fi întotdeauna”, adăugă femeia.

Ana se îmbujoră în pat. Martin îl lansă o privire lacomă. Toţi îi cunoşteau acum luxura datorită fiicei sale. îsi muscă buzele cu furie. Isabel venise pe lume ca să i-o denunţe. îşi jură să se îndrepte şi se ţinu de cuvânt, dar fata continua să se asemene acelor nopţi. Nimeni nu-i putea şterge stigmatul. în faţa schimbării ei, bărbatul său se consolă refugiindu-se în fiică. O vedea ca şi cum ar fi fost făcută din ce era mai bun şi din ce era mai rău din amândoi; ca şi cum ar fi fost păstrătoarea tuturor secretelor lor. De aceea se temea uneori de ea, şi se întrista. „Copila

asta ne cunoaşte mai bine decât ne cunoaştem noi înşine.” Si nu ştia nici cum să o trateze, nici ce să-i spună. Doar îşi pleca ruşinat ochii în fata ei.

Bucheţelul palid de flori de paie, fotografiile înrămate în catifea roşie, candelabrele de porţelan şi trusa de brodat închisă ascultau cu indiferentă sunetul ritmic al balansoarului în care se legăna Martin Moncada. Văpaia lumânării arunca reflexe fugace pe rochia albă a Anei Moncada, care suspina pe pat. Soţul continua impasibil la lacrimile femeii. în ţinutele lor de petrecere, păreau doi actori care îmbătrâneau fără rol în vreme ce pe scenă se desfăşura o tragedie. Aşteptau să fie şi ei chemaţi, iar în timpul aşteptării chipurile şi costumele lor se umpleau de riduri şi de praf.

Tic-tacul ceasului susţinut de doi îngeri goi marcase sfârşitul nopţii, durata unei zile şi căderea unei alte nopţi, iar aşteptarea şi răul care îi chinuia continuau invariabile, intacte.

Un ritm nou domnea în casă, paşii imperceptibili ai păianjenilor se amestecau cu sunetul ceasului de pe scrin. La prezenţa nemişcată a mobilelor se adăugau gesturile încremenite ale personajelor din tablouri.

în salon, consolele rămaseră în suspans, şi oglinzile neclintite se goliră de imagini. Casa familiei Moncada urma să nu mai scape niciodată de vraja aceea. Timpul fără voci şi

fără piane începea. în bucătărie, slujitorii vegheau tăcerea în tăcere.

La trei şi jumătate dimineaţa, se auziră bătăi la intrare. Loviturile răsunară în curte şi prin odăi. După câteva minute, Félix se prezentă în camera patronilor săi însoţit de Căstulo.

— Domnule, a venit Căstulo, murmură Félix, fără să îndrăznească să treacă de usa dormitorului soţilor.

Nici Martin Moncada nu se clinti din balansoar, nici femeia lui nu-şi înălţă capul de pe pernă.

— Domnule, e aici Cástulo. A fost la Comandament...

Doamna se ridică în pat, dar bărbatul ei continuă să se legene în balansoar.

— Vin să vă anunţ..., începu Cástulo stingher, fără să ştie ce să facă cu pălăria. Vin să vă anunţ... că la patru predau trupurile...

Martin Moncada nu făcu niciun gest. Doamna îl privi cu ochii larg deschişi.

— Ce trupuri? întrebă cu inocenţă.

— Al Doroteei, al lui Luchi şi... al lui Juan..., lămuri Cástulo coborând privirea.

— Corpul lui Juan? repetă mama.

— Da, doamnă, e acolo... L-am văzut adineauri...

Si Cástulo îsi sterse o lacrimă.

— Şi pe al lui Nicolás nu ni-l dau? întrebă Ana Moncada.

— El a scăpat cu viaţă... E arestat..., răspunse Cástulo, bucuros că poate da şi o

veste bună.

— Haideţi, spuse tatăl ridicându-se în picioare.

Şi urmat de servitori, ieşi din casă şi se îndreptă spre Comandamentul Militar.

Servitorii doñei Matilde luară, în zori, corpul Doroteei. Pe dalele prăfuite ale verandei rămase o pată neagră. Militarii acordaseră permisul de a retrage trupul, dar nu şi de a fi vegheat în propria sa locuinţă. Şi Cástulo, ajutat de Tefa, îl înfăşură într-un cearceaf şi ieşi cu el în braţe căutând ajutor în casa surorilor lui Charito. Acolo îi puseră un giulgiu şi câteva steguleţe mexicane în mâini. Când soarele începu să ardă, veniră şi muştele pe chipul decedatei şi Cástulo, cu un steag mai mare, le

alunga în timp ce participa la rugăciunile spuse în grabă. Aveau ordin să o ducă la cimitir înainte de ora nouă dimineaţa.

în casa moartei continuau să stea de pază patru soldaţi şi continua ridicată – asa cum o lăsase Corona – trapa deschisă în una dintre camerele arse. Acolo se ascunsese don Roque din momentul în care popa Beltrăn îl găsise grav rănit, la prima lui încercare de fugă, când nu apăruse la întâlnirea cu ai lui Moncada, la ieşirea spre Tetela. Părintele îl aşteptase în noaptea aceea pitit după veranda Doroteei şi îi auzise strigătele; în timp ce soldaţi! ocoliseră cvartalul, el profitase de ieşirea donei Matilde şi il luase din stradă.

în ascunziş, încă mai erau bandajele şi medicamentele cu care doctorul Arrieta îl tratase rănile. Sacristanul scăpase din nou, şi soldaţi! îl căutau acum prin munţi. „O să cadă şi el în curând. Sus e uscat, şi n-o să găsească decât şopârle şi vipere.”

Micul cortegiu, care o însoţi pe Dorotea la cimitir, se încrucişă cu cel al lui Luciii. însoţitoarele acesteia mergeau serioase şi repede; voiau ca totul să se termine degrabă. La lumina soarelui, moartea tinerei devenea şi mai teribilă decât îşi imaginaseră ele în cele două nopţi în care îi aşteptaseră întoarcerea. Cerul albastru, ramurile verzi şi aburul care începea sâ se ridice din pământ se ciocneau de setea corpului răposatei,

prizonier în coşciugul cu mătase lucioasă ieftină. Fetele doreau să scape de prezenţa neplăcută a patroanei lor, şi le erau recunoscătoare militarilor pentru ordinul de a o înmormânta dimineaţa devreme.

La înapoierea de la cimitir, două dintre ele luară drumul spre Las Cruces. Voiau să se roage puţin în locul în care murise Luchi. Odată eliberate de existenţa ei, se simţeau pline de pietate faţă de ea. Soarele era sus, când întâlniră doi soldaţi supraveghind un peisaj arid.

— Aici a fost? întrebă una dintre ele cu gura uscată de căldură şi de praf.

Oamenii râseră cu cinism. Unul dintre ei rupse un fir de iarbă şi, înainte de a răspunde, il muşcă de mai multe ori.

— Aha..., zise, privindu-le dintr-o parte.

— Aici au căzut toţi în plasă ca nişte păsărele, spuse tovarăşul lui.

— Cineva a ciripit, răspunse una dintre *cuscas* cu ciudă.

— Eu as zice că da.

Şi omul continuă să mestece iarba şi să-şi arate, dispreţuitor, dinţii albi.

— De la cinci după-amiază stăteam ascunşi printre nopali. Pe la zece noaptea am văzut cum ajungeau băieţii lui Moncada. Veneau de la Tetela şi aduceau cai pentru părinte şi pentru don Roque. După aceea am văzut-o pe domnişoara Chayo cu coşuri de mâncare. Apoi pe sacristan, urmat de popă şi de Luchi. Când se urcau pe cai,

locotenent- colonelul Cruz a dat ordin să-i arestăm... Doi au căzut sub focuri; sacristanul a scăpat...

Soldatul îşi întrerupse relatarea. Fetele se aşezară pe nişte pietre şi priviră cu ochi uscaţi locul în care muriseră Luchi şi Juan Moncada. Cerul înalt şi rotund era neclintit. Se auzea cântec

de greieri, şi nimic nu arăta că acolo se petrecuse o nenorocire.

— Aici a căzut Luchi! zise soldatul lovind cu cizma pământul plin de spini.

— Şi aici a căzut Juan Moncada! adăugă semnalând cu piciorul un alt punct.

— Noi nu ştim cine a ciripit. Dar ştim că cineva a făcut-o, zise cel care mesteca iarbă şi le privea lacom.

Tovarăşul lui le oferi ţigări şi ele acceptară fără poftă.

Bărbaţii se priviră şi se apropiară de fete cu ochi ambigui.

— *Ora!* zise una dintre ele, înlăturând violent mâna omului căzută peste decolteul ei.

— Faci pe delicata? exclamă soldatul cu o furie bruscă.

— Uite că da!

Şi fata se ridică îmbufnată şi se îndepărtă de el dând din solduri. Cealaltă o imită şi amândouă
coborâră coasta încet, cocoţate pe tocurile lor.

Cei doi rămaseră sus dezamăgiţi, privindu-le cum înaintează printre pietre. De departe, le ajunseră chicotelile batjocoritoare ale femeilor.

— Două bulendre! exclamă soldatul, scuipând cu năduf iarba pe care o mesteca.

Sleit de căldură, palid şi cu cămaşa murdară, Martin Moncada trecea grăbit pe străzile mele. îl urmau servitorii lui şi unii

de-ai dohei Matilde. „Vin de la înmormântarea lui Juan... Vin de la mormântul lui Juanito...”, îşi repeta la fiecare pas, ca şi cum încerca să se convingă că demersul pe care tocmai îl făcuse era real. Casele mele roze şi albe se topeau în lumina limpede a dimineţii, şi Martin le privea fără să le vadă, de parcă n-ar mai fi fost decât o grămadă de praf strălucitor care se disipa în aerul cald al zilei. El însuşi era o grămadă de ruine, şi picioarele lui se mişcau separate de corp. „Vin de la înmormântarea lui Juan... Vin de la înmormântarea lui Juanito...” Chipul surprins al fiului său îi apărea scufundându-se încet-încet într- o ţărână neagră, cum se scufundă o frunză în apă. Certitudinea relei calităţi a pământului din cimitir şi amintirea sicriului negru îi goleau corpul de orice senzaţie.

Nu era el, nu era Martin Moncada cel care mergea pe străzile din Ixtepec. Pierduse memoria sinelui şi era un personaj necunoscut, care îşi răzleţea părţi din corpul său pe la răscrucile dărăpănate ale unei aşezări în paragină. Trecu pe dinaintea porţii casei sale.

— Aici e, domnule...

Felix îsi luă uşor stăpânul de braţ şi intră cu el în casă. Iar poarta se închise solemn în urma lui pentru totdeauna. Niciodată nu l-am mai văzut pe străzile mele.

La aceeaşi oră la care se închise poarta lui Moncada, Francisco Rosas începu

interogatoriul arestatilor.

Soarele intra vesel în biroul lui, iluminând calicele şi liturghierele găsite în casa Doroteei. în camera de alături se aflau armele şi afişele f f cristerilor descoperite în locuinţele invitaţilor. în uniforma lui de gabardină, generalul fuma distrat în timp ce Corona ordona hârtiile de pe birou, iar stenograful îşi ascuţea creioanele. Era îngrijorat. Triumful nu-i produsese bucuria sperată. Prezenţa lui Isabel în camera sa îi sabotase succesul. Generalul se apropie de balcon, privi piaţa şi căută din ochi hotelul, situat în faţa Comandamentului Militar. „E acolo”, îşi zise indispus. De ce plecase cu el? Când o chemase la poartă, ştiind bine că Juan era mort şi Nicolás închis în garnizoană, se gândise la victoria lui totală asupra Ixtepecului. Nici măcar nu ştia cum era tânăra care mergea lângă el la miezul nopţii. Când intrase în încăpere şi o privise de aproape, îl deranjaseră ochii ei încăpăţânaţi şi rochia roşie. Lui îi plăceau femeile suave, învăluite în culori deschise. Silueta roz a Juliei se interpuse între el şi fata care îl observa iritată ghicindu-i gândurile. Copleşit, prima sa intenţie fusese să-i spună: „Du-te, du-te acasă.” Dar se abţinuse. Avea nevoie să ştie, şi voia ca Ixtepecul să ştie, că în Ixtepec nu conta decât voinţa generalului Francisco Rosas. Nu râdeau de el de luni de zile? Toţi fuseseră complicii lui Felipe Hurtado. Luase o sticlă de coniac şi băuse cu înghiţituri mari, apoi se Întorsese spre

Isabel, care aştepta mută şi în picioare în mijlocul încăperii. „Acuma o să vedeţi voi cum îmi umplu patul cu cea care vă doare mai mult!” Şi îi ordonase fără s-o privească.

— Dezbracă-te!

Fata ascultase fără replică şi Rosas, intimidat, stinsese lampa dintr-un suflu; iar în pat se întâlnise cu un trup străin care îl ascultase fără să spună niciun cuvânt. Lumina dimineţii îl găsise neajutorat. Lângă el, Isabel dormea sau se prefăcea că doarme. Rosas se furişase din aşternut şi se p
bărbierise încercând să nu facă zgomot. Voia să iasă din încăperea aceea care îl asfixia. Când Leonardo se prezentase cu cafeaua fierbinte, generalul îşi dusese un deget la buze în semn de linişte, o băuse grăbit şi ieşise. îl reconfortase aerul dimineţii parfumat de magnolii. Nu revenise la hotel toată ziua. Seara, ordonanţa îi adusese haine curate la birou şi se schimbase, prost dispus, acolo. Trebuise să se spele lângă fântână, deoarece în parohie nu era baie. „Popii ăştia înapoiaţi!” îşi zisese în timp ce apa rece îi aluneca pe spate. Apoi, mai surâzător, plecase împreună cu asistenţii săi să închidă petrecerea dohei Carmen. Se întorsese la hotel foarte târziu şi întâlnise ochii îndărătnici ai lui Isabel. încercase să-şi imagineze că nu ea îl aştepta, ci cealaltă şi, neconsolat, stinsese lumina şi se urcase în pat. Fata îl imitase, şi odaia se umpluse de liane şi de frunze cărnoase. Nu mai rămânea loc pentru el, nici pentru trecutul lui; se îneca... „Ocupă toată camera”, gândise, şi în momentul acela îşi dăduse seama de greşeala ireparabilă pe care o comisese.

Colonelul Corona şi stenograful aşteptau

ordinele lui. Rosas continuă să privească spre hotel. „E acolo”, îşi repetă violent. „Când mă întorc, îi spun să plece. Şi dacă se opune, o scot în drum; eu, cu mâna mea... Repudiata!” Cuvântul îl făcu să zâmbească. îşi imagină chipurile alarmate ale vecinilor în faţa unui nou scandal, şi ochii îndărătnici ai tinerei reveniră în memoria lui. Nu era ea cea care ar putea să ia locul Juliei. Numele amantei sale îl transportă într-un trecut de vanilie. Dulceaţa pielii ei îi reînvie acut în vârful degetelor şi îi auzi glasul chemându-1. Speriat de amintire, se întoarse spre Corona.

— Să intre primul dintre nemernicii ăia! zise, în timp ce îşi promitea piin de ură: „Cum ajung la hotel, o arunc afară...”

Deţinuţii trecură unul după altul. Când îi veni rândul părintelui Beltrăn, generalul surâse. Vederea popii în redingota şi pantalonii vărgaţi ai nebunului îl înveseli.

— Da, domnule, vei primi rufărie de corp curată, dar vei purta aceleaşi haine. Este o probă...

Părintele nu răspunse. Roşu de furie, semnă declaraţia şi ieşi din biroul lui Rosas fără să salute.

Intră Juan Cariño. Generalul, tratându-l cu deferenţă, se ridică şi îl ascultă ca şi cum ar fi fost într-adevăr preşedintele ţării. Zăludul părea satisfăcut, dar când auzi că trebuia să asiste la judecată îmbrăcat în sutana popii, izbucni:

— Generalul ştie că, din 1857, Biserica şi

Statul funcţionează separat?

— Da, domnule, ştiu, răspunse umil Rosas.

— Atunci, cum îndrăzneşte să permanentizeze schimbarea aceasta fortuită de învestitură? Vreau să fie clar protestul meu împotriva acestui nou abuz!

Şi Juan Cariño îi ordonă stenografului să includă în raport acest protest şi reaua intenţie a adversarului său, uzurpatorul Francisco Rosas. Când nebunul abandonă biroul militarului, acesta îşi curmă râsul văzând că intra, pentru declaraţia lui, Nicolás Moneada. în prezenţa tânărului, generalul rămase gânditor: Nicolás semăna foarte mult cu sora lui.

— Am plecat!... Domnule Corona, continuă dumneata interogatoriul, zise ridicându-se, şi ieşi în stradă fără să ştie încotro să-şi îndrepte paşii.

Se învârti de câteva ori prin piaţă, apoi se întoarse la Comandamentul Militar. Unul dintre asistenţii săi merse la hotel să îi aducă mâncarea, şi Francisco Rosas luă prânzul în biroul lui, izolat de forfota din clădire. Corona intră să-şi bea cafeaua cu şeful său.

— Ce-a spus? întrebă Rosas îngrijorat, şi evitând să-l numească pe fratele lui Isabel.

— Tot! răspunse Corona satisfăcut.

— Ştie ce s-a întâmplat cu fraţii lui?

— Cred că da; însă e tare din fire.

— Toate femeile sunt niste fleoarte! sententie

Rosas cu mânie.

Corona aprobă afirmaţia şefului său.

— Toate!

Şi trase o dată lung din ţigară.

După-amiază s-au deschis magazinele, şi oamenii au ieşit pe stradă ca să se bucure din nou de soare şi să se întâlnească cu prietenii. Noaptea oraşul fierbea de zvonuri care ajunseră prin aşezările vecine rezumate în cuvintele „în Ixtepec s-au răzvrătit”, iar sâmbătă catârgiii nu coborâră. Am petrecut o duminică goală. Lumea dădea târcoale hotelului ca să o vadă, prin ferestre, pe Isabel, fiica ingrată, dar tânăra se ascundea după jaluzelele trase. Arestaţii erau tot închişi la Comandamentul Militar, şi am trecut degeaba, de mai multe ori, prin faţa intrării: soldaţii nu au vrut să ne spună nimic despre ei. însă luni s-au lipit edicte prin care erau acuzaţi de insurecţie, trădare de ţară şi asasinat. Erau semnate de general, de preşedintele municipal şi de un personaj cu nume necunoscut: *Sufragiu colectiv, Nu realegere.*

Şi aşa ne-am întors la zilele întunecoase. Jocul mortii se desfăşura cu minuţiozitate, localnicii şi militarii nu făceau altceva decât să urzească asasinate şi intrigi. Eu urmăream cu tristeţe cum se duc şi se-ntorc. Aş fi vrut să-i iau la plimbare prin memoria mea, ca să vadă generaţiile deja trecute: nu mai rămânea nimic din lacrimile şi din durerea
lor. Rătăcite în ele înseşi, ignorau că o viaţă

nu e suficientă pentru a descoperi infinitele miresme ale mentei, luminile unei nopţi ori mulţimea de tonuri din care sunt făcute culorile. O generaţie îi succedă alteia, şi fiecare repetă experienţele celei anterioare. Doar cu o clipă înainte de a muri descoperă că ar fi putut să viseze şi să contureze lumea în felul lor, pentru ca apoi să se trezească şi să înceapă o schemă diferită. Şi mai descoperă, de asemenea, că a existat un timp în care ar fi putut stăpâni devenirea imobilă a copacilor şi navigaţia stelelor, îşi amintesc limbajul cifrat al animalelor, oraşele ridicate de păsări în cer. în secundele acelea se întorc la orele care păstrează copilăria lor şi aroma ierburilor, dar e prea târziu şi trebuie să spună adio. Şi află că, într-un ungher, viaţa lor aşteaptă, şi ochii li se deschid peste peisajul sumbru al disputelor şi crimelor săvârşite, şi pleacă uluite de desenul pe care l-au făcut cu anii lor. Aşa o să le văd de-a lungul secolelor, până în ziua în care nu voi mai fi nici măcar o movilă de praf, şi oamenii care vor trece pe aici nu vor avea nicio idee că am fost, cândva, Ixtepec.

Petrecerea donei Carmen s-a spart pentru totdeauna, iar vraja Hotelului Jardin şi a locatarilor săi s-a stins. Isabel intrase în inima misterului. Era acolo ca să îi învingă pe străini, la fel de vulnerabili ca oricare dintre noi, ori ca să hotărască eşecul nostru. Numele ei sterse amintirea Juliei, şi figura sa ascunsă după perdele se transformă în

singura enigmă din Ixtepec. Grupul militarilor şi al iubitelor lor, înainte compact, se dezîntegră. Soldaţii vorbeau plictisiţi şi cu dispreţ despre şefi şi despre femeile care ii însoţeau.

— Ce atâta atenţie pentru puterile alea?

Şi priveau cu detaşare plecările şi întoarcerile tinerelor. Amantele nu mai stârneau invidie. Prezenţa invizibilă a lui Isabel le împuţina şi le transforma în figurante într-o dramă la care nu voiau să participe; ştiau că „ea” era acolo, iar acest fapt le tăia pofta de a se pieptăna, umblau neţesălate, cu buzele nerujate şi privirile opace.

— Ce păcat!... Ce păcat! repetau.

De ce stătea Isabel cu generalul, când ştia ce soartă avuseseră fraţii ei? Fata le speria, şi evitau orice întâlnire cu ea. Iar ea nu vorbea cu nimeni, închisă în cameră, nu ieşea decât pe înserat, când străbătea coridorul şi intra în baie. Servitorii auzeau curgând apa la duş, şi amantele îi pândeau ieşirea ca să o vadă de departe. Tânăra se simţea observată şi refuza, cu răceală, orice contact cu cei din hotel. Mânca singură şi aştepta posacă intrarea lui Francisco Rosas. Generalul se întorcea în zori şi o găsea trează, aşezată pe un scaun ca şi cum ar fi venit în vizită, tot mai palidă în rochia ei roşie. îl nemulţumea culoarea aceea, dar niciodată nu s-a gândit să-i facă daruri ca Juliei, iar rochia de banchet, cu care Isabel ajunsese la hotel, era singura pe

care i-o cunoştea. Gregoria a fost prima care s-a apropiat de fată; din milă pentru solitudinea ei.

îi vorbi cu limba dulce a bătrânelor servitoare, pe care Isabel o cunoştea atât de bîne, şi se înfiripă astfel o prietenie între ea şi noua iubită a lui Francisco Rosas. Aceasta îi cerea mici servicii, cum ar fi să-i cumpere rufăria de corp de care avea nevoie urgent. Iar Gregoria intra pe înnoptat în odaia ei cu modestele pachete şi cu ştirile din oraş. De asemenea o însoţea la baie, îi ştergea spatele, îi peria părul şi îi spunea cuvinte de consolare. Iar Isabel se lăsa în mâinile femeii şi o asculta cuminte.

— Ce zice? o întreba Rafaela pe servitoare.

— Nimic, nu are remuşcări.

— Ştie de moartea fratelui ei Juan?

— Da, i-am spus, şi a rămas mută.

— Cel mai rău e că generalul nu o iubeşte.

— Singura pe care o iubeşte este răposata Julia, afirmă Gregoria.

Si era adevărat. Prezenta lui Isabel făcea f

*

intolerabilă absenţa Juliei. Umbra ei uşoară se disipa alungată de glasul şi de corpul noii sale amante. Noaptea, înainte de a intra în cameră, îşi promitea: „Acum îi spun să plece.” Apoi, în faţa ei, o specie de pietate ruşinată n împiedica să o arunce în stradă şi, înfuriat de ceea c e el numea „debilitatea lui”, stingea lumina abătut şi se urca în pat fără să-i spună niciun cuvânt. O judeca. Cum

era posibil ca o fată decentă să se afle în patul lui, după tot ce i s-a întâmplat familiei ei? Francisco Rosas încerca să ghicească ce se petrecea în interiorul tinerei, dar nu înţelegea nici fruntea ei grea, nici ochii tenebroşi. Şi nici dialogurile confuze pe care le susţinea cu ea. „Voi regreta întotdeauna că am chemat-o acolo, la poartă.”

— Dormi! Dormi! ii repeta noaptea, când o găsea aşezată, urmărind dansul umbrelor proiectate pe perete de lumina lămpii.

Ea se dezbrăca fără vorbă şi se vâra în aşternut, de unde privea apoi, fix, tavanul camerei.

— La ce te gândeşti? o întrebă Rosas într-o noapte, speriat de ochii ei. Să te gândeşti e rău... Foarte rău, adăugă.

El nu voia să se gândească. Pentru ce? Toate gândurile il duceau la efortul pe care trebuia să-l facă, noaptea, pentru a împărţi un pat înconjurat de stafii.

— Nu mă gândesc. Aud un firişor de nisip care se scurge în capul meu şi care mă acoperă toată...

— Eşti mai rău ca Antonia... Mă înspăimânţi, răspunse omul, nerăbdător, şi se pregăti să-şi scoată cizmele în timp ce observa pe furiş fata care, intr-adevăr, era plină de praf.

— Spune-mi ceva, îi ceru Isabel întorcându-se spre el.

— Nu pot, răspunse Rosas, şi îşi aminti de întâlnirea pe care o avusese în ziua aceea cu Nicolás; ambii fraţi îl ţintuiseră cu aceiaşi

ochi. „Nu mai vreau să văd privirile astea.” Nu era just să stea zi şi noapte cu aceeaşi pereche de ochi asupra Iul. Suflă în lampă. Nu voia să fie văzut gol de privirile acelea care îl scrutau dintr-un ungher neştiut. Se băgă în pat şi se simţi ciudat între cearceafuri. încercă să stea departe de trupul ei.

— E un zid care îmi astupă casa; şi pe fraţii mei...

— Dormi, ceru Rosas, speriat de cuvântul „fraţi”.

Prin grila uşii se vedea, înaltă şi foarte luminoasă, noaptea.

Stelele străluceau solitare; Francisco Rosas le privi cu nostalgie şi îşi aminti timpul în care ele coborau la patul lui şi alunecau pe corpul Juliei, limpede şi rece ca un pârâu. Isabel de asemenea le privi. Altădată o purtau spre visul casei sale, încercă să-şi imagineze cum era cealaltă casă a ei, cealaltă viaţă, celălalt vis, şi descoperi memoria ei uitată.

— Francisco, avem două memorii... înainte eu trăiam în amândouă, dar acum nu trăiesc decât în cea care îmi aminteşte ce se va întâmpla. Şi Nicolás se află în memoria zilelor ce vor veni...

Francisco Rosas se ridică violent în pat: nu voia să audă nici numele lui Nicolás, nici cuvintele bezmetice ale surorii lui.

El avea o singură memorie, aceea a Juliei, iar ai Iul Moncada voiau să îl îndepărteze de ea şi să îl afunde în tenebrele anterioare iubitei Iul. Căzuse în capcană şi se înduiosă

simtindu-se atât de bătut de i y f soartă.

— Dormi, îi ordonă din nou cu glas scăzut.

Dimineaţa îi găsi pe amândoi cu ochii deschişi. Când le aduse dejunul, Leonardo îi văzu palizi şi străini, învârtindu-se pe orbite diferite. Soldatul lăsă tava pe măsuţă, apoi, cum era deja un obicei, trecu s-o vadă pe Rafaela.

— N-au dormit.

— Roşi de gânduri?

— Da, se ascund, spuse Leonardo.

Rafaela intră gânditoare în camera ei şi îl privi rece pe locotenent-colonelul Cruz. Sora ei Rosa încă dormea.

— Vedeţi, scumpele mele? Vedeţi că nu v-am înşelat? N-am fost la banchet. Am fost să pun mâna pe părinţel şi pe băieţii lui Moncada, care ne tot scăpau.

Aşa le informase Cruz pe iubitele sale, când se întorsese la hotel a doua zi după petrecerea de la dofla Carmen.

— Nu mă felicitaţi? întrebă văzând că surorile stăteau tăcute.

— Nu. Mai bine te-ai fi dus la petrecere, răspunse Roşa.

— Ce spui? strigă Cruz.

— Că mai bine te-ai fi dus să dansezi decât să vânezi un biet popă.

Cruz începu să râdă. Nu înţelegea femeile, dar ştia că râsul era modul cel mai bun de a învinge furia şi capriciile ibovnicelor. La bucurie fetele cedau întotdeauna, însă de această dată îl priviră cu ochi care îi amuţiră hohotele în gât.

— Veniţi, frumoasele mele..., şi întinse mâna ca să le mângâie.

— Nu ne atinge, piază rea!

Şi surorile se retraseră într-un colţ, lăsându-l pe Cruz cu mângâierea în aer.

— Lăsaţi-vă de prostii... Sunt foarte obosit, gemu militarul.

Fetele nu răspunseră.

Văzându-le supărarea din ochi, adăugă calm:

— Mă duc să fac baie.

Si ieşi din cameră.

Se simţea cam buimac şi pentru că nu dormise, şi din cauza emoţiilor trăite pe urmele părintelui Beltrăn şi a fraţilor Moncada. „Mai târziu o să le satisfac”, îşi zise, sub senzaţia apei reci, surâzând şmecher cu gândul la momentul pe care deja şi-l imagina. Nu putea să se plângă de nimic. Viaţa lui era făcută din delicii: zilele treceau moi şi comode, iar nopţile erau plăcute. îşi şterse grăbit corpul; voia să se întoarcă repede la iubite, dar ele erau mereu ţepoase şi zilele treceau fără să le poată face să zâmbească. Atunci viaţa Iul deveni melancolică, iar nopţile treceau solitare şi mohorâte.

Fără să-l consulte, gemenele se instalară într- unul dintre paturi şi il obligară să doarmă singur în celălalt. Le vedea, trist, cum îngenunchează şi se roagă îndelung înainte de a stinge lumina. „Ce frumoase sunt!” Şi le cutreiera cu ochii trupurile abia acoperite de cămăşile de noapte.

— Pentru asta sunt buni popii. Să nenorocească două femei născute pentru desfătare, le zise, într-o noapte în care patul lui gol îi era mai insuportabil ca niciodată.

— Hulitorule...

Locotenent-colonelul se ridică şi se apropie timid de ele: să le vadă pe jumătate goale şi să nu le poată atinge era o tortură.

— Lăsaţi-mă să vă giugiulesc măcar un picuţ, stărui.

— Nu. Viata nu va mai fi ca înainte nicicând.

— Spuneţi-mi ce aţi vrea! Eu întotdeauna v-am făcut toate chefurile, se rugă din nou bărbatul.

Surorile îşi întrerupseră rugăciunile, se aşezară în pat şi îl priviră cu seriozitate. Cruz se simţi uşurat văzând că erau dispuse să vorbească cu el. Le va asculta atent, iar apoi va dormi cu ele. Atunci le privi pielea de culoarea scorţişoarei şi simţi că, odată ce degetele lui vor începe să alerge libere pe trupurile lor, i s-ar risipi toată tristeţea.

— Ce vrem?... Să-i dai drumul părintelui Beltrăn.

— Să-i dau drumul? strigă Cruz speriat.

— Da. Şi să-i acoperi fuga. Atunci totul va fi ca înainte.

— Nu-mi cereţi aşa ceva, fetelor, stărui Cruz.

— Atunci treci în patul tău! îi ordonă Rafaela.

— Nu pot să dorm. Lăsaţi-mă să vă pipăi măcar un pic, zise anxios.

Roşa se întinse ca o pisică şi alunecă sub cearceaf. Sora ei o imită, şi amândouă se îmbrăţişară gata de somn. El rămase pe dinafara acelui paradis de corpuri înlănţuite şi se întoarse cu capul în jos la patul lui, de unde le auzea respiraţia. îşi înfundă melancolic capul în pernă. Se afia într-o lume ostilă, care exista în afara Iul, cu o voinţă şi cu nişte dorinţe diferite de ale lui. închise
ochii şi încercă să-şi imagineze cum ar fi cineva care n-ar fi el; ca Roşa şi Rafaela. „Nici nu ştiu dacă ele simt aceeaşi plăcere ca mine”, se gândi, mâhnit, când zorii se strecurau prin crăpăturile uşii. Apoi, aşa cum Rafaela îi promisese, viaţa lui nu a mai fost niciodată ca înainte.

însoţită de fiul ei Rodolfito, dona Lola Goribar ajunse la poarta familiei Moncada cu condoleanţe pentru moartea lui Juan.

O surprinseră lumina singulară, singurătatea şi tăcerea care înconjurau casa cea mai zgomotoasă din Ixtepec. Se simţi stânjenită şi indecisă. Bătu cu inelul de bronz şi, în timp ce aştepta, verifică pliurile vălului său de doliu şi costumul negru al lui Rodolfo. Niciodată nu se va felicita destul pentru că refuzase invitaţia donei Carmen B. de Arrieta. Instinctul ei îi spusese că era ceva periculos în petrecerea aceea pentru general. „Nu te încrede, nu te încrede”, îi spusese fiului ei, şi observaseră de după perdele dezastrul care urmase muzicii şi

petardelor.

— Nu-ţi spuneam eu? zise, în timp ce aşteptau în faţa porţii mute care mărturisea grozăvia recentei catastrofe.

— Sunt nebuni..., răspunse fiul ei, copleşit de secretul ce părea să se ascundă în spatele zidurilor lui Moncada.

De pe trotuarul opus, câţiva curioşi îi priveau miraţi. Dîn locuinţă nu se auzea niciun sunet. „Oare pentru ce-am venit?”, se întrebară mama şi fiul. Cu ferestrele ei închise şi pereţii încremeniţi, locuinţa părea periculoasă. Doar cu câteva ore în urmă îl înmormântaseră pe Juan, şi încă nu se ghicea efectul total al aventurii fiilor lui Moncada şi al prietenilor lor. Doamna se întoarse spre Rodolfo.

— Hai să mergem... Nu deschid...

Era mai prudent să se îndepărteze de acolo. Rodolfo fu de acord. Aerul străzii şi înălţimea casei îl neliniştiră. îşi luă mama de braţ gata să plece, când un canat al porţii se întredeschise fără zgomot, ca şi cum s-ar fi temut că lasă să îi scape o taină, şi apăru capul solemn al lui Felix.

— Doamna şi domnul nu primesc pe nimeni.

Rodolfo şi mama lui îşi priviră deconcertaţi hainele de doliu. Pentru asta deliberaseră atâtea ore despre convenienţa de a prezenta condoleanţe?

— Scuzaţi..., zise Felix ignorând pompa funebră a celor doi, şi închise din nou poarta.

Gestul servitorului li se păru un afront.

— Se ruşinează din cauza fetei, comentă doamna.

Vecinii o văzură plecând la braţul fiului său, fără să fi putut contempla prăbuşirea familiei Moneada; care era, după cum proclamase ea de multe ori, ruşinea Ixtepecului.

Zilele trecură de luni până duminică, şi casa rămânea încremenită şi închisă. Servitorii mergeau la piaţă, găseau mereu alte fructe şi tarabe, şi continuau în tăcerea lor imperturbabilă. Oamenii se apropiau să le dea bună ziua dar ei se îndepărtau indiferenţi, fără să vrea să împărtăşească secretul. Degeaba băteau prietenii cu inelul de bronz; răspunsul care venea prin poarta abia întredeschisă era întotdeauna acelaşi: „Doamna şi domnul nu primesc pe nimeni.” Doña Matilde, care nu îi vizita niciodată, comunica cu fratele ei prin slujitori.

Izolată în casa ei, aştepta să se restabilească ordinea pentru ca Joaquín şi copiii să se întoarcă; ea nu accepta ceea ce se întâmpla în familia sa. „Sunt în călătorie”, îşi spunea, o dată şi încă o dată, pentru a se convinge că soţul ei plecase în plimbare la Ciudad de México împreună cu tinerii. După-amiaza, studia atentă programele spectacolelor din paginile ziarelor şi îşi imagina filmele şi restaurantele care îi reţineau în capitală bărbatul şi nepoţii. Doña Elvira, în schimb, accepta răbdătoare, zi după zi, că poarta lui Moneada se închisese

definitiv peste cuvintele ei binevoitoare: „Numai eu sunt de vină.” îşi pierduse buna dispoziţie, şi oglinda îi înapoia tragedia cearcănelor negre care se formaseră sub ochii ei.

— Biata Isabel! oftă într-o dimineaţă la urechea servitoarei bănuitoare care îi tăia drumul la intrarea prietenilor ei.

— Da, sărăcuţa fată... De vină e Julia.

— întotdeauna am ştiut că femeia aia e un izvor de nenorociri, răspunse doamna plină de speranţă, văzând că cealaltă era dispusă la un dialog.

— Trebuie să plec, zise scurt slujnica.

— Spune-i Anei că poate conta pe mine...

— Hm! Dacă dumneata ai vedea-o..., oftă servitoarea şi închise poarta încet.

Comentariul acesta o lăsă intrigată.

Ce-o fi cu Ana? Se îndepărtă repede urmată de câţiva curioşi care încercau să ghicească, pe chipul ei, ştirile scăpate prin crăpătura porţii lui Moncada. Ea îi privi deranjată: nu le va spune nimic; bârfitorii o enervau. în plus, nu era în apele ei şi n- avea poftă să vorbească cu lumea aceea cu ochi flămânzi, care o spiona. „Niciodată nu se ştie cine ne va trăda.” Careva trebuie să-i fi spus lui Rosas ce ascundea petrecerea; cineva ne-a denunţat provocând doliul acesta groaznic care ne învăluie. Grăbi pasul. Trebuia să treacă să-i vadă pe copiii prietenei sale Carmen, care rămăseseră singuri în grija servitorilor. „Ah! Dacă aş afla cine e

trădătorul, l-aş ucide cu mâinile mele...” Se înroşi de furie. Doar ea ieşise cu bine din toată tărăşenia. Prietenii implicaţi puteau să se îndoiască de loialitatea ei. Ideea de a se sti de bună-credintă şi de a se simţi vinovată, în acelaşi timp, în faţa celorlalţi nu o lăsa să doarmă. „Trebuie să dau de turnător!” Se întâlni cu mai mulţi cunoscuţi, dar trecu fără să-i privească, pierdută în gânduri.

— Ce ciudaţi mai sunt şi copiii! Nici nu-şi amintesc de Carmen!

Doamna luă şerveţelul pe care străluceau iniţialele ei brodate şi îşi privi fiica, aşezată alături, care nu părea să o asculte. După drumul prin oraş se simţea uşurată să se afle din nou acasă, departe de privirile şi de comentariile de pe stradă. Să se întoarcă la bucuria păsărilor şi plantelor ei o consola de neplăcerile recentei ieşiri.

— Spuneam că sunt tare ciudaţi copiii...

„E prost dispusă”, îşi zise văzând chipul stins al Conchitei, şi aşteptă ca Inés să apară cu mâncarea. Plimbarea îi deschisese apetitul. Era o ruşine să-i fie foame, când prietenii ei erau închişi şi bietul Juan mort înainte de a împlini nouăsprezece ani... Dar aşa era ea: o lacomă! Privi soarele puternic care ilumina obiectele de cristal şi de argint de pe masă, şi se simţi reconfortată de frumuseţea sufrageriei sale. „A fost voia lui Dumnezeu ce s-a întâmplat cu ai lui Moneada...” Intră Inés cu tava, în rochia ei liliachie, cu picioarele desculţe şi cozile

negre plutind în lumina aurie a amiezii. Femeia căută ochii de indigenă ai tinerei şi îi surâse recunoscătoare.

Conchita se lăsă servită fără să ridice privirea din farfurie. Slujnica îşi coborî pleoapele şi ieşi din încăpere repede.

— Mamă, Inés umblă cu Illescas, asistentul lui Corona.

— Ce spui! strigă doña Elvira lăsând să-i cada furculiţa din mână.

— Că Inés are o relaţie cu sergentul Illescas, repetă Conchita, subliniind silabele.

Doamna ascultă cuvintele fetei şi o privi cu ochi stupizi; balcoanele se întunecară şi urciorul de argint scăpără periculos alături: era sigură că îi otrăviseră apa.

— Ştii ce înseamnă asta? întrebă Conchita privindu-şi cu severitate mama. Eu ştiu, adăugă cu cruzime, şi mâncă încet una dintre ridichile decorative de pe *chalupita*[1] dîn faţa ei, în timp ce dona Elvira continua paralizată de groază. Nu mai căuta! De aici s-a ciripit, insistă fata după o lungă tăcere.

Doamna ridică ochii gata să spună ceva, dar frumoasa Ines întră din nou purtând cu reverenţă un platou sclipitor, ca şi cum pe el s-ar fi aflat inima vreunui sacrificat. Dona Elvira îşi acoperi faţa cu mâinile şi Conchita, impasibilă, se lăsă servită.

— Am fost vândute..., zise doamna, când servitoarea dispăru în spatele uşii.

— Nu putem s-o dăm afară, răspunse fata laconică.

— Nu! îţi imaginezi ce ar urma? Indienii

sunt făţarnici!...

— Şşş! făcu fiica ei ducându-şi un deget la gură în semn de linişte.

Doamna ascultă, şi un stol de temeri informe o acoperiră: aproape îşi pierdu cunoştinţa. Fără îndoială, pâra pornise din acest loc, şi ea era incapabilă să-şi spele onoarea şi să-şi răzbune prietenii. Iar ticăloasa se plimba prin sufrageria ei râzând de nenorocirea pe care o provocase. Acum, că obţinuse un permis să o vadă pe Carmen la închisoare, nu putea merge. Cine ar fi crezut că trădarea urma să iasă tocmai din casa ei?

— Aici vorbim mult!... Mult!... strigă exasperată.

îşi aminti limpede conversaţiile cu fiica ei şi libertatea cu care îi explicase detaliile „planului”, fără să aibă grijă cine îi asculta cuvintele.

— Câtă dreptate avea tatăl tău... Câtă dreptate!... în gura închisă muştele nu intră.

Şi dona Elvira se retrase, distrusă, în camera ei. Joi nu se prezentă la închisoare să îşi vadă prietena: trimise un servitor ca să o anunţe pe dona Carmen că era bolnavă. Elvira Montufar suferea de un atac de teroare.

— Astea sunt rele de văduvă, ziceau servitorii, batjocoritori.

— îi e frică, asigura Ines, pregătindu-se să plece la întâlnire cu amantul ei, sergentul IHescas.

1. Turtă de mălai în formă de bărcută cu fundul — f
plat, care conţine carne – de porc, pui sau vită –, ceapă tocată, sos, brânză (amestecul diferă de la o regiune la alta), şi se prăjeşte în untură de porc. *Chalupa* (dim. *chalupită),* „ambarcaţie mică cu două pânze”.

XI

De unde vin datele şi unde se duc? Călătoresc un an întreg, iar apoi, cu precizia unei săgeţi, se înfig în ziua semnalată, ne arată un trecut prezent în spaţiu, ne uimesc şi se sting. Se ridică punctuale dintr-un timp invizibil şi într-o clipă recuperăm fragmentul unui gest, tumul unui oraş uitat, frazele eroilor disecate în cărţi şi uimirea din dimineaţa botezului prin care am primit un nume.

E suficientă magia unei cifre pentru a reintra în dimensiunea pe care am uitat-o. întâi octombrie este, pentru totdeauna, în memoria mea, ziua în care a început judecata invitărilor. Şi când o spun, nu mai stau pe locul sterp cu aspect de piatră acoperită de ţărână; sunt mai jos, intrând încet în piaţă, la pas cu ai mei, care au ieşit devreme să asiste la procesul acuzaţilor. Acesta se desfăşura la Comandamentul Militar, dar noi urmăream toate cuvintele şi toate mişcările de dincolo de poarta închisă. Generalul a trecut pe lângă noi cu ochii la coroanele copacilor; mie îmi ajunge, acum, mireasma coloniei lui şi privirea goală de pomi şi frunze. Continuam sub umbra sa neclintită, care repeta aceeaşi crimă o dată şi încă o dată, cu minuţiozitate de maniac. în timpul lui imobil, arborii nu îşi schimbau

frunzişul, stelele erau încremenite, verbele „a pleca” şi „a veni” însemnau acelaşi lucru. Francisco Rosas suspenda efluviul tandru care face şi desface cuvintele şi faptele, şi ne reţinea în infernul lui circular. Ai lui Moncada voiseră să fugă ca să afle dusul şi întorsul astrelor şi al mareelor, timpul luminos care se roteşte în jurul soarelui, cuprinsul în care toate distanţele sunt la îndemână; voiseră să scape zilei unice şi sângeroase a Ixtepeculul, dar Rosas a suprimat poarta care ne duce spre memoria spaţiului şi îi acuza, duşmănos, de tenebrele rigide pe care el le acumulase asupra noastră. Generalul nu ştia decât de existenţa unor străzi, şi forţa cu care credea în ele le făcuse ireale. Iar el le atingea pe urma umbrelor pe care le afla pe la colţurile lor. Ne incasa nouă, în asasinate, lumea lui fixă.

— Uite-l, vine... A dormit cu sora, murmurau, cu răutate, femeile.

— Trăiască Nicolás Moneada! strigă cineva din mulţime.

— Trăiască Nicolás Moneada! răspunseră mai multe glasuri.

Francisco Rosas zâmbi la auzul strigătelor, intră în parohie, şi un cordon de soldaţi înconjură clădirea. Apoi ajunseră alţi militari cu dosare şi feţe îngrijorate.

— *Újule-!* Vin avocaţii! strigă o voce ironică, şi noi am însoţit-o de râsete. Avocaţii!... Şi pe cine vor judeca?

Aşteptam răspunsul bine cunoscut: pe trădătorii patriei. Care trădare şi care

patrie? în zilele acelea, Patria purta dublul nume de Calles-Obregón. Patria îşi schimba numele la fiecare şase ani[2]. Noi, cei care aşteptam în piaţă, ştiam; de aceea avocaţii ne stârniseră râsul în dimineaţa aceea.

Veniră femei cu *chalupitas* şi cu apă proaspătă de vânzare; noi mâneam *antojitos-,* în timp ce guvernanţii patrioţi ne împuşcau.

în spatele gratiilor unei ferestre a hotelului său, don Pepe Ocampo privea ce se petrecea în piaţă. Câţiva oameni se apropiará de balconul lui.

— Spune-i lui Isabel că îl judecă pe fratele ei!

Hotelierul îi privi cu dispreţ şi continuă să caute, cu ochii, faţada îndepărtată a parohiei.

— N-o interesează deloc soarta lui Nicolás? Un om se agăţă de barele grilei şi il privi batjocoritor pe proprietarul hotelului.

— Codoşule! îi strigară mai multe voci.

La auzul strigătelor ofensatoare, don Pepe intră grabnic şi ordonă personalului să închidă obloanele tuturor balcoanelor. Hotelul rămase izolat de agitaţia de pe stradă şi la adăpost de insulte.

— Haideţi să ne urcăm pe ramurile tamarinilor, să intrăm şi să o scoatem pe Isabel ca să intervină pentru fratele ei!

— Haideţi! răspunseră duzini de glasuri.

— Trăiască Nicolás Moneada!

Cu iuţeala pisicilor, oamenii se suiră în copaci ca să ajungă la acoperiş şi să

pătrundă în curtea hotelului. Alţii încercară să-i forţeze porţile. Se produse atunci un tumult care acoperi tot Ixtepecul. De la Comandamentul Militar veni ordinul, pe care nimeni nu îl luă în seamă, să părăsim piaţa. Porţile garnizoanei se deschiseră pentru ieşirea cavaleriei. Mulţimea se dispersă din faţa călăreţilor lansând strigăte; pălării de *petate* rămaseră turtite pe pietre şi *rebozos* de femei se încurcară în copitele cailor.

în spaţiul luminos al dimineţii, procesul părintelui Beltrân şi al prietenilor săi se transformă în cauza lui Nicolás Moneada. Tânărul ne-a făcut să uităm de biserică şi de ceilalţi acuzaţi. Popa, Joaquín, Juan Cariño, Charito, doctorul şi soţia lui trecură, în tragedia familiei Moneada, la categoria figuranţilor. Ochii întregului Ixtepec se fixară asupra lui Nicolás, iar cuvintele şi gesturile lui străbătură miraculos zidurile parohiei şi ajunseră în piaţă, pentru a trece din gură în gură. Ştiam că tânărul refuza mâncarea pe care Francisco Rosas o cerea de la hotel pentru arestaţi şi că nu accepta lenjeria curată pe care i-o ofereau militarii. Noaptea, într-o găleată pe care i-o ducea unul dintre gardieni, îşi spăla singura cămaşă pe care o avea.

„Trăiască Nicolás Moneada!” strigau toate străzile şi toate acoperişurile mele. Strigătul se multiplica acum, la fel cum se multiplica înainte „Trăiască Regele Cristos!” şi ajungea până la sala juriului. Pe întuneric, ghemuit în patul lui de campanie, Nicolás îl

asculta melancolic în timp ce îşi căuta cuvintele şi gesturile pe care urma să le folosească a doua zi în faţa judecătorilor. Se ştia intr-o fundătură a cărei unică ieşire era moartea.

„Vom pleca din Ixtepex, vom pleca...”, spuseseră mereu el şi fraţii lui, de pe când erau copii. Juan era primul care găsise ieşirea. Când se apropiase să-l vadă, stătea întins cu faţa în sus privind, pentru totdeauna, stelele. „Mişcă-te, potaie!” auzise că îi strigau, în timp ce îl separau de fratele lui. „Voi pleca cu faţa în jos, ca să nu iau nimic din oraşul acesta care ne-a trădat”... Şi nu putuse să plângă; uluit de fuga fratelui său, nici nu-şi dăduse seama că soldaţi! îi legau mâinile la spate. „Plecăm din Ixtepec...” Toţi trei ar fi vrut să plece, ca să se întoarcă apoi cu un curent de prospeţime în oraşul stins, închis ca o morgă. îl încuiaseră în celulă, iar el rămăsese în picioare gândindu-se la soarta lui Juan.

De ce Juanito? Se desprinsese din mâinile lui şi ale surorii lor şi fugise spre alte zări. „Aici iluziile se plătesc cu viaţa”, îi zise vocea lui Felipe Hurtado, din noaptea care pătrundea fierbinte în sudoarea soldaţilor. Văzu ridicându-se ziua şi, înainte de prima lui declaraţie, gardienii îi spuseră că Isabel dormise cu generalul. „De-aş muri odată!” Prezenţa lui Rosas nu-i permise să plângă. Şi nu privea chipul lui Justo Corona, care îi punea întrebări. „Din sângele nevinovaţilor răsar izvoarele care spală păcatele celor

răi”... Glasul Doroteei repeta o poveste din copilăria lor şi, în biroul lui Rosas, vocea neplăcută a lui Corona se transforma în cuvinte fără sens. Dar izvorul sângelui întins pe pietrele din Las Cruces şi izvorul celui vărsat în verandă pe cine au purificat? Nici măcar pe Isabel, prizonieră în Hotel Jardin. Mânia lui se prefăcu în oboseală şi viaţa i se reduse la o singură zi, istovită şi fienduroasă. Trădarea surorii sale îl arunca în ziua aceea de ruine; şi trebuia să acţioneze, în mijlocul zgurii, ca şi cum ar trăi în orele pline ale judecătorilor săi. Se hotărî să-l privească cu răceală pe general şi încercă să stabilească ce se întâmplase în viaţa lui şi a fraţilor săi. în după- amiaza în care plecaseră la Tetela pentru a se întoarce în Ixtepec, câteva zile mai târziu, să-i ia pe părintele Beltrân şi pe don Roque, toţi trei erau trişti. Se refugiaseră, posomorâţi, sub „Roma” şi „Cartagina”, şi acolo vorbiseră pentru ultima oară.

— Pentru voi are vreo importanţă dacă părintele trăieşte sau moare? întrebase Isabel.

— Nu, răspunseseră ei.

— Cine ar trebui să-l salveze este prietenul lui, Rodoifito, ca să-i binecuvânteze în continuare pământurile furate...

Băieţii se amuzaseră de violenta surorii lor.

— E portiţa de scăpare, toanto!

„Portiţa de scăpare” se închidea acum brutal peste ultima celulă a închisorii din

Ixtepec. în clipa aceea, sub arborii casei lor, crezuseră că puteau să spargă blestemul lui Francisco Rosas; şi aşa îşi spuseseră. Apoi, gânditori, aruncaseră pietricele în şirurile de furnici care alergau grăbite cu frunze furate din salcâmii grădinii.

— Sunt hoaţe; sunt Francisce!...

Şi în acea ultimă după-amiază, toţi trei râseseră auzindu-l pe Nicolás cum boteza furnicile cu numele lui Francisco Rosas.

— Crezi că o să ieşim cu bine din treaba asta? întrebase el, sub umbra pe care o contura „Cartagina”.

— Pleacă de sub „Cartagina”, vino lângă „Roma”, strigase Juan încrucişându-şi degetele superstiţios şi atingând scoarţa arborelui victoriei, pentru a alunga ghinionul copacului surorii sale.

Sub ramurile „Romei” vorbiseră cu năduf despre Ixtepec şi îşi amintiseră cuvintele şi faţa dolofană a doñei Elvira: „Uneori semnalul il dau cei simpli.”

— Dacă ceva iese rău, pentru Rodoifito va fi o afacere bună, ziseseră, profetici.

în nopţile din închisoare, dialogul lor din după- amiaza aceea îi ajunse fragmentat. „Dacă ceva iese rău”... Auzi cuvintele acestea impregnate de mirosuri şi de senzaţii dintr-un trecut îndepărtat. Trecutul lui nu mai era al lui. El, Nicolás, cel care vorbea astfel, era un personaj desprins de acel Nicolás pe care şi-l amintea din celula închisorii, între ei nu exista continuitate. Celălalt avea o viată proprie, diferită de a

lui. El rămăsese într-un spaţiu separat de spaţiul lui Nicolás acela pe care şi-l amintea cu exactitatea intangibilă a viselor. La fel ca Isabel, nu putea contura bine forma casei lor, nici nu putea reface zilele petrecute în ea; căminul lor nu mai era decât o dărăpănătură dintr-un orăşel prăfuit şi fără istorie. Trecutul său era celula aceasta din Ixtepec şi prezenţa constantă a santinelelor. îşi amintea viitorul său: sfârşitul pe vreun maidan din apropiere. Trădarea surorii lui abolise moartea miraculoasă. Ei nu vor mai da pasul spre mister. Şi Juan? Acum ştia că Juan murise cum avea să moară el: fără Isabel era părul lui, erau ochii şi picioarele Iui acelea care mureau într-o oroare fixă. S-ar vedea dinăuntru, plin de viermi, asemenea trupurilor pe care le găseau, când erau copii, putrezind pe câmpul din preajma Ixtepecului. Nu îi scăpase crimei, nu îi scăpase morţii oraşului. încerca să îşi imagineze, încăpăţânat, ce va face Isabel ca să se întâlnească cu ei, în viitorul acela atât de apropiat ca uşa celulei. „Nu poate rămâne aici, nu ne poate lăsa aici.” Şi vedea întinderile copilăriei lor infestate de cadavre. „Vom pleca din Ixtepec, vom pleca!”

— Tinere, dumneata nu dormi? îi zise unul dintre soldaţii care îl auziseră plângând la miezul nopţii.

— Eşti intr-o ureche? Dorm foarte bine! exclamă Nicolás, prefăcându-se surprins.

Debilitatea lui i se păru de neiertat şi se închise într-un orgoliu sec. în faţa

judecătorilor, încercă să- şi ascundă oboseala şi groaza de a se afla atât de singur în sala care îi pândea cuvintele şi gesturile.

— Da, domnilor, sunt crister şi aveam intenţia să mă alătur răzvrătiţilor din Jalisco-. Răposatul meu frate şi cu mine am cumpărat armele.

Mărturisirile lui ne dădeau fiori. „îşi adună gloanţele pentru execuţie.” Atitudinea lui îi irită pe judecători. Voiau să justifice procesul lui copleşindu-l cu probe, ar fi vrut să-l vadă că se apără pentru a-i demonstra vinovăţia şi a-l ucide ca pe un culpabil, dar Nicolás voia să moară de propria sa mână.

— Nu ne-a instigat nimeni. Isabel, Juan şi cu mine am plănuit şi am făcut totul fără sfatul nimănui, din propria noastră iniţiativă.

Auzind numele „Isabel” rostit ca şi cum ar fi fost proprietatea acuzatului, Corona îşi muşcă buzele şi se întoarse ca să vadă dacă Francisco Rosas era în sală. Absenta lui il linişti.

„îşi bate joc de ei. Abacuc va intra în Ixtepec”, ne-am spus, convinşi că armata pe care o aşteptam avea să ne salveze într-una din nopţile acelea. Unora li se păru că descifrau, în cuvintele lui Nicolás, că salvarea ne va veni de la Isabel. Fata nu intrase în hotel ca să ne trădeze. Se afla în acel loc ca zeiţa răzbunătoare a justiţiei, aşteptând momentul potrivit.

— Nu mai strigaţi la ea! E acolo pentru că acolo trebuie să fie!

— De mică a fost curajoasă!

Şi il priveam pe Francisco Rosas cu aviditate. El continua să străbată piaţa pe jos, ignorând localnicii care se adunau pe sub tamarini ca să lanseze urale pentru fratele amantei sale. Nu asista la judecată. Se retrăgea într-o cameră din apropiere ca să joace cărţi şi să stea de vorbă cu unii dintre asistenţi, în timp ce alţii îi aduceau veşti despre ceea ce se petrecea la proces. Când îi spuneau că tânărul insista să se declare vinovat, întrerupea jocul şi se îndrepta nervos spre fereastră, de unde îi privea pe adepţii lui Moncada care umpleau piaţa. Părea foarte abătut. Voinţa fraţilor il ţâra pe un teren necunoscut; se simţea incapabil de a-l judeca pe Nicolás şi de a dormi cu sora lui, dar nu mai putea da înapoi. Ce putea face? Speriat, intra foarte târziu în odaia sa, ca să se întâlnească cu Isabel. Rochia roşie strălucea sub ochii lui întunecoşi, lângă lampă.

— Stinge lumina!

Vocea i se schimbase. Nu mai găsea urmele trecutului său. Ai lui Moncada il rupseseră de Julia, îşi scotea cizmele pe întuneric şi şovăia înainte de a se urca în pat, unde nu afla decât teama de sine însuşi. Umbla pierdut, călcând peste zile şi nopţi necunoscute, purtat de umbrele pe care fraţii le întinseseră în jurul lui.

1. Expresie de admiraţie sau surpriză.
2. Perioada prezidenţială durează, în Mexic, 6 ani.

3. Gustare uşoară, frugală, pe bază de turtă de mălai condimentată cu sos picant. *Antojo* (dim. *antojito),* „poftă trecătoare”, „mic chef momentan”.
4. Stat din vestul ţării. în nâh., *xalli,* „nisip”, *ixtli,* „suprafaţă”, *-co,* particulă locativă; deci, Jalisco (scris până în secolul al XlX-lea Xalisco), „la suprafaţa nisipului”, „pe nisip”.

XII

Pe data de 5 octombrie, lumea spunea în Ixtepec:

„Astăzi se dau sentinţele... Astăzi vine Abacuc... Astăzi face ceva Isabel...” Ziua crescu iluminată de aceste cuvinte, cerul deveni din nou rotund, şi soarele străluci perfect. Bucuroşi de limpezimea răsăritului, am ieşit să aşteptăm în piaţă şi să pândim balcoanele hotelului. I-am văzut pe militari cum plecau devreme şi cum se îndreptau grăbiţi spre parohie. Păreau înspăimântaţi. Comentam, plini de speranţă, trecerea lor şi mâneam *jicama* şi arahide. Ziua întinsă deasupra văii părea o duminică plină de bluze trandafirii şi de biscuiţi de cocos. Ne-am aşezat pe bănci şi ne-am înviorat în aerul calm al dimineţii. Orele trecură uşor peste coroanele tamarinilor, şi umbrele făcură înconjurul copacilor. La prânz ne era sete din cauza arahidelor, iar picioarele începeau să se impacienteze în aşteptarea lui Abacuc. Priveam spre porţile şi balcoanele Hotelului Jardin, şi numele „Isabel” a fost luat în toate gurile. Spre două după-amiază, cuvintele şi furia se împrăştiară în căldură, şi ziua nu ne mai păru o duminică.

„Părintele Beltrăn, condamnat la moarte!”

Sentinţa căzu asupra pieţei cu furia absurdă a unui vulcan care se prăvăleşte

peste o colibă. Neam privit speriaţi şi am căutat locul ocupat de soare. „Nu contează, încă e devreme...” Ne-am ascuţit auzul după galopul cailor lui Abacuc. Dar nu ne-a răspuns decât tăcerea. *Sierra* era departe, poate căldura îi făcea să înainteze greu, dar vor veni. Nu ne puteau abandona în ziua aceea nefastă.

„Doctorul Aristides Arrieta, condamnat la moarte!”

Am aşteptat din nou, fără cuvinte şi fără ameninţări, galopul acela care întârzia de ani întregi.

„Joaquín Meléndez, condamnat la moarte!”

Şi dacă Isabel ne trăda?... Şi dacă nu ajung ai noştri? Şi cine erau „ai noştri”, când noi eram nişte orfani pe care nu-i asculta nimeni? Trăiserăm atâţia ani în aşteptare, încât aşteptarea era singura noastră memorie.

„Nicolás Moneada, condamnat la moarte!”

Si Nicolás trebuia să moară? Ne-am întors din nou spre ferestrele Hotelului Jardín, neclintit şi străin de noi. Părea foarte îndepărtat, cu zidurile lui roze şi grilele negre. Era un străin în Ixtepec. De mult se transformase într-un duşman, iar prezenţa lui insulta durerile noastre. înăuntru se afla Isabel, altă străină. Femeile începură să plângă; bărbaţii, cu mâinile în buzunare, bătură din picioare în praf şi priviră spre cer pentru a-şi ascunde mâhnirea.

„Rosario Cuellar, cinci ani de închisoare!”

„Carmen B. de Arrieta, liberă pe cauţiune!”

„Juan Cariño liber, nefiind în deplinătatea facultăţilor mintale!”

Totul se sfârşise după voia străinilor, şi noi nu plecam din piaţă. Continuam să aşteptăm.

Soarele se incendie în spatele munţilor, şi păsările cuibărite în tamarini îşi începură zarva nocturnă. în orice zi din trecutul sau din viitorul meu, luminile, păsările şi furia sunt aceleaşi. Anii trec mereu şi eu, Ixtepec, nu fac altceva decât să aştept.

Militarii au ieşit din parohie, şi-au scos indiferenţi batistele, şi-au sters sudoarea şi au plecat liniştiţi la hotel. Cui ii păsa de mânia şi de lacrimile noastre? Nu lor, care se mişcau atât de caimi ca şi cum ar fi fost singuri. Fustele violete şi bluzele roşiatice se topiră apoi în umbrele portocalii ale înserării.

Dacă memoria mi-ar înapoia toate clipele, aş povesti acum în ce fel ne-am retras din piaţă, cum s-a umplut de praf pâinea caldă a Agustinei şi cum, în după-amiaza aceea, nu a fost nimeni dornic s-o mănânce.

Aş spune, de asemenea, cum a fost lumina de doliu din seara aceea şi ce forme au avut arborii

întunecoşi, dar nu îmi amintesc. Poate piaţa a rămas pustie pentru totdeauna şi numai Andrés, frizerul, a continuat să danseze lipit de femeia lui. într-atâta, încât ea plângea în

ritmul muzicii şi noi priveam, uluiţi, îmbrăţişarea aceea. Dar cinci octombrie nu era nici duminică şi nici joi; nu a fost concert de fanfară, iar Andrés nu a dansat cu soţia. Nu a fost decât delăsare; şi numele lui Nicolás Moneada rătăcind, cu voce tot mai scăzută, printre noi. Voiam să îl uităm, să nu mai ştim nimic despre el şi despre fraţii lui. Ne era teamă să ni-l amintim şi să ştim că, în după-amiaza aceea, am renunţat să trăim în peisajul din ochii lui. Acum, aşezat pe solul acesta uscat ca o piatră, mă întreb mereu: Ce va fi de ei? în ce s-a transformat pământul care a devorat ochii noştri oglindiţi în ai lui?

Acelei după-amiezi i-a urmat o dimineaţă care se afiă aici, în amintirea mea, strălucind singură şi separată de toate dimineţile mele. Soarele e jos de tot, eu încă nu îl văd, şi răcoarea nopţii scaldă grădinile şi pieţele. 0 oră mai târziu, cineva îmi străbate străzile către moarte, şi lumea stă fixă ca într-o fotografie. Oamenii îşi spun din nou „bună dimineaţa”, dar vorbele sună goale, mesele sunt ruşinate, şi doar ultimele cuvinte ale celui care se îndreaptă spre sfârşitul său se repetă; şi cu cât se repetă mai mult, cu atât răsună mai ciudat şi nimeni nu le mai desluseste sensul.

**

în zorii acelei zile stabilite pentru execuţie, localnicii au ieşit în piaţă şi la intersecţii ca să aştepte cortegiul. Se zisese că la patru dimineaţa vor scoate condamnatii şi îi vor duce la cimitir – locul

ales pentru îndeplinirea sentinţei. Piaţa era calmă, migdalii din atriu nemişcaţi, lumea tăcea şi privea solul care începuse să devină roziu. Totul fusese deja spus.

în camera lui, Francisco Rosas, cu bustul gol, se privea în oglindă. Dîn fundul sticlei îl privea o figură bizară. Generalul trecu pămătuful de bărbierit peste ea ca să o rupă în două, dar aceasta, în loc să se deformeze şi să dispară cum se dizolvă o formă reflectată în apă, continuă să-l privească impasibilă. Oglinda îi înapoia o imagine a lui necunoscută: ochii galbeni erau pete de ulei ce il priveau dintr-o lume vegetală pe care lumina lămpii o făcea să răsară, dintr-un ungher întunecos, pe fundalul de var lucios şi indiferent, îşi dădu cu săpun pe obraji, ca să deghizeze faţa care îl observa, şi se bărbieri cu o atenţie minuţioasă.

Din pat, aproape goală, Isabel îl observa.

— De ce te-ai trezit atât de devreme?

Tresări. Cuvintele fetei îl scoaseră din lumea cadaverică a oglinzii. îşi tăie buza de sus şi spuma căpătă culoarea îngheţatei de căpşuni. Chipul grotesc din oglindă îl aţinti.

— Ce întrebări pui! răspunse furios.

— E adevărat ce se spune că se va întâmpla?

Cuvintele tinerei străpunseră oglinda ca un şirag de insulte.

— Tu ştii... Pentru ce mai întrebi?..., zise omul cu brutalitate.

Isabel păstră tăcerea. Rosas se întoarse la oglindă pentru a-şi termina bărbieritul, apoi

se îmbrăcă fără grabă, îşi aranjă cravata, alese două batiste peste care stropi apă de colonie şi le puse, cu aer preocupat, în buzunarul din spate al pantalonilor. Fata urmărea fascinată mişcările lui. Umbra înaltă a generalului se deplasa pe pereţi îmitându-i gesturile; sunetul cizmelor lui pe dalele odăii răsuna în tavan. Din stradă nu ajungea niciun zgomot. încă nu se lumina de ziuă.

— Eu nu sunt de vină...

Paşii se opriră o clipă şi bărbatul se întoarse ca să o privească.

— Nici eu...

— Eu nu sunt singura vinovată...

— Si vina mea care e? Că te-am chemat în noaptea aceea la poartă? Tu deja mi te oferiseşi. Să nu-mi spui că eşti inocentă. Ştiai ce voiai şi m-ai târât în infernul tău... Mă auzi? în infernul tău!...

Şi Francisco Rosas, palid şi ameninţător, se apropie de ea cu pumnul ridicat, gata să o lovească. Ochii fetei il opriră, fără mânie.

— Vreau să-l văd pe Nicolás. El ştie că nu eu am provocat morţile acelea...

— Taci! Nu vreau să mai aud de ai lui Moneada... Niciodată! Când dansai cu mine, tu ştiai tot...

— Când m-ai chemat, tu deja îl omorâse şi pe Juan.

Isabel sări din pat şi îşi apropie glasul de chipul lui Francisco Rosas. Generalul se lăsă pe un scaun şi îşi cuprinse capul cu mâinile. Era adevărat că ştia şi că doar de aceea o

chemase la poartă. Pentru ce o făcuse? Nu va sti nicicând. Isabel se apropie şi se aplecă la urechea lui.

— îl vreau pe Nicolás, ordonă cu voce joasă.

Francisco Rosas îşi ridică ochii şi privi faţa ei băietoasă.

— îl vreau pe Nicolás, repetă chipul lui Isabel, tot mai asemănător celui al fratelui ei.

Afară sunară paşii asistenţilor, care se apropiau de uşa şefului lor. Erau gata pentru execuţii. Francisco Rosas îi ascultă venind şi se temu că fata ar putea să îi audă. Se ridică, trase paravanul care acoperea intrarea şi închise uşa. Tânăra se repezi la rochia ei roşie şi începu să se îmbrace. Generalul o apucă de umeri.

— Isabel, ascultă-mă... Da, ştiam că fratele tău Juan era mort...

Ea îl privi. Tremura ca şi când i-ar fi fost frig.

— Ştiam, repetă Rosas.

— De-asta m-ai chemat. Eu ştiam că o vei face...

— Eu nu, zise el descurajat.

îşi luă mâinile de pe umerii ei şi se réfugié într- un colţ al camerei. Din spate îi ajunse zgomotul cu care Isabel deschidea sertarele scrinului şi răscolea lucrurile aruncând pe jos flacoane şi cravate, căutând ceva ce nu găsea.

— Ce cauţi? întrebă el speriat.

— Nu ştiu... Nu ştiu ce caut, zise ea cu o

sticluţă în mână şi dându-şi seama că de fapt nu căuta nimic.

Generalul se apropie de ea, îi luă sticluţa şi-i dădu drumul jos.

— Nu mai căuta, nu e nimic... Aici nu e absolut nimic.

— Nimic?

— Nimic, repetă Francisco Rosas, sigur de cuvintele sale.

— Nimic, repetă Isabel privindu-şi rochia roşie pe jumătate încheiată.

Generalul se simţi uşurat. *„Nimic* sunt cinci litere care nu înseamnă *nimic”,* iar nimicul era să te afli în afara acestei camere, a acestei vieţi, să nu mai parcurgi aceeaşi zi de-a lungul atâtor ani: era pacea.

— Dă-mi-l pe Nicolăs...

— Ar fi trebuit să-mi ceri acest lucru înainte, gemu Rosas, simţind că mai era ceva şi că el continua să sară dintr-o zi în alta ca o piatră lansată într-o prăpastie fără fund. înainte..., repetă îmbrăţişând-o pe Isabel ca şi cum s-ar fi agăţat de vreo tufă oarecare pentru a se opri din alunecare, înăbuşită în îmbrăţişare, ea tremură îndelung la pieptul amantului.

Pe coridor, ofiţerii evitau să se privească. Ar fi preferat să nu audă vocea hârâită a şefului lor, nici glasul agitat al fetei. Don Pepe Ocampo se apropie de ei serviabil.

— Imediat vine cafeluta caldă.

Ofiţerii nu răspunseră; priviră în jos posaci şi îşi îndreptară centurile. Căpitanul Flores scoase dintrun buzunar al

pantalonilor o sticlă de coniac pe care le-o trecu colegilor săi, şi traseră câteva înghiţituri.

— E nevoie...

— Doar aşa supravieţuim, comentă fără să-i vadă.

Dimineaţa il găsise nenorocit. Cu fiecare zi care trecea se simţea tot mai disperat. Ca şi Francisco Rosas, aştepta nimicul care se deghiza, încăpăţânat, în moarte, cărţi de joc, cântece şi strigăte. Compania prietenilor săi nu il mai consola. în momentul acela, tenebrele coridorului îi serveau ca să îşi ascundă lacrimile. Le întoarse spatele celorlalţi şi o observă pe Luisa în halatul ei albastru, în picioare la uşa camerei. Se apropie cuminte de amanta lui.

— De azi înainte să nu mai aştepţi nimic, îi spuse femeia, şi închise uşa brusc.

Flores rămase câteva clipe nemişcat. Nu ştia ce să răspundă, nici ce atitudine să adopte. El nu aştepta nimic. Se întoarse lângă ceilalţi ofiţeri, ruşinat.

— Domnule căpitan, n-ar trebui să-i permiţi o asemenea purtare. Femeile sunt făcute să asculte.

Ofiţerii zâmbiră: Justo Corona spunea mereu acelaşi lucru. Până azi, cinci octombrie, ziua în care urmau să împuşte un popă şi un tânăr de douăzeci de ani, fratele amantei generalului lor...

— Omul are ghinion: şi cu cele după care umblă, şi cu cele care umblă după el, comentă Pardinas, făcând aluzie la

întârzierea lui Francisco Rosas.

— Şi lui Cruz i s-au răsculat gemenele. încă nu apare. Du-te să-l chemi, Pardinas, e târziu, zise Justo Corona privindu-şi ceasul de mănă la lumina lămpii.

Pardinas se apropie de uşa camerei lui Cruz şi-l chemă energic; îi răspunse vocea consternată a locotenent-colonelului.

— Cine-i?

— Domnule locotenent-colonel, deja e ora patru dimineaţa.

— Vin imediat, răspunse Cruz.

înăuntru, Rafaela şi Roşa se rugau cu voce joasă; Cruz, în picioare în faţa lor, îmbrăcat şi bărbierit, încerca să-şi obţină iertarea.

— Ce vreţi să fac? Nu mă pot opune ordinelor... Vreţi să mă împuşte pe mine? Asta vreţi?... „Da, vor să mă vadă întins, cu maţele scoase de gloanţe! Pentru asta s-au prefăcut duioase? Singurul lucru pe care îl doresc ele e să mă vadă terminat. Ascultaţi-mă, fetelor! Eu iubesc viaţa... Sunt foarte diferit de un popă... La ce e bun un popă? El nu iubeşte nici femeile, nici viaţa. Lui îi e totuna dacă moare sau dacă trăieşte... Şi acuma, că îi facem de petrecanie, se mută în cer... în schimb, eu nu mă bucur de altă viaţă şi de alt cer decât de acelea pe care mi le daţi voi...”

Surorile îşi continuau rugăciunile îngenuncheate.

— Bine, am plecat, zise Cruz apropiindu-se de usă.

Aşteptă câteva clipe şi, văzând că ele nu-şi schimbau atitudinea, trase un pumn în perete.

— Vreţi să mă vedeţi tocat în propriul meu sânge, dar nu veţi avea această satisfacţie!

Si ieşi trântind usa.

XIII

O linie portocalie subţire se ridică la orizontul întunecat, florile de noapte se închiseră şi miresmele lor mai persistară câteva clipe în aer. Grădina ieşea, albastră, din umbrele violete. încă o dimineaţă trecea neobservată de oamenii care îsi beau cafeaua înainte de a organiza noi morţi. Cruz se apropie de grup. Don Pepe îi oferi o cafea aburindă. Locotenent-colonelul o acceptă şi îşi privi prietenii în timp ce încerca să zâmbească.

— Ce se întâmplă? întrebă semnalând spre uşa camerei lui Rosas.

— Se luptă să-şi găsească pacea, zise Flores taciturn.

Generalul mângâie buclele şi fruntea amantei sale, apoi se desprinse uşor de ea, se aranjă puţin şi ieşi tremurând în coridor. Oamenii lui îşi plecară ochii. îi privi şi semnală spre ceştile din mâinile lor, întrebând cu dispreţ.

— Pe unde umblă ăla?...

— Era pe aici, ne-a adus cafea.

Flores voi să-l caute pe hotelier, dar Rosas luă cafetiera şi îşi umplu o ceaşcă.

— E rece! constată enervat, şi aruncă lichidul în tufişurile din grădină.

Don Pepe apăru cu surâsul lui obişnuit:

— Domnule general!

— închide bine porţile. S-ar putea să vrea să intre, zise Rosas fără să-l privească. Se apropie de lampa care ardea deasupra bordurii şi se uită la ceas: patru şi unsprezece minute.

Porni cu paşi întinşi. Când ajunse la poartă şi văzu grupurile de localnici tăcuţi, se întoarse spre însoţitorii săi şi exclamă:

— Ce viată!

Oamenii abia îl priveau. El câştigase şi tristeţea învăluia oraşul învins. Îşi dădu seamă că ne aflam f *

în stradă pentru a asista la propria noastră înfrângere. Grăbi pasul. Pentru prima oară avansa prîntr-o lume diferită. Fumul se disipase, copacii, casele şi chiar aerul căpătau formă.

Simţi că purta pe umerii lui toată greutatea lumii, şi o oboseală foarte veche îi făcu interminabilă distanţa dintre hotel şi parohie.

Când Rosas trecu printre şirurile de soldaţi care păzeau Comandamentul Militar, câteva grupuri de femei şi bărbaţi se apropiará de balcoanele lui Isabel pentru a o striga pe nume, a o face ingrată sau a o înjura. Cu voci pline de furie, îi relatau ce se întâmpla în stradă.

— Au ajuns la parohie!

Şi bătură în lemnul balconului, dar acesta rămase surd la cuvintele lor.

La Comandamentul Militar, Francisco Rosas îşi ascultă glasul dând ordine absurde. Cu primul pluton, condus de căpitanul Flores, vor merge părintele Beltrăn şi

doctorul Arrieta. Flores făcu un pas înainte în poziţie reglementară.

— Ia escortă dublă, adăugă laconic generalul. Cu al doilea pluton, condus de căpitanul Pardiñas, vor merge Nicolás Moneada şi don Joaquín.

Julio Pardinas il privi fără să clipească pe general. *„Caray,* tocmai mie mi-a căzut!” îşi zise dezgustat, şi încercă să îşi ascundă contrarietatea. Rosas îl luă deoparte.

— Ai grijă când ajungem la cimitir; să nu fie Moncada pe acolo...

Căpitanul il privi fără să îi înţeleagă dorinţa, dar i se păru mai prudent să nu întrebe nimic.

— înainte de a trece râul, împrăştie curioşii şi dă drumul escortei mari, adăugă generalul pe acelaşi ton. Nu-i plăcea să dea explicaţii subalternilor.

— Dar..., începu Pardinas.

— Fără „dar”, domnule căpitan. Locotenent- colonelul îţi va preda alt prizonier.

Francisco Rosas îşi scoase ţigările. îi oferi ofiţerului, îşi aprinse şi el una, suflă o gură de fum şi se uită la ceas.

— Cruz îl scoate acum din închisoarea municipală. Când vine asistentul lui să ne spună că a ieşit cu el, plecăm şi noi.

îşi sprijini piciorul de pervazul ferestrei şi privi piaţa calmă. Bucuria unei noi zile trezea păsările, deschidea coroanele copacilor şi desena, în linii fragile, conturul caselor. Se simţi liniştit.

— înţeleg, domnule general. Trebuie să le facem pe plac acelora care ne fac pe plac.

Julio Pardinas îl privi pe furiş. Cuvintele lui nu-l scoaseră din minutul acela inefabil. Ofiţerul se simţi tulburat. Deodată ideea lui Rosas îl satisfăcu, şi îl privi cu admiraţie.

îndeplinea ordinul de a împuşca patru condamnaţi şi îl salva pe fratele amantei sale. Nimeni nu putea să-i reproşeze nimic generalului. Nici lui, care era cel ce conducea plutonul de execuţie. Vru să spună ceva amabil şi se gândi la Isabel.

— Şi mai spun că iubita e cea care nu ne iubeşte.

Aluzia la Julia sparse clipa de tihnă. Francisco Rosas il privi, aruncă ţigara şi îşi potrivi pantalonii cu ambele mâini.

— Când vine uitarea s-a dus şi viaţa, domnule căpitan.

Prin ce aurore pierdute plutea acum Julia? Fugise pentru totdeauna de răsăriturile din Ixtepec. O văzu în clipa aceea străbătând cerul altei pieţe şi îşi simţi corpul greu, ca şi cum el ar fl fost executatul din acel cinci octombrie în cimitirul oraşului. Trecură câteva minute de tăcere, şi lui Pardinas îi păru rău de cuvintele care o aduseseră pe fosta amantă până în balconul acela. „L-a fript pentru totdeauna”, îşi zise, nerăbdător să se termine aşteptarea aceea lângă Francisco Rosas.

Asistentul lui Cruz ajunse gâfâind.

— Domnule general, sunt pe drum cu alesul, care este un...

Francisco Rosas îl întrerupse violent.

— N-are importanţă cine e! Să iasă primul pluton. Zece minute mai târziu plecaţi cu condamnaţi!, adăugă privindu-l cu neplăcere pe căpitanul Pardinas.

Coridorul şi curtea cu portocali se umplură de forfotă, de ordine peremptorii, de glasuri şi de paşi. Moartea altora este un ritual care cere o precizie absolută, iar prestigiul autorităţii se desprinde din ordinea şi din desfăşurarea de forte inutile.

Până şi ultimul soldat avea, în ziua aceea, un chip solemn şi ermetic. Nemişcaţi, cu baioneta pe armă, aşteptau predarea prizonierilor. Generalul Francisco Rosas ieşi de la Comandamentul Militar urmat de un mic grup de asistenţi. Se îndreptă, călare, spre cimitir. Lumea îl văzu, şi vestea trecu din gură în gură şi de pe o stradă pe alta.

— Rosas a plecat la cimitir! strigară oamenii în fata balcoanelor lui Isabel.

Fata nu auzi vocile care veneau de afară. Neclintită, avansa printr-un spaţiu cu nopţi şi zile iluzorii. Dincolo de timp, cu spatele spre lumină, se descompunea în alte Isabele care luau forme neaşteptate. Camera din Hotel Jardin şi obiectele care o ocupau aparţineau unei dimensiuni din care ea ieşise fără să-şi schimbe postura. Erau doar mărturii ale unui trecut abolit. Nu exista decât un viitor atemporal, prin care înainta ca printr-un final prevăzut.

Glasurile din stradă pătrunseră,

răzvrătite, şi în odăile celorlalte amante. Antonia, expulzată de strigăte, se repezi în coridor şi se întâlni cu Luisa, care se îndrepta spre camera gemenelor. Aşezate pe jos, surorile îşi priviră mirate prietenele. Luisa se lăsă să cadă peste patul desfăcut şi îşi trecu mâna prin părul întunecat. Albastrul ochilor ei era la fel de murdar precum cel al halatului spălăcit pe care îl purta. Antonia se aşează lângă ea şi îşi afundă fata în cearceafuri.

— Au plecat la cimitir, repetă Rosa, neîncrezătoare. Atunci, miracolele nu există? Toate rugăciunile lor au fost degeaba?... „Poate începe să plouă cu foc înainte de execuţie...”

— Vreau să mă duc la tata, gemu Antonia.

— Si ea?

— Stă închisă.

— Săraca Isabel! strigă Antonia.

— Săraca? Să plece odată! El n-o iubeşte!

— Atunci de ce-a adus-o? întrebară inocente gemenele.

— Ca să-i facă rău!... El e rău... Rău! strigă Antonia dusă de o furie bruscă. Aşa e, ca să-i facă rău...

— Rău! Noi suntem la fel ca el; şi în noaptea asta viaţa va reîncepe ca înainte, sentenţie Luisa.

— Greşeşti. Niciodată nu va mai fi ca înainte, îi răspunse Rafaela.

XIV

Aduseră condamnaţi! în curtea Comandamentului Militar. Primul pluton se organiză pentru plecare. Popa Beltrăn, îmbrăcat cu redingota şi pantalonii vărgaţi ai lui Juan Carino, îşi ocupă locul între soldaţi şi se lăsă condus în tăcere. Murdar şi sleit de oboseală, doctorul Arrieta privi mâinile sacerdotului, care începuseră să devină roşu-închis. Sergentul se apropie de el, îi legă repede şi lui mâinile şi îl trase lângă părinte.

Justo Corona strigă nişte ordine neinteligibile care răsunară în curte, şi primul pluton pomi, trecu pe sub portocali şi ieşi în lumina încă firavă a străzii. I-am privit tăcuţi. „îi duc...” Ochii care îi vedeau acum plecând nu-i vor mai vedea venind; plimbarea aceea nu avea întoarcere. Ne-am coborât privirile ruşinaţi şi am ascultat sunetul ritmic al cizmelor militarilor care mărşăluiau monoton pe pavimentul pieţei.

Cotiră la stânga şi coborâră pe strada Poştei, pe drumul mai scurt spre cimitir. Copacii stăteau gravi, cu ramurile nemişcate. Încet-încet începură să se audă voci:

„l-au luat pe părinte şi pe doctor!”

Luisa îşi mângâie medalionul pe care îl

purta la piept. Era un gest inutil: lucruşorul acela nu o va Îndepărta de noaptea imediată care urma să se aştearnă peste hotel.

— Curăţă-mi cizmele! Sunt stropite de sângele popii.

Luisa ascultă fără ezitare ordinul amantului ei şi curăţă cizmele lui Flores până când le lăsă sclipitoare ca o oglindă. întotdeauna va accepta abjecţia în care căzuse. „Nimeni nu cade; prezentul acesta este trecutul şi viitorul meu; este eu însămi; sunt întotdeauna aceeaşi clipă.” Mângâie din nou medalionul cu chipul lui Cristos şi îl lăsă să îi alunece pe piept. îl avea din ziua primei împărtăşanii, atât de asemănătoare celei de azi, încât s-ar fi zis că era aceeaşi.

Pe când primul pluton cobora pe strada Poştei, apăru, în şa, Justo Corona cu un mic grup de călăreţi.

Colonelul încerca să pară indiferent, dar faţa lui crispată şi rigiditatea umerilor îi trădau emoţia. Era prea târziu ca să mai încercăm să eliberăm condamnaţi!, şi cu toate acestea Justo Corona mergea atent, privind pe furiş balcoanele întredeschise şi perdelele retrase ca pentru un adio mut transmis victimelor. Câteva minute mai târziu, al doilea pluton, care îi conducea pe don Joaquín şi pe Nicolás, ieşi în dimineaţa abia conturată a Ixtepecului. O escortă consistentă îi însoţea. Meléndez, cu mâinile legate, ţinea greu ritmul cu cei tineri şi părea preocupat de acest lucru, ca şi cum n-

ar fi voit să arate rău în ultimul lui drum prin oraş. Avea faţa obosită, dar s-ar fi zis că închisoarea îl întinerise; un aer infantil îi domina atitudinile. Nicolás ieşi în stradă cu mâinile legate la spate. Ne cuprinse într-o amplă mişcare circulară a ochilor, jumătate de uimire, jumătate de bucurie; apoi îşi ridică privirea şi înaintă în cadenţa grupului.

— *Adiós,* Nicolás! îi strigau din balcoane tânărului, care mergea doar în cămaşă.

Saluturile n. scoteau din uimire; se întorcea, mişcat, şi împărţea zâmbete scurte. Trecând prin faţa casei mătuşil sale Matilde, îşi plecă ochii; acolo rămâneau, pentru totdeauna, el şi fraţii lui jucându-se prin *Anglia.* îşi aminti pădurile ei verzi şi vânătorii în jacheţele roşii. „Sunt la fel de verzi şi în dimineaţa aceasta de secetă.” îi ajunseră cuvintele din piesa de teatru amestecate în glasurile lui Hurtado şi ale lui Isabel. Numai sora lui trăia în afara memoriei sale, prinsă, zi şi noapte, de mâna lui. „Ea nu poate să rămână aici!...” Jos, privindu-i, stăteau mama şi mătuşa lui aşezate pe două scaune identice. Foarte departe, tatăl său oprea ceasul, şi totuşi minutele înaintau iuţi pe drumul care ducea la cimitir. „Vom pleca din Ixtepec...”

Don Joaquín nu vru să vadă ferestrele închise ale casei sale. „Acolo am trăit.” Totul fusese un vis, un frumos vis în care fiecare flacon şi fiecare gest îsi avea minutul lui exact. Dezordinea din f

dimineaţa aceea îi tulbură, şi se întoarse spre nepotul său, care de asemenea îi

privea. Ce ciudat să moară amândoi la aceeaşi oră, cu toate că vârstele lor erau atât de diferite! Era mai bine să nu-şi spună nimic.

Ziua se ridica uşoară. Vacile care ieşeau pe câmp se încrucişară cu convoiul. Câinii se alăturau militarilor care îi conduceau pe condamnaţi şi lătrau, îndelung şi furioşi, la cizmele lor. Don Joaquín îi privi recunoscător: „Măcar de s-ar ocupa cineva de ei!” îşi zise, văzându-i cum căutau în gunoaie ceva de dus la gură. Prin case, nimeni nu aprinsese încă focul. Oamenii observau cortegiul; unele femei urmau plutonul care îl ducea pe Nicolás; altele, mai înainte, îi însoţeau, de departe, pe părinte şi pe doctor. Casa lui Moneada era tot atât de tăcută cum o văd acum. Ferestrele ei erau închise, păstrând, pentru totdeauna, aerul straniu al dimineţii execuţiei.

Nicolás şi unchiul lui ajunseră la marginea oraşului, şi căpitanul Pardiñas dispersă femeile care însoţeau grupul. Doar militarii şi condamnaţi! luară drumul spre cimitir.

Erau locurile prin care Julio Pardiñas trebuia să protejeze fuga lui Nicolás Moneada, şi se întorcea din când în când spre tânărul care, străin de apropiata lui libertate, păşea sigur de sfârşitul său. Sub un *pirú*[1] aştepta asistentul lui Cruz cu prizonierul adus de la închisoarea municipală. Pardiñas văzu, de departe, doi oameni fumând sub ramurile copacului. Pe

celălalt mal al râului, la vreo sută de metri, se vedeau zidurile albe ale cimitirului; în spatele lor, pe colină, crucile străluceau minuscule şi albastre pe pământul galben.

— Uite-l pe Nicolás!

Strigătul dădu formă umbrelor în care se dezintegra Isabel. Fata se ridică şi se apropie de fereastră, ca să audă mai bine rumoarea care ajungea din piaţă. Acelaşi strigăt insista să se repete şi să cadă asupra ei ca o ploaie de pietre. Nu înţelegea.

„îl duc pe Nicolás la cimitir!”

O voce stranie, lipită de interstiţiile obloanelor, îi pătrunse în urechi ca şi cum ar fi vrut să-i spună un secret grav. Se îndepărtă de fereastră, şi din nou nu recunoscu încăperea: ea se afla într-un peisaj imobil, în care pământul şi cerul erau de piatră. Usa se deschise brusc.

— Du-te şi fă ceva pentru fratele tău! îi ordonă Rafaela.

Nişte femei cu ochi de piatră o priveau. Isabel nu răspunse; nu le cunoştea. îşi aminti nişte concerte şi nişte tinere rotindu-se pe muzică asemenea unor cozi de zmeie. Ea nu intrase în zarva aceea de bijuterii şi banchete. Necunoscuta se apropie, îi încheie rochia şi îi căută pantofii pierduţi printre hainele împrăştiate pe jos...

— Roşa, du-te după Gregoria.

Roşa ieşi s-o caute pe bătrână. Ochii femeilor aşteptară ficşi, în afara timpului, ca acele ceasului oprite de mâna lui Felix. Intră servitoarea.

— însoţeşte-o pe Isabel la cimitir, ca să intervină pentru fratele ei.

— Mi-a promis, îşi aminti Isabel.

— Te-a mintit!

O luară de braţ şi o duseră în faţa porţii închise a hotelului. Se certară cu don Pepe Ocampo, descuiară, deschiseră şi o împinseră în stradă. Se văzu în piaţă, înconjurată de o mulţime nedesluşită care se mişca asemenea unui animal inform. Gregoria o apucă de mână. „L-au dus pe fratele tău la cimitir”, îi spuseră gurile apropiindu-se de ea până ce îi umeziră faţa cu salivă. „Fiicâ ingratâ, părinţii tăi îşi plâng acum năpasta.” Şi ochii întunecoşi străluceau o clipă la un pas de ai ei, iluminaţi de cerul viselor. Nu putea înainta: se legăna ca în noaptea aceea, în biserica în care îl căutase pe Francisco Rosas, când se despărţise de mama ei.

— Faceţi loc...

Dusă de ura oamenilor, Isabel pierdea direcţia şi minutele se mistuiau în forfota paşilor şi a vocilor.

— Faceţi loc, cerea Gregoria.

Când ieşiră în strada Poştei, bătrâna avea cozile desfăcute, iar pe obrajii fetei se rostogoleau lacrimi.

— Hai că ajungem, *niña!*

În faţa lor, calea cobora repede până la ieşirea din oraş. Lumină zorilor o ascuţea transformând-o f
într-o spadă îngustă. începură să alerge, şi paşii li se repetau pe pietre ca şi cum din spatele lor veneau mii de urmăritori. De după perdele, oamenii surâdeau. „Este

domnişoara Isabel, sărăcuţa”, oftă Căstulo, care le observa de pe acoperişul casei mătuşii ei Matilde. El era singurul care dorea ca Isabel să obţină iertarea fratelui său; Ixtepecul întreg voia să vadă că ea îşi plăteşte păcatele.

Ajunseră la râu. Cum în octombrie adâncimea e mică, sora lui Nicolás îl trecu pe jos, şi ajunse pe celălalt mal cu apa şiroind din rochia ei roşie. Gregoria, leoarcă şi ea, văzu cum curentul îi ţâra salul.

— Nu plânge, dragă. Cu ajutorul lui Dumnezeu ajungem la timp...

în cimitir, execuţia începuse. în picioare lângă nişte morminte, generalul asista la moment şi fuma foarte aproape de gropile deschise.

Căpitanul Flores se apropie şi-i trase părintelui Beltrán un ultim glonţ, iar sângele alunecă peste gulerul tare al cămăşii lui Juan Cariño. Prima lumină a dimineţii căzu pe faţa preotului, care rămăsese surprinzător de încremenită. „Băieţi, voi nu aveţi dreptate; de-asta săvârşiţi crime...” Cuvintele domnului preşedinte continuau vii în redingota însângerată. Flores încerca să n-o privească. „Câtă confuzie! De ce chipul acela ciudat a trebuit să moară cu cuvintele şi în hainele
prietenului său?...”

Cu ochii în jos, don Joaquín îşi privea pantofii afundaţi în pământul peste care avea să cadă, în curând, corpul lui. „Trebuie să fie bizar să te afli dedesubt. Eu

întotdeauna i-am trecut pe deasupra.” Ce nevoie aveau să îl mătrăşească la o asemenea oră aiurea şi încălţat? Soarele ieşea punctual, iar el, în loc să îl privească scăldând pereţii odăii sale, stătea aici, în picioare, cu pantofi negri de gală, „încă nu m-am dezbrăcat...”, îşi zise mirat. în ziua aceea era un dezacord clar între ore şi fapte. „Scrisoarea aceasta este pentru soţia mea”, spuse un glas cunoscut, şi cuvintele se pierdură sărind de pe un mormânt pe altul, umplând dimineaţa cu vocea lui Aristides Arrieta. Apoi amuţiră brusc sub o rafală şi mai sonoră decât cea dinainte. Don Joaquín văzu că pantofii lui se afundau încă puţin în ţărâna acelei ceremonii şi că lumina creştea, uşoară, pentru a învălui finalul celei mai lucide petreceri din Ixtepec.

— Domnule general, eu nu sunt invitat! Nu sunt decât un hot de cai!

Ordinea banchetului doñei Carmen se frânse sub cuvintele intruse ale unui necunoscut, care, lângă groapa deschisă pentru Nicolás Moneada, îşi proclama condiţia diferită. O rafală şi o lovitură de graţie îi curmară protestele. Ordinea se restabilise, şi don Joaquín ştiu că era rândul lui şi că poarta casei prietenei sale se închidea pentru totdeauna peste el. „De-ar fi primite şi animalele în rai!” îşi mai zise, amintindu-şi de soarta tristă a câinilor fără stăpân din oraş.

„Cine îl va adăposti acum?” Şi se gândi intens la cer, încercând să-şi imagineze

îngerii pe care urma să-i vadă în câteva secunde. Dar nu mai avu timp: întins pe pământul însângerat, ochii lui încă mai căutau chipurile îngerilor păzitori ai câinilor, când Pardiñas se apropie pentru lovitura de graţie.

Apoi să lăsă o linişte năucitoare. Locul mirosea a praf de puşcă, militarii tăceau în faţa morţilor care sângerau abundent şi tulburau cu sângele lor armonia crucilor azurii şi a lespezilor albe. Capetele şi piepturile distruse trăiau o viaţă intensă şi haotică, şi cimitirul albastru părea să le reproşeze prezenţa. Militarii se priveau incomozi. De fapt, pentru ce au omorât ei oamenii aceia? înfăptuiseră ceva stupid. Francisco Rosas îşi muşcă buzele.

— Nu lipseşte nimeni, nu-i aşa? zise pentru a se încuraja, înainte de a da ordin să se îngroape victimele.

— Eu! se auzi de pe o cărăruie a cimitirului.

Rosas se întoarse contrariat: recunoscuse vocea. Nicolás Moneada, foarte palid, înainta spre el în linie dreaptă. Decepţionat de prezenţa tânărului, generalul îi căută din ochi pe ofiţeri şi dădu de feţele lor istovite de atâta sânge. „Nu a acceptat iertarea...” Livid, îşi plesni picioarele cu palmele.

— Ah! Raportul căpitanului Pardiñas spunea că dumneata ai fugit..., zise după câteva secunde.

Nicolás rămase tăcut. Rosas făcu un gest vag, şi Pardiñas se apropie de tânăr.

Generalul ascultă, întors cu spatele, descărcarea armei.

Ofiţerii priviră fascinaţi cum se umplea de sânge cămaşa albă a lui Nicolás, pusă, curată, la plecare. Se auziră paşi, şi printre morminte apăru, transpirat şi fără suflu, asistentul locotenent- colonelului Cruz.

— Nu s-a lăsat condus, domnule general... Mi-a scăpat şi a alergat încoace, zise omul cu ochii ţintă la corpul lui Nicolás.

Francisco Rosas lovi cu pumnul una dintre crucile de piatră şi îşi muşcă din nou buzele fără să mai spună nimic.

— Eu cred că nu-i plăcea viaţa..., adăugă omul, speriat de mânia generalului.

— Eu cred că ţie nu-ţi place, secătură! îi strigă Cruz înfuriat.

Francisco Rosas îşi privi mâna, surprins de durerea pe care i-o provocase lovitura. Gata să plângă, izbi din nou crucea de piatră cu şi mai multâ forţă. Oamenii săi uitară de morţi şi cătară, oţărâţi, spre soldatul care îl lăsase pe Nicolás să scape. Rosas observă câteva clipe trupul tânărului întins pe pământ, apoi îi întoarse spatele. De ce trebuia să ucidă întotdeauna tot ce iubea? Viata lui era o farsă permanentă; era condamnat să rătăcească la nesfârşit, mereu singur, mereu la întâmplare. Se simţi foarte nenorocit şi se gândi cu
năduf la Nicolás, care îi contempla înfrângerea cu ochii sticloşi ai mortii. Ai lui Moncada îi arătaseră
lumea frăţiei; şi când el intra în ea, încrezător, ei io luau, pentru a-l lăsa încă o

dată solitar, scufundat în nimicul zilelor sale. îl înşelaseră când el jucase cinstit. „Niciodată n-o sâ mai iert pe nimeni”, îşi zise mâhnit. Şi îşi aminti cuvintele amăgitoare ale lui Isabel şi faţa orgolioasă a fratelui ei. Dar ceva se rupsese în el, şi presimţi că în viitor nu se va mai îmbăta nicicând cu altceva decât cu alcool.

Cariera lui de general mexican se înecase în sângele unui copilandru de douăzeci de ani. în ce credea Nicolás? în ceva ce el întrevăzuse în dimineaţa aceasta. Viaţa lui se precipită, întreagă, peste mormintele silenţioase din Ixtepec. O succesiune de strigăte şi de descărcături de armă îl lăsaseră paralizat: Isabel şi Julia se sfărâmaseră în zgomotul împuşcăturilor, iar nopţile lui din *sierra* şi zilele de garnizoană se împrăştiaseră în mii de bucăţi. Se văzu în picioare, fără rost în acest cimitir cu miros de praf de puşcă, ascultând o pasăre care cânta deasupra unui mormânt. Cinci morţi stăteau întinşi la picioarele sale, şi Nicolás îl privea din spate. „Şi acuma ce, Francisco Rosas?”, îşi zise, temându-se că va izbucni în lacrimi în fata subalternilor săi care priveau în jos, într-o tăcere respectuoasă. Dar Francisco Rosas nu voia compătimirea nimănui; şi porni, agale, pe aleea dintre morminte. Niciodată nu-şi imagínase că sfârşitul mucosului aceluia îl va afecta astfel.

„Era bun pentru mai mult... Ce păcat!” Şi voi să fugă din cimitirul acela în care şi el murise; deabia murise. Se abţinu să nu

alerge. „Mai rea decât toate e chestiunea hoţului”, gândi, ca sâ uite privirea lui Nicolás.

Niciodată nu va mai putea vedea ochii lui Isabel... „Eu nu sunt invitat, domnule general...” Dar pe el cine il invitase în Ixtepec? Şi el era un împuşcat al întâmplării. îşi găsi calul şi ieşi la galop pe câmpul deschis. Voia să plece din Ixtepec şi să nu mai audă niciodată de ai lui Moneada. Si alergă fără ţintă, prin dimineaţa senină care se ridica din pământul plin de reflexe şi de miresme, străin de toate durerile lui. Colonelul Justo Corona se ţinea după el, de asemenea la galop.

Isabel şi Gregoria îi văzură trecând, de departe. Fata urmări îndelung cu privirea calul amantului său gonind prin lumina aurie a lui octombrie.

— Fuge! zise, şi se lăsă să cadă pe o piatră.

Necunoscuta din Hotel Jardín, care îi încheiase rochia, avea dreptate: Rosas o înşelase.

— Da, *niña,* fuge...

Gregoria se aşează lângă fată şi plânse cu duioşia celor care cunosc nefericirea şi o acceptă. Se însingură în lacrimile ei fără să o privească pe Isabel, pierdută şi ea într-o solitudine fără lacrimi. Bătrâna nu îi căina doar pe ai lui Moneada: o nefericire se înlănţuia cu alta, erau multe, şi de puţine ori avea ea timp să şi le amintească şi să le plângă.

1. Sau *pirul.* Arbore de 6-8 m înălţime, cu coroană amplă şi ramuri căzătoare. Se întâlneşte din Chile până în SUA.

XV

Soarele se ridică puternic şi locul se umplu de cânt de greieri şi de sâsâit de vipere. Târziu, după ce au fost ingropaţi condamnaţi!, soldaţii au pornit spre oraş. Pe drum le-au găsit pe cele două femei stând pe pietre şi, când o recunoscură pe Isabel, grăbiră pasul. Fata voia să ştie ce se întâmplase în cimitir. Gregoria porni după ea. Iar la întoarcere o privi cu spaimă: se vedea stranie în rochia ei roşie de dans, nemişcată în inima câmpului. Nu îndrăzni să-i spună ce-i povestiseră militarii. O observă îndelung. La ce se gândea această ultimă invitată la petrecerea din Ixtepec, îmbrăcată aşa, în mătase stacojie? Din noaptea iluminată cu focuri bengale nu mai rămânea acum decât rochia aceasta ponositä, ofilindu-se în soare.

— îl iubeşti mult, dragă...? întrebă speriată.

Isabel nu răspunse. Neliniştită, Gregoria îl atinse genunchii: voia sâ rupă vraja acelei dimineţi, aparent identică oricărei alteia.

— E păcat, *niña.*

Şi Gregoria privi spre cimitirul în care zăceau Juan şi Nicolás.

— *Niña,* ştii că acum nu mai ai casă...

Niciun cuvânt nu putea s-o mişte pe

Isabel; era inumană.

— Nici la hotel nu te poţi întoarce...

Bătrâna avu impresia că fata nu o auzea, iar ea voia să se ridice şi să plece din locul acela care o asurzea cu tăcerea lui.

— Hai să mergem la Sanctuar, copilă; acolo, Sfânta Fecioară o să ţi-l scoată din carne pe Rosas.

Cuvintele ei plutiră în lumea fără sunete a fetei. Viitorul nu exista, iar trecutul dispărea puţin câte puţin. Privi cerul fix şi platoul neclintit, uniform, mărginit de munţii permanenţi, rotund ca ziua rotundă care creştea limitată de două nopţi egale. Isabel stătea în mijlocul dimineţii ca o rocă în mijlocul câmpului. Din inima ei izvorau pietricele care îi străbăteau corpul tot mai imobil. „De-a statuile de fildeş, unu, doi, trei...[1]!” Cuvintele jocului infantil îi ajungeau, sonore şi ritmice, ca nişte dangăte de clopot. Ea şi fraţii ei stăteau nemişcaţi când Ie auzeau, până când cineva, ales în secret, trecea pe lângă ei, îi atingea şi rupea vraja; Juan şi Nicolás erau acum ficşi pentru totdeauna. „De-a statuile de fildeş, unu, doi, trei...!” Formula magică se repeta o dată şi încă o dată. Ziua era şi ea fixă ca o statuie de lumină. Gregoria îi vorbea dintr-o lume uşoară şi volantă, străină ei. Iar ea o privea fără să clipească.

— Hai, dragă.

Bătrâna se ridică şi o luă pe Isabel de braţ. Aceasta se lăsă condusă, şi amândouă porniră spre Sanctuarul în care mă aflu

acum. De aici le revăd ocolindu-mă, căci Gregoria a evitat să mă traverseze pe străzi. N-a vrut ca oamenii să o privească pe Isabel, nici ca ea să le suporte privirile. Şi m-au ocolit pe la poalele dealurilor care mă înconjoară. Cam pe la cinci după-amiază sau aşezat sub un *pirú.* Căldura le făcuse să caute puţină umbră. Gregoria îşi aminti că pe aproape locuia Enedino Montiel Barona, cel mai înţelept şi mai amabil dintre locuitorii mei. Coliba lui nu mai e azi decât un morman de pietre, e mult de când iau murit porumbeii şi de când Gregoria a lăsat-o pe Isabel sub *pini* şi a mers să-i ceară ajutor. Ca orice sărac decent, Enedino i-a dat ce avea: o legătură de *tortillas,* un pic de sare şi un *guaje*[z] de apă proaspătă. Isabel bău apă, iar Gregoria presără sare pe *tortilla* sa şi o mâncă încet.

La vremea aceea, nimeni nu întrebase încă de ele. în Ixtepec, ziua se scurgea copleşită de tragedie şi fiecare se înclina asupra lui însuşi aşteptând sfârşitul acelor ore care păreau să nu se mai îndepărteze de răscrucile mele.

— Şi Sfânta Fecioară va putea şterge dimineaţa aceasta?

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, domnişoară, dar nu te mai gândi deloc la Francisco Rosas. Stai cu mintea la Maica Domnului, şi când vom ajunge la picioarele ei, ea se va îndura de noi; iar când vom fi pe coastă în jos, înapoi, omul acela nu-ţi va mai tulbura sufletul. Fecioara, cu mâinile ei, il va

îndepărta de tîne.

Isabel ascultă cu atentie şi o observă cum îsi / f r mesteca turta de mălai. Numele „Rosas” abia îi era cunoscut. Trecutul fugea din memoria ei; nu mai rămânea decât dimineaţa aceea formată din coincidenţe incredibile şi redusă la Gregoria mâncând o *tortilla.*

Se ridicară şi îşi continuară drumul. Cam pe la şapte seara urcau amândouă dealul pe care îl privesc acum. Gregoria se ruga cu voce tare şi, dintr-odată, cuvintele ei luară forme de conuri albastre, de soparle zâmbitoare şi de enorme bucăţi de hârtie care dansau în fata ochilor fetei... „L-a ucis pe Nicolás; m-a înşelat... Rosas m-a înşelat.”

Gregoria a povestit apoi că domnişoara Isabel sa întors şi a privit-o cu ochi înfricoşaţi. Avea genunchii însângeraţi, rochia roşie sfâşiată şi praf albicios în păr. Soarele scăpăta, şi ultima lui strălucire portocalie trimisese reflexe sumbre pe mătasea stacojie. Tânăra se ridicase şi începuse să alerge în josul coastei.

— Chiar dacă Dumnezeu mă pedepseşte, vreau să-l mai văd o dată pe Francisco Rosas!

Vocea ei cutremurase colina şi ajunsese până la porţile Ixtepecului. Din ochi îi ţâşniseră fulgere, iar o furtună de bucle negre îi învăluise corpul şi ridicase un vârtej de ţărână în care dispăruse tufişul de păr.

Isabel Moneada se pierduse în fuga spre amantul ei. Gregoria o căutase mult timp şi o găsise căzută mai jos, transformată în piatră. Se închinase îngrozită lângă ea. Ceva îi spusese ei că domnişoara lsabel nu voise să se salveze; era prea înrădăcinată în generalul Rosas. Bătrâna se apropiase de bolovanul blestemat şi îi ceruse lui Dumnezeu îndurare. Apoi îl împinsese toată noaptea în susul dealului, ca să îl lase la picioarele Sfintei Fecioare; lângă alţi păcătoşi care mai zac în acel loc. Până aici a urcat-o. Ca dovadă că omul îsi iubeşte păcatele. Iar mai târziu, a coborât şi ne-a povestit ce se întâmplase.

După miezul nopţii, Juan Cariño ieşi din închisoare şi traversă oraşul. Nu vrusese să accepte libertatea până când nu fusese sigur că nimeni nu mai umbla pe străzi. Nu voia să-l vadă lumea îmbrăcat cu sutană; i se părea o ofensă la adresa prietenilor săi morţi. Loviturile ciocănelului în uşă cutremurară locatarele din casa de *cuscas.* Uitaseră de el şi întrebară, speriate, din spatele uşîi:

— Cîne-i?

— Cineva care era, răspunse nebunul, acceptând viitoarea lui condiţie de fantasmă.

1. Joc de copii mici („Statuile”). Participanţii formează un cerc şi se învârtesc cu braţele
ridicate în timp ce cântă: *De-a statuile de fildeş/ unu, doi şi trei, aşa./ Cine se mişcă*

pierde, da Când se întrerupe melodia, toţi trebuie să stea neclintiţi, ca nişte statui. Cel care se mişcă pierde.

2. Varietate de dovleac; „plăcîntar”. Fructul (în formă de pară), tăiat în partea de sus, golit de miez şi uscat, se foloseşte ca recipient pentru păstrarea lichidelor.

XVI

Au trecut săptămânile şi lunile, şi, la fel ca Juan

Cariño, niciodată n-am mai fost noi înşine. Nici pe Francisco Rosas nu l-am mai văzut ca înainte. A umblat mereu băut şi nebărbierit, fără să mai caute nicio femeie. Iar intr-o după-amiază a plecat într-un tren militar cu toti asistenţii şi soldatii lui, şi n-am mai auzit, nicicând, nimic despre el. Au venit apoi alţi militari, ca să-l umple de pământuri pe Rodolfito şi să spânzure oameni; într-o tăcere diferită, dar de ramurile aceloraşi copaci. însă nimeni nu a mai inventat vreodată vreun banchet pentru a salva acuzaţi. Străinii nu înţeleg uneori nici oboseala mea, nici praful care mă acoperă. Poate pentru că nu a mai rămas nimeni care să-i pomenească pe ai lui Moneada. Numai bolovanul continuă aici, ca mărturie a morţilor şi a sfârşitului petrecerii doñei Carmen B. de Arrieta. Gregoria i-a pus inscripţia pe care o citesc acum. Cuvintele ei sunt petarde stinse.

„Sunt Isabel Moneada, fiica lui Martín Moneada şi a Anei Cuétara de Moneada, născută în Ixtepec la întâi decembrie 1907. M-am prefăcut în piatră pe data de cinci octombrie 1927, în faţa ochilor înspăimântaţi ai Gregoriei Juárez. Sunt

vinovată de pieirea fraţilor mei Juan şi Nicolás, şi de nenorocirea părinţilor noştri. Când voiam să-i cer Sfintei Fecioare să mă vindece de iubirea mea pentru generalul Francisco Rosas, care mi-a ucis fraţii, m-am răzgândit şi am ales dragostea omului care ne-a distrus pe toţi. Voi sta aici, singură cu patima aceasta, în vecîi vecilor, ca amintire din zilele ce vor veni.”